

DOKTORI (PhD) ÉRTEKEZÉS

AMBRUS RITA ANNA

Nyugat-magyarországi Egyetem
Sopron
2012.

A SZEMÉLYI JÖVEDELEMADÓ RENDSZER ÁTTEKINTÉSE, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL AZ ADÓKEDVEZMÉNYEK HATÁSÁRA

Értekezés doktori (PhD) fokozat elnyerése érdekében

Készült a Nyugat-magyarországi Egyetem
Széchenyi István Gazdálkodás- és Szervezéstudományok Doktori Iskola

Nemzetközi gazdálkodás programja keretében

Írta:
Ambrus Rita Anna

Témavezető: Prof. Dr. Lett Béla Csc.

.....

Elfogadásra javaslom (igen / nem)

(aláírás)

A jelölt a doktori szigorlaton 100 % -ot ért el.

Sopron, 2012. január 31.

.....
a Szigorlati Bizottság elnöke

Az értekezést bírálóként elfogadásra javaslom (igen /nem)

Első bíráló (Dr.) igen /nem

.....

(aláírás)

Második bíráló (Dr.) igen /nem

.....

(aláírás)

A jelölt az értekezés nyilvános vitáján % - ot ért el.

Sopron,

.....
a Bírálóbizottság elnöke

A doktori (PhD) oklevél minősítése.....

.....

Az EDT elnöke

TARTALOMJEGYZÉK

1. BEVEZETÉS	1
1.1. A TÉMA AKTUALITÁSA	1
1.2. CÉLKITŰZÉSEK	3
2. IRODALMI ÁTTEKINTÉS.....	5
2.1. AZ ADÓ FOGALMA, FUNKCIÓJA, AZ ADÓELMÉLETEK FEJLŐDÉSE	5
2.2. AZ ADÓRENDSZER FOGALMA, ÖSSZETEVŐI	11
2.3. AZ ADÓRENDSZER ÁLTAL BIZTOSÍTOTT ADÓELŐNYÖK SZEREPE, FORMÁI	12
2.4. AZ ADÓZTATÁS HATÁSAI.....	15
2.5. A MODERN SZEMÉLYI JÖVEDELEMADÓ RENDSZER KIALAKULÁSA MAGYARORSZÁGON	22
2.6. A MAGYAR SZEMÉLYI JÖVEDELEMADÓ ÁLTALÁNOS JELLEMZŐI.....	27
2.7. AZ ADÓRENDSZER TOVÁBBFEJLESZTÉSÉNEK LEHETSÉGES IRÁNYAI	28
2.7.1. AZ EGYSZERŰSÍTÉS IGÉNYE	30
2.7.2. LINEÁRIS VS. PROGRESSZÍV SZEMÉLYI JÖVEDELEMADÓZÁS	31
2.7.3. SZEMÉLYI VS. CSALÁDI ADÓZÁS	34
2.8. NEMZETKÖZI TENDENCIÁK.....	37
2.8.1. ADÓHARMONIZÁCIÓ VS. ADÓVERSENY	37
2.8.2. AZ EGYKULCSOS SZEMÉLYI JÖVEDELEMADÓ EURÓPÁBAN	40
2.8.3. CSALÁDI PREFERENCIÁK AZ ADÓRENDSZERBEN.....	45
2.8.4. ADÓCSÖKKENTÉS VS. ADÓEMELÉS.....	51
3. A KUTATÁS TARTALMA, MÓDSZERE.....	55
3.1. ADATFORRÁSOK.....	55
3.2. A KUTATÁS SORÁN ALKALMAZOTT MÓDSZEREK	59
4. A KUTATÁS EREDMÉNYEI	63
4.1. A SZEMÉLYI JÖVEDELEMADÓ TERHELÉS VIZSGÁLATA.....	63
4.1.1. A SZEMÉLYI JÖVEDELEMADÓ BEVÉTELEK ALAKULÁSA.....	63
4.1.2. A SZEMÉLYI JÖVEDELEMADÓ TERHELÉS VÁLTOZÁSA.....	64
4.1.3. LINEÁRIS ADÓZÁS MELLETT ELÉRHETŐ ADÓBEVÉTELEK.....	68
4.1.4. AZ ADÓTERHELÉS HATÁSA A FOGLALKOZTATÁSRA	70
4.1.5. ADÓTERHEK AZ EURÓPAI TENDENCIÁK TÜKRÉBEN	73
4.1.6. ÖSSZEGZÉS	75
4.2. ADÓKEDVEZMÉNYEK ALAKULÁSA A SZEMÉLYI JÖVEDELEMADÓ RENDSZERBEN .	75
4.2.1. ADÓPOLITIKAI CÉLOK, PREFERENCIÁK VÁLTOZÁSA	76
4.2.2. AZ ADÓKEDVEZMÉNYEK ÁLTAL NYÚJTOTT ADÓELŐNY ÖSSZEGÉNEK, ARÁNYÁNAK VÁLTOZÁSA	80
4.2.3. AZ ADÓKEDVEZMÉNYEKET ÉRVÉNYESÍTŐK KÖRE.....	83
4.2.4. AZ ADÓKEDVEZMÉNYEK ÉRVÉNYESÍTÉSÉNEK GYAKORLATA.....	86
4.2.5. SZEMÉLYI JÖVEDELEMADÓ KEDVEZMÉNYEK A SZOMSZÉDOS ORSZÁGOKBAN.....	90
4.2.6. ÖSSZEGZÉS	92
4.3. A CSALÁDI ADÓKEDVEZMÉNY SZEREPE	93
4.3.1. CSALÁDI KEDVEZMÉNYEK AZ 1988-AS ADÓREFORMOT KÖVETŐEN	93
4.3.2. A MAGÁNSZEMÉLYEK CSALÁDTÁMOGATÁSSAL KAPCSOLATOS ELVÁRÁSAI.....	97
4.3.3. CSALÁDI ADÓKEDVEZMÉNYEK EURÓPÁBAN	100
4.3.4. A CSALÁDI KEDVEZMÉNYEK DEMOGRÁFIAI HATÁSA.....	104

4.3.5. AZ ADÓRENDSZER VÁLTOZÁSÁNAK HATÁSA A GYERMEKVÁLLALÁSRA ÉS A MAGÁNSZEMÉLYEK NÉHÁNY MÁR HOSSZÚ TÁVÚ DÖNTÉSÉRE	107
4.3.6. ÖSSZEGRZÉS	111
4.4. A SZEMÉLYI JÖVEDELEMADÓ RENDSZER ÁTALAKÍTÁSA MAGYARORSZÁGON	112
4.4.1. AZ EGYKULCSOS SZEMÉLYI JÖVEDELEMADÓ BEVEZETÉSÉNEK FOLYAMATA	112
4.4.2. AZ ÚJ TÍPUSÚ CSALÁDI ADÓRENDSZER.....	114
4.4.3. A TÖRVÉNYMÓDOSÍTÁSOK HATÁSA	117
4.4.4. A JELENLEGI SZEMÉLYI JÖVEDELEMADÓ RENDSZER MEGÍTÉLÉSE.....	121
4.4.5. ÖSSZEGRZÉS	126
4.5. EGY LEHETSÉGES SZEMÉLYI JÖVEDELEMADÓ RENDSZER BEMUTATÁSA – SAJÁT MODELLEN KERESZTÜL	126
4.5.1. A MODELL FŐBB JELLEMZŐI.....	127
4.5.2. AZ ADÓBEVÉTELEK BECSLÉSE	128
4.6. ÚJ ÉS ÚJSZERŰ EREDMÉNYEK, TÉZISEK	130
5. KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK.....	133
6. ÖSSZEFOGLALÁS.....	137
7. SUMMARY.....	139
8. MELLÉKLETEK	141
M1. IRODALOMJEGYZÉK	141
M2. CSALÁDTÁMOGATÁSI HATÉKONYSÁG	151
M3. AZ APEH ÁLTAL KEZELT ADÓBEVÉTELEK MEGOSZLÁSA 2010-BEN	151
M4. A LEGMAGASABB SZEMÉLYI JÖVEDELEM ADÓKULCSOK EURÓPÁBAN	152
M5. KÉRDŐÍV	153
M6. ADÓTÁBLÁK AZ ÖSSZEVONT ADÓALAPRA VONATKOZÓAN 2001-2012.	157
M7. A CSALÁDI KEDVEZMÉNYBEN RÉSZESÜLŐ ADÓZÓK JÖVEDELEM ÉS GYERMEKEIK SZÁMA SZERINTI MEGOSZLÁSA	158
M8. AZ ÉLETHOSSZIG TARTÓ TANULÁS ÉS FOGLALKOZTATÁS KAPCSOLATA	158
M9. KERESZTTÁBLA ELEMZÉS A H2 HIPOTÉZISHEZ	159
M10. A CSALÁDI ADÓKEDVEZMÉNY ÉS A CSALÁDI PÓTLÉK ÖSSZEGÉNEK VÁLTOZÁSA	162
M11. KERESZTTÁBLA ELEMZÉS A H3 HIPOTÉZISHEZ	163
M12. A CSALÁDI KEDVEZMÉNYEK DEMOGRÁFIAI HATÁSA MAGYARORSZÁGON	171
M13. A CSALÁDI KEDVEZMÉNYEK DEMOGRÁFIAI HATÁSA EURÓPÁBAN	173
M14. KERESZTTÁBLA ELEMZÉSEK A H4 HIPOTÉZISHEZ.....	176
M15. KÖLTSÉGVETÉSI ELŐIRÁNYZAT A SZEMÉLYI JÖVEDELEMADÓ BEVÉTELEK ÉS AZ ADÓTERHELÉS ALAKULÁSÁRA.....	180
M16. KERESZTTÁBLA ELEMZÉSEK A H5 HIPOTÉZISHEZ	181
M17. SAJÁT MODELLE ALAPJÁN VÉGRZETT SZÁMÍTÁSOK ÖSSZEGRZÉSE	195

ÁBRAJEGYZÉK

1. ÁBRA: A MARGINÁLIS ÉS ÁTLAGADÓKULCSOK A HAVI JÖVEDELEM SZÁZALÉKÁBAN (2009)	16
2. ÁBRA: A LAFFER-GÖRBE.....	18
3. ÁBRA: KISTÉRSÉGEKRE SZÁMÍTOTT EGY LAKOSRA JUTÓ ÖSSZEVONT ADÓALAP (2009).	20
4. ÁBRA: AZ ADÓZTATÁS HATÁSAI ÉS A KORREKCIÓS IGÉNYEK ÉSZLELÉSE.....	21
5. ÁBRA: AZ ADÓRENDSZER FEJLŐDÉSE.....	22
6. ÁBRA: AZ EVA ALANYOK SZÁMÁNAK ALAKULÁSA.....	30
7. ÁBRA: A SZEMÉLYI JÖVEDELEMADÓ BEVÉTELEK ALAKULÁSA A GDP-HEZ MÉRTEN AZ EGYKULCSOS SZEMÉLYI JÖVEDELEMADÓ BEVEZETÉSE ELŐTTI ÉS AZ AZT KÖVETŐ ÉVBEN.....	43
8. ÁBRA: A TELJES TERMÉKENYSÉGI ARÁNYSZÁM EURÓPA ORSZÁGAIBAN (2010).....	46
9. ÁBRA: ADÓÉK AZ ÁTLAGBÉRT KERESŐKNÉL (2011).....	50
10. ÁBRA: SZEMÉLYI JÖVEDELEMADÓ BEVÉTELEK ARÁNYA AZ ADÓBEVÉTELEK KÖZÖTT (%).....	52
11. ÁBRA: GDP-ARÁNYOS SZEMÉLYI JÖVEDELEMADÓ BEVÉTELEK EURÓPÁBAN (%).....	53
12. ÁBRA: A SZEMÉLYI JÖVEDELEMADÓ BEVÁLLÁST BENYÚJTÓK SZÁMÁNAK ALAKULÁSA.....	56
13. ÁBRA: A VÁLASZADÓK MEGOSZLÁSA ÉLETKORUK ALAPJÁN.....	57
14. ÁBRA: A VÁLASZADÓK MEGOSZLÁSA A HAVI JÖVEDELMŰK ALAPJÁN AZ ORSZÁGOS BEVÁLLÁSI ADATOK TÜKRÉBEN (%).....	58
15. ÁBRA: ISMERI-E A 2012-BEN ÉRVÉNYES SZEMÉLYI JÖVEDELEMADÓ KEDVEZMÉNYEKET?..	58
16. ÁBRA: A SZEMÉLYI JÖVEDELEMADÓ BEVÉTELEK ALAKULÁSA A KÖZPONTI KÖLTSÉGVETÉS BEVÉTELEI KÖZÖTT (MRD Ft).....	63
17. ÁBRA: AZ ÖSSZEVONT JÖVEDELMEK MEGOSZLÁSA (%).....	64
18. ÁBRA: AZ ÉVES MINIMÁLBÉR ÉS ÁTLAGKERESLET ALAKULÁSA AZ ADÓTÁBLA SÁVHATÁRAIHOZ KÉPEST (EZER Ft).....	65
19. ÁBRA: AZ ADÓÉK VÁLTOZÁSA.....	66
20. ÁBRA: AZ ÖSSZEVONT ADÓALAPBA TARTOZÓ JÖVEDELMEK MEGOSZLÁSA ÉS AZ ADÓTERHELÉS ALAKULÁSA JÖVEDELEMKATEGÓRIÁNKÉNT (2009).....	66
21. ÁBRA: AZ ÖSSZEVONT ADÓALAPBA TARTOZÓ JÖVEDELMEK MEGOSZLÁSA (2010).....	67
22. ÁBRA: A BEVÁLLOTT JÖVEDELMEK ÁTLAGOS ADÓTERHELÉSE.....	68
23. ÁBRA: ÖSSZEVONT JÖVEDELMET BEVÁLLÓK SZÁMA JÖVEDELEM-KATEGÓRIÁNKÉNT.....	71
24. ÁBRA: AZ ADÓÉK ALAKULÁSA JÖVEDELEMSZINTENKÉNT (2010).....	74
25. ÁBRA: A MINIMÁLBÉR ÉS AZ ÁTLAGBÉR TERHEI (2010).....	75
26. ÁBRA: ENGEDÉLYEZET LAKÁSHITELEK SZÁMA ÉVENKÉNT.....	78
27. ÁBRA: AZ ÖSSZEVONT ADÓALAPBA TARTOZÓ JÖVEDELMEK SZÁMÍTOTT ADÓJA ÉS AZ ADÓKEDVEZMÉNYEKEL CSÖKKENTETT FIZETENDŐ ADÓ ALAKULÁSA (MRD Ft).....	81
28. ÁBRA: AZ ÖSSZEVONT ADÓALAPBA TARTOZÓ JÖVEDELMEK SZÁMÍTOTT ADÓJÁT CSÖKKENTŐ TÉTELEK ALAKULÁSA (MRD Ft).....	81
29. ÁBRA: 1 FŐRE JUTÓ ADÓKEDVEZMÉNY ALAKULÁSA (Ft).....	85
30. ÁBRA: AZ ADÓJÓVÁÍRÁS ÉRVÉNYESÍTÉSE (%).....	86
31. ÁBRA: AZ ADÓJÓVÁÍRÁS ÉRVÉNYESÍTÉSÉNEK MEGOSZLÁSA JÖVEDELEMSZINTENKÉNT.....	86
32. ÁBRA: ADÓKEDVEZMÉNYEK ÉRVÉNYESÍTÉSE 200-300 EZER FORINT KÖZÖTTI HAVI JÖVEDELEM ESETÉN (%).....	87
33. ÁBRA: AZ ADÓJÓVÁÍRÁS ÉS A CSALÁDI KEDVEZMÉNY ÉRVÉNYESÍTÉSE A GYERMEKES VÁLASZADÓK KÖRÉBEN (%).....	88
34. ÁBRA: ADÓJÓVÁÍRÁS MELLETT TOVÁBBI KEDVEZMÉNYT ÉRVÉNYESÍTŐK ARÁNYA JÖVEDELEMSZINTENKÉNT (%).....	90
35. ÁBRA: A TELJES TERMÉKENYSÉGI ARÁNYSZÁM ALAKULÁSA.....	93
36. ÁBRA: AZ EGY GYERMEK UTÁN IGÉNYELHETŐ CSALÁDI PÓTLÉK ÉS ADÓKEDVEZMÉNY ÖSSZEGÉNEK ÉS ARÁNYÁNAK VÁLTOZÁSA AZ ELTARTOTTAK SZÁMÁTÓL FÜGGŐEN.....	95
37. ÁBRA: AZ ÖSSZEVONT ADÓALAP UTÁNI ADÓKEDVEZMÉNYEK (MRD Ft) ÉS A CSALÁDI KEDVEZMÉNY ARÁNYA AZ ADÓCSÖKKENTŐ TÉTELEK KÖZÖTT (%).....	96
38. ÁBRA: A CSALÁDTÁMOGATÁSI ELLÁTÁSOK ÉS A CSALÁDI ADÓKEDVEZMÉNY ÖSSZEGÉNEK ALAKULÁSA (MRD Ft).....	96
39. ÁBRA: A GYERMEKNEVELÉSHEZ KAPCSOLÓDÓ TÁMOGATÁSOK MEGÍTÉLÉSE.....	97

40. ÁBRA: A SZEMÉLYI JÖVEDELEMADÓ KEDVEZMÉNY MEGÍTÉLÉSE.	98
41. ÁBRA: A SZEMÉLYI JÖVEDELEMADÓ KEDVEZMÉNY ÉS A CSALÁDI PÓTLÉK EGYÜTTES ALKALMAZÁSÁNAK MEGÍTÉLÉSE.	98
42. ÁBRA: AZ ALANYI JOGON FOLYÓSÍTOTT CSALÁDI PÓTLÉK MEGÍTÉLÉSE.	99
43. ÁBRA: A JÖVEDELEMKORLÁTHOZ KÖTÖTT CSALÁDI PÓTLÉK MEGÍTÉLÉSE.	99
44. ÁBRA: A GYERMEKSZÁMMAL ARÁNYOS CSALÁDI ADÓKEDVEZMÉNY MEGÍTÉLÉSE.	100
45. ÁBRA: A CSALÁDTÁMOGATÁSI KIADÁSOK ÉS A TERMÉKENYSÉGI RÁTA KAPCSOLATA.	104
46. ÁBRA: A REGRESSZIÓS EGYENES ILLESZKEDÉSE MAGYARORSZÁGON (1990-2010).	105
47. ÁBRA: A TELJES TERMÉKENYSÉGI RÁTA (2010) ÉS AZ ADÓÉK VÁLTOZÁSA (%).	106
48. ÁBRA: A TELJES TERMÉKENYSÉGI RÁTA ÉS AZ ADÓÉK VÁLTOZÁSA (%).	106
49. ÁBRA: A GDP ARÁNYOS CSALÁDTÁMOGATÁS (2007) ÉS A TERMÉKENYSÉGI RÁTA (2008) KAPCSOLATA.	107
50. ÁBRA: A VÁLASZOK MEGOSZLÁSA A GYERMEKVÁLLALÁSSAL KAPCSOLATOS DÖNTÉSRE VONATKOZÓAN.	108
51. ÁBRA: A VÁLASZOK MEGOSZLÁSA A LAKÁSVÁSÁRLÁSI, LAKÁSÉPÍTÉSI DÖNTÉSEKRE VONATKOZÓAN.	109
52. ÁBRA: A VÁLASZOK MEGOSZLÁSA A MEGTAKARÍTÁSI DÖNTÉSEKRE VONATKOZÓAN.	110
53. ÁBRA: A VÁLASZOK MEGOSZLÁSA TOVÁBBTANULÁSI DÖNTÉSEKRE VONATKOZÓAN.	111
54. ÁBRA: AZ ADÓALANYOK ÉS AZ ÖSSZEVONT ADÓALAPBA TARTOZÓ JÖVEDELMEK MEGOSZLÁSA A 2009. ÉVI TÖRVÉNYMÓDOSÍTÁSOK ALAPJÁN.	113
55. ÁBRA: AZ ADÓTERHELÉS ARÁNYÁNAK ALAKULÁSA.	114
56. ÁBRA: AZ ADÓTERHELÉS ARÁNYA AZ ELTARTOTTAK FIGYELEMBE VÉTELÉVEL (2012).	115
57. ÁBRA: A CSALÁDI PÓTLÉKBAN RÉSZESÜLŐK SZÁMA (EZER).	116
58. ÁBRA: A BEVALLÓK SZÁMA ÉS AZ ÁLTALUK FIZETETT ADÓ MEGOSZLÁSA (2010).	117
59. ÁBRA: MEGFELELŐNEK TARTJA-E A LINEÁRIS SZEMÉLYI JÖVEDELEMADÓT, TÖBBFÉLE KEDVEZMÉNNYEL?	122
60. ÁBRA: MEGFELELŐNEK TARTJA-E A LINEÁRIS SZEMÉLYI JÖVEDELEMADÓT, NÉHÁNY KEDVEZMÉNNYEL?	122
61. ÁBRA: MEGFELELŐNEK TARTJA-E A PROGRESSZÍV SZEMÉLYI JÖVEDELEMADÓT TÖBBFÉLE KEDVEZMÉNNYEL?	123
62. ÁBRA: MEGFELELŐNEK TARTJA-E A PROGRESSZÍV SZEMÉLYI JÖVEDELEMADÓT NÉHÁNY KEDVEZMÉNNYEL?	123
63. ÁBRA: MÍLYEN TÍPUSÚ SZEMÉLYI JÖVEDELEMADÓZÁST TART MEGFELELŐNEK?	124
64. ÁBRA: A NÉHÁNY ADÓKEDVEZMÉNY MELLETT ALKALMAZOTT LINEÁRIS SZEMÉLYI JÖVEDELEMADÓ TÁMOGATOTTSÁGA JÖVEDELEMSZINTENKÉNT	124
65. ÁBRA: A 2012-BEN ÉRVÉNYES CSALÁDI ADÓKEDVEZMÉNY MEGÍTÉLÉSE.	125
66. ÁBRA: A SZEMÉLYI JÖVEDELEMADÓ BEVÉTELEK ALAKULÁSA (MRD Ft)	129

TÁBLÁZATJEGYZÉK

1. TÁBLÁZAT: BECSLÉSEK A BEVÁLLOTT JÖVEDELMEK ADÓRUGALMASSÁGÁRA VONATKOZÓAN.....	16
2. TÁBLÁZAT: AZ EGYKULCSOS SZEMÉLYI JÖVEDELEMADÓ BEVEZETÉSE AZ EURÓPAI ORSZÁGOKBAN.....	42
3. TÁBLÁZAT: A VIZSGÁLAT SORÁN ALKALMAZHATÓ MÓDSZEREK ÖSSZEFOGLALÁSA.	60
4. TÁBLÁZAT: A BEVÁLLOTT JÖVEDELMEK ÉS AZ ÁTLAGOS ADÓTERHELÉS ALAKULÁSA. 65	
5. TÁBLÁZAT: LINEÁRIS SZJA ALKALMAZÁSA MELLETTI ADÓBEVÉTEL-KÜLÖNBÖZET (MRD Ft).....	69
6. TÁBLÁZAT: ADÓ ÉS JÁRULÉKTERHEK CSÖKKENTÉSE A „SZÜRKE ZÓNÁS” FOGLALKOZTATÁSSAL (Ft)	72
7. TÁBLÁZAT: ADÓKEDVEZMÉNYEKET ÉRVÉNYESÍTŐK SZÁMA ÉS ARÁNYA	83
8. TÁBLÁZAT: AZ ADÓKEDVEZMÉNYT ÉRVÉNYESÍTŐK ÉS AZ IGÉNYBE VETT ADÓKEDVEZMÉNY MEGOSZLÁSA.....	85
9. TÁBLÁZAT: CSALÁDI KEDVEZMÉNY ÉRVÉNYESÍTÉSE, ILLETVE ELMARADÁSÁNAK OKA AZ 1 ÉS 2 GYERMEKES VÁLASZADÓK KÖRÉBEN (%).	89
10. TÁBLÁZAT: CSALÁDI KEDVEZMÉNY ÉRVÉNYESÍTÉSE, ILLETVE ELMARADÁSÁNAK OKA A 3 ÉS TÖBBGYERMEKES VÁLASZADÓK KÖRÉBEN.....	89
11. TÁBLÁZAT: AZ ADÓKEDVEZMÉNY ALAKULÁSA AZ ELTARTOTTAK SZÁMA ALAPJÁN (Ft/HÓ).....	115
12. TÁBLÁZAT: A SZEMÉLYI JÖVEDELEMADÓ BEVÉTELEK ÉS AZ ADÓTERHELÉS ALAKULÁSA.....	118
13. TÁBLÁZAT: A SZEMÉLYI JÖVEDELEMADÓ TÖRVÉNY VÁLTOZÁSAINAK HATÁSA.....	119
14. TÁBLÁZAT: AZ ADÓRENDSZER VÁLTOZÁSAINAK HATÁSA A HÁZTARTÁSOK JÖVEDELME SZERINT	119
15. TÁBLÁZAT: A NETTÓ ÉS A REÁLKERESET ALAKULÁSA A CSALÁDI KEDVEZMÉNY FIGYELEMBE VÉTELÉVEL (2011).....	120
16. TÁBLÁZAT: HÁZTARTÁSBAN ÉLŐ SZEMÉLYEK SZÁMA (EZER FŐ).....	121

1. BEVEZETÉS

*„Sohasem közömbös mifélek az adók, mert egy nemzet boldogságára és erejére ez van legnagyobb befolyással.”
(David Hume, XVIII. sz. filozófus)*

Személyi jövedelemadó rendszerünk a 25 évvel ezelőtt végrehajtott adóreform óta is permanens módon változik. Ez részben indokolt, hiszen az adórendszer nem függetleníthető sem a belső, sem a külső gazdasági folyamatoktól. Az adópolitika legfontosabb prioritásai azonban nem változtathatók egyik évről a másikra. Konstans elemeit egyrészt célok, értékek alkotják, másrészt ilyenek minősülnek az egyes adók főbb jellemzői. Ilyen stabil cél lehet a kiszámítható adórendszer biztosítása, az élők munkaterhek csökkentése, a befektetések és a megtakarítások ösztönzése, a családi adópreferenciák, az adózatlan jövedelmek visszaszorítása, az adózás és az adókötelezettség teljesítésének egyszerűbbé tétele. A jogszabályi környezet évenkénti változása hosszabb távon erőteljesen befolyásolhatja az adózói magatartást, a tervezhetőség csorbát szenved, az adókedvezmények érvényesítéséhez kapcsolódó feltételrendszer módosításai miatt pedig gyakran ki sem derül, hogy egy adott kedvezménynek milyen hatása lett volna, elérte-e volna a kitűzött célt?

1.1. A téma aktualitása

Doktori értekezésemben a magánszemélyek jövedelemadó terheinek alakulásával, azon belül is elsősorban az adókedvezmények szerepével foglalkoztam. A téma aktualitását a 2011-től hatályos törvénymódosítások adják, amelyek minden korábbinál radikálisabban rendezték át a magánszemélyek nettó jövedelmi pozícióját. Vizsgálatom egyrészt az ezt megelőző 10 évre terjedt ki, amely során az adóterhelést az adókulcsok száma és mértéke, a hozzájuk rendelt sávhatárok, valamint az adókedvezmények rendszere is évről-évre befolyásolta. Az időszak alatt az adókedvezmények köre egyre szűkült, a feltételrendszer szigorodott, így az adózók többsége számára az általános adókulcsnál kisebb teher csak az adójóváírással volt lehetséges. 2012-től az adójóváírás megszüntetése következtében az alacsonyabb jövedelemkategóriákba tartozó bérjévedelmek átlagos terhelése nőtt, míg az előző évben bevezetett családi adóalap-korrekciónak a gyermeket

nevelők számára minden korábbinál nagyobb adóelőnyt biztosít. Munkám során ezért kiemelt figyelmet szenteltem a családi adókedvezménynek, hazai viszonylatban párhuzamba állítva a családi pótlék szerepével.

Tanulmányoztam az adórendszeren keresztül történő családtámogatás nemzetközi gyakorlatát, amely az európai országok többségében meghatározó elem az adópolitika alakításakor. Aktualitását a születésszám csökkenése adja, amit az európai kormányzatok változatos intézkedésekkel próbálnak megállítani, illetve megfordítani. A szomorú demográfiai mutatók mellett az állami beavatkozás nélkülözhetetlen, ugyanakkor számos problémát is felvet. Ezek között is az egyik legfontosabb, hogy a gazdaságpolitikának az „igazságos” vagy a „méltányos” újraelosztás elvét kell-e választania. Különös hangsúlyt kap a kérdés abban az esetben, ha az adórendszer progresszivitása nő, vagy éppen ellenkezőleg – ahogy hazánkban is – gyengül.

A személyi jövedelemadó a fejlett országok adóbevételeinek egyik legjelentősebb forrása. A tagállamok adóztatási önállósága ennél az adónemnél maradt meg a legerősebben. A személyi jövedelemadóra pozitív harmonizáció nincs, az ajánlások, illetve irányelvek néhány tilalmat fogalmaznak meg.

Az európai országok személyi jövedelemadó rendszere így meglehetősen változatos képet mutat. A 80-as években megfigyelhető szinte általános adómérséklést a XXI. században újabb adócsökkentési hullám követte. A válságkezeléshez kapcsolódó intézkedések azonban több országban is adóemeléssel jártak/járnak. A nyugat-európai országokban többkulcsos, sávosan progresszív a személyi jövedelemadózás, a jövedelemsávok nagysága és az adókulcsok száma, illetve mértéke viszont széles skálán mozog. Az egyéni adózás helyett számos országban választható a magánszemélyek számára a családi adózás lehetősége. A közép-kelet európai régióban a balti államokat követően egyre több ország csatlakozott az egykulcsos jövedelemadó rendszerhez. Utolsóként 2011-től Magyarország is. A nemzetközi összehasonlítás során az élők munkaterheinek összeméréséhez a személyi jövedelemadó terhelés helyett célszerűbb az adóék mutatót használni, annál is inkább, mert a járulékkerhelés jellemzően lineáris, így a többkulcsos adórendszerek progresszivitását mérsékli.

Az optimálishoz közelítő személyi jövedelemadó rendszer kialakítása nehéz feladat, hiszen meghatározó elemei befolyásolhatják a magánszemélyek döntéseit, adózási magatartását, valamint közvetve a társaságok székhelyeinek kiválasztását is. Napjainkban az egyik legfontosabb cél egy egyszerűbb, átláthatóbb adórendszerrel az élők munkaterhek csökkentése a foglalkoztatás elősegítése és a versenyképesség biztosítása érdekében.

1.2. Célkitűzések

Kutatási tervem összeállításakor a magánszemélyek jövedelemadó terheinek vizsgálatát állítottam a középpontba, összehasonlítva 10 év (2001-2010) hazai gyakorlatát a nemzetközi tendenciákkal. Az elemzés során kiemelt figyelmet fordítottam az adókedvezmények szerepére, a hangsúlyt a családi kedvezményre helyezve, amely 2011-től jelentős prioritást élvez.

Mindezek alapján az alábbi hipotéziseket fogalmaztam meg:

1. 20 százalék alatti lineáris adókulcs alkalmazásával 2004-2010. között nagyobb adóbevétel folyt volna be a költségvetésbe, adókedvezmények nélkül. A családi kedvezmény 2004. évi rendszerének megtartása mellett is biztosította volna a 20 százalékos lineáris adó azokat a költségvetési bevételeket, amelyek a progresszív adórendszer és az adókedvezmények mellett jelentkeztek.
2. Az adójóváírás mellett a további kedvezmények érvényesítésének lehetősége a szerzett jövedelmek nagyságrendjétől, valamint az eltartottak számától is függött.
3. A magánszemélyek fontosnak tartják a családok támogatását adókedvezményeken és a családi pótlék rendszerén keresztül, a két módszer megítélése jellemzően azonos a jövedelemszinttől, az életkortól és eltartottaik számától függetlenül.
4. Az adórendszer változásai alapvetően nem befolyásolják a magánszemélyek hosszú távú elkötelezettséggel járó döntéseit a gyermekvállalásra, lakásvásárlásra, megtakarításra és továbbtanulásra vonatkozóan, a családi adókedvezmény nem jelentett megfelelő ösztönző hatást a gyermekvállalásra.
5. A személyi jövedelemadó rendszer átalakítását a magánszemélyek megfelelőnek tartják, a lineáris személyi jövedelemadó alkalmazásának elfogadottsága azonban a jövedelmi helyzettől függően eltérő. Az új típusú családi adókedvezményt alapvetően egyéni és társadalmi szinten is jövedelemszinttől, életkortól és eltartottaik számától függetlenül helyeslik.

A személyi jövedelemadó rendszerek áttekintését, valamint a megfogalmazott hipotézisek igazolásához szükséges vizsgálatok lefolytatását követően további céloom egy lehetséges személyi jövedelemadó rendszerre vonatkozó önálló modell megalkotása. A modell főbb jellemzőinek meghatározásánál figyelembe veszem a 2010-ig érvényes

személyi jövedelemadó rendszer pozitív és negatív tapasztalatait, a vonatkozó szakirodalomban bemutatott kutatások eredményeit, továbbá a 2011-től hatályos feltételek alkalmazása során felmerülő problémákat és az új típusú családi adókedvezmény, valamint a lineáris adóztatás bevezetéséhez kapcsolódó lehetséges előnyöket és hátrányokat. Az elemzés nem függetleníthető a gazdasági és társadalmi változásoktól. A bevallott, illetve tervezett jövedelemek és a modell paramétereivel elérhető adóbevétel nagyságát érzékenységi vizsgálattal az előző időszakban realizált és a tervezett adóbevétellel kívánom összehasonlítani 10 éves időintervallumra vonatkozóan.

6. 20 százalékos lineáris adókulcs mellett 2004-2013. között a 10 év átlagában elérhető a törvényi feltételek mellett teljesülő adóbevétel a minimálbér (3 vagy több gyermek esetén a minimálbér másfélszeresének) kétharmadával azonos családi adókedvezmény alkalmazásával.

2. IRODALMI ÁTTEKINTÉS

„Egy nemzet közteherviseléshez való viszonya a nemzet holnapjának tükörképe.”
(Széchenyi)

2.1. Az adó fogalma, funkciója, az adóelméletek fejlődése

„Az emberiség története egyúttal az adózás története is” (Vámosi-Nagy, 2004). A történeti fejlődés során a társadalmi csoportok kialakulásától kezdődően a munkamegosztással megjelent az adózás kezdetleges formája is, így valóban azt mondhatjuk, hogy az adózás egyidős a civilizáció létrejöttével. Fontosságát mi sem bizonyítja jobban, hogy már az ókori birodalmakban magas szintű iskolákban képezték az írnokokat, akik munkái az adó- és adósnylvántartást tartalmazó sumér agyagtáblákon maradtak meg az utókornak (Ilonka, 2004).

A későbbiek során az adózás összeforrt az állam fogalmával, ahogy az állam szerepéről alkotott kép változott, úgy formálódott az adó fogalma is. Az adóelméletet tehát nagyon nehezen lehetne elválasztani az államelmélettől (Vörös, 2011).

„Az adó olyan (általában pénzbeli) fizetési kötelezettség, amelyet az állam, vagy más közjogi testület ellenszolgáltatás nélkül követelhet az adófizetésre kötelezettektől” (Sipos, 1984). A Gazdaságpolitikai kasszótár (Wiesel, 1983) szócikke szerint „*egyoldalú állami jövedelem*”.

Az individualista államelmélet az egyént helyezi a társadalmi lét középpontjába, így ez köszön vissza a XVIII-XIX. századi filozófusok adózásról alkotott nézeteiben is. Sismondi szerint „*A polgároknak az adót megtérítésnek kell tekinteni a védelemért, amiben az állam személyüket és vagyonukat részesíti*” (ellenszolgáltatás elmélet). Montesquieu azt vallja, hogy „*A polgárok a vagyonuk egy részét átengedik az államnak, hogy a másik felét nyugodtan élvezhessék*” (élvezet elmélet). Novalis egészen különleges párhuzamot állít: „*Az embernek úgy kell adót fizetni, ahogy a szerelmének küld egy csokor virágot*” (Herich, 2009).

Az adó olyan általános, vissza nem térülő, kötelező pénzbeli szolgáltatás, amelyet az állam vagy más közhatalmi szervezet (önkormányzat) jogszabályok alapján hajt be, amelyek ezen kötelezettségek nagyságát, fizetés esedékességét és feltételeit meghatározzák (Kállai - Sztanó, 2000). Az adóbefizetésért cserébe ellenszolgáltatást nem kap az adóalany, vagyis a kötelezettség nem keletkeztet jogokat a befizető számára (Hetényi, 2001).

Az adók mellett léteznek más kötelező jellegű befizetések is, amelyeket az különböztet meg az adóktól, hogy fizetésükkel az adóalany bizonyos jogosultsághoz jut (járulékok, hozzájárulások), vagy amelyekért cserébe valamilyen szolgáltatást vehet igénybe (illetékek). A fogalmak között azonban néha elmosódik a határ (pl. örökösödési adó vs. örökösödési illeték), amely további problémákat is felvethet (pl. 2012. 01.01-től bevezetett szociális hozzájárulási adó).

Borszéki (2010) a fentiek mellett azt is kiemeli, hogy a közkiadásokból az igénybe vett társadalmi közös fogyasztáson keresztül az egyén is részesül, ennek mértéke azonban nem függ a befizetett adó nagyságától. Idézi William Graham Sumner amerikai szociológust: „*Nem lehet elégszer ismételni, hogy az állam nem hoz létre semmit, és csak azt adhatja oda, amit valaki mástól elvett.*” A hatalmi jelleg nyilvánul meg Földes (2001) definíciójában is, aki az adót a modern államban a központosított újraelosztás legfontosabb eszközének tartja.

Az egyén helyett a közösség állt az univerzalisztikus elmélet középpontjában, a hangsúly pedig a fedezeti elv biztosítására helyeződött. Az adóbevétel beszédese természetesen nem öncélú, a klasszikus elméletek szerint az adók alapvetően a közkiadások fedezetének biztosítását jelentik. A mai értelemben vett statisztika Adam Smith korában nem létezett, a klasszikus közgazdaságtan atyjának tekintett professzor szerint azonban az adóknak már ekkor is csak egy része került jól megszervezett állami felhasználásra (Erdős, 2011), elsősorban a magas adminisztratív kiadások miatt.

Az adófizetéssel nyílik forrás azon közfeladatok ellátására, amelyek az egyén szintjén nem, vagy csak nehezen valósíthatók meg (például árvízvédelemre), másrészt viszont az adófizetés lehetőséget nyújt az újraelosztásra is (Hetényi, 2000), a társadalmi szolidaritás kifejezéseként (például adót a gyermektelenek is fizetnek, családi pótlékot viszont az a szülő is kap, aki nem fizet adót). Az adózással az állam megváltoztatja az adózó saját részre felhasználható jövedelmét és bizonyos fokig az adózó viselkedését is (Kostyál et al., 2000). A jövedelemelosztás mellett a működőképesség fenntartásához a szabályozási feladat ellátását is biztosítani kell (Burján et al., 2007).

A jó adórendszer ismérvei éppen ezért irányatonként is eltérőek, néhány közös vonás azonban kiemelhető. Napjaink adórendszerével szemben támasztott követelmények között is szerepelnek Smith (2011) 1776-ban publikált elvárásai, amelyek a következők szerint összegezhetők:

1. Az állam alattvalóinak az elért jövedelmük arányában kell hozzájárulniuk a kormányzati kiadásokhoz. Egyenlő közteherviselés elve a fizetőképesség alapján.

2. Általános, közérthető és egyértelmű feltételrendszer alapján történjen az adózás. „...*Minden nemzet tapasztalatai szerint nagyfokú egyenlőtlenség nem oly nagy baj, mint kismértékű bizonytalanság.*”

3. Az adófizetés ideje és módja az adózóhoz alkalmazkodjon, „*amikor legvalószínűbb, hogy van miből fizetnie*”.

4. Az adóbeszedés hatékonyságát a lehető legalacsonyabb terhek mellett kell biztosítani, hogy az a nép számára könnyen elviselhető legyen. Az aránytalan adók egyrészt ellehetetlenítik az adózókat, másrészt „kísértést” teremtenek az adó kijátszására.

Mintegy 70 évvel később Kossuth Lajos adóreform-tervezetében „egyszerű, faggató kutakodástól mentes” adórendszer megalkotását tartotta szükségesnek. Az 1848. évi VIII. törvénycikk rendelkezik az egyenlő és arányos közös teherviselésről. Kossuth alapelvei között szerepel fizetőképesség alapján történő adózás és az is fontos, hogy „az adórendszer kímélje az iparosságot, szorgalmat, ne legyen annak elfojtója” (Lentner, 2001). A fizetőképesség mérése viszont a gyakorlatban nehézségekbe ütközik. Leggyakrabban a jövedelem szerepel adóalapként, holott Musgrave (1996) szerint nemcsak a jelenbeli, hanem a potenciális jövőbeli jövedelmet is figyelembe kellene venni.

A mai napig létező adóelméleti dilemma, hogy az adóterheket milyen elv alapján kell az adóalanyok között megosztani. A Samuelson- Nordhaus szerzőpáros (1988) az optimális adózás elvein belül két általános megközelítést határoz meg: a haszonelvi és a fizetőképesség szerinti adózást. A haszonelvűség azt fejezi ki, hogy az egyéneket a társadalmi (köz)kiadásokból való részesedésük arányában kell adóztatni. Más megfogalmazásban (Földes, 2001) a haszonelv akkor érvényesül, ha „*megfelel annak a haszonnak, amelyet az adózó a közösségnek hoz, vagy annak a költségnek, amennyibe kerül*”. A fizetőképességi elv alapján az adókötelezettségnek a jövedelemhez, illetve a vagyonhoz kell igazodnia, vagyis az adó mértékét a teherviselő képesség határozza meg. Ezen az elven alapul a progresszív adóztatási gyakorlat. A horizontális igazságosság elve szerint a lényegében egyforma embereket egyenlő mértékben, a vertikális igazságosság elvét követve pedig a nem egyenlőket különbözőképpen kell megadóztatni. A problémát az jelenti, hogy nagyon nehéz számszerűsíteni, hogy mennyire kell különböző módon kezelni a „*nem egyenlőket*”. Samuelson és szerzőtársa szerint az adórendszerek a fennkölt elvek és a politikai hatalom közti egyensúlyozás következtében alakulnak ki. Idézi Colbert időtálló definícióját: „Az adóbevételek előteremtése olyan, mint a libatépkedés: minél több tollra akarunk szert tenni minél kevesebb sziszegéssel.”

Az adóterhek megosztására vonatkozó alapelveken túl Samuelson és szerzőtársa a modern adóztatáshoz szükségesnek tartja az alábbiak teljesülését is:

- Megbízhatóság elve

Fontos, hogy az adóterheket biztonságosan be tudják fizetni az adóalanyok, hiszen a túlságosan magas adók pszichológiai gátat képezve csökkenthetik az adófizetési hajlandóságot

- Kiszámíthatóság elve

A preferencia-rendszerében, tendenciájában vagy egyéb elemeiben gyakran változó szabályozás lehetetlenné teszi még a középtávú tervezést is, az instabil jogszabályi környezet kedvezőtlen hatást gyakorol a gazdaságra, de a magánszemélyek befektetéseire is.

- Érvényesíthetőség elve

Ez az elvet két jelzővel lehet talán a legegyszerűbben szemléltetni: Az adórendszer legyen betartható és betartatható. Az adóalanyok számára fontos az átláthatóság, a hatóság oldaláról pedig az adóelkerülés lehetőségének minimalizálásán van a hangsúly.

- Jutányosság elve

Az adóbeszedés költségei arányaiban igazodjanak az adóbevételekhez.

- Konzisztencia elve

Az adórendszer az adott állam adópolitikája által meghatározott, emellett a gazdaságot érintő más szabályozókkal is szükséges az összhangot biztosítani, valamint nem lehet figyelmen kívül hagyni a nemzetközi előírásokat, elvárásokat sem.

Stiglitz (2000) úgy véli, „széles körben” elfogadott az alábbi öt elvárás az ideális adórendszerrel szemben:

- Gazdasági hatékonyság

Az adórendszer minél kevesebb olyan elemet tartalmazzon, amely befolyásolná az adózók magatartását és torzítná az erőforrások hatékony felhasználását. Szemléletes - negatív - példaként említi az 1696-ban Angliában hozott törvényt. Ebben a jövedelemadót a házakon lévő ablakok számához kötve határozták meg, ablakot ugyanis csak a gazdagok engedhettek meg maguknak. Jelentős adóbevétel viszont nem folyt be, mert az emberek az „ablakadó” miatt elkezdtek az ablak nélküli házakat preferálni.

- Igazgatási egyszerűség

Az adórendszer működtetése, a jogszabályok betartatása viszonylag könnyű legyen, a lehető legalacsonyabb közvetlen és közvetett költségek mellett. Az adminisztrációs (többször)feladatokat az adóalanyok nehezen tolerálják. A bonyolult nyilvántartások vezetését pedig gyakran indokolt szakértőre bízni, ami további terhet jelent. A kérdés a hatóság oldaláról megközelítve is hangsúlyos, a túlszabályozottság többletköltséget eredményez.

- Rugalmasság

Az adórendszer radikális beavatkozás nélkül hozzáigazítható legyen a változó gazdasági feltételekhez. A jó adórendszer Stiglitz szerint még automatikus stabilizációs hatást is kifejthet, a nem megfelelő ütemben történő módosítások azonban csak rontanak a helyzeten.

- Politikai felelősség

Az adórendszer kialakításakor célszerű arra tekintettel lenni, hogy az adóalanyok (választók) a jövedelemadók terhét közvetlenül viselik, így ezen bevételek növelésére törekvés esetén nagyobb ellenállásra lehet számítani. A közvetett adók emelése az áthárított és/ vagy „porlasztott” jelleg miatt általában kisebb feszültséget okoz.

„Az adófizetők sohasem számolnak a kormányzatnak kifizetett adók összmenyiségével.” Stiglitz ezen állítását én úgy finomítanám, hogy *jellemzően nem számolnak...*és ha számolnak is, minden bizonnyal csak közelítő érték meghatározására képesek.

- Igazságosság és méltányosság

Az adórendszer legyen horizontálisan méltányos (lásd Samuelson), azonban tartalmazzon olyan elemeket, amelyek segítségével a vertikális méltányosság biztosítható.

Ez utóbbi két fogalom gyakorlatba történő átültetése azonban számos problémát felvet. A közgazdászok két társadalmi jóléti függvény összefüggéseit kiterjesztik az adózásra is (Stiglitz, 2000). Az utilitárius megközelítés a társadalom egészének jólétére helyezi a hangsúlyt, egyik személy „(adó)nyeresége” a másik „(adó)vesztésével azonos. A társadalmi jólét az újraelosztás következtében növekedhet, mivel az egyes háztartások jövedelmének határhaszna nem azonos (alacsonyabb jövedelemnél magasabb a határhaszon). A rawlsi jóléti függvényben a társadalom legszegényebb tagjának jóléte a kiindulási pont, a cél ennek maximalizálása. Az adóterhelés változása (különösen a határadókulcs növekedése) azonban eltérő hatásokat vált ki (például a munkakínálatra vonatkozóan) a különböző jövedelem szinttel rendelkezők esetében.

Pitti (2009) szerint a főbb adópolitika irányokat formálók elsősorban arra törekednek, a közteher fizetési kötelezettségeket úgy lehessen változtatni, hogy az új konstrukcióval minél

többen jól járjanak, lehetőség szerint anélkül, hogy ezzel mások terhei ne emelkedjenek. „*Ez matematikailag – a költségvetés szükségleteinek változatlansága mellett – szinte lehetetlen*”. A *Pareto féle erőforrás elosztás hatékonyság pontja* azonban olyan pont, ameddig az egyes csoportok terhei még úgy lehet mérsékelni, hogy közben más csoportok terheit nem kell növelni.

Az optimális adórendszerre vonatkozó fenti kritériumok mindegyikét szinte lehetetlen egyszerre megvalósítani. A méltányossági szempontokkal indokolt adókedvezmények sora, vagy éppen a családi adózás alkalmazása jelentősen bonyolultabbá teheti az adórendszert, növelve az adminisztrációs terheket is.

A szakirodalom alapján megállapítható, hogy az optimális adózás megvalósításához (közelítéséhez) leginkább néhány, kevésbé differenciált mértékkel kivetett adónem felel meg. Ezáltal egyrészt alacsonyabban tarthatók a marginális adókulcsok, ami javíthatja az adófizetési hajlandóságot. Másrészt viszont az átláthatóság biztosításával a beszédés költségei is csökkenthetők, valamint az egyszerűbb (hatékonyabb) ellenőrzés következtében az adóelkerülés is alacsonyabb lehet. Az „*újabb modellekben általában az indirekt adók és a jövedelemadók valamilyen kombinációja az optimális*” (Elek–Scharle, 2008).

Az adózás a fentiek értelmében kettős társadalmi jogviszonyként határozható meg:

- vertikális: az adóztató közhatalom és az adózó között és
- horizontális: az adózó és a társadalom más tagjai között, mely a közterhek elosztásának viszonyát jelenti (Földes, 2001).

E kettős jogviszonyra azonban a bemutatott elvárások együttes érvényesítése a gyakorlatban számos nehézségbe ütközik. A társadalompolitikai problémákkal (is) küzdő kormányzatok számára az *igazságos adórendszer* kialakítása nem könnyű feladat. Kompromisszumos megoldásként jellemzően bizonyos mértékig a haszonelvi felfogást, bizonyos mértékig pedig a fizetőképességi és újraelosztási megközelítést ötvözik (Burján et al., 2007). Mindezek mellett meg kell említeni az úgynevezett fejadó elvet is, mint speciális tehermegosztási elvet. A gyakorlatban meglehetősen ritkán alkalmazzák, hiszen a teherviselő képességtől független fizetési kötelezettséget jelent, ezért általában erős ellenállást vált ki (Földes, 2001). A helyi adók tekintetében Magyarországon „bevált” módszer, a közvetlen lakókörnyezet bevételeihez való hozzájáruláskor az egyenlő összegben történő hozzájárulás elfogadott.

2.2. Az adórendszer fogalma, összetevői

Adórendszer egy adott országban egy adott időszak alatt hatályos adónemek összessége a kapcsolódó adóügyi intézményekkel és eljárásokkal együtt (Galántainé, 2006). Az adórendszer az aktuális adópolitika által determinált, így állandó elemei mellett a változásokhoz folyamatosan igazodó, illetve igazított rendszerként határozhatjuk meg. Az adónemek között – betöltött szerepük szerint - a főadókat és mellékadókat, illetve kiegészítő adókat különböztetünk meg. Bizonyos célok elérése érdekében jellemzően átmeneti jelleggel különadók kivetésére is sor kerül (pl. 2006. évi LIX. törvény).

Az adóztatás joga szerint megkülönböztetünk központi és helyi adókat, de további tagozódás is előfordul. Svájcban például a 26 kanton szabadon vethet (és vet is) ki olyan adókat, amelyeket az államszövetség kifejezetten nem tilt (Láng, 2010).

Az Adózás rendjéről szóló törvény (2003. évi XCII. törvény) meghatározza az adózók körét, akiket adókötelezettség terhel. Az adóalanyok köre ennél szűkebb fogalmat takar, az adófizetésre kötelezetteket jelöli. Egyes adónemek esetében előfordul többes adóalanyiség vagy csoportos adóalanyiség (például tulajdonostársak közössége), illetve a jogszabály megállapíthat elsődleges és másodlagos adóalanyt is.

„Az adótárgy az a fizikai objektum, dolog, jog, jogviszony, tény, amelyre az adóztatás irányul” (Burján et al., 2007). Jövedelemadók tekintetében az adó tárgya azt a tevékenységet jelöli, amelyből az adott jövedelem származik.

Az adóalap meghatározása viszonylag egyszerű azon adónemek esetében, ahol a fizetési kötelezettség az adótárgyhoz kötődik (gépjárműadó), a jövedelemadók tekintetében viszont gyakran bonyolult számítások eredményeképpen kell megállapítani. Számos korrekciós tétel nehezíti a hazai társasági adó alapjának kalkulálását, amelyet tovább bonyolított a jövedelem-minimum szerinti adóalap bevezetése. Ez utóbbi a személyi jövedelemadó hatálya alá tartozó egyéni vállalkozókra is vonatkozik.

Az adó összegét az adóalapra vetített adómértékkel kell kiszámítani. Az adó mértékeként általában százalékos kulcsot határoz meg a törvény, de adótétel alkalmazására is van példa (fizetővendéglátó tevékenység átalányadója). Az adó mértéke lehet lineáris (proporcionális), vagy progresszív (adóalap növekedésével magasabb a százalékos adómérték). A progresszió üteme szerint megkülönböztetünk egyenletes, gyorsított és késleltetett progressziót (Galántainé, 2006).

A számított adót különféle kedvezmények csökkenthetik, amelyek elméleti összefüggéseit a következő alfejezetben mutatom be, illetve gyakorlati megvalósulásukat pedig a 4.2. fejezetben vizsgálom meg.

A kedvezmények levonását követően megállapítható a fizetendő adó összege. A tényleges adóteher a befizetett adó és az adó alapjának hányadosaként határozható meg. Értéke a költségvetési adóelvonás százalékát mutatja meg.

2.3. Az adórendszer által biztosított adóelőnyök szerepe, formái

Az adópolitikai célkitűzések között kiemelt szerepet kap a megfelelő nagyságú és szerkezetű adóbevétel meghatározása, de a gazdaságpolitikai törekvések támogatása, valamint a szociálpolitikai célok elérése is. Az adórendszeren keresztül történő jövedelemátcsoportosítás megvalósítására többféle módszer létezik, a progresszió mértékének kijelölésétől az adóalap korrekciós tételeken át az adókedvezmények feltételrendszeréig széles a skála. A gyakorlatban jellemzően ezek valamilyen arányú kombinációja valósul meg, a felsoroltakból minél többet alkalmazva, annál bonyolultabbá téve az adórendszert.

Az adóelőnyök alkalmazásával sérül a normativitás, az adósemlegesség elve, a vertikális méltányosság kerül előtérbe.

Az adóelőnyöknek négy nagy csoportját különíthetjük el:

- Adómentesség

Mentesség esetén az adótörvény bizonyos adóalanyok, adótárgyak, tevékenységek vagy jövedelmek egy részére, vagy teljes összegére vonatkozóan lemond az adókötelezettségről. Az adómentesség esetenként korláthoz és/vagy feltételekhez kötődik (pl. mezőgazdasági őstermelő bevétele 600.000 forintig adómentes), máskor általános (családi pótlék).

- Adókedvezmények

Az adótörvény által biztosított adóelőnyök ezen típusai esetén fennáll az adókötelezettség, de a ténylegesen fizetendő adó alacsonyabb az általános szabályok szerint számított összegnél. Tágabb értelmezésben adókedvezmény az adóalap-csökkentő tétel is, szűkebb értelemben viszont csak a számított adót csökkentő lehetőségeket sorolják ebbe a körbe (Galántainé, 2006).

Az adókedvezmények speciális formája a hazai gyakorlatban az adójóváírás. A minimálbér, vagy annak meghatározott része szinte minden országban adómentes, amelyet vagy az adójóváírás rendszerével, vagy pedig adómentes sávval biztosítanak. A

méltányossági szempontokon túl a célja elsősorban a képzetlenek, vagy kevésbé képzettek, illetve az alacsony jövedelműek munkavállalásának ösztönzése. A két módszer között a legfontosabb különbség az, hogy az adómentes sáv a sávosan progresszív adórendszerben a magasabb jövedelműeknek is kedvező, az adójóváírás alkalmazása a jövedelemkorlát felett keresőket már kiszorítja ebből az adóelőnyből. Az adójóváírás ugyanakkor bonyolultabb rendszert jelent, valamint a nem bérjellegű alacsony jövedelmet szerzőkkel szemben igazságtalan.

Az adókedvezmények adóbevételekre gyakorolt hatása értelemszerűen negatív. Ha valamennyi – törvényi kereteket betartó - konstrukciót, amely adóeróziót okoz, adókedvezménynek nevezünk, akkor további lehetőségekkel bővül a kép.

- Egyéb adóelőnyök

Ide sorolhatók többek között az úgynevezett egyszerűsített jövedelem és/vagy adó megállapítási lehetőségek. Az egyéni vállalkozók számára például az átalányadó alkalmazása feltételekhez kötött, azonban jellemzően akkor választják, ha ezzel a módszerrel adófizetési kötelezettségüket jelentősen csökkenthetik. Az átalányadózó egyéni vállalkozók száma évek óta alig módosul, ami -úgy vélem- elsősorban a viszonylag stabil feltételrendszernek köszönhető. Az egyszerűsített vállalkozói adó hatálya alá tartozó vállalkozások számának változása pedig minden bizonnyal éppen a jogszabálymódosításoknak köszönhető elsősorban. A magasabb bevételi korlát mellett, valamint az EVA mértékének emelésével a társaságok aránya folyamatosan növekedett, míg az egyéni vállalkozók aránya 2006-tól, számuk pedig 2007-től folyamatosan csökkent. Az egyszerűbb nyilvántartási kötelezettségek és adómegállapítási mód, valamint a pénzmozgások elszámolása alóli mentesség az egyre fogyatkozó adóelőnynél is fontosabb lehetett a vállalkozások többsége számára. A 2012-től érvényes 37 százalékos adókulcs azonban érzékelhetően a lélektani határt jelentette, ugyanis az előző hat évre vonatkozó stagnáló adatsort követően az egyszerűsített vállalkozói adó hatálya alá tartozó vállalkozások száma mintegy háromnegyedére esett vissza ebben az évben.

Az adótörvények által nyújtott előnyökhöz való alkalmazkodás az adóoptimalizálás legális formája, gondoljunk csak az értékcsökkenés elszámolására vagy a korábban elhatárolt veszteség adóévben történő adóalap mérséklő szerepére (Burján et al., 2007).

- Kiskapuk, mint adóelőnyök

Sajátos adóelőnynek tekinthetők azok a lehetőségek, amelyek kihasználásával a hatályos jogszabályok betartása mellett minimalizálhatják adójukat az adóalanyok. Az adótörvényekben előforduló pontatlanságok, hiányosságok és joghézagok következtében

az adóalap és/vagy az adó jelentősen csökkenthető. A korábban említett mezőgazdasági őstermelő például 16 éven felüli valamennyi családtagja számára kiváltott őstermelői igazolvány birtokában az adómentes bevételi sávhatárt többszörözheti, és meg is többszörözi. A mezőgazdasági őstermelőre vonatkozó járulékfizetési szabályok ugyanis lényegesen kedvezőbbek, mint a vállalkozásokra, egyéni vállalkozókra érvényesek.

A magas élőköltségek következtében a cafeteria-rendszer is elsődlegesen adókímélő tulajdonságának köszönhetően népszerű hazánkban. Alkalmazását nagymértékben befolyásolta, hogy a személyi jövedelemadóról szóló törvény a természetbeni juttatásokra munkavállalónként évente 400.000 Ft-os összeghatárig adómentességet biztosított. A szigorodó adózási szabályok változása következtében a vállalkozások többsége a keret csökkentése mellett döntött, az országos felmérések pedig a kedvezőbb módon adózó juttatások arányának növekedését számszerűsítették (HVG, 2010). A cafeteria rendszer működtetésével 2011-ben is jelentős bérköltséget tudott megtakarítani a vállalkozás.

A vállalkozások helyi iparüzési adó terhének csökkentésére alapozta vállalkozásbarát adórendeletét néhány önkormányzat. Az iparüzési adó alacsony (esetenként nulla) mértéke a vállalkozások számára komoly vonzerőt jelentett, míg az önkormányzatok természetesen azon vállalkozások telephely-létesítésének örültek, amelyek más, elsősorban gépjárműadóból befolyó bevétellel gyarapították az önkormányzat bevételeit (Napi Gazdaság, 2011). A hazai offshore lehetőségek mellett természetesen meg kell említeni az ún. adóparadicsomnak minősülő országokba történő vállalkozás kihelyezést is.

A XX. században az egyes országok adórendszere egyre nehezebben áttekinthetővé vált, elsősorban a számos preferenciának, kivételnek köszönhetően. Ennek oka lehet egy (új) politikai célkitűzéshez egy (vagy több) új adónem bevezetése, másrészt viszont bizonyos érdekcsoportok kiszolgálása adóelőnyök biztosításával. Ezáltal viszont az adórendszer egésze az elméletben ideálisnak tartottól egyre jobban eltávolodhat (Alt et al., 2008).

Földes (2001) szemléletes hasonlattal él: az adórendszert egy karácsonyfához hasonlítja, amelynek „díszei” az adókedvezmények. A túldíszítettség azonban eltakarja magát a fát, „*sőt még az is megtörténhet, hogy a fa összeroskad a sok dísz alatt*”. Amennyiben az adórendszer ehhez az állapothoz közelít, átgondolt egyszerűsítésre vagy átfogó adóreformra van szükség.

2.4. Az adóztatás hatásai

Az egyes adórendszerek összevetésekor, az előnyök és hátrányok mérlegelése során az alábbi szempontokat feltétlenül meg kell vizsgálni:

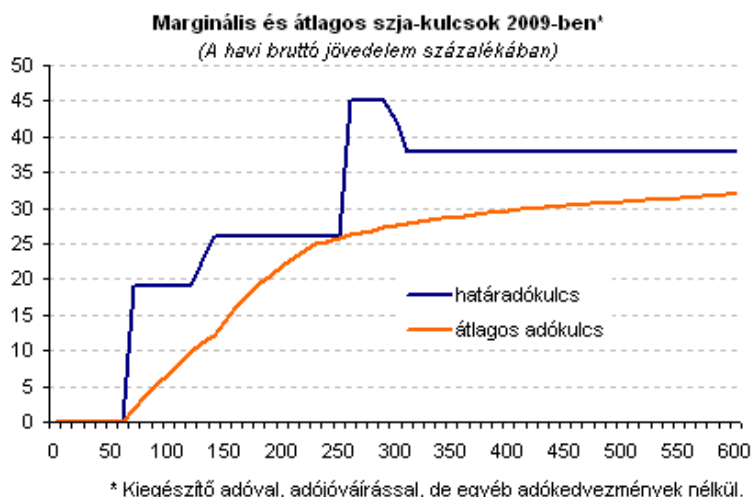
- **Munkavégzésre, teljesítményre gyakorolt hatás**

Az adózók az adóterhek növekedésére nem egyformán reagálnak: vannak, akiket többletmunkára ösztönöz, mások inkább a szabadidőt részesítik előnyben, néhányan a karrierjük építése mellett kevésbé foglalkoznak az aktuális jövedelmükkel, jellemzően azonban az adóelkerülést választják. Nemzetközi tapasztalatok alapján az adófizetők az átlagos adóterhelés 1 százalékos növelésére 8 százalékos jövedelemeltitkolással reagálnak (Nagy, 2009). Fontos azonban kiemelni, hogy az adóterhek csökkenése nem jár automatikusan együtt a foglalkoztatás javulásával, különösen azokban az ágazatokban, ahol az élők munkánál olcsóbb termelési megoldások is alkalmazhatók (Pitti, 2009). Elemzők ugyan akkor azt is leszögezik, hogy jellemzően nem az adókulcs mértéke önmagában, hanem az adórendszer komplex rendszere van hatással a munkavállalás mértékére (Surányi – Danis, 2009). A szerzőpáros Smith és munkatársai elemzését emeli ki, akik Anglia, Dánia, Írország és Németország adórendszereinek részletes vizsgálatát követően kimutatták, hogy az adórendszer milyensége (egyéni vagy családi), a progresszivitás mértéke és az adókulcsok nagysága egyaránt nagy hatással van a munkavállalás mértékére.

Az adóterhelést tekintve a szakirodalom a határadókulcs¹ és az átlagadókulcs² hatását vizsgálja. Progresszív és/vagy adókedvezményeket tartalmazó adórendszerekben a két kulcs nagysága és hatása is eltérő a különböző jövedelemszintekhez kapcsolódóan. A határadókulcs és az átlagadókulcs terhét jól szemlélteti a 2009. év eleji adójogszabályok alapján készült 1. ábra. A Benedek – Kiss szerzőpáros (2011) összefoglalást nyújt a hazai és nemzetközi tanulmányok ebben a témában publikált eredményeiről (1. táblázat).

¹ Száz forintnyi többletjövedelem adótartama (%)

² A teljes adófizetési kötelezettség és a bruttó jövedelem százalékában

1. ábra: A marginális és átlagadókulcsok a havi jövedelem százalékában (2009)

Forrás: Portfólió (2009)

1. táblázat: Becslések a bevallott jövedelmek adórugalmasságára vonatkozóan

	Adózók csoportja	A határadókulcs hatása
<i>Bakos et al. (2008)</i>	Minden adózó	0,06
<i>Bakos et al. (2008)</i>	Magas jövedelműek	0,32
<i>Kiss és Mosberger (2010)</i>	Magas jövedelműek	0,20
<i>Gruber- Saez (2002)</i>	Minden adózó	0,40
<i>Gruber- Saez (2002)</i>	Magas jövedelműek	0,57

Forrás: Benedek – Kiss (2011) alapján

Az adórugalmassági mutató azt jelzi, hogy várhatóan hány százalékkal nő a bevallott jövedelem, ha a jövedelem marginálisan adózónál maradó hányada (1- tényleges határadókulcs) 1 százalékkal nő. Az átlagadókulcs hatását az idézett szerzők jellemzően semlegesnek ítélik, Bakos és szerzőtársai (2008) azonban kiemelik, hogy a magas jövedelműek körében az alacsonyabb átlagadókulcs csökkentheti a munkakínálatot (a nettó jövedelmi pozíciójának javulása miatt), így a bruttó jövedelmeket. A magánszemélyek különadójának (2006. évi LIX. tv.) bevezetését követően vizsgálta az adózók magatartását Kiss és Mosberger (2011). Az adatok elemzése során arra a következtetésre jutottak, hogy a becsült rugalmasság jellemzően valós munkapiaci alkalmazkodáshoz kapcsolható, nem pedig az adóelkerülő magatartás változásához.

A munkaerő-kínálati rugalmasság ugyanakkor jelentősen függ a családi helyzettől, ugyanis a családfenntartó férfiak viszonylag rugalmatlanul reagálnak az adóváltozásokra, míg a férjzett, a családban második keresettel bíró adó nők viszont sokkal inkább választanak a szabadidő és munkaerőpiac között (Lakatos, 2007).

A Költségvetési Tanács (2010) az adócsomag hatásvizsgálata során a tapasztalatok összegzéseként megállapította, hogy a határadókulcs változtatásának a hatása nagyobb, különösen a magasabb jövedelemmel rendelkezők körében. A bevallott jövedelem emelkedése elsősorban a munkaintenzitás növekedésének köszönhető (túlóra, másodállás), a „fehérítő hatás” szerényebb. Az átlagadókulcs mérséklése (a határadókulcs változatlansága mellett) a munkakínálat csökkenését is eredményezheti, hiszen a munkavállaló a korábbi jövedelmi pozícióját kevesebb munkával is biztosítani tudja.

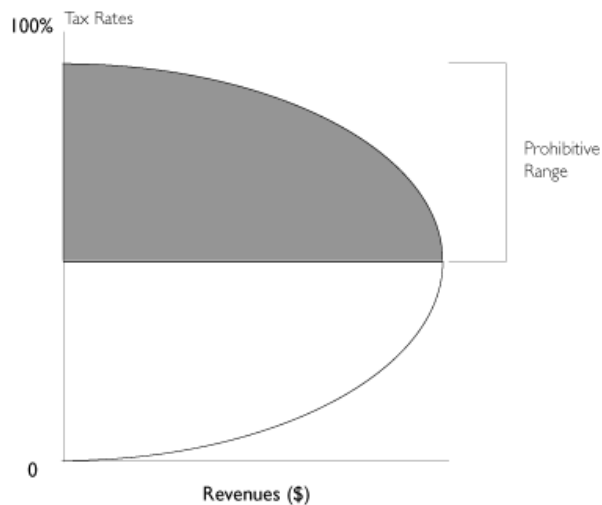
Benczúr és szerzőtársai (2011) mikroszimulációs modell segítségével az adójóváírás kivezetésének hatását vizsgálták. Elemzésükben rámutatnak arra, hogy az alacsony termelékenységű munkavállalóknak a határadókulcs növekedésével kevésbé éri meg munkát vállalni, így a foglalkoztatás – különösen az alacsony kvalifikációt igénylő munkakörökben – csökkenhet. Ezzel ellentétes hatás érvényesülhet azoknál a munkavállalóknál, akiknek jövedelme az adójóváírás lecsengő szakaszába esik. Ezek az adózók ugyan elesnek némi adójóváírástól, a többletjövedelmük adóterhelése viszont csökken, így a munkaintenzitásukat növelik.

Gáspár (2011) szerint nem önmagában a személyi jövedelemadó határadókulcsa, hanem a jövedelmet terhelő adók és az adott személy által kapott támogatások változásának együttes hatását kifejező effektív marginális adókulcs a meghatározó (a támogatások nagyságától függően akár negatív is lehet). Magas effektív marginális adókulcs esetén különösen az alacsonyabb jövedelműekre vonatkozóan jelenthet problémát. Az effektív marginális adókulcsok mérséklésének ugyanakkor kedvező hatása lehet a gazdaságra, hiszen a többletmunkával szerezhető többlet jövedelem – minden egyéb tényezőt változatlanul feltételezve – jelentősen magasabb is lehet (Rózsás, 2007). A határadókulcsok csökkentése ellen érvelők szerint az adócsökkentés ezen módja a magasabb jövedelműeknek kedvez elsősorban. Gáspár (2011) azonban amerikai elemzőkre hivatkozva a reagani adópolitika tapasztalatait ismerteti, amely során a legmagasabb marginális adókulcs csökkentése az adóbevételek növekedését eredményezte, úgy, hogy közben nem emelkedtek az alacsony jövedelműek adóterhei.

- **Az adóbevételek alakulására gyakorolt hatás**

A költségvetési bevételek biztosításához az állam nem mondhat le az adóbevételek jelentős részéről. Ha több bevételre van szükség, kézenfekvő megoldásnak tűnik megemlíteni az adókulcsokat. A gyakorlat változatos megoldásokat mutat, gyakran minden korábbi elméletet cáfolva.

Annak ellenére, hogy az összefüggés empirikus igazolása nem ismert, szívesen hivatkoznak Arthur Laffer tételére, miszerint a növekvő adókulcs következtében egy ponton túl az adóbevételek már nem nőnek tovább, hanem mérséklődnek. Laffer (2004) – először 1974-ben - szalvétára vázolt rajzán 50 százalékos adóteher fölött kezdenek csökkenni az adóbevételek, ez azonban természetesen csak egy lehetséges változat volt részéről is. Ez pedig azt jelenti, hogy ugyanazt az adóbevételi tömeget, egy magasabb és egy alacsonyabb adókulcs mellett is lehet érni. Érvelése a kínálati közgazdaságtan egyik alaptételévé vált, az adócsökkentés híveinek más országokban is fontos kiinduló pont.

2. ábra: A Laffer-görbe
 Forrás: Laffer (2004)

A szakirodalmi vélemények alapján azonban az alapfeltételezésnek csak az a része fogadható el, miszerint nem képződik adóbevétel nulla adókulcs mellett és az adóbevételek összege minden bizonnyal szintén nullához tart egy extrém magas (akár 100 százalékos) adóterhelés mellett is. Az adókulcs kismértékű emelésekor az adóbevétel kezdetben meredeken emelkedik, majd egyre mérséklődő ütemben növekszik, majd egy bizonyos pont (maximum) elérése után pedig csökkenni kezd. Így viszont kell, hogy legyen az adóterhelés változtatásának függvényében az adóbevételeknek egy maximális értéke is (Spiegel et al., 2008). Spiegel és szerzőtársai azonban arra is felhívják a figyelmet, hogy az aggregált Laffer-görbe nem feltétlenül az egyéni görbék vertikális összegzéséből adódik. Példákon keresztül mutatják be, hogy - még ha az egyes egyéni Laffer-görbék egyetlen maximummal rendelkeznek is – a nemzetgazdasági Laffer-görbe esetében valószínűbb az egynél több maximum.

Lakatos (2007) és Gáspár (2011) szerint a Laffer-görbén való aktuális hely meghatározását nehezíti a rövid és a hosszú távú hatások gyakran ellentétes iránya is. Rövid távon, a görbe emelkedő szakaszán, a bevétel változatlan intenzitással nő (matematikai hatás). Az alkalmazkodást követően azonban mérséklődik az adóbevétel, mivel egyre inkább a szabadidőt választják vagy a jövedelemeltitkolás aránya növekszik (közgazdasági hatás). Az adómérséklés hatása a csökkenő szakaszban hasonlóan is eltérő rövidebb, illetve hosszabb távon. Nagyobb mértékű adócsökkentéshez való alkalmazkodást követően egyre többen választ(hat)ják a munkát a szabadidő helyett (a költségvetési egyenes jobbra tolódik, az adóbevételek nőnek). A jövedelmek kifehéritésének megindulása azonban úgy vélem, csak jelentős adómérsékléssel és az átláthatóság növelése mellett érhető el. Lakatos (2007) hivatkozik Vaud munkájára, amelyben azt igazolta, hogy *„a politikának általában nincs elég ideje, hogy kivárja egy-egy adóintézkedés hosszú távú eredményét, döntési időhorizontjuk a választási ciklusok miatt rövidebb, mint ahogy az adótörvények... változására adott adófizetői reakciókat megvárhatnák”*.

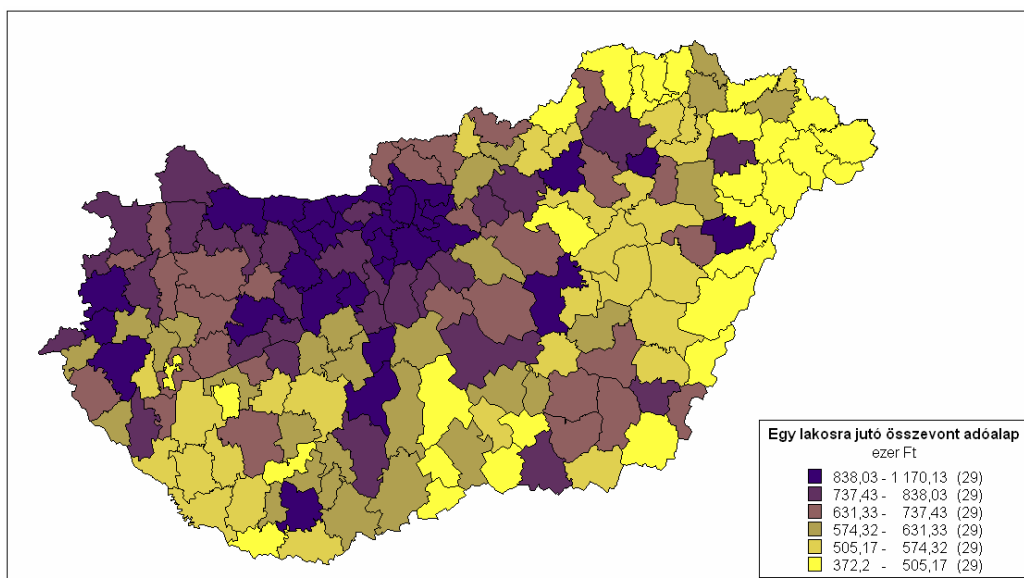
Problémát jelenthet az a tény is, hogy a gyakorlatban szinte lehetetlen megállapítani, hogy (amennyiben létezik egy - a Laffer-görbéhez valamennyire is hasonló görbe, akkor) a görbének melyik pontján helyezkedik el az aktuális adóbevétel, így nehezen prognosztizálható, hogy az adómérséklés milyen hatással lenne az adóbevételek nagyságára.

Lakatos (2007) Phd. értekezésében az is megvizsgálja, hogy a személyi jövedelemadó és a társadalombiztosítási járulékterhek együttes változása hogyan hat az adóbevételekre. Megállapítja, hogy hazánkban a görbe értelmezhető a tb és adóbevétel egészére is. Az egyéni vállalkozók bevallásai alapján jól nyomon követhető, hogy mivel a társadalombiztosítási járulék a kivét után fizetendő, a minimális járulékalapnál magasabb kivétet az egyéni vállalkozók jellemzően nem mutatnak ki, így minimalizálva adófizetési kötelezettségeiket.

Lackó (2009) érdekes összefüggést mutat be tanulmányában. 27 OECD-ország 2000–2004. évi adatai alapján vizsgálja az adóráták hatását az adóbevételek GDP-hez viszonyított arányára. Az adóéket a korrupció szintjével (mint extraadóval) kiegészítve valóban ábrázolható egy Laffer-görbe típusú kapcsolat, de számításával ezt az összefüggést egymástól elkülöníthető hatásokra vezeti vissza. Az ökonometriai elemzések során megállapítja, hogy az adócsökkentés adóbevételt növelő hatása még a korrupcióval kombinált interakciós adóváltozó esetén sem valósul meg a Laffer-görbe sémája szerint.

- **Gazdasági döntéseket befolyásoló hatás**

A gazdasági szereplők alkalmazkodása többféleképpen is megnyilvánulhat. Gazdasági tevékenységüket elhalaszthatják, vagy időben előre hozhatják, megváltoztathatják a tevékenység irányát, vagy az informális szektorba terelés arányát (Földes, 2001). Az adókedvezmények és mentességek rendszere pedig - különösen az egyéb támogatási formákkal kiegészülve - ágazatonként, szakmánként, vagy területi egységenként is jelentős korrekciókat eredményezhet. Ez utóbbi szerepe felerősödhet, ha a jövedelemegyenlőtlenség fokozódik. Hogyor (2011) szerint hazánkban a jövedelemkülönbségek nagyok (3. ábra), különösen a főváros-vidék, illetve északnyugati-délkeleti országrész kontextusában, de 2000-től az ún. Robin Hood-index csökkenése a jövedelemkülönbségek mérséklődését mutatja.

3. ábra: Kistérségekre számított egy lakosra jutó összevont adóalap 2009-ben
Forrás: Hogyor (2011)

A magánszemélyekre vonatkozóan az előzőek mellett a megtakarításokra, illetve a fogyasztásra gyakorolt hatás is jelentkezhet. Az alacsonyabb jövedelemmel rendelkező adózók jövedelmük nagyobb részét költik fogyasztásra, a progresszió növekedésével viszont a magasabb jövedelemmel rendelkezők megtakarításai is mérséklődnek. Ez pedig a beruházások csökkenésével járhat. A magasabb jövedelemmel rendelkezők megtakarítási hajlandósága nagyobb lehet, ha kisebb az adók nagysága (Erdős, 2006). A Samuelson – Nordhaus szerzőpáros (1988) véleménye szerint sem jelenti feltétlenül a határadókulcsok csökkentése a megtakarítások növekedését (és a munkakinálat emelkedését sem). A Lafferiskola hívei viszont azt hangsúlyozzák, hogy az adóemelés hatására a leggazdagabbak

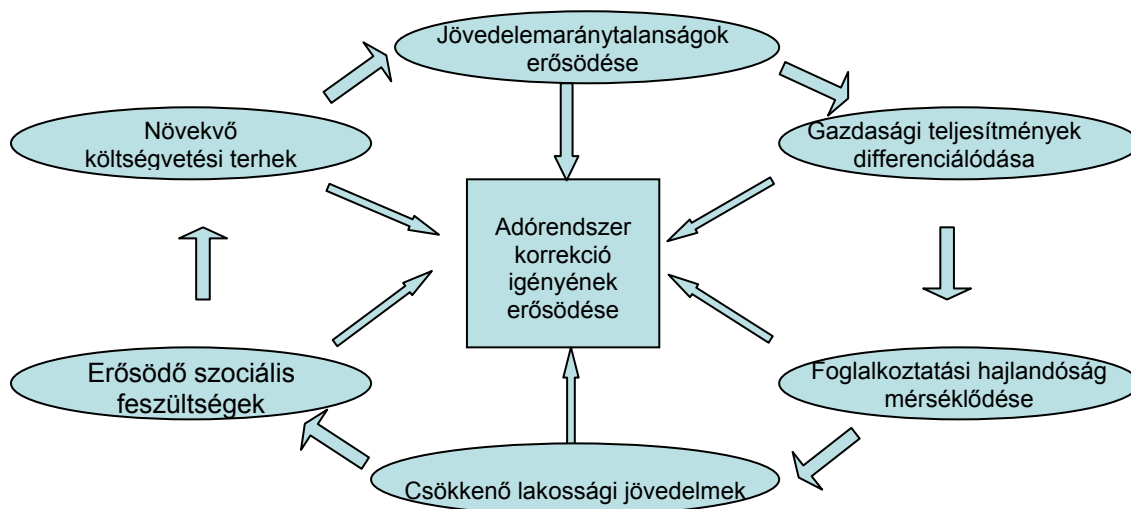
visszafogják beruházásaikat, így kisebb adóalapot képezve a költségvetési bevételek biztosításához az alacsonyabb jövedelemmel rendelkezők adóterhei növekednek. Ha viszont „megfelelően alacsony” az adókulcs, érdemes befektetniük, így tehermentesíthetik a kisebb jövedelmet szerző adóalanyokat.

- **Az adórendszer egyszerűsítésére gyakorolt hatás**

A lineáris adó mellett érvelők legfontosabb ütőkártyája a rendszer egyszerűségének hangsúlyozása. „Ha az adórendszer egyszerű, akkor nincsenek benne sem adó- sem adóalap-kedvezmények, és nincs benne sávós adózás, ami az adókedvezmény egyik fajtája” (Bánfi, 2011). Az adórendszer átláthatósága vitathatatlan versenyelőnyt jelent, különösen, ha az adókulcs mérsékelt. Az adminisztráció jelentősen csökkenhet, az adóbeszedés hatékonyabbá válhat. Az ellenőrzésekre fordított idő több adóalanyra oszlik meg, ami - a kiszámíthatóság mellett - a feketegazdaság arányának csökkenéséhez vezethet. A növekvő számú adófizető és/vagy magasabb adóalap pedig az adóbevételekre is pozitív hatást gyakorol.

Egy 1755-ben tartott előadásában Adam Smith az adók és a gazdasági növekedés összefüggéséről így nyilatkozott: „Kevés egyéb szükséges ahhoz, hogy egy államot a bőség legmagasabb fokára juttassa a legalacsonyabb barbárságból, mint béke, könnyű adók és megfelelő igazságszolgáltatás...” (Rózsás, 2007).

Az adóztatás egyes hatásainak figyelemmel követése és a múltbeli adatok értékelése nagy jelentőséggel bír, valamint hasznos támpont lehet az adópolitika számára a következő időszakra való tervezés során (Pitti, 2009).

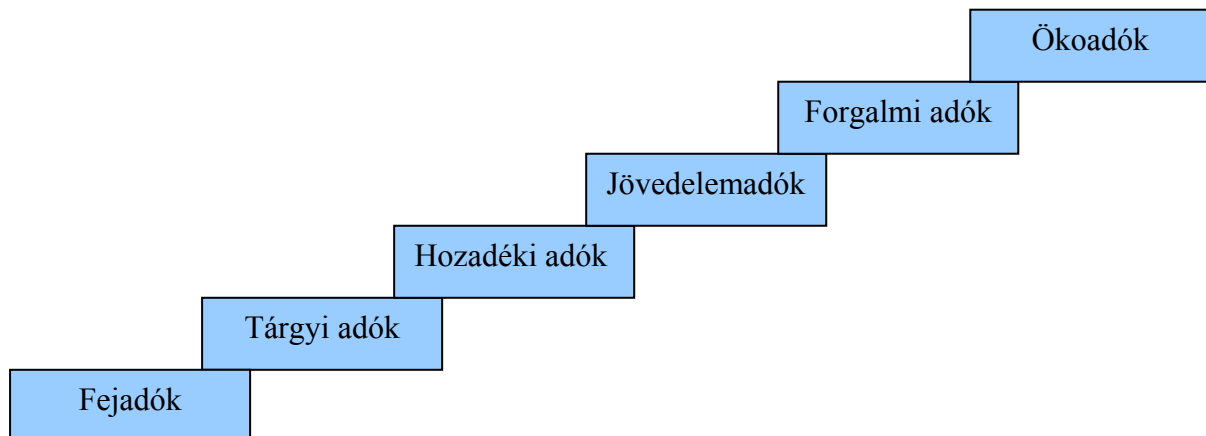
4. ábra: Az adóztatás hatásai és a korrekciós igények észlelése

Forrás: Pitti (2009) alapján

A 4. ábra azt is jól mutatja, hogy ezek a szempontok egymástól nem, vagy csak nagyon nehezen függetleníthetők. Pitti (2009) azt is kiemeli, hogy az adópolitika cél- és eszközrendszerének alakításakor nemcsak a nemzetgazdasági folyamatokra, hanem a nemzetközi környezetre is tekintettel kell lenni.

2.5. A modern személyi jövedelemadó rendszer kialakulása Magyarországon

A közösségek kialakulásával az adózás is kezdetét vette. Az adózás szerepe, megítélése azonban a történelem során folyamatosan változott az adott gazdasági és politikai helyzet függvényében. Kezdetben jellemzően egyféle adónemet használtak, majd az adóalanyi kör növelésével és az adóteher porlasztásával már többféle adót alkalmazva létrejöttek az adórendszerek.

5. ábra: Az adórendszer fejlődése

Forrás: Herich (2009) alapján

A hazai adózástörténeti fejlődés bemutatására jelen dolgozat keretében nem térek ki, Ilonka (2004) könyve olvasmányos áttekintést nyújt a témában.

A mai magyar adórendszer létrejötte az 1987-88-ban történő módosításokkal kezdődött. Mivel a változások gyökeres átalakítást eredményeztek, a szakirodalom adóreformként definiálja az új adótörvények megalkotását. Gergely (1998) tanulmányában pedig egyenesen forradalmi tettek minősíti, utalva arra a tényre, hogy Magyarország ezen intézkedések bevezetésével megelőzte a többi szocialista országot. Érdekessége, hogy a gazdasági-pénzügyi reformok részeként megelőzte a politikai rendszerváltást is (Ilonka, 2004).

Az adóreformot több – egymással kölcsönhatásban lévő – probléma sürgette. Ezek közül is kiemelendő a lassuló gazdasági növekedés. Az állami vállalatokban rejlő (?)

lehetőségek kifulladás, a termelési tényezők felhasználása – elsősorban éppen a szabályozási rendszernek köszönhetően – irracionálissá vált, a nagyfokú jövedelem-centralizáció pedig gátolta a növekedést. A vállalati érdekeltség a kialakult tervmutatók teljesítéséhez kapcsolódott, ezzel párhuzamosan a fejlesztési lehetőségek elszakadtak a jövedelmezőségtől. A termelői árakban realizálódó tiszta jövedelem relatíve magas aránya infláció-gerjesztő hatással bírt. A külső és belső egyensúly erőteljesen romlott, a bonyolult támogatási-lefőlözési gyakorlat, valamint a forgalmi adók és árkiegészítések rendszere egyre inkább áttekinthetlenebbé vált, így az árak orientációs szerepe csökkent, elszakadtak a világpiaci áraktól (Gergely, 1998).

A társadalmi termelőmunka alacsony hatékonysága mellett a teljesítményösztönző hatás is hiányzott.

A csökkenő lakossági keresetek mellett új gazdálkodási formák alakultak ki (pl. gazdasági munkaközösségek), az ún. második gazdaság erőteljes fejlődésnek indult. A különböző forrásból származó jövedelmek egységes adóztatásának megteremtése szükségessé, indokolttá vált. A 80-as évek végére a rendkívül bonyolult adórendszer nehezítette a gazdasági tisztánlátást, a gyakori módosításoknak köszönhetően pedig a rövid távú szemlélet érvényesült.

Az új adórendszerrel kapcsolatos elvárásként fogalmazódott meg, hogy a vállalkozások számára áttekinthető, kiszámítható, szektor-semleges feltételeket biztosítson, igazodjon egy piaci viszonyokhoz alkalmazkodó, rugalmas árrendszerhez, valamint a magánszemélyek adóztatásával tegye teljessé az adóalanyi kört. A szocialista tervgazdaságban elkülönült a lakossági és a vállalati adórendszer, a személyi jövedelemadó törvénnyel megalkotásával a lakosság nagy része adóalannyá vált.

Az adóreform célja az áru- és pénzviszonyok megerősítése, valamint a nyugat európai országokéhoz közelítő adórendszer kialakítása a megfelelő, korszerű eszközrendszer biztosításával (Herich, 2009). Az elvonások szerkezete módosult, a közvetlen adók szerepe csökkent, ezzel párhuzamosan pedig a közvetett adók (különösen a forgalmi adók) súlya növekedett.

Az új adórendszerrel kapcsolatos problémákat Herich (2009) az alábbiak szerint összegezte:

- Az adórendszer kevés, szoros elszámolású adóalannyal számolt. A változások következtében azonban elszámolási és ellenőrzési nehézségek merültek fel.

- Az erősen progresszív adótábla miatt nőtt a jövedelemeltitkolás és a feketegazdaság aránya.
- A beruházási kedvezmények eltérítették a piaci hatásokat.
- Nélkülözte a szükséges társadalmi és szakmai kontrollt, emellett jogalkotási hiányosságok jellemezték.
- Fogalmi, értelmezési hiányosságok nehezítették alkalmazását
- Hiányzott a nemzetközi adóharmonizáció.

A közteherviselés alkotmányos kötelezettsége a magánszemélyek jövedelemadójáról szóló törvénnyel vált teljes körűvé, amely az önadózás bizalmi rendszerére épült.

Az új adórendszer bevezetése következtében a lakosság nettó jövedelmi pozíciója csökkent. Tovább rontotta helyzetüket a forgalmi adó terhek növekedése. Az 1988-ban Közép- és Kelet-Európa államai közül elsőként bevezetett általános forgalmi adóval és a személyi jövedelemadóval a költségvetés bevételei emelkedtek annak ellenére, hogy a gazdálkodó szervezetek adóbefizetései csökkentek.

Az adóreform előtt a kormányzati bevételek mintegy kétharmada a vállalati jövedelmek közvetlen adóztatásából, valamint a többkulcsos, egyfázisú forgalmi adóból származott, míg a lakossági befizetések a nyolcvanas évek közepén az államháztartási bevételek 2-3%-át tették ki. Az adóreformot követő ötödik évre azonban a lakosság vált a terhek fő hordozójává.

Az egységes adójogi eljárások törvénybe foglalásaként 1991-ben hatályba lépett az adózás rendjéről szóló törvény, a helyi önkormányzatok adóztatási lehetőségeit pedig a helyi adókról szóló törvény szabályozta.

1987. július 1-jén létrejött az adóigazgatás új rendszere is, amely Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal (APEH) néven működött 2010.12.31-ig, majd a Vámhivatallal egyesülve megalakult a Nemzeti Adó-és Vámhivatal.

Az adó- és járulékfizetési jogszabályok folyamatosan változtak, amelyek jelentősen megnehezítették az áttekinthetőséget. A személyi jövedelemadó törvényben 1994-ig emelkedtek a sávhatárok, a progresszió mérséklődött, az adókulcsok száma hatra csökkent az induló 11-hez képest. 1995-ben összességében már 53 jogcímen kellett adót, illetéket, vámot, járulékokat fizetni (Gáspár, 2011), ennek ellenére még Siglitz (2000) az 1990-es években viszonylag egyszerűnek minősítette a magyar adórendszert.

A gazdasági átalakulás mentén zajló tulajdonviszony változások, valamint a tradicionális (szocialista) piacok elvesztésének következményeként az államháztartási hiány nagymértékben növekedett. Az új társasági adó törvény, valamint az átalakulási törvény megnyitotta az utat a magánvállalkozások számára. A struktúraváltás következtében a munkahelyek száma jelentősen csökkent, az alkalmazotti létszám 4,8 millióról 3,7 millióra mérséklődött, miközben a vállalkozó szervezetek száma 400 ezerről csaknem 1 millióra növekedett (Lakatos, 2007). *„Már ekkor nyilvánvaló volt, hogy a vállalkozói létszám növekedése a kényszervállalkozások számának emelkedéséből ered, a munkanélküliség ellen védekezve vették fel egy vállalkozás jogi kötelezettségeit, de kérdéses volt, hogy bármilyen kötelezettségüknek eleget tudnak-e tenni.”* Az egyéni vállalkozók által bevallott átlagjövedelem nem érte el a minimálbért 1994-ben.

1995-ben a Bokros-csomag intézkedéseinek keretében egy új, az 1988-as adóreformtól radikálisan eltérő személyi jövedelemadó rendszer lépett életbe. Ez a törvény amellet, hogy szabályozta a magánszemély jövedelmeinek adókötelezettségét, a számviteli törvényhez hasonlóan – mely a gazdasági társaságok könyvviteli előírásait határozza meg – jogszabályként írja elő az egyéni vállalkozó, és a számviteli törvény hatálya alá nem tartozó szervezetek könyvvezetési és nyilvántartási kötelezettségeit.

A törvény indokolása szerint a megelőző törvény a hatályának négy éve alatt 17 alkalommal módosult, ezáltal szerkezete és stílusa ellentmondásossá, nehezen kezelhetővé vált. A társadalmi és gazdasági szerkezet átalakulása, változásának felgyorsulása jelentősen érintette a jövedelemadózási egészét, amely egy új szemléletű és szerkezetű törvény megalkotását kívánta. A stabilitás érdekében azonban megőrizte az eszközrendszert, olyan módon, hogy a nehézkesség, bonyolulttá vált szabályokat leegyszerűsítve, összefogottabb, áttekinthetőbb rendben újította meg.

Az elsődleges rendezőelv a hatékonyság biztosítása lett, lényegesen háttérbe szorítva a méltányosság korábban preferált szempontjait. Az adóterhelés jelentősen növekedett 1994–1996 között, majd 1997-ben kismértékben csökkent. Az adóterhek emelkedése mellett a társadalombiztosítási járulékok alapja is kiszélesedett, amely különösen a vállalkozások számára jelentett komoly próbatételt.

Az adórendszer lehetővé tette az inflációs adóbevételek növekedését, a szociális jellegű juttatások jelentős része pedig a társadalombiztosítási ellátórendszerre maradt. Az adóbevételek ennek ellenére azonban csak visszafogott ütemben nőttek 1995-ben. Az adót fizető egyéni vállalkozók száma csaknem felére csökkent, az ún. kényszervállalkozók

jelentős része a feketegazdaságba menekült. A különböző forrásból származó jövedelmek eltérő módon adóztak, amelyek között a tőkejövedelmek előnyt élveztek.

1998-tól a fogyasztást terhelő adók közül külön törvény rendelkezik a magas adótartalmú jövedéki termékekről.

A munkaerőhöz kapcsolódó terhek közül a munkaadók által fizetendő járulékmérték 10 százalékkal, 29 százalékra csökkent 1998-tól. Ezzel párhuzamosan azonban a minimálbér 25 ezer forintról 40 ezerre emelkedett, ami a járulékalap emelésén keresztül különösen a vállalkozók többletterheit növelte, így a járulékbévételek nem mérséklődtek.

Az adminisztrációs terhek növekedését jól szemlélteti, hogy 1999-ben közel hetvenféle adónyomtatvány és további húszféle járulékkal kapcsolatos bejelentési, változás-bejelentési nyomtatványon kellett ezen kötelezettségeket teljesíteni (Ilonka, 2004). Ettől az évtől az adókulcsok száma háromra csökkent. Az új kormány a korábbi restriktív gazdaságpolitikával ellentétben csökkentette a személyi jövedelemadó terheit, elsősorban a széles adókedvezmények által, melyek között az adójóváírás súlya mérséklődött. A preferenciák módosulását jelzi, hogy 2002-re a családi adókedvezményként elengedett adó összege meghaladta az adójóváírás miatti adóbevételkiesést, így az alacsonyabb jövedelemkategóriák adóterhelése növekedett. A családi adókedvezmény sem a legszegényebb rétegeket támogatta, inkább a közepes jövedelemmel rendelkezők tudtak élni a lehetőséggel. Az új adókedvezmények mellett a korábban is érvényben lévőkhöz (például lakáshitel-törlesztés kedvezménye) kedvezőbb feltételrendszer kapcsolódott.

A 2000-es évek elején a korábbinál erőtejesebb növekedésnek indultak a külön adózó jövedelmek, főképp a bővülő tőzsdei ügyletek, illetve a megélénkülő ingatlanpiac miatt. A kizárólag elkülönülten adózó jövedelmet bevallók száma 2002-ben több mint kétszeresére nőtt az előző évihez képest, így jelentősen nőtt azok száma, akik más (pl. bérjellegű) jövedelemmel nem rendelkeztek.

A személyi jövedelemadóról szóló törvény módosításakor 2003-ban az egyik kiemelt cél az volt, hogy nemzetgazdasági szinten az összevont adóalapra számított átlagos adóterhelés szignifikánsan csökkenjen. Ennek keretében a progresszív adótábla sávhatárait emelték, valamint változtak az adójóváírás feltételei és az adókedvezmények rendszere is (APEH, 2003).

A személyi jövedelemadó törvény változásai közül a kétezres évek közepén az adókedvezmények rendszerének átalakulását kell kiemelni. 2006-tól elsősorban az

alacsony bérjövödelmek terheinek mérséklése volt a cél, a további adócsökkentő lehetőség jelentős részét pedig jövedelemkorláthoz kötötték. Az időszak alatt a kedvezményre jogosító tételek száma is kevesebb lett. Az adótábla sávhatárainak, az azokhoz rendelt adókulcsoknak, valamint az adójóváírás és az adókedvezmények feltételrendszerének változása következtében folyamatosan módosult az egyes jövedelemkategóriákba tartozók jövedelmi pozíciója.

Az adórendszer egyszerűsítésének igénye egyre erősödött, különösen a vállalkozások vonatkozásában. A 2003. évben bevezetett Egyszerűsített vállalkozói adó (EVA) Európában is újdonságnak számított, de eu-konformnak minősült. Az új adónem az egyéni és társas kisvállalkozások számára kínált alternatívát az általános szabályok mellett, jelentősen csökkentve adminisztrációs kötelezettségeiket, illetve mérsékelte adóterheiket. Hasonló céllal került megalkotásra az Egyszerűsített közteherviselési hozzájárulás (EKHO) is, bizonyos foglalkozást végző magánszemélyek számára.

2.6. A magyar személyi jövedelemadó általános jellemzői

„Az adóbevételek biztosítása érdekében, az állampolgárok közterhekhez való hozzájárulásának alkotmányos kötelezettségéből kiindulva” az Országgyűlés megalkotta a (módosításokat követően) jelenleg is hatályos 1995.évi CXVII. törvényt. A törvény kimondja az adóbevételek biztosításának prioritását, de lehetőséget ad egyes társadalmi, gazdasági célok megvalósulásának adórendszeren keresztül történő elősegítésére. Ezen célok elérésére lehetőség szerint az arányosság és a méltányosság elvének érvényre juttatásával törekszik, amely a mentességek és kedvezmények rendszerén keresztül valósulhat meg (Szakács, 1996).

A személyi jövedelemadó főbb jellemzői Magyarországon az alábbiak (Galántainé, 2006):

- Közvetlen adó, hiszen az adóterhet az adóalany viseli.
- Átfogó jövedelemszabályozási eszköz, mert minden bevételt szerző magánszemélyre kiterjed.
- Általános jellegű, ugyanis forrástól függetlenül adóköteles a magánszemély összes jövedelme.
- Személyi jellegű, az adóalany az egyén. A családi adózás „jellege” aktuálisan egy ponton van jelen a hazai gyakorlatban, a családi adókedvezményt a házastársak megoszthatják egymás között.

- Progresszív az összevonandó jövedelmekre és lineáris a külön adózó jövedelmekre. 2011-től bevezetett egykulcsos adórendszer következtében a korábbi jövedelemsávokat tartalmazó adótábla hatályon kívül került, majd 2012-től a 2.424.000 forint feletti jövedelmekre vonatkozó adóalap-korrekciónak miatt „kvázi” progresszív terhelés valósul meg.
- Preferenciákat tartalmaz. Az általános adókötelezettség mellett az adópolitikai célkitűzésekhez illeszkedő, valamint a törvény által meghatározott feltételrendszernek megfelelő adókedvezmények érvényesíthetők.
- Megállapítása főszabályként önadózással történik. Az önállóan benyújtott adóbevallás mellett a munkáltatón keresztül, illetve az Adóhatóság segítségével elkészített bevallás is önadózás. A munkáltatóra vonatkozó jogszabályváltozás következtében a bevallást egyénileg benyújtók aránya folyamatosan növekedett: 2004-ben még alig több mint a bevallók fele, 2009-ben már 84 százaléka így adott számot adókötelezettségéről (NAV, 2011a).

A jövedelem meghatározására háromféle módon van lehetőség. Általános esetben a bevétel egésze jövedelem, bizonyos tevékenységekre vonatkozóan a bevételek csökkenthetők a törvényben meghatározott költségekkel, illetve speciális esetben a törvény által meghatározott költséghányad levonásával (önálló tevékenységből származó jövedelem szerzésekor 10 százalékos költséghányad alkalmazása, illetve átalányadózó egyéni vállalkozóra vonatkozó szabályok).

Az adót az adóévre vonatkozóan kell megállapítani, az adóbevételek folyamatosságának érdekében azonban a magánszemély adóelőleg fizetésére kötelezett.

2.7. Az adórendszer továbbfejlesztésének lehetséges irányai

A magyar adórendszerrel szemben megfogalmazott legtöbb bírálat szakmai, szakértői és civil köröktől is a következőkhöz kapcsolódik:

- Bonyolult, ami esetenként a jogkövető magatartás szándéka mellett is lehetetlenné teszi a törvényeknek való teljes körű megfelelést. Az adókiadás jogcíme magas, a főbb adónemek túlszabályozottak. A nehezen átlátható rendszer a beszédészé hatékonyságot is rontja. Néhány adónem indokoltsága megkérdőjelezhető. A Magyar Önkormányzatok Szövetsége (2012) például a Magyar Ebtenyésztők Országos Egyesületével közösen azt javasolta az Önkormányzatoknak, hogy ne

vessék ki az „ebadót”. A törvényt több ponton is aggályosnak ítélik, nem mellékes azonban az a tény sem, hogy jelentős többletkiadással járna a megfelelő szakember alkalmazása a jogszabályok szerinti összeírásokhoz.

- Gyakran változik, akár adóéven belül is, így a kiszámíthatóság nem teljesül (Zara, 2010).
- Az adóterhek szerkezete a jövedelmet terhelő adókról a fogyasztási típusú adók felé tolódik, ami az uniós ajánlások között is szerepel. Ennek ellenére az élőmunka terhe elsősorban a magas járulékterheknek köszönhetően azonban továbbra is magas.³ Ezzel párhuzamosan viszont a személyi jövedelemadó rendszer változásainak összessége sem a közgazdászok, sem a szociológusok, sem a magánszemélyek körében nem egységes, kiemelve az adóbevételek csökkenését és a „tehveriselő-képesség” elvének csorbulását.
- A kisvállalkozások összes átlagos adóterhelése alig csökken a magas járulékterhek miatt. Kossuth Lajos által megfogalmazott adópolitikai alapelvek egyike „*Kímélje az iparosságot, a szorgalmat, ne legyen annak elfojtója*”- a hazai jogszabályi környezetben nem érvényesül. A 10 százalékos társasági adókulcs (és az ezzel azonos vállalkozói személyi jövedelemadó kulcsa) mérsékelt, kérdés azonban, keletkezik-e adóalap. Az egyéni vállalkozók és a KKV-k számára az EVA kulcs drasztikus növelése egyértelműen az egyszerűbb adózás lehetőségének beszűkülését jelzi. Az egyes tevékenységekhez kapcsolódó különadók ellen elsősorban a szakmai szervezetek tiltakoznak. Nyilvánvaló azonban, hogy ezen terhek jelentős részét a „fogyasztók” viselik.

Scharle és szerzőtársai (2010) elméleti összefüggésekre és empirikus eredményekre hivatkozva megállapítják, hogy a magyar adórendszer három területen szorul jelentős átdolgozásra:

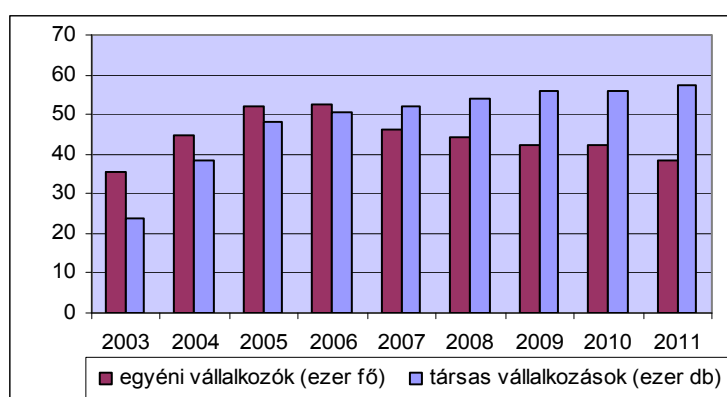
- a munkaerő, és különösen a képzetlen munkaerő bérét terhelő explicit és implicit adók és járulékok,
- az adószabályozás átláthatósága és kiszámíthatósága,
- és végül az adócsalás, illetve adóelkerülés terén.

Úgy vélem, e három terület azonban több ponton is összefügg.

³ A szakirodalomban az adóék kifejezés használata általános, amely a nemzetközi összehasonlíthatóságot is egyszerűbbé teszi. Az adóék a béreket terhelő összes közteher (adó és járulék) és a teljes bérköltség hányadosa, tehát azt mutatja meg, hogy a teljes bérköltség mekkora hányadát kell az adóhatóságnak befizetni.

2.7.1. Az egyszerűsítés igénye

Az egyszerűbb, átláthatóbb adórendszer sokkal inkább betartható, gyakran még a terhek növekedése mellett is. Jó példa erre, hogy 2006-ban, amikor az EVA kulcsa október 1-től 15 százalékról 25 százalékra nőtt, miután az áfa kulcs január 1-től 25 százalékról 20 százalékra csökkent, az evás vállalkozások száma alig változott, pedig a realizálható adóelőny lényegesen alacsonyabb lett. Minden bizonnyal ez utóbbinak köszönhető az evás egyéni vállalkozások számának visszaesése, míg a bevételkorlát emelése növekvő számú társas vállalkozás számára kínált kedvezőbb adózási lehetőséget. A közel százezres eva-alanyi kör jól tervezhető eva-bevételt jelentett a költségvetésnek.

6. ábra: Az EVA alanyok számának alakulása

Forrás: Saját szerkesztés NAV (2011b), APEH (2010a és 2010b) alapján

A bevételek között is csökkenő tendenciát mutat az egyéni vállalkozók által fizetett arány. EVA kötelezettségük átlagosan 1,2 millió forint volt 2009-ben (a társaságoké 2,1 millió forint). Az összes EVA bevétel 2011-ben csökkent először, a 2012-től hatályos 37 százalékos adókulcs következtében pedig az adóalanyok száma is 76 ezerre csökkent.

Az átalányadó választásával nyilván azok a vállalkozások élnek elsősorban, ahol a tényleges költséghányad lényegesen alacsonyabb, mint a törvény által meghatározott, bizonylat nélkül levonható arány. Gyakori szempont az is, hogy a nyilvántartások lényegesen egyszerűbbek, valamint az adótervezéshez sem kell szakembernek lenni, hiszen a fizetendő adó fejben azonnal számítható. Átalányadózással fizeti kötelezettségét mintegy 20 ezer egyéni vállalkozó.

Az átalányadó és az EVA előnyei mellett azonban szót kell ejteni két közös hátrányos tényezőről is. Az egyik probléma, hogy a társadalombiztosítási járulékok alapja független a tényleges jövedelemtől, így a potenciális adóalap egy része biztosan rejtve marad. A másik negatívum, hogy mivel az adóalap-csökkentéshez kapcsolódóan nincs

„számlagyűjtési kényszer” (igaz, a törvénymódosítás következtében a bizonylatmegőrzés kötelező), a feketegazdaságot erősítheti a le nem számlázott bevételeken keresztül.

A Gazdasági Versenyképesség Kerekasztal által megfogalmazott Adó- és járulékreform-tézisek (Zara, 2010) javaslatai között – a teljes közpénzügyi rendszer komplex felülvizsgálatának részeként – az adórendszer reformjához kapcsolódóan is prioritást kap az egyszerűsítés.

„... Nem javasoljuk azt, hogy olyan átalakítások történjenek az adórendszerben, amelyek tovább növelnék akár a lakosság, akár a vállalkozások adminisztratív és beszámolási terheit. Célunk éppen ellenkezőleg: olyan adózási, járulékoltatási megoldások keresése és javasolása, aminek a révén

- csökken az adó- és járulékfajták száma,

- a személyi jövedelemadóban és a társasági adóban adó/adóalap kedvezmények csökkentésével (megszüntetésével) is egyszerűsödik az egyes közterhek megállapításának módja,...

- nem mellékesen egyszerűsödik a számviteli elszámolás és az adóadminisztráció...

- de nem csak ezen okokból, hanem az állami adatszolgáltatási igény további korlátozásával is -, különösen a vállalkozásoknál, de az adóhatóságoknál is, ami által csökkennek az indokolatlan kiadások is.”

Az adórendszer egyszerűsítésének lehetőségeként Bánfi és Kürthy (2011) is felveti az adónemek számának radikális csökkentését, akár 2 adónemre redukálva. Ennek legfőbb gátjaként a nyitott gazdaságot, az országok közötti adóversenyt és az állam redisztribúciós feladatainak teljesítését jelölik meg. Egy másik tanulmányban Kürthy (2011) azt is megállapítja, hogy *„egy kiterjedt rejtett gazdasággal, jövedelemeltitkolással, adócsalással terhelt társadalomban azonban egyik pillanatról a másikra az adórendszert drasztikusan egyszerűsíteni nem lehet”*.

A kevésbé bonyolult adórendszer ellenőrzése is egyszerűbbé, hatékonyabbá válhat, ezáltal jogkövető magatartásra is ösztönöz, hiszen a lebukástól való félelem fokozódhat. Vagyis a kevésbé szövevényes adórendszer megteremtheti a lehetőséget a fekete-szürke jövedelmek legalább részbeni kifehéredésének.

2.7.2. Lineáris vs. progresszív személyi jövedelemadózás

Az adórendszer egyszerűsítéséhez kapcsolódóan rendre felmerült a lineáris adóztatás gondolata. A XIX. századig jellemzően az egykulcsos módszert alkalmazták, ezt követően

viszont a sávosan progresszív adózási rendszerek kerültek előtérbe. Magyarországon Wekerle Sándor nevéhez fűződő 1909. évi adóreform elemeként vezették be, de – a hosszas egyeztetések, valamint az I. világháború miatt - csak 1922-ben lépett életbe (Burján et al, 2007). Jelenleg a fejlettebb régiókban általánosan sávós adózási rendszert használnak. Nincs ez másképp Európában sem, ennek ellenére a kép meglehetősen változatos, hiszen az Unió tagállamai az adóharmonizációs folyamatok során leginkább a személyi jövedelemadó rendszerük szuverenitásához ragaszkodtak.

A sávós adózás hívei a vertikális méltányosság elvét hangsúlyozzák, ami szerint a magasabb jövedelműeknek nagyobb részt kell vállalniuk a közteherviselésből, tehát az arányosnál több adót kell fizetniük (Galántainé, 2006). A gyakran meglehetősen bonyolult rendszerek ismeretében az 1980-as évek elején Robert Hall és Alvin Rabushka (1995) az egyszerűsítés szükségességét helyezte előtérbe. Javaslatukban minden jövedelmet 19% terhelt, adómentes viszont a családok 25 ezer USD alatti jövedelme. Szerintük a méltányossági elvek érvényesítése nem az adópolitika, hanem a szociálpolitika feladata. Az egykulcsos adórendszerrel jelentős adminisztrációs költség takarítható meg (Rabushka, 2006), nincs szükség bevallásra, valamint a könnyebben átlátható rendszer ellenőrzése is hatékonyabbá válhat. Alkalmazása során az „arányos” közteherviselés elve valósul meg. Az egykulcsos jövedelemadó klasszikus változata a jövedelmeket azonos módon adóztatja azok forrásától függetlenül, a személyi jövedelemadó és a társasági adó kulcs azonos. A gyakorlat elsősorban jövedelemadóként tekint a szerzőpáros „flat-tax” rendszerére. A szerzők szerint azonban közelebb van a fogyasztási adóhoz, mivel a tőkefelhalmozást, sőt a gyereknevelési támogatás beépítésével az emberi tőke felhalmozását sem adóztatja (Bauerné, 2010).

A hazai publikációk közül ki kell emelni Kornai (1989) művét, amelyben megfogalmazza kritikáját a rendszerváltáshoz kapcsolódó új adórendszerről. Javaslatában egy lényegesen egyszerűbb, áttekinthetőbb rendszer, valamint semleges adók mellett teszi le a voksát.

A szakirodalomban - a már említetteken kívül is - számos előnyét sorolják az egykulcsos jövedelemadónak, azokban az országokban viszont, ahol bevezették, a tapasztalatok korántsem egységesek. A lehetséges előnyök áttekintéséhez ezért a feltételes mód használatát indokoltan tartom.

Az egykulcsos jövedelemadó alkalmazásával:

- Az adórendszer egyszerűbbé válhat (ha adóalap-korrekciók és adókedvezmények nem bonyolítják),

- Többletteljesítményre ösztönözhet (ha az adókulcs nem túl magas),
- Csökkenhet az adóelkerülés (ha az adókulcs elég alacsony ahhoz, hogy ne kockáztasson az adóalany, különösen megfelelően hatékony ellenőrzés mellett),
- Nőhet a foglalkoztatottság (összetett hatás, nemcsak az adórendszer befolyásolja),
- Növekedhetnek az adóbevételek (amennyiben az előző három közül legalább egy teljesül),
- Csökkenthető a bürokrácia (átláthatóbb rendszer ellenőrzése, nyilvántartása stb. is kisebb apparátust igényel),
- Gazdasági növekedést élénkítheti (összetett hatás),
- Jótékony hatást gyakorolhat a beruházásokra/megtakarításokra,
- Versenyképessé válhat az ország (szintén összetett hatás, de egy szerkezetileg jól felépített, áttekinthető rendszer esetében az összehasonlítás egyszerűbb, és egy viszonylag alacsony adóterhelés mellett valóban vonzó lehet).

Az egykulcsos személyi jövedelemadó (még adómentes sáv alkalmazása mellett is) vertikálisan méltánytalan, így ellenzői a hátrányok között ezt emelik ki. Különösen hangsúlyossá válhat ez a tényező, ha az egy adókulcs a korábbi adóterheléshez képest az alacsonyabb jövedelemkategóriákban többterhelést, míg a magasabb jövedelemkategóriákban adócsökkenést eredményez. Erre a jövedelem átcsoportosításra hívta fel a figyelmet Kupa Mihály (2007) is egy konferencián tartott előadásában, ezért az egykulcsos adó bevezetése helyett inkább a személyi jövedelemadó progresszivitásának csökkentését szorgalmazta. A nettó jövedelmek módosulása a társadalmi feszültségek növekedését eredményezheti. Korrekciós tételekkel ez a hatás tompítható, ettől viszont a rendszer összetettebbé válik. A progresszív személyi jövedelemadó mellett érvelők közül gyakran az egyszerűsítést, mint csodafegyvert is vitatják (Vámosi-Nagy, 2004). Szerintük a modern informatika korában a hangsúlyt nem erre az ismervre kell helyezni. Az egyszerűsítés azonban nemcsak a sávok és kulcsok számának csökkentéséből áll, a legfontosabb eleme az adótörvények átláthatóságának a biztosítása.

Az adóbevételekre gyakorolt hatást rendkívül nehéz modellezni. Relatívan alacsony adókulccsal az adóbevételek rövid távon valószínűleg csökkennek, hosszabb távra vonatkozóan is csak óvatos becsléssel várható növekedés. Egy adórendszer sikeres működése nagymértékben függ az adóalanyok adófizetési hajlandóságától is. Ez a tényező országoként komoly eltéréseket mutat, ugyanakkor egy kiszámítható adórendszer,

különösen kellően hatékony ellenőrzés és/vagy komoly szankciók mellett pozitív irányba befolyásolhatja az adófizetési hajlandóságot.

A lineáris adó hazai bevezetésének hatását több kutatásban is modellezték. Benedek Dóra – Lelkes Orsolya szerzőpáros tanulmányában (2006) azt prognosztizálja, hogy az egykulcsos személyi jövedelemadó rendszer alkalmazásával az újraelosztási rendszer jelentősen módosulna. Mások számításai (pl. Bakos et al., 2008) alapján az egykulcsos személyi jövedelemadó bevezetésével lehetséges Magyarországon az adóköteles jövedelmek és az adóbevételek egyidejű növelése. Negatív hatásként ők is megállapították, hogy ez minden bizonnyal a jövedelemegyenlőtlenségek növekedését idézné elő, mégpedig elsősorban a közepes jövedelműek terheinek emelkedése mellett. Scharle és szerzőtársai (2010) tanulmányukban az egykulcsos adó bevezetésével kapcsolatban azt is kiemelték, hogy a reform *„sikeres végrehajtása a befektetők szemében a kormányt erősnek és a növekedés iránt elkötelezettnek mutatja, ami vonzóvá teheti az országot a működő tőke számára”*.

A felsoroltak alapján úgy gondolom, hogy az egykulcsos adórendszerre való áttérés várható hatásait rendkívül nehéz előre jelezni, még stabil fiskális környezetben is.

2.7.3. Személyi vs. családi adózás

A nemzetközi gyakorlatban a személyi jövedelemadó az általános, van példa azonban a családi adózásra, illetve a kettő együttes alkalmazására is.

A családi adózás fogalma többféle módszer lehetséges gyakorlatát takarja. A közös pontot az jelenti, hogy az ilyen típusú adórendszerek esetében a jövedelmek adóztatásánál nemcsak az egyéni jövedelem nagysága határozza meg az adókötelezettséget, hanem figyelembe veszik azt is, hogy az adott jövedelemből hányan élnek. Leegyszerűsítve: a személyi jövedelemadó helyett családi adózás valósul meg, amely során jellemzően a progresszív adóztatás hátrányait kompenzálják a gyermeket nevelők számára. A változatok között az alábbi négy alapeset különíthető el:

1. Az eltartottak számától függő adóalap- vagy adókedvezmény. Ez a legegyszerűbb lehetőség, több ország gyakorlatában létezik. *„A két módszer hatása eltérő, míg az adóalap meghatározását befolyásoló családi adózás, az adómentesség határát tolja el, addig az adókedvezményekkel elért adóteher csökkentés az effektív adókulcsot fogja csökkenteni.”* (Balogh et al., 2010). Romániában például eltartottanként egységesen 100

RON adókedvezmény érvényesíthető 1000 RON alatti jövedelem esetén, felette azonban „elfogyó módon” vehető igénybe (Pál-Antal, 2010).

2. Az igénybe vehető adókedvezmény(ek) megosztható(k) a házastársak (élettársak) között és/vagy bizonyos kedvezmény érvényesíthetőségének jövedelemkorlátjának meghatározásakor figyelembe vehető a házastárs (alacsony) jövedelme. Nem feltétlenül kapcsolódik a gyermekek számához, hanem a „családi jelleg” elsősorban abból adódik, hogy egy adott kedvezmény bármelyik fél által érvényesíthető az adóbevallásában. Erre példa hazánkban a lakáshitel-törlesztés adókedvezménye, amely a 2002-ben és 2003-ban történő törlesztésekre vonatkozóan az adóstársak között megosztható volt. 2004-től a kedvezmény megosztásának lehetősége megszűnt, az érvényesíthetőség jövedelemkorlátját viszont hatszázezer forinttal növelte az a tény, ha az adókedvezményt érvényesítő magánszemély házastársa vagy élettársa - aki egyben az adókedvezményt igénybe vevő adóalany adóstársa, illetve a hitelhez kapcsolódó ingatlan tulajdonostársa is - az adóévben 6 hónapot meghaladó időtartamban volt gyermekgondozási segélyre volt jogosult.

3. A splitting rendszer lényege, hogy a szülők által megszerzett jövedelem összegét megfelelően (vagy más arányban újraosztva) állapítják meg az egyéni adóalapot (pl. Németországban és Portugáliában).

4. A legbonyolultabb megoldás, ha az adóalap meghatározása a családtagok számához kapcsolódik (Mészáros, 2008). A splitting rendszer kiterjesztett változataként a család által összesen megszerzett jövedelmet a családtagok számára vetíti, általában különböző szorzókat (súlyokat) alkalmazva (pl. Franciaországban és Luxemburgban).

Az amerikai, a német és a francia családi adózás gyakorlatát tanulmányozva Stiglitz (2000) arra a következtetésre jutott, hogy az eltartottak adórendszerben való figyelembe vétele bonyolult és kezelése költséges. Helyette egyre több ország inkább a családi pótlék rendszerén keresztül támogatja a családokat. Ennek előnyeként említhető, hogy év közben rugalmasan követi a változásokat, differenciálható a gyermekek száma és kora szerint is, és hatásosabban csökkenti a gyermekszegénységet, hiszen azok is részesülnek belőle, akik az adókedvezményt alacsony jövedelmük miatt nem tudják igénybe venni (Stiglitz, 2000; és Scharle et al., 2010). A nemzetközi példák és elméleti kutatások alapján (Bozsik – Fellegi, 2010; Scharle et al., 2010; és Mikroszkóp, 2010) a családi adózás legfontosabb jellemzőit a lehetséges előnyei és hátrányai szerint csoportosítva foglalom össze:

Családi adózás előnyei	Családi adózás hátrányai
<i>Gazdasági hatások</i>	
Méltányosabb. Két azonos összjövedelmű család azonos összegű adót fizet kettőjük szélsőségesen különböző jövedelme esetén is, míg az egyén alapú adózásnál progresszív adótábla mellett ez jellemzően nem teljesül.	Nem veszi figyelembe, hogy a család összesen hány munkaórát dolgozott. Ha csak a házastársak egyike dolgozik, azonos adóterhelés mellett a család jobb helyzetben van (több idő jut pl. a gyermeknevelésre), mint a két munkavállalós család.
A családi adózás bevezetésével csökken az első kereső marginális adókulcsa. Ez növelheti a munkaerő-piaci aktivitást.	A második kereső bére alacsonyabb, így magasabb adókulccsal szembesülnek a nők, a munkaerő-kínálatuk csökken(het).
	Bevezetésekor az adóbevételekre gyakorolt hatás nehezen becsülhető, az adókulcsok és súlyok nagyságától erősen függ.
<i>Újraelosztási hatás</i>	
Amennyiben a rendszer figyelembe veszi az eltartottak számát is, az előny fokozódik a gyermektelen munkavállalókkal szemben.	Hátrányos helyzetbe kerülnek az egyedülállók és a gyermektelenek. Jobban kedvez a magasabb jövedelmű, mint az alacsonyabb jövedelmű gyermekes családoknak (akik bizonyos jövedelemszint alatt, több eltartottal a teljes kedvezményt már nem tudják érvényesíteni).
<i>Társadalmi hatások</i>	
Növelheti a fertilitást. Az ösztönzés magasabb családi jövedelem esetén erősebb, így hatása is nagyobb lehet.	Az alacsony jövedelmű családok esetében ez az ösztönzés kisebb. A pénzbeli támogatások hatása kevésbé érvényesül.
Erősítheti a családi közösséget a házastársak és család több generációja között is.	
<i>Adminisztráció</i>	
Az adózási egységek száma csökken, kevesebb bevallás, kisebb adminisztrációs költségek.	A szabályozás és a nyilvántartás bonyolultabb (pl. családi állapot változása). A visszaélések száma növekedhet, az ellenőrzés fokozása többletköltséggel jár.

2.8. Nemzetközi tendenciák

A nemzetközi tendenciákat az alábbiakban négy szempontból közelítem meg. Elsőként az adóharmonizáció témakörét, ezt követően a lineáris adóztatás európai gyakorlatát, majd a családok számára nyújtott adóelőnyök változatos alkalmazását, végül pedig a személyi jövedelemadó terhek nagyságrendjét, változásának irányát vizsgálom.

2.8.1. Adóharmonizáció vs. adóverseny

A nemzetközi kereskedelem folyamatos bővülése, majd pedig a „négy alapvető szabadság elvének” megalkotásával az áruk, a szolgáltatások, a tőke és a munkaerő szabad áramlásának biztosítása szükségessé tette a nemzetközi jogi, azon belül is az adójogi szabályozás megújulását, a lehető legtöbb területre való kiterjesztését. A nemzetközi adójog alapja ugyanakkor az egyes államok pénzügyi szuverenitása, ami gyakran jelentősen hátráltatta és hátráltatja a folyamatot. Ugyanakkor a cél közös: a nemzetközi adózási konfliktusok feloldása (Meitner, 2003). Az egyik legfontosabb feladat a kettős adóztatás elkerülése. Az alapprobléma abból ered, hogy a gazdasági tevékenység nem korlátozódik az adott országban önálló adóhatalommal rendelkező állam keretein belülre (Herich, 2006). Az egyes országok három különböző alapelv szerint adóztatnak, amelyek alkalmazására külön-külön, de együttesen is sor kerülhet:

- Illetőség elve (az adott országban belföldi a jövedelem tulajdonosa)
- Tulajdon elve (az adott ország területén található az a tulajdon, ami a jövedelemszerzés alapjául szolgál)
- Forrás elve (a jövedelemszerzést eredményező gazdasági tevékenységet az adott ország területén folytatják)

A kettős adóztatás elkerülése a következő alapelvek betartásával lehetséges (Meitner, 2003):

- A nemzetközi jogszabályok elsődlegessége
- A belföldi adójogszabályt kell alkalmazni, ha az adott ország adójogszabálya kedvezőbb feltételeket biztosít, mint ami a nemzetközi egyezményben szerepel.

Hazánkban az Adózás rendjéről szóló törvény (2003. évi XCII. tv.) 5.§. (5) bekezdése alapján „E törvénytől eltérni (...) az Európai Unió kötelező jogi aktusa, törvénnyel, kormányrendelettel kihirdetett nemzetközi szerződés vagy viszonyosság alapján lehet”.

A kettős adóztatás problémája mellett az uniós tagállamok nemzeti adójogszabályainak jelentős különbözősége, valamint a külföldi illetőségűek, illetve a külföldről származó áruk adóztatása is jellemzően diszkriminatív volt. Az adójogszabályok közelítésének szükségessége a közös piac működése szempontjából fontos tényező. Az adóharmonizációs törekvés azonban a különböző adónemek esetében közel sem azonos, ezért az elért eredmények és két csoportra oszthatók:

- Pozitív jellegű adóharmonizáció

Az áruk és szolgáltatások szabad mozgásának biztosításához a közvetett adók terén a legfontosabb előírásokra nézve közel teljes körűnek mondható az adóharmonizáció. Az általános forgalmi adó elszámolási nyilvántartása és ellenőrzése egy közös rendszeren keresztül valósul meg.

- Negatív jellegű harmonizáció

A közvetlen adók terén a harmonizációs folyamat rendkívül lassú és nehézkes. Az egyes államok szuverenitásukat hangsúlyozva néhány kisebb kompromisszumos megoldáson túli módosításra nem igazán mutatnak hajlandóságot. A negatív - más néven tiltásokon alapuló - harmonizáció célja a hátrányos megkülönböztetés megakadályozása. Ezen adónemek tekintetében csak részterületekre korlátozódik az átfogó jellegű szabályozás.

A harmonizáció legfőbb eszközei az irányelvek, míg a közvetlen adók terén fontos szerepet tölt be a Code of Conduct, az ún. adóztatás üzleti magatartás kódexe (Burján et al., 2007).

A jövedelemadók tekintetében az adópolitikai prioritások meghatározóak lehetnek, a kormányváltásokat követően rendre kisebb-nagyobb korrekciók következnek. A globális kihívások és a változó gazdasági környezet is megköveteli az adórendszer folyamatos felülvizsgálatát, megújítását (Braun – Kovács, 2009). Ennek megfelelően az élők munkaadóterhének csökkentése jellemző tendenciaként érvényesül, de általánosan elmondható ez a jövedelmek adóterhéről is. Ezzel párhuzamosan, az adóbevételek biztosításához a közvetett adók aránya emelkedik, a fogyasztáshoz és a környezeti terheléshez kapcsolódó adók (ún. „zöld adók”) szerepe erősödik.

A lisszaboni stratégia megvalósításának folyamatában az adópolitika jelentős eszköz, amely változása része lehet a szerkezeti reformoknak, és a szociálpolitika rendszerének (Vágvolgyi, 2009). Ennek keretében megfogalmazott közösségi szintű adóintézkedések elsősorban az adórendszer hatékonyságának javítását szolgálják (Braun – Kovács, 2009). A tagállamokban azonban az adóterhelés aránya és szerkezete is jelentős eltéréseket mutat. A közvetlen adók tekintetében az egységesítésre való törekvés helyett az

összehasonlíthatóság biztosítása a kiemelt cél (Burján et al., 2007). Ezt a célkitűzést leginkább az a tény indokolja, hogy a határokat átlépő tevékenységgel kihasználhatók az egyes adórendszerek közti különbségek. Ilyen esetben adóelőnyt realizálhatnak a kizárólag belföldön tevékenykedőkkel szemben, így a versenyegyenlőség csorbulhat (Herich, 2006). A tagállamok adórendszerének változása a fenti alapján három fő okra vezethető vissza:

- A tagállam belső gazdasági-társadalmi fejlődése.
- Versenyképességének fenntartása, fokozása.

A két tényező között nyitott gazdaság esetén gyakran olyan erős kapcsolat van, hogy a szakirodalomban nem is választják szét, például Magyarországra vonatkozóan (Burján et al., 2007).

- Európai Unió adópolitikájának fejlődése.

Az adóverseny alapproblémája abból adódik, hogy a Római Szerződés biztosította „négy szabadság elve” mellett az adórendszerek továbbra is nemzeti kompetenciába tartoznak, így a szuverén adópolitikák pénzügyi externáliákat okoznak. A jövedelemadók harmonizációjának komoly gátat szab a tagállamok között feszülő érdekellentét. Az alacsony adóterhelésű országok a verseny előnyeiket emelik ki (vonzza a befektetőket), míg a magas adóterhelésű országok a közfeladatok ellátásához szükséges források biztosításának szükségességét hangsúlyozva a radikálisabb versenykorlátozó intézkedések bevezetését szorgalmazzák (Galántainé, 2005). Az alacsony(abb) adózási környezet mellett az „adóparadicsomi” állapothoz általában magas színvonalú szolgáltatások kínálata kapcsolódik. A verseny szinte rákényszeríti a vállalkozásokat, hiszen a kevesebb adófizetés nagyobb jövedelmet jelent. Péli (2011) éppen ezért az offshore cégek alapítását, működését nem csak lehetőségként, hanem „elkerülhetetlen szükségszerűségként” említi.

A mobilitás miatt a tagállamokra nagy nyomás nehezedik, amely az újonnan csatlakozó országokkal tovább nőtt. Ennek következményeként minden ország számára fontos, hogy az adóalanyok (és potenciális adóalanyok) számára vonzó, de legalábbis elfogadható adókörnyezetet alakítson ki. Ez a törekvés leginkább a társasági adókulcsok csökkenő tendenciájában mutatkozik meg. Az adókulcsok mellett azonban nagyon fontos - bár lényegesen nehezebben összehasonlítható - a támogatások rendszere (Burján et al., 2007). Az Uniós jogalkotás komoly kötöttséget jelent ugyan, de a közvetlen és közvetett támogatások (pl. adókedvezmények) elérésének lehetősége a döntéshozatal során nagy

súllyal szerepel. Nem véletlen tehát, hogy az uniós csatlakozási folyamat során a jelöltek több esetben is derogációt⁴ kértek (Erdős, 2003).

A kedvezőbb adózási feltételeket kínáló telephely kiválasztása nem a modern kor vívmánya. Az áruk gyakran a kevésbé biztonságosnak tartott útvonalon jutottak el a célállomásig, jelentős összegű adó, vám és egyéb sarc fizetése nélkül. Napjainkban pedig a tevékenység megválasztásától kezdve, a vállalkozási forma, a könyvvezetés, a jövedelem elszámolás módja, az üzleti partnerek, valamint a foglalkoztatottak összetétele és természetesen a vállalkozás székhelyének kijelölése mind-mind fontos eleme az adóoptimalizálásnak.

A versenyképesség megteremtésre, megtartására, illetve növelésére való törekvés a válság hatására tovább éleződött. Munkavállalóként rábólintunk, hogy a fizetésünk egy része nem jelenik meg a bizonylatokon, vállalkozóként felajánljuk, hogy számla nélkül olcsóbban végezzük el a szolgáltatást, makrogazdasági szinten pedig adókedvezményekkel csábítjuk a befektetőket – akik talán néhány év múlva már más országban optimalizálják az adójukat. Vagyis az adóverseny mindaddig helyes, míg előny származik belőle, de ha más biztosít kedvezőbb feltételeket, így mi (magánszemélyként, vállalkozóként, vagy nemzetgazdaságként) kimaradunk valamiből, az a „kártékony adóverseny” (Zákonyi, 2010).

A szakirodalomban többen foglalkoznak a káros adóverseny problematikájával. Deák (2005) kiemeli azt is, hogy egyes nézetek szerint nincs értelme elkülönítve „káros” adóversenyről beszélni, ha az adóverseny önmagában is torzító hatást jelent a szabad versenyre nézve. Az ún. magas adózási területek időről időre megpróbálják fékezni az adóparadicsomnak számító országokkal való gazdasági kapcsolatot, siker viszont legjobb esetben is részleges.

Az adóverseny alakulása azonban az Unión belül attól is függ, hogy létrehozható-e közös fiskális politika (Galántainé, 2005).

2.8.2. Egykulcsos személyi jövedelemadó Európában

Az Európai Unió tagállamai számára ajánlasként a munkajövedelmek és a vállalati profitot terhelő (direkt) adók csökkentését, valamint a fogyasztást terhelő (indirekt) és/vagy a zöld adók szerepének növelését javasolja. Mindezekon túl természetesen cél a

⁴ Átmeneti (előre meghatározott) időszak, amely alatt az uniós szabályokhoz alkalmazkodik az adott ország.

megfelelő nagyságú adóbevételek biztosítása – lehetőség szerint – az adóalap szélesítése által. A Világbank felhívja a figyelmet a stabil, kiszámítható adórendszer alkalmazására is az adminisztrációs feladatok (és költségek) csökkentése mellett (Kiss et al, 2008).

A harmonizációs kötelezettségeket is figyelembe véve az európai országok jövedelemadótvény-módosításai jellemzően három - gyakran egymással szorosan összefüggő - tényezőre vezethetők vissza: minél kedvezőbb pozíció elérése/megtartása a globalizációból fakadó adóversenyben, a munkát terhelő adók csökkentése, valamint az adórendszer egyszerűsítésének igénye. Ezek a „vezérelvek” jelentek meg a kelet-európai (EU-n kívüli) országok egykulcsos adóreformjaiban is (Tonin, 2006).

Az egykulcsos adórendszer felé Európában elsőként a Balti államok nyitottak. Az úttörőnek számító Észtországban az új, 26 százalékos személyi jövedelemadó kulcs a korábbi progresszív rendszer átlagához közelített és ezzel azonos mértékűre, 9 százalékkal csökkent a társasági adó kulcsa is. Litvániában és Lettországból a személyi jövedelemadó új kulcsa a korábban alkalmazott legmagasabb mértékben valósult meg, ami Litvánia esetében a társaságokét meghaladó terhelést jelentett. A három ország adóreformjának tehát közös vonása, hogy a személyi jövedelemadó rendszer átalakításához egy meglehetősen magas adókulcsot választottak. Litvániában az adómentes jövedelem határát több mint megháromszorozták, kismértékben Lettországból is emelték, Észtországban pedig a kedvezmények köre jelentősen szűkült. Az adóverseny következtében az alkalmazott adómérték az elmúlt években csökkent, Litvániában például már csak 15 százalék. Az adórendszer egyszerűsítésének számos előnye mellett az adóbevételekre gyakorolt pozitív hatás vitatható. Lettországból a kezdeti növekedés után jelentős csökkenés figyelhető meg, a válságot követően pedig különösen nagy visszaesés következett be. Lettország számára az IMF már 2009. novemberében az egykulcsos adórendszer megszüntetését javasolta (Figyelő, 2009).

A balti államokat követően Oroszország tért át az egykulcsos személyi jövedelemadóra. A három ország gyakorlatától eltérően azonban a személyi jövedelemadó mértékét rendkívül alacsonyan határozták meg. Az első pillantásra drasztikusnak tűnő adómérséklést – 13 százalékos lineáris adókulcs – megelőzően azonban az átlagos effektív adóteher is mindössze 14 százalék volt a progresszív, 12-30 százalékos személyi jövedelemadó kulcsok mellett. A progresszivitás az egy kulcs ellenére részben megmaradt, hiszen a törvény 4800 rubelig adómentes sávot biztosított (Balogh et al, 2010). Az átfogó adóreform részeként elsősorban az adóalap szélesítése eredményezett többletbevételt. Az ellenőrzés és a behajtás hatékonyságának fokozódása az adóalanyok adófizetési

hajlandóságát is növelte. Az orosz adóreform egyik érdekessége, hogy a személyi jövedelemadó és a társasági adó kulcsa közti különbség a bevezetéskor nem csökkent, hanem növekedett, a 37 százalékos vállalkozásokat sújtó adó kifejezetten magasnak számított. Az adócsökkentési tendencia azonban Oroszországban is érvényesült, a társasági adókulcs 2009-től 20 százalék.

2. táblázat: Az egykulcsos személyi jövedelemadó bevezetése az európai országokban

Ország	Bevezetés éve	SZJA kulcsok a bevezetés előtt	SZJA kulcs a bevezetés után	SZJA mértéke 2011-ben (%)
<i>Észtország</i>	1994	16-33	26	21
<i>Litvánia</i>	1994	18-33	33	15
<i>Lettország</i>	1995	10-20	25	25
<i>Oroszország</i>	2001	12-30	13	13
<i>Szerbia</i>	2003	10-20	14	15
<i>Szlovákia</i>	2004	10-38	19	19
<i>Ukrajna</i>	2004	10-40	13	17
<i>Grúzia</i>	2005	12-20	12	12
<i>Románia</i>	2005	18-40	16	16
<i>Macedónia</i>	2007	15-24	12	10
<i>Montenegró</i>	2007	16-24	15	12
<i>Bulgária</i>	2008	10-24	10	10
<i>Csehország</i>	2008	12-32	15	15
<i>Magyarország</i>	2011	17-32	16	16

Forrás: Gubucz (2010) alapján Balogh et al (2010) és KPGM (2011)

A XXI. század elején tovább bővült az egykulcsos személyi jövedelemadót választó országok köre: Szerbia, Ukrajna, Szlovákia, Grúzia és Románia is emellett döntött.

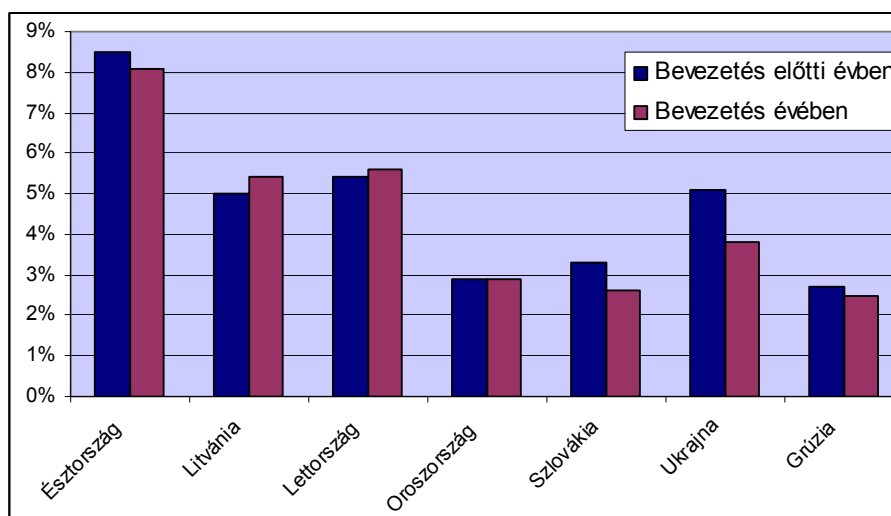
A szomszédos Szlovákiában 2004-től vezették be az egykulcsos, adónemekre egységesen alkalmazott 19 százalékos adót. A külföldi tőkebeáramlás következtében a gazdaság lendületet vett, a munkanélküliség csökkent és az előző évekhez képest az adóbevételek növekedtek. A tények ellenére azonban az ok-okozati összefüggés nem egyértelmű. Az autóipari beruházások az adóreformot megelőzően már 2001-ben elkezdődtek, így az adóreform nem lehetett a növekedés újraindításának kiváltója, bár a későbbiekben minden bizonnyal hozzájárult (Pogátsa, 2009). A 19 százalékos egységes (SZJA, TAO, ÁFA) adókulcs bevezetésével az adókedvezmények körét erőteljesen szűkítették, így az adóalanyok jelentős részének adóterhe – a viszonylag magas adómentes sáv ellenére – nőtt. Az egységes adókulcs meghatározása mellett a kormány ezzel

párhuzamosan az újraelosztás átalakítását is megkezdte a fiskális stabilitás biztosítása érdekében. Az adóreform ugyanakkor egy komplex reformcsomag része volt, hiszen átalakították a nyugdíj, egészségügy, juttatások és az oktatás rendszerét is. A GDP-arányos adócentralizáció Szlovákiában 10 év alatt mintegy 8 százalékkal, 29-ra csökkent, aminél csak Romániában és Lettországbán volt alacsonyabb, míg Magyarországon 10 százalékkal meghaladta ezt a szintet az újraelosztás mértéke 2009-ben (Eurostat, 2010). Az euro bevezetését Szlovákia csak következetes gazdaságpolitikával érthette el, ezért a kiadási oldalt is erőteljesen csökkentette.

A szlovák mintát a környező országokban is egyre többen tekintették a siker zálogának, elsősorban az adócsökkentéssel megvalósuló foglalkoztatás-bővülésből fakadó adóbevétel növekményt vizionálva, pedig az adócsökkentés PR-hatása erősebb volt tényleges gazdasági következményeinél (Pogátsa, 2010).

A 2012-es választásokat követően azonban a Fico-kabinet 2013-ra 23 százalékos társasági nyereségadót kíván bevezetni, illetve ezzel párhuzamosan a 3000 euró feletti jövedelmekre a magánszemélyek is 23 százalékos teherrel szembesülnének (MTI, 2012b). Az áfa kulcs 2011-től emelkedett 20 százalékra.

Az egykulcsos adórendszer adóbevételekre gyakorolt kedvező hatásához azonban hosszabb időtáv részletesebb elemzése lenne szükséges. Az egyes országokra készített tanulmányok eltérő, időnként ellentmondó következtetésekre jutottak (Halmosi, 2008). Az egykulcsos adórendszerek adóbevételekre gyakorolt pozitív hatásának szignifikanciája nem mutatható ki.

7. ábra: A személyi jövedelemadó bevételek alakulása a GDP-hez mérten az egykulcsos személyi jövedelemadó bevezetése előtti és az azt követő évben

Forrás: Saját szerkesztés (Keen et al., 2006) alapján

A trendhez csatlakozó további országok: Montenegró, Macedónia, Albánia, Bulgária és Csehország, illetve utolsóként 2011-től Magyarország. A döntés háttérében az említett országok kormányai hasonló célkitűzéseket fogalmaztak meg: az adóelkerülés csökkentése, az adminisztrációs költségek mérséklése és a munkavállalás ösztönzése, valamint ezek lehetséges „pozitív hozadékként” az adóbevételek növelése volt.

Az egykulcsos adó bevezetése a felsorolt országokban korántsem azonos módon valósult meg, néhány ismerv alapján azonban csoportosíthatók az átalakításhoz kapcsolódó intézkedések:

- A főbb adónemekre (SZJA, TAO, ÁFA) egységes kulcs alkalmazása (Szlovákia).
- A személyi jövedelemadó és a társasági adó azonos mértéke (Lettország, Észtország, Románia, Macedónia).
- A személyi jövedelemadó egykulcsossá vált, de kedvezmények és/vagy adómentes sáv miatt a jövedelmek adóterhelése nem azonos (Grúziát kivéve mindegyik országban).
- Kedvezmények nélküli egykulcsos jövedelemadó (Grúzia).

A fentiek alapján megállapítható, hogy az egykulcsos adót bevezető országok többségében nem valósult meg a lineáris adóterhelés. Általában továbbra is fontos volt a legalacsonyabb jövedelmek adómentességének fenntartása és esetenként egyéb – elsősorban szociális elemek – adórendszeren keresztül történő érvényesítése. Romániában például jövedelemkorlát mellett adókedvezmény érvényesíthető az adózó egészségi állapota és az általa eltartott személyek számától függően (Pál-Antal, 2010). Grúziában a megállapított alacsony adókulcs mellett kedvezmények alkalmazását nem látták indokoltnak.

Az egykulcsos adórendszert bevezető országok tapasztalatait összegezve megállapítható, hogy bevezetésének legnagyobb előnye nem kifejezetten az egy kulcs, hanem azon keresztül az adórendszer egyszerűbbé, átláthatóbbá tétele volt. A kedvezmények visszaszorításával az adminisztráció is egyszerűsödött és a kiskapuk (legalább egy részének) bezárásával lehetővé vált az adóalap szélesítése is. Saavedra (2007) szerint minél jelentősebb mértékű az átalakítás (minél több kedvezményt szüntetnek meg) annál inkább számítani lehet az adófizetési hajlandóság növekedésére is. Leginkább azok a reformok sikeresek, amelyek keretében a munkaerőköltségek csökkennek, a munka- és tőkejövedelmek azonos módon adóznak, valamint az adóreform átfogó

gazdaságpolitikai szerkezetváltás részeként valósul meg. A kiszámítható(bb) adópolitikai környezet pedig a befektetők számára is nagyobb vonzerőt jelentett.

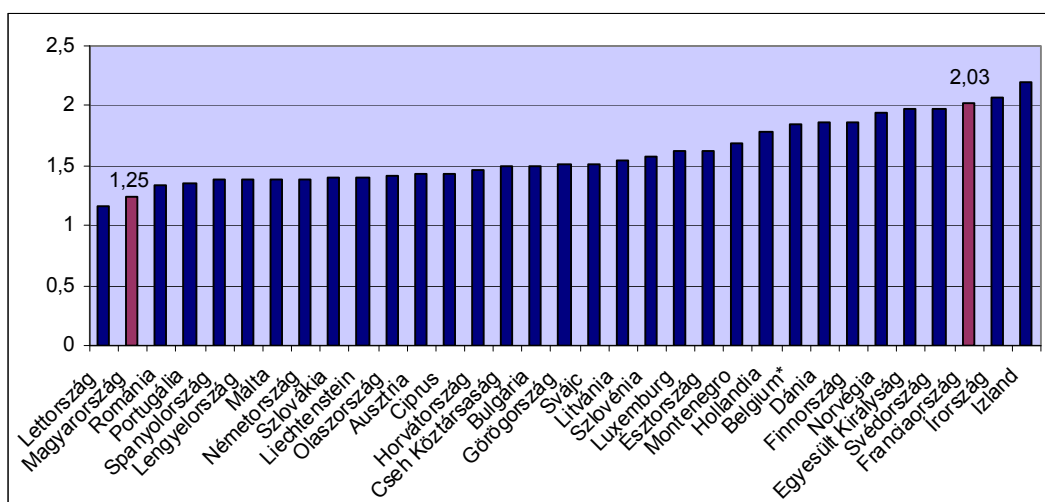
A válság az egykulcsos adót alkalmazó országokban komoly problémákat hozott a felszínre. Az aktuális intézkedések között több helyen is felmerült a visszatérés alternatívája a progresszív adózáshoz (Szlovákia, Románia). Lettország számára az IMF javasolta az adóbevételek csökkenése miatt, míg Lengyelországban a tervezetek ellenére nem vezették be.

2010-től Finnországban is vizsgálatokat kezdtek az egykulcsos adó bevezetéséhez kapcsolódóan a növekvő számú észt munkavállaló, valamint az Észtországba irányuló tőkebefektetések következtében (Vörös et al., 2010). Finnországban a klasszikus skandináv jóléti modell érvényes jelenleg – magas adók, komoly szociális juttatások –, így a kelet-európai átmeneti államok adópolitikai megoldásainak alkalmazása sokak számára meglepő lenne.

2.8.3. Családi preferenciák az adórendszerben

A kedvezőtlen demográfiai folyamatok egész Európát komoly kihívások elé állítják. A gyermekvállalás alapvetően a párok „belügye”, ők azonban, mint a társadalom tagjai, nem függetleníthetik magukat a körülöttük végbemenő folyamatoktól. Általános tendencia a gyermekvállalás későbbi életszakaszra halasztása elsősorban a továbbtanulás, majd az egzisztencia megteremtésére való igény miatt. A népesség középtávú fennmaradásához a teljes termékenységi rátának meg kell közelítenie a 2,1-es szintet, hogy biztosított legyen a populációban a két szülő, valamint az utód nélküliek pótlása. 1,3-es érték alatt feltételezhető a népesség gyors ütemű fogyása (Kovács, 2002). A 8. ábra jól szemlélteti, hogy ezzel a problémával szerte Európában szembe kell nézni, és az egyik legalacsonyabb termékenységi ráta éppen hazánké.

A demográfiai változások miatt nem halasztható a nyugdíjrendszerek átgondolása, de ezen rendszerek reformja mellett átfogó családpolitikai programra is szükség van. A születési ráták csökkenésének megállításához napjainkban az egyik legfontosabb dolog a gazdasági biztonság megteremtése, amely a munkavállalás feltételeitől kezdve a családtámogatási rendszerek komplexitásán át számos dologra kiterjed.

8. ábra: A teljes termékenységi arányszám Európa országaiban (2010)⁵

Forrás: Saját szerkesztés Eurostat (2012) alapján

A különböző országok gyakorlata számos eltérést mutat, amely az aktuális családpolitikai elképzeléseken túl visszavezethető a családok közti jövedelmkülönbségekre, de a nemzeti hagyományokra is. A skandináv államokban és Franciaországban tradicionálisan meghatározó a gyereknevelés költségeihez való állami hozzájárulás, amelyhez kapcsolódó juttatási elemek a gyermeknevelés teljes ciklusát felölelik. Egyes nézetek szerint a családtámogatási politika befektetésként is felfogható (Esping-Andersen, 2002). A gyerekekre tekinthetünk úgy, mint a tőkére, aminek értéke csökken, ha nem foglalkozunk vele, de jelentős többletet hoz, ha törődünk vele. A megfelelően képzett humántőke „termelése” társadalmi szempontból is fontos, hiszen a munkamegosztásba való bekapcsolódás alapfeltételét jelenti (Botos - Botos, 2012a).

A migráció szerepét nem lehet megkerülni, ez azonban további társadalmpolitikai problémákat is felvet. Az Európai Unió részeként minden tagállam érintett. Az alacsony termékenységi arányszám növelése érdekében az egyes országok különféle lépéseket tesznek, de a közös célok megfogalmazása is fontos. Ennek egyik mérföldköveként a családpolitikáért felelős miniszterek 2011.04.01-én Gödöllőn megosztották egymással az országukban alkalmazott módszerek gyakorlati tapasztalatait, amelyet követően nyilatkozatot fogadtak el a teendőkről (Declaration, 2011). Az Európai Uniónak egységes szociális modellje ugyan nincs, de mindegyik országban fontos érték a szolidaritás (Sapir, 2006).

⁵ *Belgium adata 2009. évi.

A Botos házaspár (2012b) arra is felhívja a figyelmet, hogy annak ellenére, hogy a családok többsége a gyermek által nyújtott boldogság miatt vállal gyermeket, nem szabad elfeledkezni arról sem, hogy ez komoly áldozatvállalással jár. A professzorasszony álláspontja szerint megfelelően hatékony gazdaságpolitikával a demográfiai folyamatok befolyásolhatók, példaként Franciaországot és Svédországot tekintve. Szegő (2011) kiemeli, hogy a mai rendszerek alig ismerik el a gyermeknevelést, és bemutatja a „gyermekfedezetű nyugdíj” modelljét, amelyet pénzügyileg igazságosabbnak, demográfiai szempontból pedig hatékonyabbnak tart. Németh (2008) szerint *„a gyermekekre közjósággként kell tekinteni, ami abban nyilvánul meg, hogy felnevelésük költségeit növekvő hányadban viseli az adófizetők összessége..., így könnyítve meg a szülőknek ezen alapján „magánjóság” birtoklását nagyobb számban”*.

Az európai gyakorlatban az átfogó családpolitika része az adórendszeren keresztül jelentkező jövedelemtranszfer. Ennek módja és intenzitása azonban jelentős eltéréseket mutat. Számos európai országban más az adóterhelés szintje a családi állapot szerint, akár eltartottak nélkül is. Hazánk azon kevés országok egyike, ahol az adózás során az egyedülálló és házasságban élő keresőkre azonos adómérték vonatkozik (Surányi – Danis, 2009). Scharle és szerzőtársai (2010) szerint az utóbbi időben a fejlett országok többsége áttért az egyéni adózásra.

A nők munkaerő piaci helyzetét vizsgálva Jaumotte (2004) arra a következtetésre jutott, hogy több országban is jellemzően magasabb adóterheléssel szembesülnek a dolgozó nők – mint másodlagos keresők – a férfiakkal. Közgazdasági értelemben szerinte indokolt lenne alacsonyabb adóval súlytani azokat az adózókat, akiknek a bér-érzékenysége magasabb. A párkapcsolatban élők, közülük is különösen az édesanyák ugyanis nagyobb arányban maradnak távol a munkaerőpiactól, és fordítják idejüket inkább a háztartásra, amennyiben a munkával elérhető jövedelem csak mérsékelt. Az eltérő adóztatás azonban ellentmondana a horizontális egyenlőség elvének (Surányi – Danis, 2009). Néhány országban ezért a személyi és családi adózásra is lehetőséget biztosít a szabályozás, az adóalanyok számára megengedve a választást a két megoldás között.

A direkt módon való „megkülönböztető” adóterhelés helyett több országban olyan adókedvezményeket vezettek be, amelyek az előzőektől más módon, de hasonlóan a női munkavállalást ösztönző célzattal kerültek megalkotásra. Ausztriában, Belgiumban, Dániában, Finnországba, Franciaországban és Svédországban a háztartási munkákat helyettesítő szolgáltatásokra adókedvezmény érvényesíthető, például Svédországban az igénybe vett szolgáltatás díjának az 50 százaléka adócsökkentő tétel. A gyermekgondozás

mellett ilyen szolgáltatások közé tartozik a mosás, vasalás, takarítás és a kertészkedés is (Kolm - Lazear, 2008). Svédországban a 90-es évek elején erőteljesen csökkenni kezdett a születések száma, majd az évtized végétől növekedésnek indult. 2010-re a teljes termékenységi arányszám ismét elérte a 2,0 értéket, amely Izland, Írország és Franciaország mögött a negyedik legmagasabb Európában.

Scharle és szerzőtársai (2010) szerint a családi adókedvezménnyel növelhető a termékenység, hiszen a gyermekvállalással nem csökken jelentősen a családok nettó jövedelme. Burján és szerzőtársai (2007) ezzel szemben úgy vélik, hogy az adórendszeren keresztül lehet ugyan befolyásolni a társadalmi folyamatokat, önmagában - egyéb eszközök nélkül - azonban jellemzően nem képes szociálpolitikai célokat megvalósítani.

Az adókedvezmények születésszámra gyakorolt pozitív hatásában több kormányzat is bízik. Gábos (2005) Ph.D értekezésében a hazai és nemzetközi szakirodalom tanulmányozása során arra a következtetésre jutott, hogy a családtámogatási rendszer pénzügyi ellátásaiból képzett változók rendszerint szignifikáns és mindig pozitív kapcsolatot mutattak a termékenységi magatartás változóival. Ezt a hipotézisét empirikus elemzés során 1950-2003. közötti évek aggregált, idősoros adatai alapján dinamikusan specifikált lineáris regressziós modellek segítségével is alátámasztotta. Kiemelte azonban azt is, hogy a termékenységi döntéseket számos tényező befolyásolja. A gyermeknevelés költségeit mérséklő juttatások is ezek közé tartoznak, de nem a legfontosabbak. Számításai szerint a magyar családpolitika a második és harmadik gyerek születését tudta leginkább befolyásolni, az első születéséhez csak kismértékben járult hozzá (a negyedikét pedig már nem tudta befolyásolni).

Mózer (2004) szerint sem lehet a demográfiai folyamatokat egyetlen tényezőre redukálni. Úgy véli, az állami beavatkozásnak csak kényszerítő jelleggel lehet hatása (pl. Ratkó korszak). A skandináv államok példájára hivatkozva megállapítja, hogy hosszú távon viszont az átfogó és kiszámítható családtámogatási rendszer emelheti a születésszámot is.

A nemzetközi szakirodalomban többen is vizsgálták a családtámogatási juttatások és a demográfia kapcsolatát.

Rønsen és Skrede (2010) Svédország és Norvégia adatait tanulmányozva szintén a hosszú távú hatások jelentőségét hangsúlyozzák, amelyek során nehéz elkülöníteni a

társadalmi-, a szociálpolitikai- és a gazdasági szempontokat. Úgy vélik azonban, hogy a svéd „Sebesség prémium⁶” program hatása egyértelműen pozitív.

Salles és szerzőtársai (2010) Németország és Franciaország gyakorlatát hasonlították össze. Annak ellenére, hogy a két ország termékenységi rátája közötti szakadék egyre mélyül (Németországban a 40-44 éves korcsoportba tartozó nők 21 százalékának nincs gyermeke, míg Franciaországban 10 százalékuk gyermektelen), megállapítják, hogy a politikai intézkedéséknél gyakran sokkal nagyobb a kulturális beidegződések és ezek esetleges változásának befolyásoló szerepe a születésszáma.

A spanyol adóreform hatását vizsgálta Azmat és González (2009). A 2003-ban bevezetett intézkedéscsomag jelentősen növelte a gyermekek után érvényesíthető adóalapkedvezményt, illetve új lehetőségként a 3 évesnél fiatalabb gyermeket nevelő anyáknak további kedvezményt is biztosított, ha munkát vállalnak. A törvénymódosítással az alacsony termékenység és a női foglalkoztatás növelése volt a cél. Számításaik szerint a termékenységre gyakorolt hatás kimutatható, a foglalkoztatásra nézve viszont a két intézkedés részben ellentétes folyamatokat váltott ki.

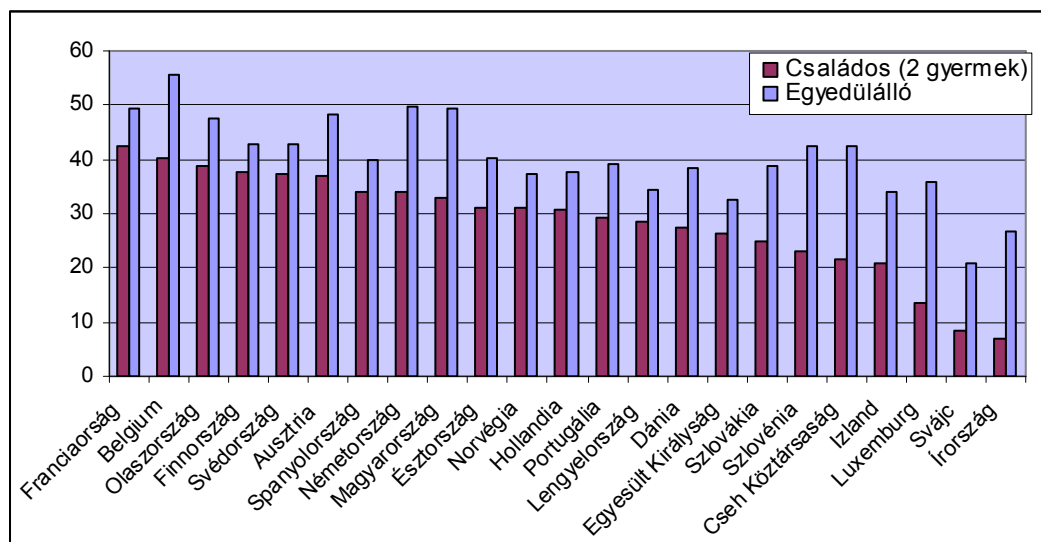
Kalwij (2010) arra következtetésre jutott, hogy a családi kedvezményekre fordított állami kiadások emelkedése következtében nem változik a termékenység szignifikánsan, míg a gyermeknevelési támogatások emelése következtében a nők általában korábbi életszakaszban vállalnak gyermeket, ami - csökkentve a gyermektelenség esélyét – pozitívan hat a termékenységre. Véleménye szerint azok a család-barát politikák sikeresek, amelyek a gyermeknevelés és a munkaerő-piaci részvétel összehangolását segítik elő, a gyereknevelés használdozati költségének csökkentésén keresztül.

A gyermekes családoknak nyújtott adóelőnyök terén Európában Írország és Luxemburg szabályozása tartalmazza a legnagyobb engedményt. A személyi jövedelemadó terhek mellett az összehasonlításokhoz célszerűbb az adóék mutatót használni. (Nemzetközi összehasonlítást ugyanakkor nehezíti, hogy a több államban a kötelező magánnyugdíj-pénztári befizetések miatt ennél ténylegesen magasabb terhek sújtották a munkavállalók béreit, mivel azonban nem minősülnek adóbefizetésnek, így a statisztikákban sem szerepelnek.) A családosok esetében az adóék csak mintegy fele az egyedülállókra vonatkozó mértéknek Svájcban, Szlovéniában és a Cseh Köztársaságban.

⁶ A program a második gyermeküket szülő anyákat ösztönzi gyorsabb „teljesítményre”, az első gyerekhez hasonló kedvezménnyel.

A munkaerőköltséget legmagasabb adóékkal terhelő országok között a jelenlegi - minden korábbinál nagyvonalúbbnak minősíthető - hazai gyakorlat a Németországban, illetve Belgiumban alkalmazottakhoz hasonló arányú (Portfólió, 2012).

Az OECD országok átlagában az egyedülállókra vonatkozó adóék 35 százalék, a családokra nézve 33 százalék. A különbség nem nagy, de országonként, és országon belül egyes családtípusokra vonatkozóan jelentős eltérések tapasztalhatók (9. ábra).

9. ábra: Adóék az átlagbért keresőknél (2011)⁷

Forrás: Saját szerkesztés OECD (2012) alapján

Brys (2011) tanulmányában a családi állapot (egyedülálló/házasság), a gyermekek száma (0 vagy 2), valamint a háztárs (ún. második kereső) jövedelme alapján készített összehasonlító elemzést az OECD országok munkavállalóira vonatkozóan. Megállapította, hogy a legtöbb országban a kétgyerekes munkavállalók adóterhe csökkent 2000. és 2009. között. Egygyerekes családban élő adóalany esetében Európában átlagosan 5 százaléknál nagyobb mérséklődés tapasztalható Írországban, Svédországban és Szlovákiában, de a jövedelem függvényében az eltérések nagyságrendje különböző. Írországban például az átlagbér alatti jövedelemmel rendelkező családfő adóterhelése átlagosan 22,4 százalékkal csökkent, míg az átlagbér kétszeresét kereső adóterhelése alig változott. Növekedés csak néhány országban figyelhető meg, a legmagasabb Norvégiában (átlagosan 1,3 százalék).

Klicsu (2008) a közteherviselés alkotmányos elveit tanulmányozva arra a következtetésre jutott, hogy a teljesítőképes szerinti adózás elvének érvényesülése a gyerekkedvezmény által valósulhat meg. A gyerekkedvezmény sokak szemében

⁷ Az átlagjövedelmet szerző gyermektelen egyedülálló és a kétgyerekes családos munkavállalóra (egygyerekes család) vonatkozóan

„gyerektelenségi-adónak” tűnik, a nyugdíjrendszer problémái mellett viszont a generációkon átívelő (ön)gondoskodás szerepe is felértékelődik. Annak ellenére, hogy az eltartottak utáni adókedvezményeket csak túlzással nevezhetjük „gyerektelenségi-adónak”, ez utóbbi tényleges alkalmazása sem lenne meglepő. Ukrajnában például már korábban is volt rá példa, de mivel nem érte el a vágyott demográfiai hatást, megszüntették. Ennek ellenére a romló demográfiai mutatókra hivatkozva ismét benyújtottak egy törvénymódosító javaslatot, miszerint a jelenlegi legalacsonyabb kulcs (15 %) helyett 17 százalékos adó terhelné a 30 évnél nem idősebb, gyermektelen adóalanyokat, míg a 3 vagy 4 gyereket nevelők 10 százalékkal adóznának (MTI, 2012a).

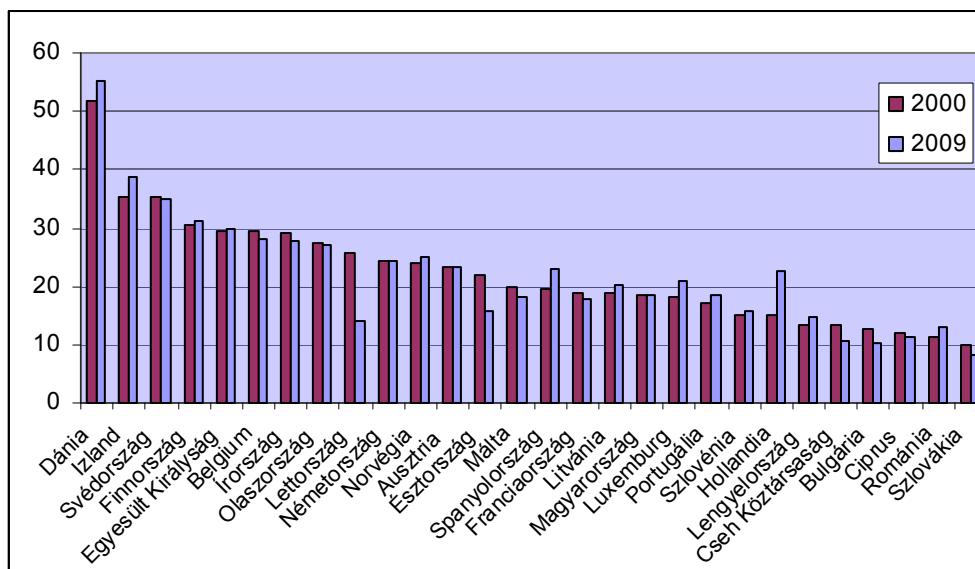
A gyermekvállaláshoz pénzre természetesen szükség van, a munkaerőpiacra fokozatosan visszatérni vágyó kismamák számára azonban kulcskérdés a gyermekellátó intézményrendszer kapacitása, valamint a munkahelyek támogató, elfogadó vagy elutasító hozzáállása. Az OECD (2011) által készített 29 európai országra kiterjedő családtámogatás-hatékonysági rangsor összeállításának szempontjai között a családtámogatásra fordított állami kiadások mellett ez utóbbiak is megjelennek. Az összesített rangsort a skandináv államok vezetik Hollandiával kiegészülve, ahol kiugróan magas (60%) a nők részmunkaidős foglalkoztatásának aránya. Az állami támogatások alapján (ami magában foglalja a személyi jövedelemadó által nyújtott előnyöket és az alanyi jogon járó juttatásokat is) az első helyen Franciaország szerepel (összesítésben 5.), ezen a téren hazánk a 9. (Németországgal azonos). A többi szempont alapján viszont Magyarország pozíciója nagyon alacsony, így összesítésben a 24. A rangsor alapján készült térképet 2. melléklet tartalmazza. Az OECD felméréshez felhasznált adatsorok döntő része 2007-2008. évekre vonatkozik, így az azóta eltelt időszak intézkedéseit követően hazánk kedvezőbb pozíciót érne el egy aktualizált összesítés során.

2.8.4. Adócsökkentés vs. adóemelés

Az adóbevételektől egyetlen nemzetgazdaság sem tekinthet el. Az adócentralizáció mértéke és az egyes adónemekből befolyó bevételek megoszlása viszont Európa országaiban változatos képet mutat. Európában évek óta a legmagasabb az adóterhelés Svédországban és Dániában, és 30 százalék alatti Lettországon, Szlovákiában, Romániában és Írországon. Írország adórendszere egyébként is példaértékű lehet(ne), hiszen a vállalkozásoknak mindössze 9 adónemben kell befizetést teljesíteniük. Az adóbevételek GDP-hez mért aránya hazánkban meghaladja az eurozóna átlagát, régióinkban

pedig a legmagasabb. Az adócentralizáció szerény mérséklődése mellett ki kell emelni, hogy az elvonás szerkezete kedvezően változott, a forgalmi típusú adók súlya nőtt, míg a jövedelem és járulékkerhek aránya csökkent.

Az európai országok átlagát tekintve a személyi jövedelemadó bevételek aránya az összes adóbevétel között jelentősen nem módosult.

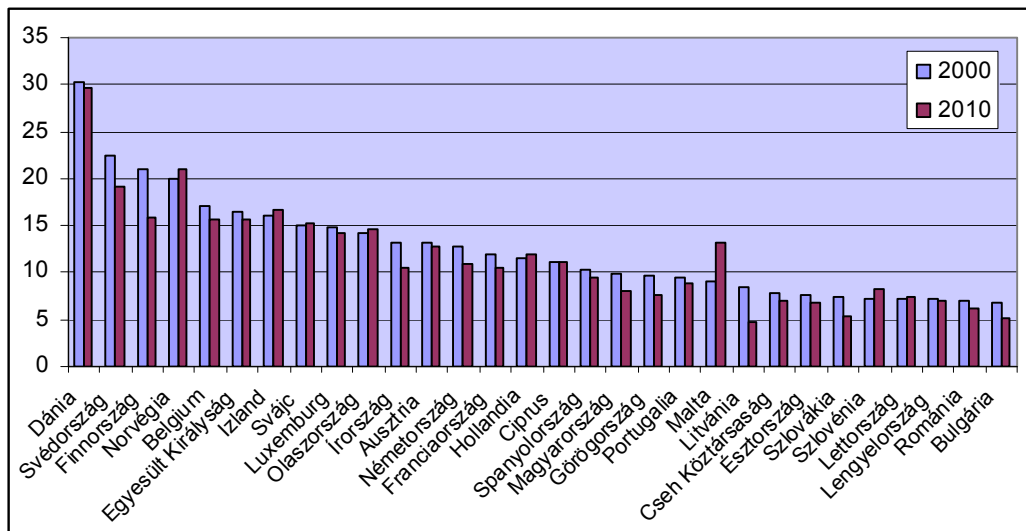
10. ábra: Személyi jövedelemadó bevételek aránya az adóbevételek között (%)

Forrás: Saját szerkesztés Eurostat (2011) alapján

Torres és szerzőtársai (2011) a személyi jövedelemadózás trendjét vizsgálva megállapították, hogy az évezred első tíz évében jellemzően csökkent az adókulcsok száma és ezzel párhuzamosan az átlagos adóterhelés is, igaz a korábbi évekhez képest lassuló ütemben. Néhány országban megfigyelhető azonban növekedés is (pl. Izland, Írország, Portugália), elsősorban a költségvetési egyensúly biztosítása érdekében. Az adócsökkentési trend nemcsak az átlagjövedelmekre, hanem az ennél magasabb jövedelmekre is vonatkozott, különösen azokban az országokban, amelyek bevezették a lineáris adót. Az alsóbb jövedelmekre viszont nem ennyire egységes a változások iránya, nagyjából ugyanannyi országban nőttek az adóterhek, mint amennyiben mérséklődtek.

Az Eurostat (2011) tanulmánya tartalmazza országonként a legmagasabb személyi jövedelemadó kulcsok változását, amelyek szintén tendenciálisan csökkentek az időszak alatt. 2000-hez képest csak az Egyesült Királyság, Svédország és Portugália emelte a legfelső adókulcs értékét. A KPGM (2011) által készített diagram a 2007-2012. közötti változásokat mutatja (4. melléklet). Carone és szerzőtársai szerint (2007) a legmagasabb kulcsok mérséklése a marginális terhek csökkentését és a foglalkoztatás ösztönzését szolgálja. Az élőmunka összes adó- és járulékkerheinek összehasonlítása során

megállapítható, hogy a tagállamok átlagos arányait tekintve a munkaadók által fizetendő járulékok képviselik a legnagyobb terhet. Országonként azonban nagy különbségek vannak, hiszen például Dániában a kiemelkedően magas személyi jövedelemadót csak néhány százalékos járulékkerhek egészítették ki. Nem meglepő tehát, hogy a GDP-arányos személyi jövedelemadó elvonás is Dániában a legmagasabb (11. ábra).

11. ábra: GDP-arányos személyi jövedelemadó bevételek Európában (%)

Forrás: Saját szerkesztés Eurostat (2011) alapján

A nemzetközi összehasonlításokból az is kiderül (pl. Palócz, 2011), hogy a személyi jövedelemadó terhek mérséklődésénél nagyobb arányú az adóék átlagos csökkenése, különösen az újonnan csatlakozó uniós tagállamokban. A csökkenés pozitívuma, hogy így azonos munkaerőköltség mellett lehetőség nyílik a nettó keresetek emelésére, illetőleg „*elvben a bérköltség-versenyképesség is könnyebben tartható fenn, még a nettó bérek emelkedése mellett is*”. Lengyelországban az ún. alacsony keresetűek esetében az adóék 2008-2009-ben 10 százalékkal csökkent, de jelentősen mérsékelte a terheket Bulgária és Szlovákia is. Hazánkban a munkaerőköltség terhe (Belgium és Németország mellett) Európában a legmagasabbak közé tartozik, elsősorban a járulékok miatt. A progresszív adóztatás alkalmazásával az átlagbérhez kapcsolódó adóék magasabb, mint az alacsony keresetek adóéke, de a lineáris adó mellett is van erre példa (adómentes sáv, illetve adójóváírás biztosításával, lásd pl. Szlovákia, bővebben: 4.1. fejezetben).

A gazdasági válság Európa országait is mélyen érintette. A válságkezelésben alkalmazott egyéb módszerek mellett szinte mindenütt sor került az adórendszer felülvizsgálatára is (Kovács – Halmosi, 2012). Az uniós tagállamok közül 2008-2009-ben 18 ország folyamadt adóemeléshez és ugyanennyi ország csökkentette az elvonást (ebből

10 országban párhuzamosan, az adórendszer szerkezeti átalakítása mellett). 2010-2011-ben viszont 17 tagállam hajtott végre (további) adóemelést, és csak négyben csökkentek az adók bizonyos adónemekre vonatkozóan (mind a négy országban az adónövelő lépések részbeni korrekciójaként).

Az OECD adatbázisa alapján visszafordulni látszanak az adótrendek, 2011-ben 24 országban emelkedtek a jövedelmeket terhelő adók és járulékok (Portfólió, 2012). A 80-as évektől tartó adócsökkentési tendencia a 2000-es évek végére stabilizálódni látszott (Torres et al., 2011), majd a válságot követően enyhén emelkedni kezdtek az adóterhek. Az államadósság csökkentésének és/vagy a költségvetési hiány mérséklésének célja a korábbi adópolitikai elvek (legalább részbeni) feladását eredményezte több országban is (Írország, Szlovákia).

A gazdasági válság az adórendszer változását sürgető javaslatokat hazánkban is új környezetbe helyezte. Annak ellenére, hogy az általános szakmai vélemény alapján az adórendszer átalakítása önmagában, átfogó szerkezeti reformok nélkül nem képes a gazdasági (és társadalmi) folyamatok befolyásolására, szükségessége nem kérdőjelezhető meg, hiszen additív hatásként felerősítheti más változások kedvező hatását (Scharle et al., 2010).

A fentiek alapján úgy vélem, az adórendszer módosítása nem nélkülözheti a rendelkezésre álló információk és ezek változásának irányát, mértékét meghatározó folyamatok komplex ismeretét, a megvalósítása során azonban az adópolitikai prioritások is szerepet kapnak. Nem hagyhatók figyelmen kívül az egyes érdekcsoportok (jövedelemszint, családi állapot, stb.) várható válaszai sem.

3. A KUTATÁS TARTALMA, MÓDSZERE

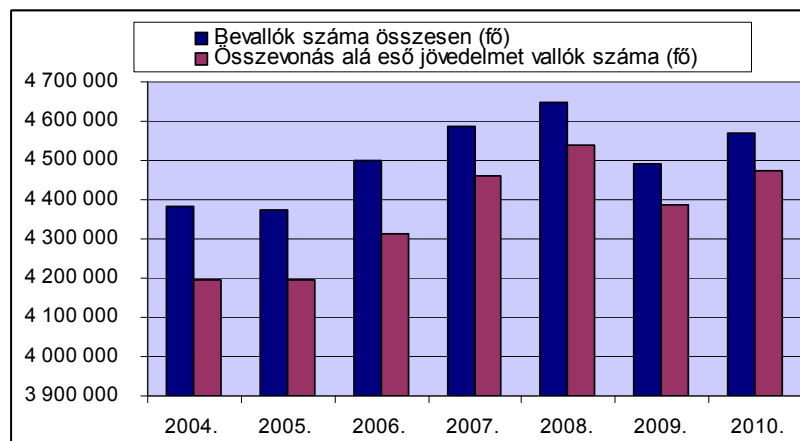
Az adózás elsősorban gazdasági kérdés, ugyanakkor - éppen a kedvezmények rendszere miatt - számos társadalmi és szociális problémát is érint. A személyi jövedelemadó terhelés alakulása, ezen belül pedig kiemelten az adókedvezmények hatásának vizsgálatához kapcsolódóan primer és szekunder kutatást is végeztem. A két terület egymást jól kiegészíti, hiszen az országos átlagos, illetve összes adatok között a csak egyes csoportokra vonatkozó vagy egyéni jellemzők rejtve maradnak. A bevezetésben bemutatott kutatási célok megfogalmazását követően elkészítettem a kutatási tervet, melynek során kijelöltem a feldolgozandó hazai és nemzetközi szakirodalmat, valamint lehatároltam az elemzés területét és az ennek forrásául szolgáló adatokat. Az irodalom feldolgozás elsősorban az elméleti összefüggések áttekintésére fókuszál, de a szekunder kutatás része más európai országokban alkalmazott személyi jövedelemadóztatási gyakorlat, illetve adóváltozások hatását mérő mikroszimulációs modellek megismerése is (pl. Benczúr et al., 2011; Benedek - Kiss, 2011; Kiss - Mosberger, 2011).

3.1. Adatforrások

A vizsgálat időhorizontját a rendelkezésre álló adatok alapvetően meghatározták. A szekunder adatforrásokhoz a Nemzeti Adó- és Vámhivatal (NAV) honlapján elérhető évenkénti adóstatistikák (NAV, 2011a) és sajtótájékoztató anyagok jelentettek segítséget (NAV, 2011b; APEH, 2010a; APEH, 2010b). Az összehasonlíthatóság azonban az adatok jelentős részére csak 2004-től biztosított. Az elemzésekhez szükséges egyéb információk a Központi Statisztikai Hivatal adatbázisából származtak, de felhasználtam a szakirodalomban korábban publikált számítások eredményeit is. A korábbi évekre vonatkozó (esetenként részleges) adathiány különösen az adókedvezmények hosszú távú hatásainak méréséhez kapcsolódóan okozott nehézséget, hiszen hosszabb időszak vizsgálatával a következtetések megbízhatósága is növekedhetett volna.

A nemzetközi tendenciák, illetve az egyes európai országok gyakorlatának tanulmányozása, összevetése a nemzeti pénzügyminisztériumok honlapjai, az Eurostat és OECD adatbázisai, gyorsjelentései, valamint nemzetközi elemzők publikációi alapján történt. Az Eurostat és OECD adatbázisok között néhány esetben eltérést tapasztaltam, ezért az egyes számításoknál vagy csak az egyik, vagy csak a másik forrást használtam.

A szekunder adatbázist a hipotézisek igazolásához primer kutatással egészítettem ki. Célom az volt, hogy képet kapjak arról, hogy a társadalom egészére, illetve átlagára vonatkozó adóterhek, adókedvezmények hogyan jelennek meg az egyén szintjén. Az adóbevallást készítők számának alakulását a 12. ábra mutatja (szekunder adatbázis), a primer kutatás mintanagysága pedig 451 fő.

12. ábra: A személyi jövedelemadó bevallást benyújtók számának alakulása

Forrás: Saját szerkesztés a NAV (2011a) alapján

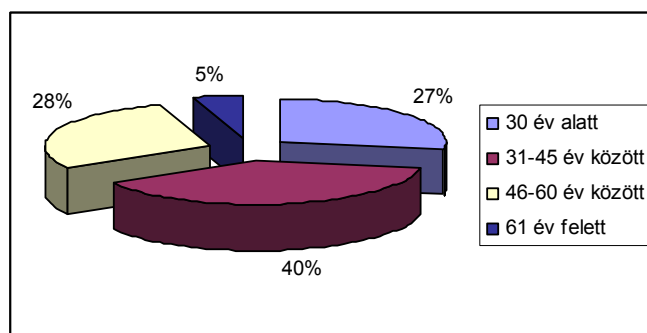
A kvantitatív jellegű kutatáshoz 2012. áprilistól kezdődően kérdőíves felmérést készítettem, amelyben a személyi jövedelemadó kedvezmények ismertségéről, érvényesítésének lehetőségéről érdeklődtem, ezen belül elsősorban a családi kedvezményre fókuszálva, valamint informálódtam az adókedvezmények szociálpolitikai szerepéről és a lineáris vs. progresszív adóztatás megítéléséről is. A kérdőív néhány kérdése „kétdimenziós”, amivel arra kerestem a választ, hogy a válaszadók az egyéni preferenciák mellett, illetve hátrányok ellenére, társadalmi szempontból mennyire tartják megfelelőnek egy adott módszer alkalmazását. Az 5. mellékletben látható kérdőív az Evasys program segítségével készült, és hagyományos (nyomtatott, kézi kitöltés) módon, valamint on-line verzióban⁸ is szolgálta a mintavételt. A program nem fogadott be hiányosan kitöltött kérdőívet, a nem tudom válasz lehetőségét azonban minden kérdésre biztosítottam.

A mintavétel során nehézséget jelentett, hogy a kérdőívben szereplő fogalmak, témakörök ismerete az általános tájékozottságnál magasabb szintű közgazdasági ismeretet igényel. A személyes mintavétel során az alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkezők nagyobb arányban utasították el a kérdőív kitöltését információhiányra hivatkozva, valamint nyilvánvalóan kevesebben fogtak hozzá a kérdőív kitöltéséhez az on-line

⁸ http://evasys.nyme.hu/evasys/indexstud.php?typ=html&user_tan=PHDMV

felületen is. Ezért nem is töreked(het)tem a minta iskolai végzettség szerinti megoszlására vonatkozóan az országos arányok elérésére. A véletlen mintavétel mellett szerepet kapott a nem véletlen mintavételi technikák közül az önkényes, az elbírálásos és a hólabda-mintavételi eljárás is (Malhotra, 2002).

Csoportképző ismérvként a válaszadók iskolai végzettsége mellett, az életkor, a nem, a munkavégzés típusa, a havi jövedelem és a gyermekei száma szerepelt a kérdőívben.

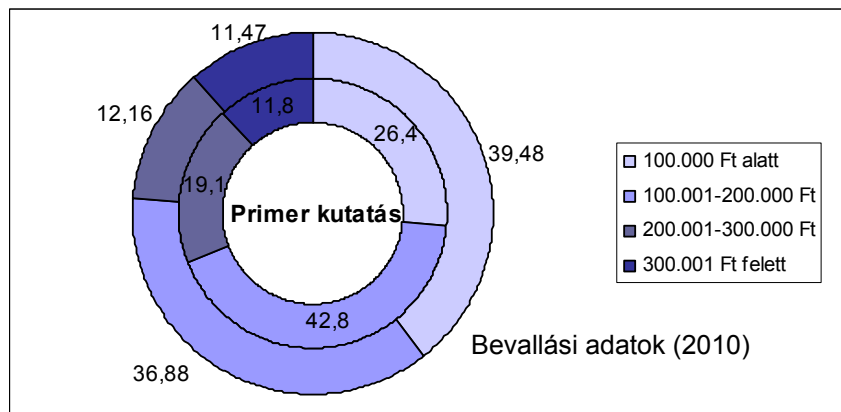
13. ábra: A válaszadók megoszlása életkoruk alapján
 Forrás: Primer kutatás alapján

A 30 év alatti megkérdezettek viszonylag magas aránya abból adódik, hogy a kérdőívet egyetemi (elsősorban közgazdász) hallgatók is kitöltötték. Egy speciális „iskolai végzettség” kategóriát is kialakítottam, hogy válaszaik külön is vizsgálhatók legyenek. Az elemzések jelentős részénél erre a megkülönböztetésre nem volt szükség, ekkor (átkódolást követően) az érettségivel rendelkezők között szerepelnek.

A mintában szereplő válaszadók között a gyermektelenek aránya felülreprezentált (35 százalék) a felnőtt korú lakossághoz képest, ami részben szintén a 68 fő hallgatónak köszönhető, akik 90 százaléka gyermektelen. A két ismerv közötti kapcsolatot jelzi, hogy 30 év alattiak 92 százalékának nincs gyermeke, és a gyermektelenek 71,5 százaléka 30 év alatti. 3 vagy több gyermeket nevel a kérdőív kitöltőinek 17 százaléka, ami néhány százalékkal magasabb az országosnál. A „nagy családosok” iskolai végzettség szerinti megoszlása jól mutatja a legújabb tendenciát, ugyanis lényegesen magasabb az aránya az alacsony és a felsőfokú végzettséggel rendelkezők körében, míg a középiskolai végzettségűek között mindössze 8 százalék (hallgatók nélkül!). Ez utóbbi csoport közel háromnegyede 1 vagy 2 gyermeket nevel.

A vizsgálatok jelentős részében csoportképző ismérvként a jövedelemszint szolgált. A válaszadók jövedelmi helyzet szerinti megoszlása az összesített értéket is befolyásolhatja, ezért összehasonlítottam az országos adóbevallási adatokkal. A 14. ábra

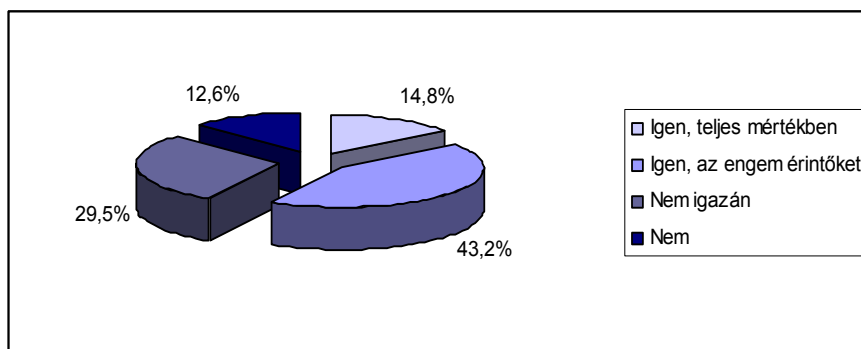
belső ívén látható, hogy a 100 ezer alatti havi jövedelemmel rendelkezők aránya a mintában kissé alulreprezentált az országos adatokhoz képest. Ennek egyik oka a minta átlagosnál magasabb iskolai végzettségből fakad, a másik pedig, hogy a kérdőíves felmérés Nyugat-Dunántúlra és Közép-Dunántúlra koncentrálódott, ahol az országos átlagot meghaladja az egy bevallóra jutó jövedelem (3. ábra, 2.4. fejezet).

14. ábra: A válaszadók megoszlása a havi jövedelmük alapján az országos bevallási adatok tükrében (%)

Forrás: Primer kutatás és NAV (2011a) adatok alapján

A válaszadók tájékozottságára vonatkozóan megkérdeztem, hogy ismerik-e a 2012-ben érvényes személyi jövedelemadó kedvezményeket.

15. ábra: Ismeri-e a 2012-ben érvényes személyi jövedelemadó kedvezményeket?

Forrás: Primer kutatás alapján

A válaszadók életkora alapján a legtájékozottabbnak a 31-45 éves korosztály tekinthető, több mint 70 százalékuk legalább azoknak a kedvezményeknek a feltételeit ismeri, ami őt érinti, vagy érintheti. A felsőfokú képesítéssel rendelkezők közel kétharmada is így nyilatkozott. A tájékozatlanság az alacsonyabb iskolai végzettségűek és

az álláskereső körében nagyobb, a jövedelem növekedésével pedig emelkedik a kedvezményeket ismerők aránya.

3.2. A kutatás során alkalmazott módszerek

A személyi jövedelemadó rendszer továbbfejlesztésének lehetséges irányai, valamint a nemzetközi tendenciák áttekintéséhez a hazai és nemzetközi szakirodalmat is áttanulmányoztam. A különböző kutatások által megfogalmazott állításokat egymással, illetve - az OECD és Eurostat adatbázisa alapján készült - saját számításaimmal is összevetettem.

A hipotézisek megerősítéséhez, illetve elvetéséhez eltérő módszertant alkalmaztam, amit a vizsgált téma, illetve a rendelkezésre álló adatsor is befolyásolt. Amennyiben az adatsorok lehetővé tették, az egyes tézisek megalapozottságát igyekeztem többféle módszertan alapján megerősíteni.

A szekunder forrásból származó adatok feldolgozása során első lépésként összehasonlító elemzéseket végeztem mutatószámok segítségével. A vizsgálatok jelentős része feltáró jellegű, célja az adatokban rejlő szabályszerűségek, tendenciák, illetve töréspontok feltárása. A statisztikai adatok megjelenítésének fontos eszköze a grafikus ábrázolás, amely arányokat szemléltet, így a következtetések levonását lényegesen megkönnyíti (Kerékgyártóné et al., 2001). Ez utóbbi hasznos tulajdonsága miatt a primer kutatás adatfeldolgozását követően az összefüggések bemutatásához ezt szintén alkalmaztam. Az ábrák többségét a Microsoft Excel diagramvarázsló menüpontjával, illetve részben a Statistical Package for the Social Sciences (statisztikai programcsomag társadalomtudományok részére) programcsomag (SPSS 16.0) Graphs menüpontjának segítségével készítettem.

A primer kutatáshoz kapcsolódó mintavétel 2012. április elejétől június végéig tartott. A kérdőívek feldolgozása nagy körültekintést igényel, ezért az egységes adatkezelés biztosításához a manuálisan kitöltött kérdőívek tartalma is rögzítésre került az Evasys rendszerbe, majd a teljes adatállományt importáltam az SPSS rendszerbe. Az SPSS 16.0 programcsomag segítségével az összetett kérdések elemzésére is lehetőség nyílik. Az adatfeldolgozás első lépéseként elvégeztem a szükséges átkódolásokat.

Az egyszerűbb, egyváltozós elemzéseken kívül többváltozós módszereket is alkalmaztam. A struktúravizsgáló módszerek közül választást a változók mérési szintje alapvetően meghatározza (Sajtos - Mitev, 2008).

3. táblázat: A vizsgálat során alkalmazható módszerek összefoglalása

		Független változók	
		Nem metrikus változók	Metrikus változók
Függő változók	Nem metrikus	Keresztábla-elemzés	Diszkriminancia-elemzés
	Metrikus változók	Variancia-elemzés	Korreláció, regresszió-elemzés

Forrás: Sajtos – Mitev (2008) alapján

Két (vagy több) ismérv közötti függőségi kapcsolat elemzése során megkülönböztetünk függő és független változókat, ami azt jelenti, hogy az utóbbi változást idéz elő a függő változóban.

A kérdőív változói nem metrikusak - nominális, illetve ordinális skálán mértek -, ezért a keresztábla-elemzés a megfelelő módszer az összefüggések vizsgálatához. Az elemzés módszere a függetlenség-vizsgálat. A nullhipotézis (H_0) azt fejezi ki, hogy a két változó között nincs összefüggés, az ellenhipotézis (H_1) az ismérvek összefüggését jelenti, ekkor valamilyen mértékben meghatározzák egymást. A két változó összefüggésének statisztikai szignifikanciáját a Pearson-féle χ^2 (Khi-négyzet) próbával mértem.

$$\chi^2 = \sum_{i=1}^s \sum_{j=1}^t \frac{(f_{ij} - f_{ij}^e)^2}{f_{ij}^e}$$

A képlet az elméleti (elvárt) és az empirikus (tapasztalati) értékeket veti össze. Az elvárt érték (más néven küszöbérték, vagy kritikus érték) a szabadságfoktól és a szignifikanciaszinttől függ. A szabadságfok a $(s-1)(t-1)$ képletből adódik, ahol s és t a vizsgált kontingencia tábla sorainak és oszlopainak száma. A szignifikancia-szint pedig a vizsgálat megbízhatóságának mértéke, ahol $\alpha=0,05$ esetében 95% a megbízhatósági szint. Amennyiben $\chi^2 < \chi^2_{krit}$, az alapfeltevés elfogadható; ha $\chi^2 > \chi^2_{krit}$, az ellenhipotézist kell elfogadni. Ha a nullhipotézist fogadjuk el, akkor célszerű további vizsgálatokat végezni, a

kapcsolat erősségének meghatározásához. A sztochasztikus kapcsolat kimutatásához használt mutató típusa attól függ, hogy a változók nominális, vagy ordinális skálán mértek. A keresztábra-elemzések során a szükséges feltételek teljesültek, így következtetések levonására használható a módszer. A 2. és 4. hipotézisekre vonatkozóan a következtetésem megfogalmazásához a keresztábra-elemzések alapján tett megállapításaimat összevettem a szekunder adatbázis vizsgálatából származó eredményekkel.

A 4. hipotézishez kapcsolódóan rendelkezésre álló szekunder adatok metrikus változók közötti kapcsolat mérését is lehetővé teszik. Korreláció számítással a kijelölt két változó közötti kapcsolat szorossága vizsgálható. A Pearson-féle korrelációs együttható számított értéke $-1 < r < +1$, amely mutató abszolút értéke a lineáris kapcsolat intenzitását (erősebb kapcsolatnál 1-hez közelít), előjele pedig a kapcsolat irányát mutatja.

A regresszió-elemzésre azt követően kerülhetett sor, miután az elemzésbe bevont függő és független változó közötti lineáris kapcsolatot t-próbával ellenőriztem. A GDP arányos családtámogatási kiadások és a teljes termékenységi ráta között erős pozitív kapcsolat mutatkozik. A termékenységi mutatók elemzéséhez a szakirodalom jellemzően a következő év adatsorát használja - annak ellenére, hogy kétéves vagy hosszabb elemzési periódus is előfordul - így én is a t+1 évet alkalmaztam a számításokhoz (Gábos, 2005).

A determinációs együttható értéke 0 és 1 közötti, ami a regressziós egyenes illeszkedését jellemzi. A kapcsolat meglétét az F-próba méri. A nem standardizált koefficiensek alapján meghatározható a regressziós függvény:

$$Y = \beta_0 + \beta_1 * x_1$$

Amennyiben a standard hiba alacsony, a szükséges feltételek ellenőrzését követően a modell alkalmas becslésre. A homoszkedaszticitás teljesülését scatterplot, a hibatagok normális eloszlását hisztogram segítségével grafikusan lehet bemutatni.

A nemzetközi összehasonlításhoz az idősor adatai megfelelő időtáv vonatkozásában nem állnak rendelkezésre, ezért döntően statikus adatok elemzésére nyílt lehetőség. Az Eurostat, illetve az OECD adatbázisban szereplő országokat klaszterekbe csoportosítottam az elemzésbe bevont változók alapján. A klasztereket a scatterplot diagram jól szemlélteti (48. ábra a 4.3.4. fejezetben). Három klaszter esetén a szórás jelentősen csökkent a teljes szóráshoz képest. A 2007. évi GDP arányos családtámogatási kiadások és a teljes termékenységi ráta 2008-as értékei között a vizsgált országok adatsorán közepes pozitív kapcsolat figyelhető meg.

A szakirodalom áttekintését, az 1-5. hipotézisek ellenőrzését és a kapcsolódó problémák áttanulmányozását követően a hazai személyi jövedelemadó egy lehetséges alternatívájaként saját modellt is készítettem. Számításaimhoz a kiinduló pontot a NAV és a KSH adatbázisa jelentette, néhány paraméter esetében azonban - az előzőek nem kielégítően részletes volta miatt - a szakirodalmi publikációkban megjelent kutatásokra támaszkodtam (pl. Mózer, 2004; és Költségvetési Tanács, 2010). A 6. tézis megfogalmazásához a modellt érzékenységi vizsgálattal egészítettem ki a bevallott, illetve tervezett adóbevételekkel való összevetéshez a 2004-2013. évekre vonatkozóan.

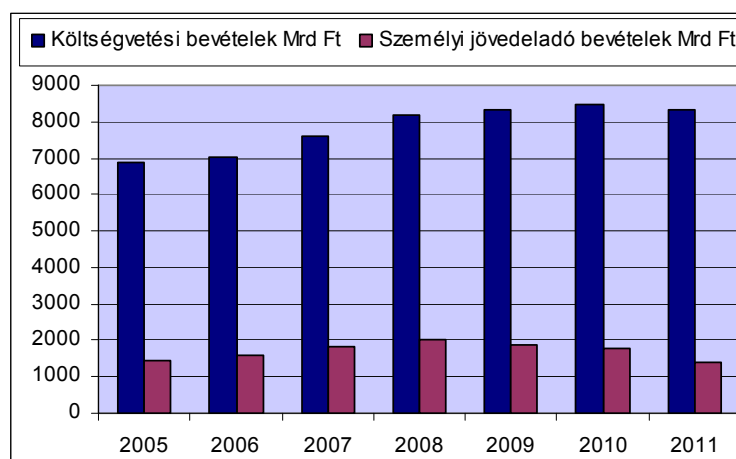
4. A KUTATÁS EREDMÉNYEI

4.1. A személyi jövedelemadó terhelés vizsgálata

A költségvetési bevételek között a központi adók meghatározó szerepet töltenek be, melyekből a személyi jövedelemadó és társadalombiztosítási járulékok, valamint az általános forgalmi adó befizetések együttes aránya évek óta 80 százalék körüli. Az adóbevételek 2010. évi megoszlását az 3. mellékletben elhelyezett ábra szemlélteti.

4.1.1. A személyi jövedelemadó bevételek alakulása

Az adócentralizáció a kismértékben csökkenő tendencia ellenére is magas, ugyanakkor az elvonás szerkezete kedvezően változott, elsősorban az ÁFA kulcs növelése következtében a forgalmi adók súlya nőtt, míg a jövedelem és járulékkerhek aránya mérséklődött. A személyi jövedelemadó bevételek összege 2008-ig növekvő, majd 2009-től csökkenő tendenciáját, valamint a költségvetési bevételek közötti arányát a 16. ábra mutatja. Ez utóbbi 2011-ben 17 százalék alá süllyedt. Az adótörvény módosításának köszönhetően a tendencia iránya minden bizonnyal folytatódik.

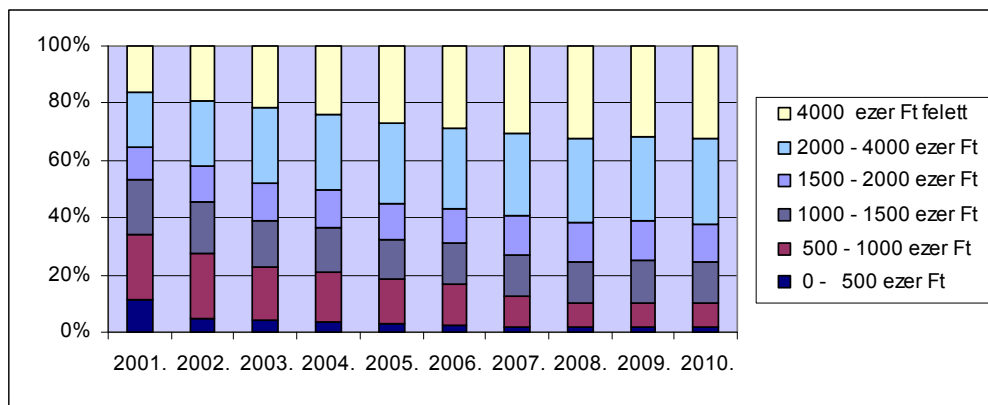
16. ábra: A személyi jövedelemadó bevételek⁹ alakulása a központi költségvetés bevételei között (Mrd Ft)

Forrás: Saját szerkesztés a KSH (2012) adatai alapján

Az adóbevételek meghatározó szegmense az adózói létszám. A bevallók száma a 2005.évi mélypontot követően lassuló ütemben nőtt, majd a válság hatására visszaesett

⁹ 2007-2009 között a magánszemélyek által fizetett különadóval együtt

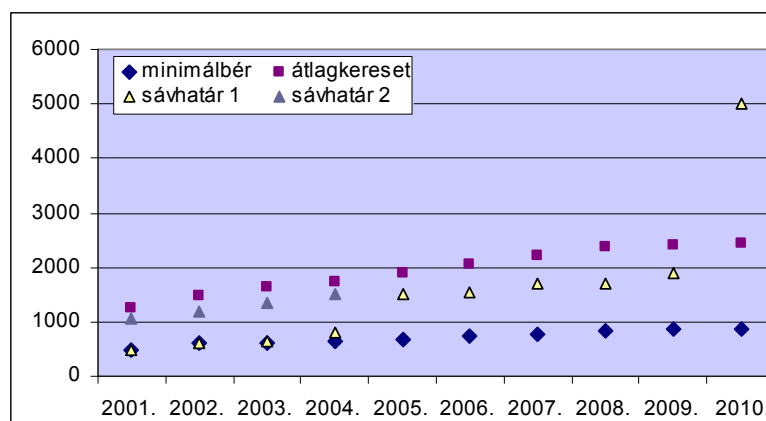
(lásd: 12. ábra, 3.1. Adatforrások alfejezet). A bevallott jövedelmek változásának iránya jellemzően azonos a bevallók számának módosulásával, ez alól 2005-ös év volt a kivétel. Az összevont adóalapba tartozó jövedelmek növekedése a válság hatására 2009-ben megtorpant, a jövedelmek között nem nőtt a 2 millió forint feletti aránya (17. ábra) az elkülönülten adózó jövedelmek összegének és szerkezetének változása pedig az osztalékjövedelmek csökkenése mellett a jogszabályi környezet változására is visszavezethető (Ambrus – Parádi-Dolgos, 2011).

17. ábra: Az összevont jövedelmek megoszlása (%)
 Forrás: Saját szerkesztés a NAV (2011a) alapján

4.1.2. A személyi jövedelemadó terhelés változása

Az ezredfordulót követően a hazai személyi jövedelemadó rendszer egyik legfontosabb sajátosságaként említhetők a szűk adósávok, ezáltal csak kevés eltérés mutatkozott a jövedelmi átlagokat tekintve az alsó és a felső adókulccsal adózott jövedelmek között. A magánszemélyek a hazai átlagjövedelemnél alacsonyabb jövedelmek mellett is magas határadókulcsokkal szembesültek, ami a szakirodalom szerint komoly teljesítmény-visszatartó tényezőnek tekinthető. Az összevont adóalaphoz tartozó adókulcsok száma 2005-től kettőre csökkent (6. melléklet). Az alsó sávhatár kiszélesítése nagy jelentőséggel bírt, ezt megelőzően ugyanis a minimálbért meghaladó jövedelmek az adótábla második adósávjába tartoztak, az átlagkereset egy része pedig már a legmagasabb kulccsal adózott. A 2005-től érvényes adótábla szerint a minimálbér kétszeresére is az alacsonyabb adómérték vonatkozott, az éves átlagkereset egy részére viszont a magasabb kulccsal kellett az adót kiszámítani 2010-ig (18. ábra). A tényleges adóteher a bérjövedelmekre vonatkozóan az adójóváírás miatt az adótábla által meghatározottnál természetesen alacsonyabb volt.

18. ábra: Az éves minimálbér és átlagkereset alakulása az adótábla sávhatáraihoz képest (ezer Ft)

Forrás: Saját szerkesztés NAV (2012a) és KSH (2012a) adatok alapján

2009-ig a sávhatár emelésével lényegesen nem változott a kizárólag az alsó kulccsal adózó jövedelmek aránya. Az adóbevételek csökkenését 2009-ben elsősorban a bevallott jövedelmek mérséklődése, és a sávhatár 1,7 milliőről 1,9 millió forintra történő emelése okozta. 2010-től a korábbi évek gyakorlatához képest változott a személyi jövedelemadó alapjának a meghatározása: az adóalap a bruttó jövedelem munkáltatói járulékokkal növelt összege, vagyis a bruttó bér 1,27 szerese lett. Az adóalap növekedéséhez azonban három olyan korrekció is kapcsolódott, amelyek mérsékeltek az adóterhelést. Egyrészt 17 százalékra csökkent az alacsonyabb sávhatárhoz tartozó adókulcs, másrészt a sávhatár 5 millió forintra tolódott (az e feletti jövedelemrészt 32 százalékos adó terhelte). Harmadrészt pedig változtak az adójóváírás szabályai is, a jogosultsági határ emelésével a korábbiaknál lényegesen magasabb jövedelemig lehetett igénybe venni.

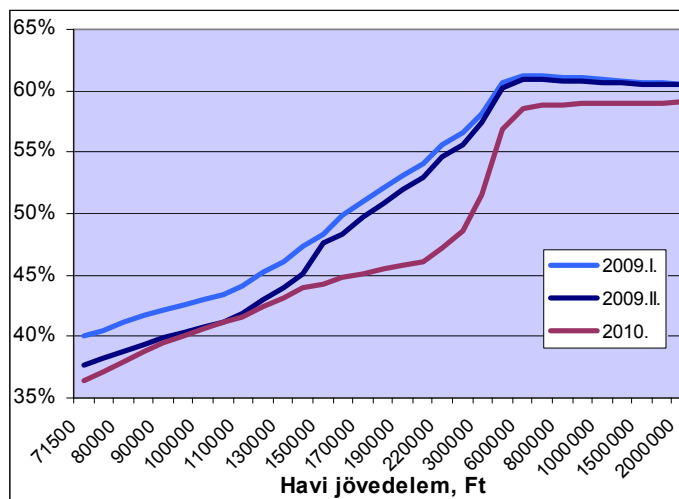
Az összevont adóalapba tartozó jövedelmek átlagos adóterhelésére a kedvezmények rendszere - valamint annak változása - is nagy hatást gyakorolt (részletesen a 4.2. fejezetben). Az elkülönülten adózó jövedelmek átlagos adóterhelésének alakulását pedig az ilyen módon adózó jövedelmek aránya, illetve az egyes jövedelmekhez tartozó adómérték határozta meg (kedvezmények nem érvényesíthetők).

4. táblázat: A bevallott jövedelmek és az átlagos adóterhelés alakulása

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Összevont adóalapba tartozó jövedelmek, Mrd Ft	5853	6391	7001	8048	8670	8301	8471
Összevont jövedelmek adója, Mrd Ft	1127	1207	1332	1503	1636	1503	1384
Adóterhelés %	19,3%	18,9%	19,0%	18,7%	18,9%	18,1%	16,4%
Elkülönülten adózó jövedelmek, Mrd Ft	582	644	753	945	580	574	402
Elkülönülten adózó jövedelmek adója, Mrd Ft	104	126	155	186	154	139	101
Adóterhelés %	17,9	19,6%	20,6%	19,6%	26,5%	24,3%	25,2%

Forrás: NAV (2011a) alapján

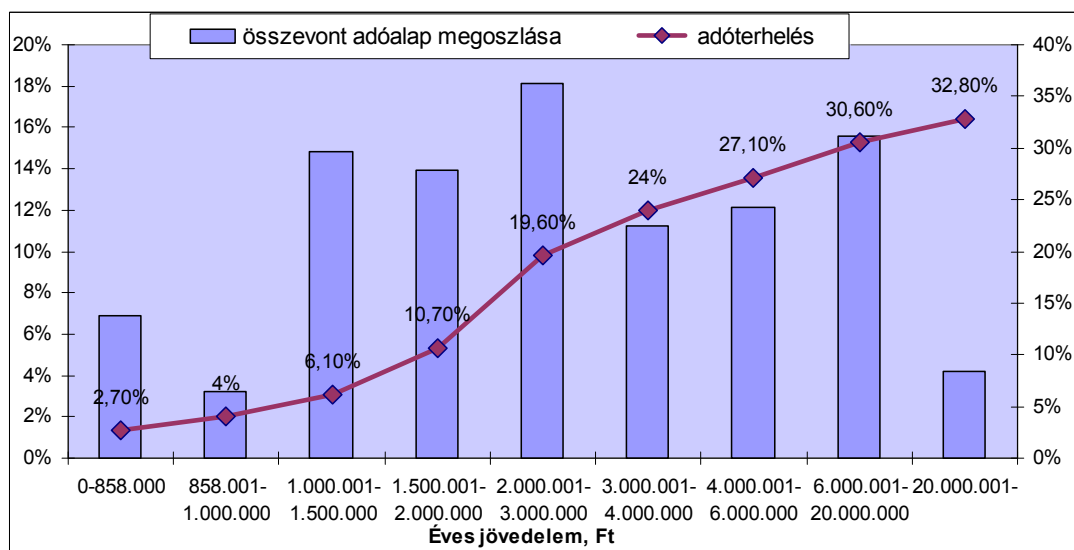
Az egyszerűsítés jegyében a munkaadói és munkavállalói járulék mértéke beépült az egyéni és a tb-járulékba. A 2009. július 1-től érvényesíthető járulékcsökkenés általánossá vált, így a munkavállalók után összesen 27 százalékos járulékot kell fizetni a munkáltatóknak. Mindezek alapján az átlagos adóterhelés mellett az adók is mérséklődött.

19. ábra: Az adók változása

Forrás: Saját számítások a törvénymódosítások alapján

Az elmúlt évek bevallásainak adatsorát vizsgálva a magánszemélyek által bevallott összevont adóalap átlagos adóterhelése 20 százalék alatti (4. táblázat), ami jövedelemszintenként jelentős szórást mutat. A minimálbér átlagos adóterhe 2009-ben nem érte el a 3 százalékot, míg 6 millió forint feletti jövedelmek esetén több mint 30 százalék átlagos adóval kellett számolni (20. ábra).

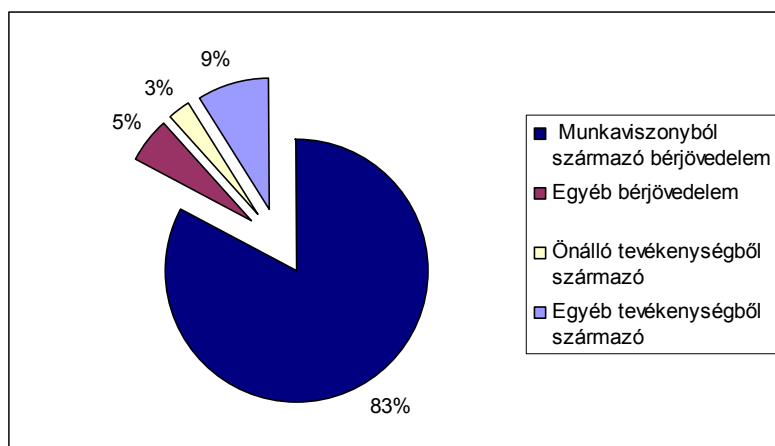

20. ábra: Az összevont adóalapba tartozó jövedelmek megoszlása és az adóterhelés alakulása jövedelemkategóriánként (2009)

Forrás: Saját szerkesztés APEH (2010a) alapján

2010-ben kissé módosult a jövedelmek eloszlása, csökkent az aktuális minimálbér és a 2 millió forint közötti jövedelmek aránya és nőtt a minimálbér alatti és a 2 millió forintot meghaladó bevallott jövedelmek aránya. Az átlagos adóterhelés (az adókulcs és az adójóváírás sávhatárának módosítása következtében) a 4 millió forint feletti jövedelmek esetén emelkedett jelentősebben.

Az összevont adóalapba tartozó jövedelmek között 2006-ig mintegy 90 százalékot képviselt a munkaviszonyból származó jövedelmek aránya, de a 2007. évtől is meghaladja a 80 százalékot (21. ábra). A változás a törvénymódosításnak köszönhető, ettől az évtől ugyanis adóterhet nem viselő járandóság a nyugdíj, ami a tárgyévi növekmény közel felét jelentette. Az adóterhet nem viselő járandóságok olyan különleges jövedelemcsoportot képeztek¹⁰, amelyek mindaddig adómentesek voltak (így bevallani sem kellett őket), míg mellettük más adóköteles jövedelmet nem szerzett a magánszemély. Ha ez nem teljesült, az összevont adóalap részként, az egyéb jövedelmek között kellett az adóbevallásban szerepeltetni, de az ilyen járandóság adójával a számított adó csökkent.

21. ábra: Az összevont adóalapba tartozó jövedelmek megoszlása (2010)

Forrás: Saját szerkesztés NAV (2011a) alapján

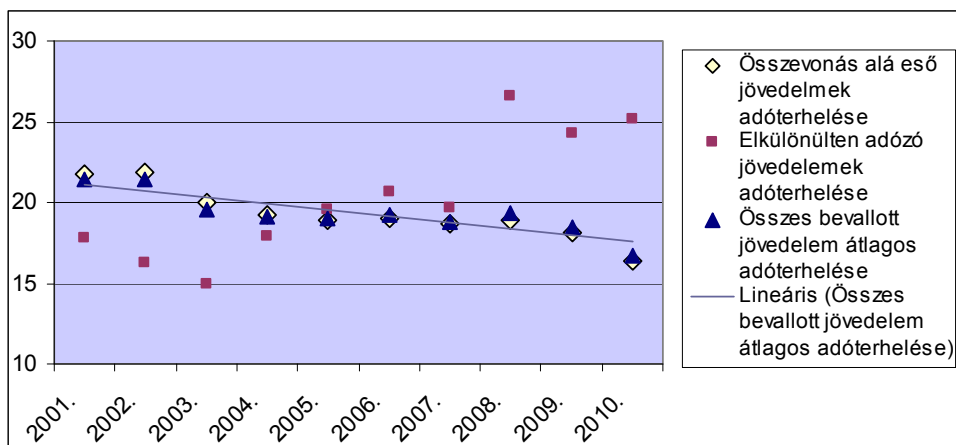
Az önálló tevékenységből származó jövedelmek között szerepel az egyéni vállalkozói kivét is, ennek aránya azonban - a mezőgazdasági őstermelőkhöz hasonlóan - 2001-2010. között egyetlen évben sem érte el a 2 százalékot. Az egyéni vállalkozók aránya az összevont jövedelmet bevallók között ennél magasabb (5-6 százalék), így az általuk bevallott átlagos jövedelem alacsonyabb az 1 bevallóra jutó jövedelemnél. Az egyéni vállalkozók és a mezőgazdasági őstermelők adóterhelésével terjedelmi korlátok miatt részletesebben nem foglalkozom.

¹⁰ Az egykulcsos adó bevezetésével 2011-től ezek a jövedelmek – a hallgatói munkadíj kivételével – adómentessé váltak.

4.1.3. Lineáris adózás mellett elérhető adóbevételek

H1: 20 százalék alatti lineáris adókulcs alkalmazásával 2004-2010 között nagyobb adóbevétel folyt volna be a költségvetésbe, a kedvezmények nélkül. A családi kedvezmény 2004. évi rendszerének megtartása mellett is biztosította volna a 20 százalékos lineáris adó azokat a költségvetési bevételeket, amelyek a progresszív adórendszer és az adókedvezmények mellett jelentkeztek.

A lineáris adózás egyik legfőbb előnye, hogy nem tesz különbséget a különböző jövedelemtípusok között. Hazánkban az elkülönülten adózó jövedelmek már 2011. előtt is lineárisan adóztak, viszont az ide sorolt jövedelmekre sem volt egységes adókulcs. A különadózó jövedelmek átlagos adóterhelése 2005-től magasabb, mint az összevont adóalapba tartozó jövedelmeké (22. ábra). Mivel azonban az ebbe a csoportba tartozó jövedelmek aránya elmaradt az összevont adóalaptól, az összes jövedelem adóterhelését csak kismértékben növelte. A kétféle jövedelemtípus átlagos adóterhelésének különbsége 2005-ben kisebb, mint 1 százalék, az összes bevallott jövedelem átlagos adóterhelése 18,96 százalék. Az ezt követő években 2006-ban és 2008-ban haladta meg a 19 százalékot, majd 2010-től – az összevonás alá eső jövedelmek adótáblájának sávhatár-szélesítése következtében - 17 százalék alá csökkent.

22. ábra: A bevallott jövedelmek átlagos adóterhelése

Forrás: Saját szerkesztés NAV (2011a) alapján

A bevallott jövedelmek átlagos adóterhelése 2003-ban 20 százalék alá csökkent, így ettől az időponttól adókedvezmények nélkül alkalmazott 20 százalékos, minden jövedelemtípusra egységes lineáris személyi jövedelemadóval nagyobb adóbevételt lehetett volna realizálni. A lineáris adó 2001-től történő bevezetésével, illetve a kedvezmények egy részének (elsősorban a családi adókedvezmény) változatlanul tartásával viszont az adóbevételek alacsonyabb szinten teljesültek volna. Az 5. táblázatból látható, hogy az

adóbevételek szempontjából a családi adókedvezmény mellett bevezetett lineáris adón legkorábban 2005-től keletkezett volna hasonló nagyságrendű adóbevétel, mint a tényleges, amennyiben a határadókulcs csökkenés többletteljesítményt és többletjövedelmet indukál. Az igénybe vett családi kedvezményre vonatkozóan csak becsléssel élhetünk. A táblázat harmadik soránál az érvényesített családi kedvezmény tényadataiból indultam ki, korrigálva az adójóváírás igénybevételének hiányából fakadó növekmény összegével. Ennek meghatározásához Mózer (2004) tanulmányára támaszkodtam, aki a 2002. évi bevallási adatok alapján elkészítette a családi adókedvezményre jogosultak megoszlását gyermekeik száma és jövedelemszintjük alapján (7. melléklet). A jövedelem-eloszlási adatokból meghatározható, hány fő nem élt a családi kedvezménnyel amiatt, mert az adójóváírás mellett több kedvezmény érvényesítésére már nem maradt adója. Számításokat végeztem az adóbevételek nagyságára arra vonatkozóan is, ha a családi kedvezmény rendszere a 2004-es törvényi szabályozáshoz képest nem változott volna (2005-ben a jövedelemkorlát, 2006-tól az egy és kétgyerekesek „kizárása”).

5. táblázat. Lineáris SZJA alkalmazása melletti adóbevétel-különbözet (Mrd Ft)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2004-2010	
<i>SZJA 20 %-os adó mellett</i>	1287	1407	1551	1799	1850	1775	1775		
<i>Különbség a tényhez képest (o*)</i>	55	73	63	110	60	132	288	780	7,32%
<i>Különbség, családi kedv. mellett (t*)</i>	-47	-24	29	76	24	97	253	407	3,82%
<i>Különbség, családi kedv.mellett (f*)</i>	-47	-27	-37	12	-17	55	212	84	0,79%
<i>SZJA 19 %-os adó mellett</i>	1223	1337	1473	1709	1758	1686	1686		
<i>Különbség a tényhez képest (o*)</i>	-9	3	-15	20	-33	43	199	208	1,95%
<i>Különbség, a családi kedv.mellett (t*)</i>	-111	-94	-49	-14	-67	8	164	-19	-1,55%
<i>Különbség, családi kedv.mellett (f*)</i>	-111	-97	-115	-78	-132	-56	101	-448	-4,58%

* (o) Kedvezmények nélkül

(t) Családi kedvezmény tényadataival, adójóváírással korrigálva

(f) A családi kedvezmény 2004-ben érvényes változatlan feltételei mellett, adójóváírással korrigálva

Forrás: Saját számítások a bevallott jövedelmek (NAV, 2011a) alapján

2010-ben az előző évekhez képest kiugró többlet mutatkozik 19 százalékos lineáris adó alkalmazásával a családi kedvezmény megtartása mellett is (hiszen aktuálisan egy minden korábbinál gálásabb adójóváírás-feltételrendszer volt érvényben, valamint a sávhatár emelés is jelentősen csökkentette a tényleges adóbevételeket). 19 százalékos lineáris adókulcs mellett azonban a költségvetési bevételek nagyságrendjét prioritásként kezelve a családi kedvezmény 2004. évi rendszere minden bizonnyal átdolgozást igényelt volna.

4.1.4. Az adóterhelés hatása a foglalkoztatásra

Sajnálatos módon a hazai vállalkozások döntő részénél a munkaerőköltségek növelésére kevés lehetőség van. Különösen nagy fejtörést okoz a kis- és középvállalkozások számára gyakran az előző évi összeg előteremtése is. Megoldásként az alábbi jellemző alapesetek közül választanak:

- **Kevesebb munkavállaló alkalmazása**

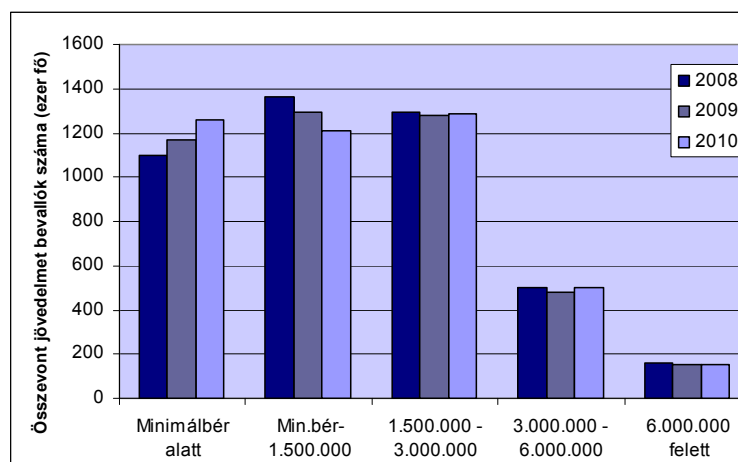
Abban az esetben, ha a megrendelések visszaestek, ez a módszer akár indokolt is lehet, így az elküldötték béréből megoldható a maradék béremelése. Ha az elvégzendő munka viszont nem csökken, a kevesebb munkavállalónak kell többet dolgozni, nem ritkán akár túlórázva. A túlórához azonban többletjuttatás általában nem kapcsolódik.

- **Az átlagbér „befagyasztása”**

A terhek növekedését a vállalkozások úgy próbálják megakadályozni, hogy változatlan átlaglétszám mellett a foglalkoztatottak köre folyamatosan cserélődik. Határozott idejű munkaszerződéseket kötnek, amelyek lejártakor az új munkaerőt azonos bérrel (általában minimálbérrel) veszik fel. Bizonyos ágazatokban (mezőgazdaság, építőipar) még erre a „trükkre” sincs szükség, ha a munkanélküliségtől való félelmében a munkavállaló kiszolgáltatott helyzetben van. Nem meglepő tehát, hogy az adóbevallások jelentős részében minimálbér körüli jövedelem szerepel.

Az elmúlt évek adóbevallásaiból készített adatsorokat vizsgálva megállapítható, hogy a minimálbér alatti jövedelmet bevallók száma és aránya is növekedett. 2010-ben már 1.258 ezer adózó vallott be az éves szintű minimálbér értékének megfelelő vagy annál alacsonyabb összevont jövedelmet, amely 88 ezer fővel haladja meg az egy évvel korábban ebbe a jövedelem-kategóriába tartozók számát, így arányuk megközelíti a 28 százalékot. A ténylegesen minimálbéren foglalkoztatottak száma azonban ennél kevesebb. Az adójóváírásnál megjelölt jogosultsági hónapok alapján közülük mindössze 434 ezer magánszemély tüntetett fel egész évre vonatkozóan minimálbér alatti bérjévedelme. Az adóalanyok mintegy fele nem rendelkezett egész évben munkaviszonnyal, közel ötödének pedig nem volt bérjévedelme, hanem egyéb jogviszonyból (vállalkozói kivét, GYES, ösztöndíj, stb.) származott bevétele. A minimálbér alatti jövedelmet realizáló adóalanyok az összes adókötelezettség 1,8 százalékát viselték 2010-ben. Ezzel párhuzamosan a minimálbér és másfél millió forint között bevallók száma és aránya is csökkent, annak

ellenére, hogy a minimálbér évente emelkedett. A 23. ábráról leolvasható a két alsó jövedelem-kategóriába tartozó adóalanyok közötti átrendeződés.

23. ábra: Összevont jövedelmet bevallók száma jövedelem-kategóriánként
 Forrás: Saját szerkesztés APEH (2010a) és NAV (2011b) alapján

- **A foglalkoztatottak összetételének igazítása az adóelőnyökhöz**

Az előző módszer „finomítása”, mely során az adott alkalmazott addig marad állományban, míg foglalkoztatásához kedvezmény kapcsolódik (szakmunkástanuló a szakvizsgát követően, Start-kártyás munkavállaló). A munkáltatók „rugalmasan” alkalmazkodnak az egyszerűsített foglalkoztatás változó feltételeihez is. Annak ellenére, hogy a vállalkozások átlagosan negyven százaléka vett igénybe időnyomunkákra alkalmi munkavállalói könyvvel foglalkoztatottakat, nem nevezhetjük ezt a foglalkoztatási típust sem sikertörténetnek (Semjén et al., 2009).

- **Be nem jelentett, vagy alacsonyabb bérre és/vagy munkaidőre bejelentett alkalmazottak**

Az élőmunka hazai adóztatásának sajátossága, hogy a nemzetközi gyakorlattól eltérően a magas közterheken közel azonos arányban osztozik a munkáltató és a munkavállaló, így azonos érdekük fűződik a jövedelemeltitkoláshoz. A 6. táblázat három különböző bruttó jövedelem járuléktérheit hasonlítja össze. A munkavállaló a 2. és a 3. változatban közel azonos összeghez jut, de a 3. változatban nettó jövedelmének fele a vállalkozás könyvelésében nem szerepel. A 3. változathoz kapcsolódó teljes kiadása a munkáltatónak megegyezik az 1. változatéval, amely esetén viszont a munkavállaló több, mint 25 ezer forinttal kevesebbet kapna. A táblázat utolsó sorából látszik az is, hogy a költségvetési bevétel 53 ezer forinttal kevesebb a „szürke-zónás nettó 100 ezer forint esetén. Pontosabban ennél többel is, ha a „bérkiegészítés” forrása a vállalkozás eltitkolt bevétele,

hiszen így a vállalkozói jövedelemadó/ társasági adó és a befizetendő áfa összege is alacsonyabb.

6. táblázat: Adó és járulékkerhek csökkentése a „szürke zónás” foglalkoztatással, Ft

	1. Bruttó 100 000	2. Nettó 100 000	3. "szürke" 100 000
<i>Bruttó bér</i>	100 000	141 400	61 200
<i>SZJA + járulékok</i>	25 720	41 377	11 046
<i>Nettó bér</i>	74 280	100 023	50 154
<i>Kiegészítés zsebből</i>	-	-	49 846
<i>Munkavállaló kap</i>	74 280	100 023	100 000
<i>Munkáltatói közterhek</i>	28 500	40 299	17 442
<i>Költségként elszámolható</i>	128 500	181 699	78 642
<i>Mennyibe került?</i>	128 500	181 699	128 488
<i>NAV-hoz</i>	54 220	81 676	28 488
<i>Adóék</i>	42,19 %	44,95 %	22,17 %

Forrás: Saját számítások a 2011-ben hatályos 1995. évi CXVII. és 1997. évi LXXX. törvények alapján

Az elemzésekből (Elek et al., 2009a) az is kiderül, hogy bizonyos ágazatokban az alacsony jövedelmet bevallók ténylegesen is ennyit keresnek, illetve a feketén foglalkoztatottak egyes csoportjainak- törvényi minimumhoz igazodó - bejelentett bérköltsége már nem lenne rentábilis. A tényleges jövedelemnél alacsonyabb összegre történő bejelentés azonban a minimálbért meghaladó jövedelmek esetében is gyakori. Az adófizetők kereseti eloszlásának más adatokkal való összevetése alapján megállapítható, hogy a ténylegesnél alacsonyabb jövedelem bevallása az adóelkerülés egyik népszerűbb módja. Elek és szerzőtársai egy másik tanulmányban (2009b) arra is felhívják a figyelmet, hogy az általuk becsült 16-17 százalékos nagyságrendet képviselő, mintegy 600 ezer be nem jelentett foglalkoztatott nem a rendkívül alacsony foglalkoztatási rátán túl, hanem azon belül jelenik meg.

- **A bér kiegészítése béren kívüli juttatásokkal**

A fenti - gyakran alkalmazott - módszerek mellett azonban létezik a törvényi keretekhez illeszkedő költségtakarékos megoldás is. A cafeteria-rendszer hívei a költséghatékonyságot, az adóoptimalizációt és a motiválást nevezik meg a bevezetés indokául. A 2010-es adózási szabályok változásához való alkalmazkodás viszont egyértelműen jelzi, hogy a felsorolt szempontok közül döntőnek minősül az adócsökkentésre való törekvés. A vállalkozások reakciói között a keret csökkentése, a megnövekedett adóterhek (legalább részben) munkavállalókra hárítása, illetve a „csomag” kínálatának átrendezése szerepelt, természetesen a kedvezőbb módon adózó juttatások

arányának növelésével. A jogszabályváltozással járó többletterheket szinte kizárólag azok a cégek vállalták át, ahol a cafeteria valódi motivációs eszközt jelent.

A szekunder kutatásokat kiegészítendő 2010. negyedik negyedében primer kutatás során magyarországi vállalkozásokat kérdeztünk cafeteria juttatásaik alakulásáról és az azt befolyásoló tényezőkről. A felmérésbe - országos címlista alapján - bevont cégek közül 156 válaszolt a kérdőívre, amelyből 141 volt értékelhető. A visszaküldők közel 60 %-ánál alkalmaznak cafeteria juttatást. A felmérés tapasztalatai közül kiemelendő, hogy a cégek 61 százaléka az adóelőnyök kihasználása miatt döntött a cafeteria alkalmazása mellett és csak 23 százalék azok aránya, akik a dolgozók ösztönzése, illetve 14 százalék az elkötelezettség növelése céljával (Ambrus-Kaufman, 2011).

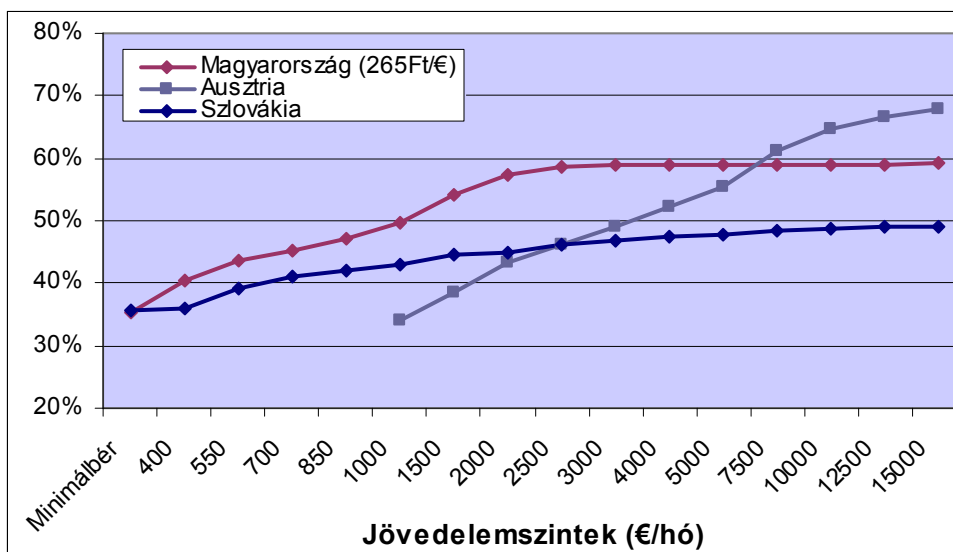
Az adómentesen adható juttatások köre azonban az elmúlt években folyamatosan szűkült. Ez alól a tendencia alól üdítő kivétel a sporteseményre szóló belépő, így a vállalkozások adómentesen támogathatják alkalmazottaik sportmérkőzésekre való bejutását évi 50.000 Ft/fő összegig. 2010-ben az államháztartási egyensúly javítása érdekében a személyi jövedelemadóról szóló törvényben a juttatások jelentős részére 25 százalékos adót állapítottak meg. 2011-től viszont csökkent a béren kívüli juttatások SZJA terhe: a kedvezményes körbe tartozó juttatásokra 19,04 százalékos mértékkel kellett számolnunk. A béren kívüli juttatások adóterhét természetesen a bérjövödelmek terhével kell összevetnünk, fontos azonban kiemelni, hogy a béren kívüli juttatásokra a kedvezményes értékhatáron belül továbbra sem kellett járulékokat fizetni. A cafeteria rendszer működtetésével tehát jelentős bérköltséget tud megtakarítani a vállalkozás.

4.1.5. Adóterhek az európai tendenciák tükrében

Hazánkban a magasabb kulcshoz tartozó sávhatár lényegesen alacsonyabb jövedelemszinttől indult az európai többkulcsos adórendszerekhez képest. Így a sávhatárok és hozzájuk rendelt kulcsok a munkavállalókat nem ösztönözték többletteljesítményre, hiszen a túlmunkával szerzett a nettó jövedelem értéke már lényegesen kevesebb volt. Amennyiben pedig a törvényes munkaidőn kívül is dolgoztak, jövedelmük jellemzően a rejtett gazdaságban maradt.

A versenyképesség szempontjából a személyi jövedelemadó terhelésnél komplexebb mutató az adóék, amely az adók és járulékok arányát fejezi ki az összes munkaerőköltséghez viszonyítva. Az elmúlt évek adatsorait vizsgálva a hazai adóék is rendre a legmagasabbak között volt Európában (Borsi et al., 2009). Az OECD (2012)

tanulmány adatbázisát áttekintve megállapítható, hogy az elmúlt 10 évben az első 3 hely valamelyikén szerepelt Magyarország. A 24. ábra a különböző jövedelemszintekre háruló terheket veti össze két szomszédos ország gyakorlatával. A jövedelmekhez kapcsolódó járulékok mindhárom országban lineáris terhet jelentettek, így a progresszió a személyi jövedelemadó feltételrendszeréből következett. Az ábra jól szemlélteti a szlovákiai jövedelmek progresszív terhelését is a lineáris adó ellenére, amelyet korábbi vizsgálatok is kiemeltek (pl. Bessenyei – Bokor, 2005).

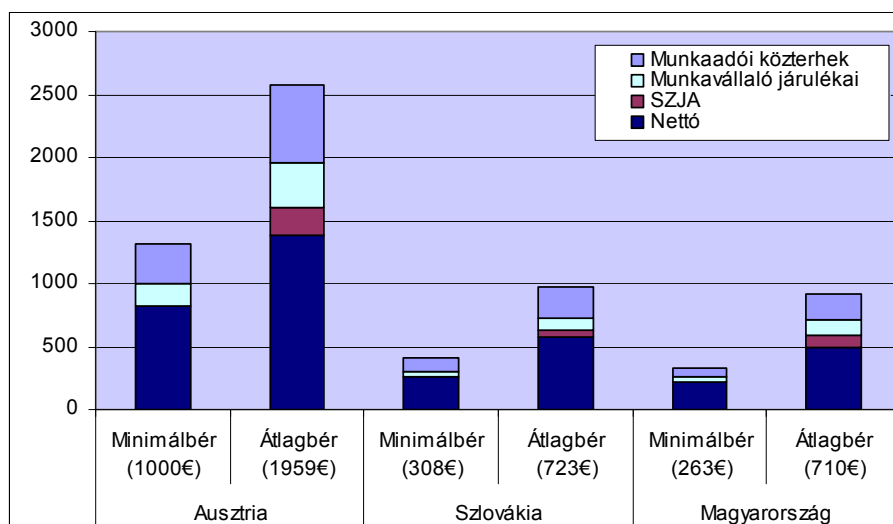

24. ábra: Az adók alakulása jövedelemszintenként (2010)

Forrás: A vizsgált országok jövedelem kalkulátorai¹¹ alapján

Magyarországon a 2010-ben hatályos adótörvények mintegy havi 2.500 eurós jövedelemig eredményeztek progresszív elvonást. Szlovákiában a járulékok ugyan magasabbak, de a lényegesen alacsonyabb adókkal együtt sem érte el az arány az 50 százalékot a legmagasabb jövedelemkategóriákban sem. Ezt a hátrányt meglehetősen nehéz kompenzálni a versenyképességünk értékelésekor. Ausztriában a 1.000 eurós minimálbér terhe is lényegesen alacsonyabb, és csak a magyar átlagjövedelem kb. tízszeresénél volt magasabb az adók aránya, mint hazánkban. A minimálbér és az átlagbér terheit a nettó jövedelemhez képest a 25. ábra szemlélteti. A vizsgált három ország közül az elmúlt 10 évben Magyarországon és Szlovákiában csökkent az adó és járulékelvonás mértéke, Ausztriában viszont kismértékben emelkedett, de hazánkban még mindig több mint 5 százalékkal magasabb átlagosan, a különböző jövedelemszinteket összevetve.

¹¹ A kalkulátorok országonként (letöltve: 2010.04.26):
<http://akbruttonetto.akwien.at/steuer-rechner-result.php>,
http://adozona.hu/kalkulator_ber.aspx,
<http://www.financnik.sk/financie.php?did=154>

25. ábra: A minimálbér és az átlagbér terhei (2010)

Forrás: Saját szerkesztés Radics (2010) és Szoboszlai (2010) alapján

4.1.6. Összegzés

Az összevont adóalap átlagos adóterhelésére az adómértékek és a hozzájuk tartozó jövedelemsávok, valamint a kedvezmények rendszere is nagy hatást gyakorolt. Az elkülönülten adózó jövedelmek adóterhelésének alakulását pedig leginkább az ebbe a csoportba tartozó jövedelmek változó aránya befolyásolta. Az összes bevallott jövedelem átlagos adóterhelése a fentiek következtében 2003-ban 20 százalék alá csökkent, így kedvezmények nélküli lineáris adóztatás mellett ennél alacsonyabb kulccsal is teljesült volna a tárgyidőszak alatt realizált adóbevétel.

A hazai adóék nemzetközi összehasonlításban is magasnak számít. Az adó és járuléktérhek nagyságát jellemzi, hogy Szlovákiában valamennyi jövedelemkategóriában alacsonyabb, míg Ausztriában a magyar átlagjövedelem kb. tízszeresénél volt csak magasabb az adóék 2010-ben.

4.2. Adókedvezmények alakulása a személyi jövedelemadó rendszerben

Az adókedvezmény kizárólag azok számára jelent(het) előnyt, akik rendelkeznek olyan típusú és összegű adóköteles jövedelemmel, hogy az ténylegesen érvényesíteni is tudják. Előfordul azonban, hogy az adórendszer – éppen szociálpolitikai megfontolásból – az úgynevezett „negatív adó” lehetőségét is tartalmazza, amely során az eltartottakhoz kapcsolódó adókedvezmény nemcsak a számított adó összegéig érvényesíthető. Ez azonban inkább tekintendő az adórendszeren keresztül nyújtott szociális juttatásnak, mint

tényleges adókedvezménynek, hiszen akár a munkavégzést, illetve a képződött jövedelmet figyelmen kívül hagyva is folyósításra kerülhet.

4.2.1. Adópolitikai célok, preferenciák változása

Az adókedvezmények körét többféle szempontból csoportosíthatjuk. Az adópolitikai célok szempontjából megkülönböztethetők olyan kedvezmények, amelyek valamilyen kedvezőtlen folyamat korrigálását szeretnék elérni, illetve olyanok, amelyek megelőző jelleggel kerülnek az adórendszerbe. A kedvezmények között vannak nemzetközi viszonylatban is jellemzők (pl. családi kedvezmény), illetve olyanok is, amelyek egy-két országban speciálisan figyelhetők meg. Ez utóbbiak közé tartozott a számítástechnikai eszközök vásárlását megkönnyítő adókedvezmény is. A népszerű tandíjkedvezmény mellett a magánszemélyek a felnőttképzéshez kapcsolódóan is adókedvezményt érvényesíthettek, amely kiegészült az ún. „Sulinet Expressz” programmal¹². A bevezetéssel a kormány célja a családok számítógép-ellátottságának növelése volt, amely nem a tervezett módon valósult meg, hiszen program keretében vásárlók közel 90%-a digitális fényképezőgépet, és egyéb készüléket vásárolt. A Pénzügyminisztérium mindössze 1,5 milliárd forintot tervezett 2003-ban az adókedvezményekre, amit csaknem tízszeresével haladt meg az ehhez kötődő visszaigényelt adó. A program keretében forgalmazott számítógépek és tartozékok összforgalma 2003-ban (fél év alatt) elérte a 23 milliárd forintot, míg 2004-ben 22 milliárd forintot tett ki. 2004. március 8-tól – a tapasztalatokat leszűrve - a digitális fényképezőgép kikerült a támogatott termékek köréből. A kedvezményt 2006-tól kizárólag számítógép beszerzésre lehetett érvényesíteni, 2007-től pedig nem alkalmazható. Ez a kedvezmény jó példa arra, hogy a magánszemélyek döntései - rövid távon! - befolyásolhatók az adókedvezmények által nyújtott adóelőnyökön keresztül. A tandíjkedvezmény kiterjesztésével a felnőttképzés önálló kedvezményként 2007-től megszűnt.

A 2000. február 1-jével indított átfogó lakástámogatási, otthonteremtési program fontos eleme volt a lakáshiteleket törlesztők terheit nagymértékben csökkentő adókedvezmény. 2001-től a lakáscélú hiteltörlesztésre befizetett (tőke + kamat) összeg kedvezményében jelentős változás történt. Az addig érvényes – kedvezményre jogosító összeg 20 százaléka, legfeljebb 35000 forint – mérték 40 százalékra, legfeljebb 240000

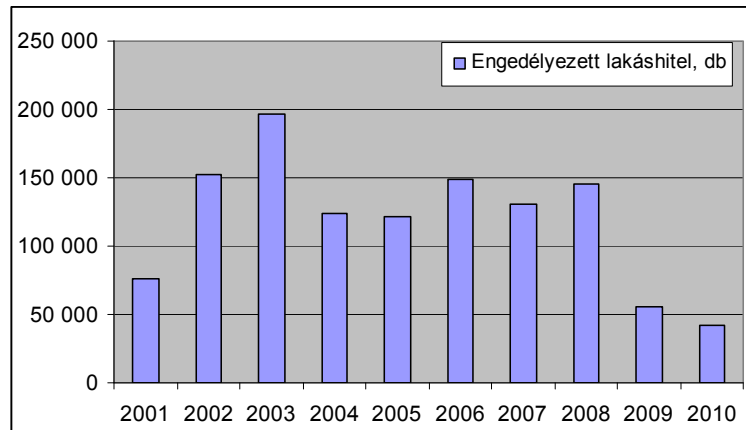
¹² A magánszemély az adóját csökkenthette az adóévben általa számítógép megszerzésére fordított összeg 50 százalékával, maximum évi 60 ezer forinttal.

forintra módosult abban az esetben, ha a magánszemély 1993. december 31-e után a hitelintézettel megkötött szerződés alapján vett fel lakáscélú hitelt. 2002-től használt lakás megvásárlásához kapcsolódóan is érvényesíteni lehetett. A kedvezmény a fokozott kihasználás érdekében „családbarát” módon a házastársak (adóastársak) között tetszőleges arányban megosztható volt.

2004-től azonban a lakáscélú hiteltörlesztéshez kapcsolódó adókedvezmények igénybe vételi lehetősége jelentősen megszigorodott. Ha a magánszemély a lakáscélú állami támogatásokról szóló kormányrendelet szerint kamattámogatásban részesült, valamint a felvett hitel összege a 15 millió forintot nem haladta meg, és új lakás vásárlásához, építéséhez kapcsolódott, akkor továbbra is 40 százalékos kedvezményt lehetett érvényesíteni. Az előzőekben nem említett esetekben viszont csak a törlesztésre fordított összeg 30 százalékát, feltéve, hogy a felvett hitel összege a 10 millió forintot nem haladta meg. A kedvezmény maximális összege 120 ezer forintra csökkent, az adóastársak közötti megosztás lehetősége megszűnt.

Az igénybe vehető adókedvezmény meghatározásakor figyelemmel kellett lenni a jövedelemkorlátra is: ha a magánszemély éves összes jövedelme nem haladta meg a 3,4 millió forintot, a teljes összeg levonható volt. Ha az éves jövedelme meghaladta a 3,4 millió forintot, de nem érte el a 4 millió forintot, akkor az egyébként igénybe vehető összeget csökkenteni kellett a 3,4 millió forint feletti jövedelem 20 százalékaival. Magasabb jövedelemkorlátig érvényesíthette az adóalany a kedvezményt, ha házastársa vagy élettársa az adóévben 6 hónapot meghaladó időtartamban volt gyermekgondozási segélyre jogosult, és a házastárs egyben az adókedvezményt érvényesítő magánszemély adóastársa, illetve tulajdonostársa is. 4,4 millió forint éves összes jövedelem esetén teljes összegben, illetve 5 millió forintig a fentiekhez hasonlóan, jövedelemarányosan csökkentve lehetett igénybe venni a kedvezményt.

2004-től az adókedvezmény az első törlesztő részlet megfizetésének évében és az azt követő négy adóévben volt érvényesíthető (időbeli korlát), kivéve, ha a hitel igénylője eltartottja(i) után családi pótlékra jogosult volt a törlesztési időszakban. A konstrukció átdolgozása, a drasztikusan csökkenő adóelőny-szerzés lehetősége a hitelfelvételi „kedvet” is jelentősen visszavetette. 2004-ben az új lakáshitel engedélyek száma már csak mintegy 60 százaléka, az előző évinek (26. ábra).

26. ábra: Engedélyezett lakáshitelek száma évenként

Forrás: saját szerkesztés KSH (2012a) alapján

2007-től csak abban az esetben érvényesíthető a kedvezmény - a 2006-os feltételekkel -, ha a magánszemély a törlesztést 2007. 01.01 előtt megkezdte. A lakáscélú hiteltörlesztéshez kapcsolódó adókedvezmény közgazdasági célszerűsége vitatható. Európai adatsorokat tekintve messze a legmagasabb hazánkban a saját lakótulajdonnal rendelkezők 93 százalékos aránya (Giday, 2011). 2006-ban a saját tulajdonnal büszkélkedhető 30 év alattiak aránya is 60 százalékot tett ki, ezért úgy vélem, az ingatlanszerzéshez kapcsolódó hitel felvételére való ösztönzés indokolatlan (eltekintve egyéb adópolitikai céloktól). Fontos azonban kiemelni, hogy a lakáscélú hiteltörlesztés feltételrendszerében való változások az adóalanyok számára egyértelműen azt az üzenetet hordozzák, hogy az adórendszer kiszámíthatatlansága miatt hosszú távú terveiket egy adott évben érvényes adókedvezményre alapozni csak alapos megfontolás után is jelentős bizonytalansági faktor mellett lehet. Azok a házaspárok például, akik az évi 240 ezer forint adókedvezmény érvényesítését célozták meg egymás között megosztva, nyilvánvalóan csalódtak, amikor 2004-től már csak egyikük számára maradt meg ez lehetőség az előző évi összeg 50 százalékáig.

Jövedelemkorlát nemcsak a lakáscélú hiteltörlesztés kedvezményére, hanem ennél magasabb - évi 6 millió forintos korlát - a tandíj és felnőttképzés kedvezményére, a biztosítási kedvezményre, a közcélú adományok kedvezményére, valamint a tevékenységi kedvezményekre is vonatkozott. A korlátot meghaladó jövedelem esetén a kedvezmény a felesleges rész 20 százalékaival csökkent (így 6,5 millió forintnál „elfogyott”). A családi kedvezmény igénybevétele a feltételeknek való megfelelés esetén évi 8 millió forintos jövedelemig volt teljes összegben lehetséges. A jövedelemkorlát 2007-től – a mezőgazdasági és a családi kedvezmény kivételével – egységesen 3,4 millió forintra (csökkenő mértékben 3.900 ezer forintig) mérséklődött.

A kedvezményekhez az önálló összegkorláton kívül együttes, évi 100 ezer forintos összegkorlát is kapcsolódott.

Nem vonatkozott viszont jövedelemkorlát az önkéntes kölcsönös nyugdíj- és/vagy egészségpénztári befizetésekhez, valamint a nyugdíj-előtakarékossági számlára történő befizetéshez sem, de ezeken a jogcímenen 2006-tól a fizetendő adó nem csökkenthető, hanem a magánszemély nyilatkozata alapján az adóhatóság a kedvezményt a pénztárnál vezetett egyéni számlán írja jóvá, amennyiben az adózónak nincs fennálló adótartozása.

Néhány kedvezmény csak rövid ideig szerepelt az adótörvényben, előfordult, hogy kivezetéséről úgy döntöttek, hogy a tényleges hatását mérni lehetett volna (háztartási kedvezmény).

A kedvezmények rendszerét áttekintve elmondható, hogy meglehetősen gyakran változtak az igénybevételi feltételek, valamint egy-egy kedvezmény nem mindig érte el a kívánt hatást. Az igénybevevők körét vizsgálva megállapítható, hogy a lakáscélú kedvezményt főként a magasabb jövedelemmel rendelkezők tudták érvényesíteni (és a lakásvásárlás gyakran nem otthonteremtést, hanem befektetési célt szolgált). Az életbiztosításhoz kapcsolódó kedvezmény jövedelemkorlátja - különösen 2007-től - jelentősen szűkítette, illetve átalakította az érvényesítők körét. Mivel házastársak esetén nem minősült rendelkezési jog gyakorlásának a szerződés módosítása, a díjfizető (szerződő) ettől az időponttól jellemzően a jövedelemkorlát alatti jövedelemmel rendelkező házastárs lett. A megtakarítások átcsoportosítása pedig erősödött az önkéntes nyugdíjpénztárak felé.

A kedvezmények érvényesíthetőségét szabályozó különböző jövedelemkorlátok felállítását - a költségvetési bevételen túl - a társadalmi szolidaritás szükségessége is indokolta. Ugyanakkor néhány kedvezmény esetében a jövedelemkorlát megállapításánál célszerű lett volna - a lakáscélú hiteltörlesztés kedvezményéhez hasonlóan - nemcsak az adott magánszemély, hanem házastársa jövedelmét is vizsgálni.

2009-től az egyszerűsítés jegyében a törvény az adókedvezmények jelentős részét - az új „háztartási” kedvezménnyel kiegészítve - azonos szabályok alkalmazása mellett összevonta. Az összevont adókedvezmény mértéke egységesen 30%, maximum 100 ezer forint lehetett. Ezen a jogcímen volt érvényesíthető többek között a közcélú adományok kedvezménye, illetve a tandíjkedvezmény.

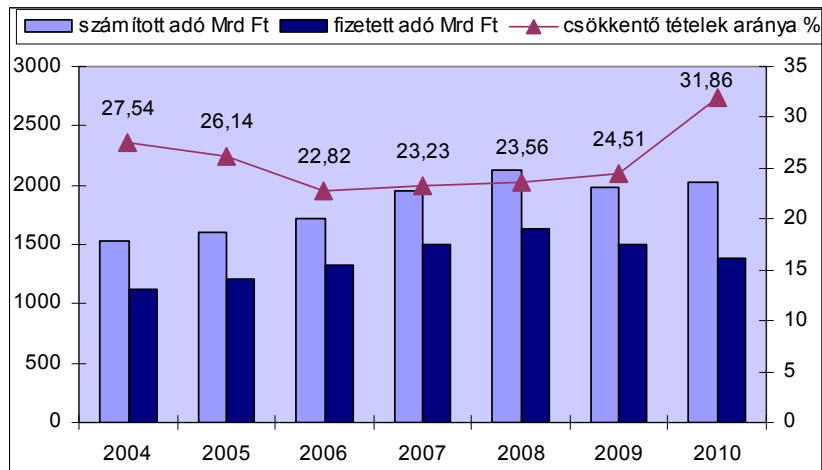
Az adókedvezmények mellett az adót csökkentő tételek között kiemелendő a bérjövödelmekhez kapcsolódó adójóváírás, valamint az adóterhet nem viselő járandóságok levonható adója. Az adójóváírás az adómentes sávhatár hiányát hivatott semlegesíteni,

hogy a legalacsonyabb jövedelműek adóterhelését mérsékelje. Szintén jövedelemkorláthoz kötött, így az ennél alacsonyabb bérjövödelmek után a számított adó mérséklődik, az „elfogyó” adójóváírás pedig a progresszió is módosít. 2009-ben több mint 3 millió fő csökkentette adóját az adójóváírással, 2010-ben számuk csaknem 400 ezer fővel növekedett a feltételrendszer változása miatt.

2010-től a kedvezmények körét radikálisan csökkentették. Ennek az évnek a „vezéráldozata” a biztosítási kedvezmény volt, hiszen az egyéb megszűnő kedvezményeket érvényesítők száma és/vagy az érvényesített kedvezmény összege messze elmaradt ettől (adományok után pl. 2006-ban 1,4 milliárd forintot érvényesítettek az adózók). A tandíjkezdvezmény is csak áthúzódó tételként, halasztott lehetőségként csökkentheti (maximum 5 évig) az adót. Az adókezdvezmények körének szűkítése közgazdaságilag indokolt lehet, a „long-life-learning” európai trendjétől messze lemaradva (lásd 8. melléklet) azonban úgy vélem, átgondolást igényel. Ettől az évtől tehát csak a családi és a személyi kezdvezmény, a mezőgazdasági tevékenység kezdvezménye és a hosszú távú öngondoskodáshoz kapcsolódó kezdvezmények érvényesíthetők (ez utóbbiakkal azonban a fizetendő adó továbbra sem csökkenthető).

4.2.2. Az adókezdvezmények által nyújtott adóelőny összegének, arányának változása

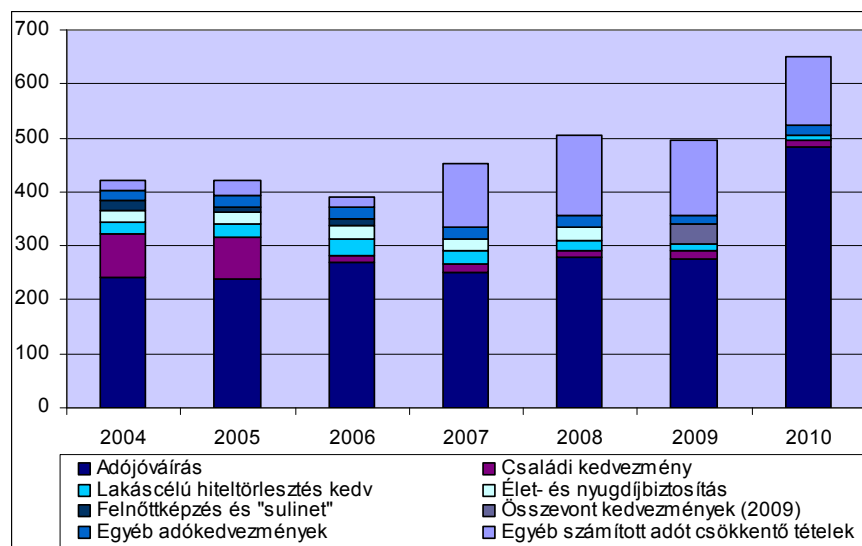
A széleskörű adókezdvezmények miatt az adótábla alapján számított adó és a tényleges adóterhelés között jelentős különbség mutatkozott, ami a költségvetés bevételeit erőteljesen mérsékelte. A kezdvezmények körének, valamint az egyes kezdvezmények feltételrendszerének átalakulása miatt a figyelembe vett csökkentő tételek számított adóhoz viszonyított aránya is folyamatosan változott a vizsgált időszak alatt. A 27. ábrán (jobb skála) a 2006. évi mélypont jól látszik, ebben az évben az adót csökkentő tételek aránya 23 százalék alá csökkent. 2010-ben az adójóváírás feltételrendszerének változása miatt e jogcímen adózóknál maradt összeg jelentősen növekedett (28. ábra), amelynek következtében a ténylegesen fizetendő adó kevesebb, mint 70 százaléka a számított adónak.

27. ábra: Az összevont adóalapba tartozó jövedelmek számított adója és az adókedvezményekkel csökkentett fizetendő adó alakulása (Mrd Ft)

Forrás: Saját szerkesztés NAV (2011a) alapján

2006-tól csak a három vagy több gyermeket nevelő szülők érvényesíthettek családi kedvezményt, melynek mértéke is jelentősen csökkent (részletesen a 4.3. fejezetben). A 28. ábrán a számított adót csökkentő tételek összetételét vizsgálva kiderül, hogy a családi kedvezmény szűkítéséből fakadó összeg jelentős részét a bérjövedelemmel rendelkezőknek csoportosították át az adójóváírás sávhatárának módosításával.

28. ábra: Az összevont adóalapba tartozó jövedelmek számított adóját csökkentő tételek¹³ alakulása (Mrd Ft)

Forrás: Saját szerkesztés NAV (2011b) és APEH (2010a és 2010b) adatok alapján

¹³ Az egyéb adókedvezmények csoportban szereplő kedvezmények közül csak az önkéntes pénztárakba befizetett összeg utáni összeg haladta meg az időszak elején a 10 milliárd forintot, 3 százalékát adva a kedvezményeknek, ezt követően összege és aránya is folyamatosan csökkent 2009-ig, majd 2010-ben ismét elérte 10 milliárd forintot, de aránya ebben az évben is alig haladta meg az 1,5 százalékot. A további kedvezmények egyike sem érte el az időszak alatt külön-külön az 1 százalékot.

2007-ben a számított adót csökkentő tételek növekedése egyértelműen annak köszönhető, hogy a nyugdíj az adóterhet nem viselő járandóságok közé került, amelynek következtében a számított adót csökkentő tételek belső arányai is jelentősen módosultak (a 28. ábrán az „egyéb számított adót csökkentő tételek között szerepel az adóterhet nem viselő járandóság adója is). Az adójóváírás igénybevételétől viszont sokan éppen a nyugdíj miatt „estek el”, így bérjövendelmük adóterhelése nőtt. 2009-ben csökkent a nyugdíj összege az összevont adóalapon belül, ezért az ehhez kapcsolódó kedvezmény is mérséklődött.

2004-ben a lakáscélú kedvezmények igénybe vételi lehetősége több ponton is jelentősen szűkült, majd 2007-től, mint új lehetőség megszűnt, így összege és aránya is évről évre mérséklődik.

Az élet – és nyugdíjbiztosítás adóévben befizetett díjához kapcsolódó kedvezmény összege 2006-ban volt a legmagasabb (mintegy 25 milliárd forint). Az alacsonyabb jövedelemkorlát mellett a magánszemélyek lehetőségét 2007-től az is szűkítette, hogy a kedvezmény beletartozott az úgynevezett 100 ezer forintos összegkorlátba, így több további kedvezménnyel együtt sem lehetett ennél az összegnél magasabbat levonni a számított adóból. 2009-től az „összevont” kedvezmények közé sorolták.

Érdekesség, hogy 2010-től az élet- és nyugdíjbiztosítások utáni kedvezmény nem maradhatott az adókedvezmények között, annak ellenére, hogy feltételrendszerében a legalább 10 éves futamidő szerepelt. Zatykó (2011) az életbiztosítások konkurens termékei között említi a Nyugdíj-előtakarékossági számlát (NYESZ), a befektetési alapokat, a bankbetéteket és a tartós befektetési szerződést (TBSZ). Hasonló kockázatu megtakarítások hozamának összevetésekor az adókedvezménynek nagy szerepe lehet. Az életbiztosítások utáni kedvezmény 2009.12.31-én történő kivezetésével a hosszú távú megtakarításra való ösztönzés jelentős csorbát szenvedett, annak ellenére, hogy a nyugdíj-előtakarékossági számla és az önkéntes kölcsönös biztosító-pénztári befizetés után továbbra is érvényesíthető kedvezmény. Az önkéntes pénztárakba befizetett összeg utáni kedvezmény folyamatosan csökkent, 2009-ben 9 milliárd forint átvezetéséről rendelkeztek az adóalanyok, míg a NYESZ-hez kapcsolódó összeg 3 milliárd forintot tett ki. A kedvezmény összege a magánszemély megtakarításait növelhetné, a napi likviditási problémák között azonban sokan kénytelenek lemondani erről. 2010-ben az önkéntes pénztárakba befizetett összeg kedvezménye növekedést mutat (10 milliárd Ft átvezetése), ami minden valószínűség szerint összefüggésbe hozható a magán nyugdíjpénztárakhoz kapcsolódó jogszabály módosításával, valamint azzal, hogy az életbiztosításokhoz

kapcsolódó kedvezmény megszűnésével a magánszemélyek egy része aktuális megtakarítását inkább már ezen intézményeknél helyezték el. Kedvezőtlen tendencia azonban, hogy ezzel a lehetőséggel egyre kevesebben élnek, 2005-höz képest mintegy 30 százalékkal csökkent az adóalanyok száma.

A TBSZ-konstrukció előnye, hogy a magánszemély mentesül a kamatadó fizetési kötelezettség alól, ha legalább öt éves futamidőt választ a lekötés során. A három évesnél hosszabb megtakarítás kedvezményesen -10 százalékos kulccsal - adózik.

4.2.3. Az adókedvezményeket érvényesítők köre

H2: Az adójóváírás mellett a további kedvezmények érvényesítésének lehetősége a szerzett jövedelmek nagyságrendjétől, valamint az eltartottak számától is függött.

Az intézkedések hatására - elsősorban a jövedelemkorlát miatt - a kedvezményeket érvényesítő adóalanyok köre a legtöbb kedvezményhez kapcsolódóan egyre szűkült, például élet – és nyugdíjbiztosítás adóévi díja után 2007-ben 12 százalékkal (109 ezer fővel) kevesebben vettek adókedvezményt igénybe az előző évhez képest. A kedvezmény utoljára 2009-ben, az összevont kedvezmények között még érvényesíthető volt, amelyre vonatkozóan nem áll rendelkezésre elkülönített létszámadat. Jelzésértékű ugyanakkor, hogy összevont kedvezményként 875 ezren csökkentették ebben az évben adójukat. Az összevont kedvezmények közé tartozó lehetőségek mindegyike megszűnt 2010-re, áthúzódó lehetőséggel élve a tandíjkedvezményt még 4 ezer fő vonhatta le az adójából. Az adójóváírás sávhatárának korrekciója ugyanakkor növekvő számú magánszemély számára nyújtott adómérséklési lehetőséget, a feltételrendszerének évenkénti módosulásai következtében az érvényesítők körében csak 2007-ben és 2009-ben mutatkozik kisebb visszaesés.

7. táblázat. Adókedvezményeket érvényesítők száma és aránya

	ezer fő	2005	2006	2007	2008	2009	2010
<i>Adójóváírás</i>		2768	2847	2742	3105	3081	3465
<i>Családi kedvezmény</i>		924	123	114	112	109	106
<i>Lakáscélú hiteltörlesztés kedvezménye</i>		275	312	249	185	131	90
<i>Élet- és nyugdíjbiztosítás kedvezménye</i>		875	914	805	780	n.a.	0
<i>Önkéntes pénztárakba befizetés kedv.</i>		643	563	552	537	497	470
<i>Kedvezményt érvényesítők aránya, %</i>		90,5	84,6	82,6	85,4	83,3	85,5
<i>Egyetlen kedvezménnyel sem élt</i>		392	654	884	758	747	653

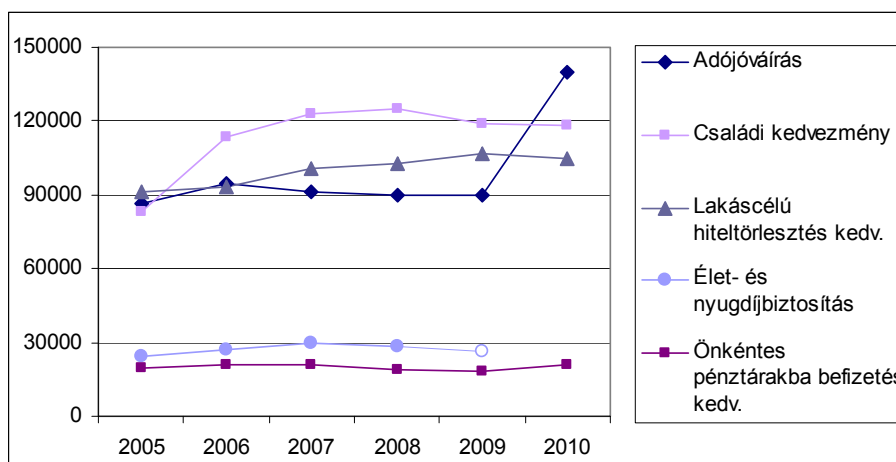
Forrás: Saját szerkesztés NAV (2011b) és APEH (2010a és 2010b) adatok alapján

Mivel a lakáscélú hiteltörlesztés kedvezménye 2007-ben megszűnt, ezt követően áthúzódó tételként érvényesíthető, így az adóalanyok fokozatosan csökkenő része érintett. A családi adókedvezmény átalakítása miatt 2006-tól az 1 és kétgyerekesek kiszorultak a kedvezményezetttek közül (801 ezer fő). Ettől az évtől a nyugdíj adóterhet nem viselő járandóságnak minősül, így az ilyen jogcímen adólevonást érvényesítők száma jelentősen növekedett. Ez azonban tulajdonképpen technikai tételnek tekinthető, hiszen ténylegesen nem adókedvezményről van szó (sőt, a magánszemélyek egy részénél éppen az ilyen típusú jövedelmek miatt az aktuális sávhatárt túllépve keletkezett több adófizetési kötelezettség).

A vizsgált időszak alatt évente az adóalanyok több mint 80 százaléka csökkentette valamilyen kedvezménnyel a számított adót.

Az egyes kedvezményekhez kapcsolódó jövedelemkorlát méltányossági szempontból nehezen vitatható, ugyanakkor ezen korlát „ésszerű” meghatározása indokolt. Az alacsonyabb jövedelmet szerzők jelentős része ugyanis nincs abban a helyzetben, hogy kevés jövedelméből takarékoskodjon, vagy lakást vásároljon (vállalva a hiteltörlesztés terhet), akiknek a jövedelmi helyzete viszont megengedné az öngondoskodás luxusát, már nem tölti be az ösztönző funkciót az adókedvezmény, hiszen a jövedelemkorlát miatt ebből nem részesülhetnek. Szomorú tény, hogy az önkéntes pénztárakba történő befizetés kedvezményével is egyre kevesebben éltek, annak ellenére, hogy az erről való rendelkezéshez nem kell jövedelemkorlátra tekintettel lenni. Ezzel párhuzamosan azonban az egy főre jutó átlagos adókedvezmény összege a 2008-2009. évi stagnálást követően 2010-re növekedést mutat (29. ábra). A családi adókedvezmény érvényesített összegének 1 főre jutó átlagos összegének 2006-ra történő emelkedését az egy vagy két gyermeket nevelők kedvezményrendszerből való kiszorulása eredményezte, azt követően pedig elsősorban a családok jövedelmi helyzetének változása befolyásolta. Az élet- és nyugdíjbiztosítás kedvezménye 2009-től az összevont kedvezmények közé tartozott, így az ábrán becslést szerepel, 2010-től pedig nem érvényesíthető.

A vizsgált időszak alatt tehát legnagyobb engedményt a bérjövedelmek tehermentesítése jelentett, azok az adóalanyok azonban, akik más kedvezménnyel is élni tudtak, átlagosan nagyobb összeggel csökkenthették adójukat.

29. ábra: 1 főre jutó adókedvezmény alakulása (Ft)

Forrás: Saját szerkesztés NAV (2011b) és APEH (2010a és 2010b) adatok alapján

Az adókedvezmények igénybevétele a különböző jövedelemkategóriák esetén eltérő nagyságrendet képvisel. A rendelkezésre álló adatok sajnos hiányosak, de néhány összefüggés így is kimutatható: a legalacsonyabb jövedelmek esetén az 1 főre jutó adókedvezmény is jelentősen kisebb.

8. táblázat. Az adókedvezményt érvényesítők és az igénybe vett adókedvezmény megoszlása

Éves jövedelem	Adókedvezményt érvényesítők aránya a bevallókhöz mérten		Adókedvezményt érvényesítők megoszlása		Igénybe vett adókedvezmény megoszlása	
	2005	2008	2005	2008	2005	2008
1.000.000 Ft alatt	92,4%	93%	51,3%	35,8%	45,5%	25,9%
1.000.001-2.000.000 Ft	97,3%	96,6%	30,4%	43,2%	36,2%	48,4%
2.000.001-3.000.000 Ft	79,2%	89,1%	9,9%	14,8%	8,6%	11,9%
3.000.001-4.000.000 Ft	81,3%	54,1%	4,1%	4,0%	4,0%	4,4%
4.000.001 Ft felett	70,3%	22,2%	4,4%	2,2%	5,7%	9,0%

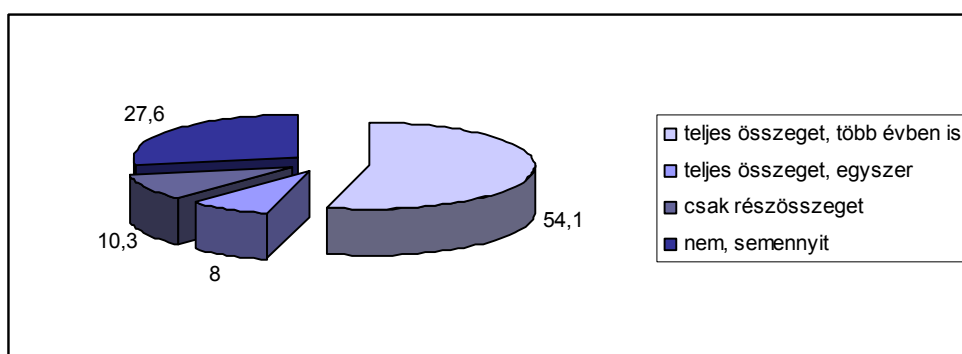
Forrás: Saját szerkesztés APEH (2010b) évenkénti sajtótájékoztatók alapján

2008-ban például az adókedvezményt igénybe vevők 35,8 százaléka vallott be 1 millió forint alatti jövedelmet, ők az adókedvezmények 25,9 százalékát érvényesítették. Ebben az évben az igénybe vett adókedvezmények mintegy felével az 1 és 2 millió közötti jövedelemmel rendelkező adóalanyok csökkentették a számított adót. A 8. táblázatból jól látszik az egyes kedvezményekhez kapcsolódó jövedelemkorlátok bevezetésének hatása is az adókedvezményt érvényesítők arányára a 3 millió forintot meghaladó jövedelmekre vonatkozóan. A jövedelemkorláthoz nem kötött kedvezmények kihasználása viszont a 4 millió forint feletti jövedelmet realizáló adóalanyokra jellemző leginkább.

4.2.4. Az adókedvezmények érvényesítésének gyakorlata

A kérdőíves felmérés 427 válasza alapján az alábbi megállapítások tehetők (24 fő nem tudta, hogy érvényesített-e adójóváírást):

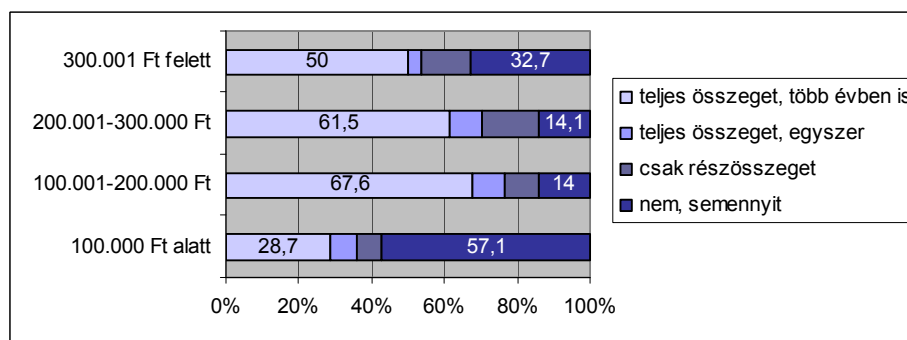
A válaszadók több mint fele több évben is élt az adójóváírás lehetőségével, több mint negyedének azonban az elmúlt 10 évben nem nyílt erre módja. A minta ebből a szempontból lényegesen nem tér el az országos adatoktól, amelyben az adójóváírást érvényesítők átlagos aránya meghaladta a 60 százalékot (2007. évet kivéve), 2010-ben pedig már az adózók háromnegyede érvényesített - legalább részben - adójóváírást.

30. ábra: Az adójóváírás érvényesítése (%)

Forrás: Primer kutatás alapján

Jövedelemszintenként azonban ezek az arányok már jelentősen változnak. A 100 ezer forint alatti havi jövedelemmel rendelkezők között olyan válaszadók is vannak, akik csak adómentes jövedelmet szereztek, vagy semmilyen jövedelmük nem volt a vizsgált időszak alatt (30 év alatti, nappali tagozatos hallgatók), ezért csak gyenge kapcsolat mutatható ki (M9. melléklet). A 100 ezer forint feletti jövedelmek esetén azonban a jövedelem növekedésével egyre csökken azok aránya, akiknek több évben keresztül lehetősége nyílt az adójóváírás érvényesítésére, illetve emelkedik azoké, akik számára nem jelentett adómérséklési lehetőséget (jövedelemkorlát).

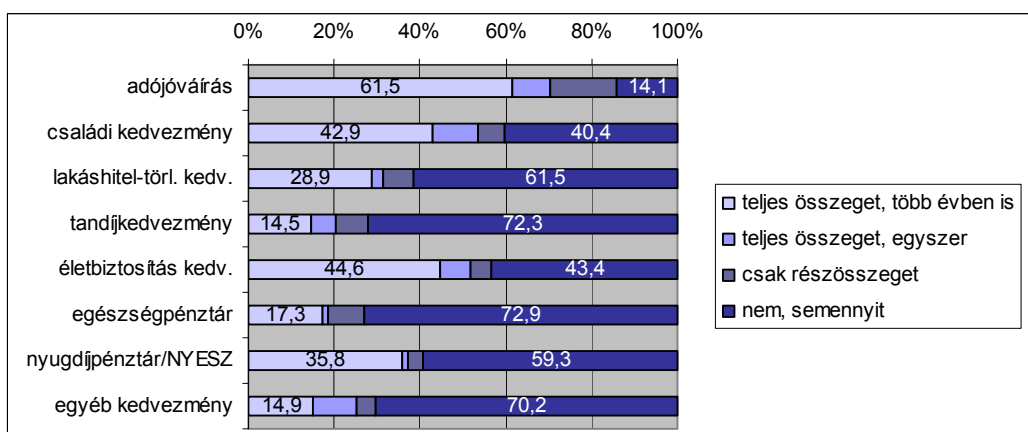

31. ábra: Az adójóváírás érvényesítésének megoszlása jövedelemszintenként

Forrás: Primer kutatás alapján

A 100 ezer forint alatti havi jövedelemmel rendelkezők jelentős hányada nem tudott érvényesíteni az adójóváíráson kívül egyetlen kedvezményt (illetve azt) sem. A családi adókedvezményt legalább részben igénybe vevők köre meghaladta a 20 százalékot, a többi kedvezmény esetében viszont 10 százalék alatt maradt. A 100 – 200 ezer forint közötti havi jövedelmet szerző válaszadók több mint harmada azonban az eltartottak vagy életbiztosítás díja utáni adókedvezmény teljes összegét több évben is igénybe vette.

A 200 – 300 ezer forint közötti havi jövedelemmel rendelkezők a családi kedvezményt és biztosítási kedvezményt az előző csoportnál lényegesen nagyobb arányban érvényesítették. Hasonlóan növekvő hányad figyelhető meg a többi kedvezményre vonatkozóan is (pl. nyugdíjpénztár/NYESZ, vagy a lakáshitel törlesztés kedvezménye), az adójóváírás igénybe vétele viszont mérsékeltebb.

32. ábra: Adókedvezmények érvényesítése 200-300 ezer forint közötti havi jövedelem esetén (%)

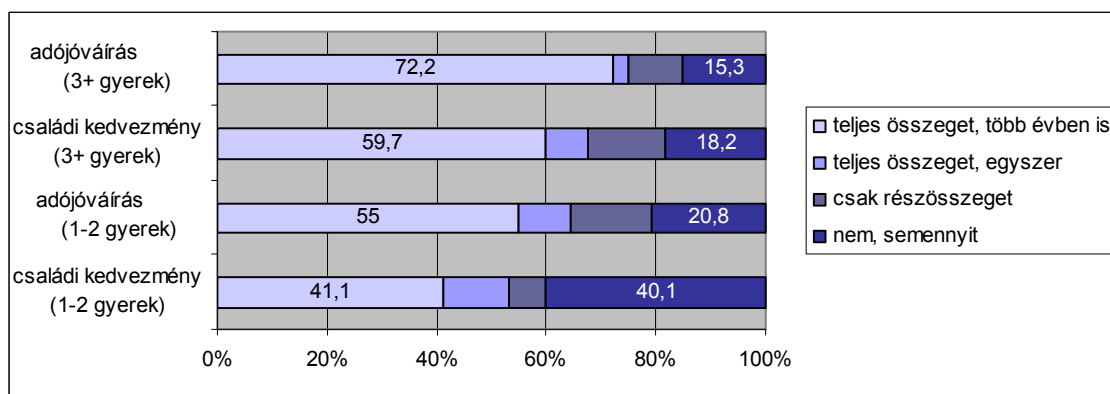
Forrás: Primer kutatás alapján

A 300 ezer forint felett jövedelmet szerzők között azonban már nemcsak az adójóváírást, hanem a más kedvezményeket érvényesítők aránya is csökken, minden bizonnyal az egyes kedvezményekhez tartozó adóévi jövedelemkorlát miatt. A nyugdíj jellegű megtakarításokhoz kapcsolódó kedvezményt igénybe vevők aránya néhány százalékkal szintén alacsonyabb, az egészségpénztári befizetések utáni adómérsékléssel többen éltek.

Az adójóváírás mellett az alacsonyabb jövedelemkategóriákban csak néhány további kedvezmény érvényesítésére nyílt lehetőség, hiszen a fizetendő adó jelentős hányadát az adójóváírás „lenullázza”. A magasabb jövedelmet feltüntetők többféle kedvezményt tudtak érvényesíteni, és magasabb arányban használták ki a jövedelemkorláthoz nem kötött kedvezményeket is.

Azoknál a magánszemélyeknél, akiknek nem volt lehetőségük adójóváírást érvényesíteni, szintén jól megfigyelhető a jövedelem nagyságával emelkedő lehetőségek száma. 100 ezer forint alatti havi jövedelemből élők – néhány fő kivételével - más kedvezményt sem érvényesítettek (részben ezen jövedelmek döntően adómentes volta miatt), míg a 300 ezer forint feletti jövedelemmel rendelkezők csaknem fele háromféle kedvezménnyel is csökkentette adóját.

A családi adókedvezményt igénybe vevők köre szűkebb az adójóváírást érvényesítőknél, de a 3 vagy többgyerekesek mintegy 60 százaléka több évben is a maximális összeggel csökkenthette adóját. Az 1 vagy 2 gyerekesek közül az adójóváírás teljes összegét is kevesebben vonhatták le, mint a 3 vagy többgyerekesek és a családi kedvezmény figyelembe vételére is kevesebb válaszadónak nyílt lehetősége. 2006-2010. között csak a 3 vagy többgyerekesek érvényesíthettek családi kedvezményt, tehát az 1-2 gyermekesekre rövidebb időtartamra vonatkozott (2001-2005.). A válaszadók 40,1 százaléka azonban ez alatt az öt év alatt sem csökkentette még részösszeggel sem az adóját családi adókedvezménnyel. Azok közül a válaszadók közül, akik érvényesítettek adójóváírást, háromnegyedük tudott élni a családi kedvezmény érvényesítésével több évben is.

33. ábra: Az adójóváírás és a családi kedvezmény érvényesítése a gyermekes válaszadók körében (%)

Forrás: Primer kutatás alapján

A családi kedvezmény érvényesítésének elmaradását különböző okok eredményezhették, amelyek közül a kérdőív a négy leggyakoribbat emelte ki (több válasz is megjelölhető volt). Az 1 vagy 2 gyerekesek között közel azonos számban jelölték meg a négy okot. Azok közül azonban, akik a vizsgált időszak alatt egyáltalán nem csökkentették ilyen módon adójukat, 56 főnek jelenleg már felnőtt korúak a gyerekei, így közülük a „Nem volt olyan korú/ számú gyermekem, akire vonatkozott” választ adták legtöbbször. A

kiskorú gyereke(ke)t nevelők fele érvényesítette a kedvezmény teljes összegét több évben is, a válaszadók mintegy 40 százalékát azonban a kedvezménykorlátot meghaladó, vagy éppen ellenkezőleg, a nagyon alacsony jövedelme zárta ki ebből a lehetőségből. A válaszadók több mint ötödének házastársa vette figyelembe a kedvezményt.

9. táblázat. Családi kedvezmény érvényesítése, illetve elmaradásának oka az 1 és 2 gyermekes válaszadók körében

	Teljes összeget, több évben is	Teljes összeget, egyszer	Csak részösszeget	Nem, semennyit	Összesen (fő)
<i>Nem volt akkora a jövedelem, hogy érvényesíteni tudjam</i>	39 %	11 %	14 %	36 %	44
<i>Jövedelem meghaladta a jövedelemkorlátot</i>	47 %	12 %	6 %	35 %	49
<i>A kedvezményt (részben) a házastársam érvényesítette</i>	33 %	18 %	11 %	38 %	45

Forrás: Primer kutatás alapján

A 3 vagy többgyermekesek több mint harmadánál az alacsony jövedelem kizárta a kedvezmény érvényesítését, 43 százalékuknál azonban a le nem vont részt a házastárs figyelembe vette. A válaszadók mintegy negyedénél a jövedelemkorlát miatt nem került sor a családi kedvezmény érvényesítésére.

10. táblázat. Családi kedvezmény érvényesítése, illetve elmaradásának oka a 3 és többgyermekes válaszadók körében

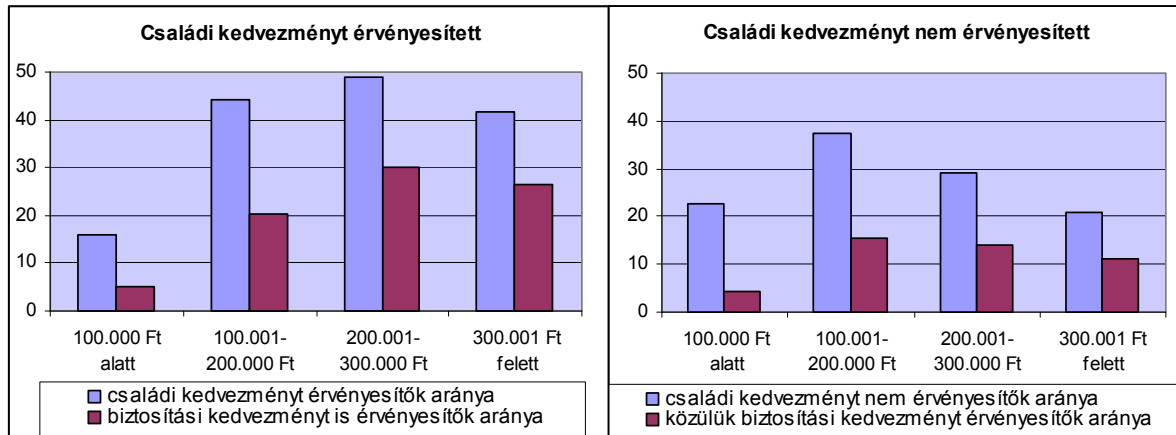
	Teljes összeget, több évben is	Teljes összeget, egyszer	Csak részösszeget	Nem, semennyit	Összesen (fő)
<i>Nem volt akkora a jövedelem, hogy érvényesíteni tudjam</i>	68 %	7 %	21 %	4 %	28
<i>Jövedelem meghaladta a jövedelemkorlátot</i>	67 %	5 %	19 %	9 %	21
<i>A kedvezményt (részben) a házastársam érvényesítette</i>	55 %	6 %	18 %	21 %	33

Forrás: Primer kutatás alapján

Végezetül megvizsgáltam, hogy az adójóváírás igénybe vétele mellett, illetve igénybevétele nélkül mely további kedvezményeket érvényesítettek leginkább a válaszadók.

Azok közül, akik élhettek adójóváírással, két csoportot képeztem az alapján, hogy érvényesítettek-e családi kedvezményt. Mindkét csoportban további kedvezményként legtöbbször a biztosítási kedvezménnyel csökkentették adójukat, és szintén mindkét csoportban a magasabb jövedelemmel rendelkező válaszadók nagyobb arányban éltek ezzel a lehetőséggel.

A nyugdíjjellegű megtakarításokhoz (Önkéntes nyugdíjpénztári befizetés és NYESZ) kapcsolódóan már kevesebben csökkentették adójukat. A 300 ezer forint feletti jövedelemmel rendelkező adójóváírást és családi kedvezményt sem érvényesítők között viszont lényegesen többen éltek ezzel a lehetőséggel.

34. ábra: Adójóváírás mellett további kedvezményt érvényesítők aránya jövedelemszintenként (%)

Forrás: Primer kutatás alapján

4.2.5. Személyi jövedelemadó kedvezmények a szomszédos országokban

A hazánkban alkalmazott adókedvezményeket két szomszédos ország gyakorlatával hasonlítom össze.

- **Ausztria**

Nyugati szomszédunknál eltérő adózási szabályok vonatkoznak a korlátozottan és a korlátlanul adóköteles magánszemélyekre. A munkaviszonyból származó jövedelem évi 11.000 euróig adómentes, így akinek éves jövedelme ezt nem haladja meg, az adókedvezmények jelentős részét – fizetendő adó hiányában - nem tudja érvényesíteni (IGR, 2010). Néhány kedvezményre vonatkozóan a törvény a negatív adó intézményét is lehetővé teszi. Ez az összeghatár a korlátlanul adóköteles adóalanyokra vonatkozik (aki Ausztriában állandó vagy ideiglenes lakóhellyel rendelkezik - állampolgárságtól függetlenül).

A korlátozottan adóköteles magánszemélyek számára 2.000 euro az adómentes sáv. (Ennek az az oka, hogy adómentes jövedelemsávot (létminimum) alapvetően az az állam veszi figyelembe, ahol az adóalany lakhelye van). A korlátozottan adóköteles

magánszemélyek a kedvezmények közül sem vehetnek néhány tételt figyelembe: nem érvényesíthetik az egyedül keresők és a gyermeküket egyedül nevelők adókedvezményét sem. Hat hónap ausztriai tartózkodás után azonban az adott évre vonatkozóan visszamenőleg is életbe lép a korlátlan adókötelezettség.

Az adókedvezmények jelentős részét akkor is figyelembe lehet venni, ha az adót a munkáltató számolja el (ha kizárólag munkáltatótól származó jövedelme van). Bizonyos kedvezmények érvényesítéséhez viszont önállóan elkészített bevallásra van szükség (pl. családi adókedvezmények, illetve az adóalapot csökkentő kiadások: utazási költség, biztosítások, szakszervezeti tagdíj, stb.). A kedvezmények között adóalap-korrekciós lehetőségek és adócsökkentő tételek is vannak.

Az adóalap mérséklésének lehetőségét biztosító kiadások három csoportra oszthatók:

- korlátlan összegben érvényesíthető külön kiadások (önkéntes nyugdíjbiztosítások, adótanácsadó költsége)
- korlátozott összegben érvényesíthető külön kiadások (egyházi adók évi 200 euro összegig, adományok az előző évi jövedelem 10 százalékáig).
- negyedrészen érvényesíthető külön kiadások (pl. személybiztosítások, lakótér kialakítására vagy felújítására fordított kiadások)

A személyi jövedelemadó rendszer Ausztriában is az egyéni adózás módszerén keresztül valósul meg. A családi adózás speciális formájaként azonban amennyiben a házastárs jövedelme alacsonyabb a törvényben meghatározott összegnél, az adóalany kedvezményt érvényesíthet házastársa után. Érdekesség, hogy a feltételrendszer ebből a szempontból házastársaknak tekinti azokat az élettársi viszonyban élőket is, akiknek van legalább egy gyerekük (Herich, 2003). A családok számára nyújtott további adóelőnyöket részletesen a 4.3.3. fejezetben vizsgálom.

- **Szlovákia**

Északi szomszédunknál az egykulcsos személyi jövedelemadó bevezetését követően a kedvezmények száma jelentősen csökkent. Adómentes jövedelmeket a szlovák személyi jövedelemadó törvény is tartalmaz, amely jogcímek a magyar törvény által biztosítottakhoz hasonlóak (szociális juttatások, pótlékok, ösztöndíjak, kártérítések). A 19 százalékos lineáris adókulcs mellett azonban ki kell emelni, hogy az adómentes jövedelemsáv biztosításával a rendszer tulajdonképpen kétkulcsos. A 2004-es adóreform a létminimum 19,2-szeresében határozta meg az adómentes jövedelmi küszöböt, amelyet

2009-től emeltek a létminimum 22,5-szörösére (2009-ben évi 4.025,7 euro). A jövedelem növekedésével azonban az adómentes rész érvényesítésének lehetősége „elfogyó módon” csökken, ha az adóalany éves adóalapja meghaladja a létminimum 86-szorosát (15.375,4 euro), 31.495,2 euro felett pedig már nem vehető figyelembe (Szoboszlai, 2010.).

A hosszú távú öngondoskodást a szlovák adótörvény is támogatja. Adóalapcsökkentő tétel a nyugdíjbiztosítóhoz külön befizetett járulék, maximum évi 393,38 euróig. A kedvezmény feltétele, hogy a megtakarítás nem szüntethető meg 55. éves kor előtt, valamint legalább 10 éves futamidőt kell vállalni.

A családok számára az adóbónusz igénybevétele jelent adócsökkentési lehetőséget. A házastárs után - az ausztriaihoz hasonlóan - Szlovákiában is figyelembe vehető adóalapkorrekció, ha a jövedelme nem éri el a létminimum 22,5-szörösét. Ezekről bővebben a 4.3.3. fejezet nyújt áttekintést.

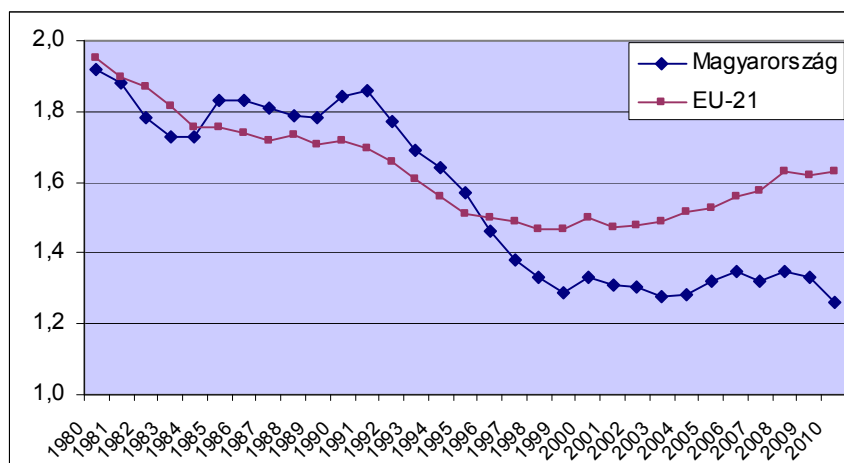
A 2004-ben meghirdetett - adóváltozásokat is tartalmazó - reformprogram pozitív hatásaként szokták a munkanélküliség csökkenését is említeni. Ennél az egyébként fontos tényezőnél azonban minden bizonnyal nagyobb szerepet játszott az alacsony bérszínvonal vonzóerejének köszönhető külföldi beruházások (adóreformot megelőző) beindulása (Pogátsa, 2009).

4.2.6. Összegzés

Az adóbevallásokból összeállított szekunder adatbázis, valamint a primer kutatás adatai alapján megállapítható, hogy - tekintettel a bérjövodelmek arányára a bevallott jövodelmek között - az adójóváírás rendszere nyújtott a legtöbb - alacsony jövodelmű - magánszemély számára adómérséklési lehetőséget. Az adójóváírás érvényesítése mellett az alacsonyabb jövodelmek kategóriákban ezután további adókedvezmény igénybe vételére kevésbé nyílik lehetőség, mint a magasabb keresetűek esetében. A jövodelmek növekedésével már többféle kedvezménnyel tudják a magánszemélyek csökkenteni a számított adót. A felmérés válaszainak feldolgozását követően az is nyilvánvalóvá vált, hogy az adójóváírás mellett a családi kedvezmény és az életbiztosítások díja utáni adókedvezmény érvényesítésére került sor leginkább, amellyel a magasabb jövodelmet szerzők és a gyermektelenek nagyobb arányban éltek.

4.3. A családi adókedvezmény szerepe

A születésszám drasztikus csökkenését a kétezres évek elején stagnálás, majd emelkedés követte, 2011-re viszont minden eddiginél alacsonyabbra süllyedt hazánkban. A 34. ábrán szemléltetett teljes termékenységi arányszám a szülőképes korú (15-49 éves) női népességre jutó születések átlagának alakulását mutatja.

35. ábra: A teljes termékenységi arányszám alakulása

Forrás: Saját szerkesztés OECD (2010) alapján

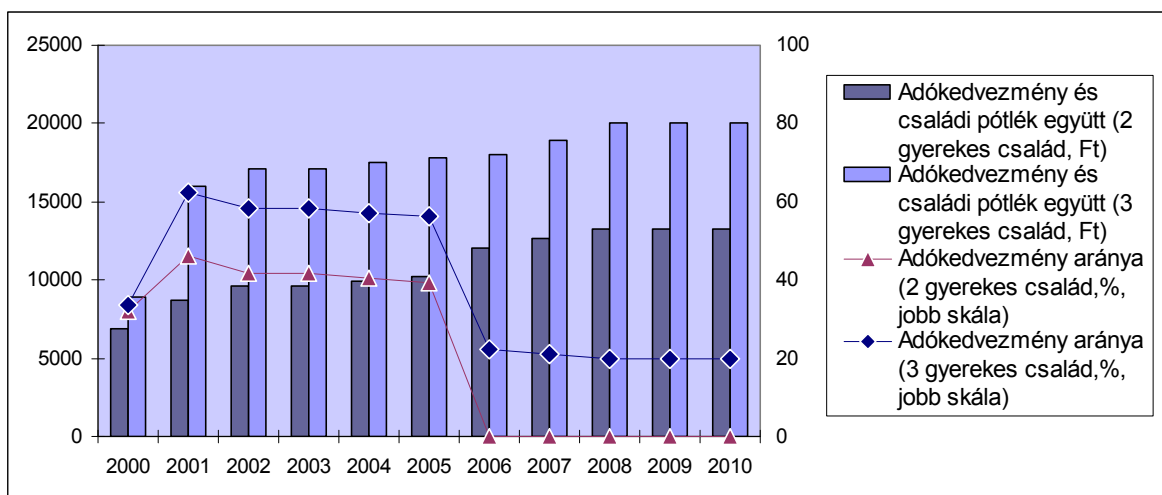
A nyugdíjrendszerben eddig bekövetkezett módosítások hosszú távon nem jelentenek megoldást, a 2011. január 1-től érvényes személyi jövedelemadó rendszer azonban a gyermeket nevelők számára jelentős változásokat hozott. Ebben a fejezetben megvizsgálom a családi adókedvezmény alakulását, párhuzamba állítva az alanyi jogon járó juttatások közül a családi pótlék szerepével. Ezt követően ismertetem a primer kutatás alapján levont megállapításaimat, majd elemzem a családi preferenciák demográfiai összefüggéseit és kitérek a nemzetközi gyakorlatra is.

4.3.1. Családi kedvezmények az 1988-as adóreformot követően

A rendszerváltáshoz kapcsolódó új, progresszív személyi jövedelemadó-rendszer egyik fontos adóalap-csökkentő tétele volt 1988-tól a családi kedvezmény. 1992-ben az adóalap-csökkentő kedvezmény megszűnt, a családtámogatás szerepét a helyére lépő adócsökkentő tétel töltötte be. Az első két gyermek után gyermekenként havi 300 forint, a harmadik és minden további gyermek esetén pedig gyermekenként 400 forint adókedvezményt érvényesíthettek a szülők. Húsz év távlatából az összeg nem tűnik nagyoknak, azonban az alkalmazásban állók nettó átlagkeresete is mindössze 15570 forint

volt (KSH, 2007). Az alanyi jogon járó családi pótlék viszont ennél lényegesen komolyabb támogatásnak minősült, hiszen pl. két gyermek nevelése esetén összesen 5640 forintot kapott a család havonta ezen a jogcímen. Az adókedvezmény igénybe vételének lehetősége a családi pótlékra való jogosultsághoz kapcsolódott (és kapcsolódik azóta is). A költségvetési kiadások csökkentésének keretében a Bokros-csomag egyik első lépéseként megszüntették a gyermekek után járó adókedvezményt 1995. január 1-től. A családi pótlék reálértéke is csökkent, folyósítása pedig 1996.04.01-től egy és kétgyermekes családok esetében jövedelemkorláthoz kötődött. A kormányváltást követően a személyi jövedelemadóról szóló törvény 1999. január 1-től hatályos változata ismét tartalmazta a családi adókedvezményt, arányát tekintve pedig a családi pótlékhoz hasonló fontos juttatássá vált. Ettől az időponttól családi pótlék ismét alanyi jogon járt. A harmadik és további gyermekek vállalása mindvégig nagyobb arányú adócsökkentést jelentett, 2001-től azonban a progresszió mértéke minden korábbi lehetőségénél magasabb lett. Egy gyermek esetén 3 ezer forint, két gyerek esetén gyermekenként 4 ezer forint, három vagy több eltartott esetén gyermekenként 10 ezer forint adókedvezményt érvényesíthettek a szülők. A "kedvezményezett eltartott" definiálásával az adókedvezmény csak azon gyermekek után érvényesíthető, akire tekintettel a családok támogatásáról szóló 1998. évi LXXXIV. törvény szerint a magánszemély családi pótlékra jogosult, valamint a magzat a fogantatás 91. napjától, eltartott pedig az, akit a családi pótlék megállapításánál figyelembe vehetnek (pl. egyetemista). Abban az esetben ugyanis, ha a három gyermek közül a legidősebb nappali tagozaton egyetemi tanulmányokat folytat (és nincs jövedelemszerző jogviszonya), a két fiatalabb testvér után a „háromgyerekes” kedvezmény érvényesíthető. 2005-től teljes összegben a kedvezményt csak akkor lehetett figyelembe venni, ha az adóalany éves jövedelem nem haladta meg a 8 millió forintot (ha meghaladta, a felesleges rész 20 százalékaival csökkenteni kellett a kedvezményt).

2006-tól csak a három vagy több gyereket nevelő szülők érvényesíthettek családi kedvezményt, melynek mértéke havi 4 ezer forintra csökkent kedvezményezett eltartottanként. A kedvezmény teljes összegét csak akkor vehették figyelembe, ha a magánszemély éves jövedelme nem haladta meg a 6 millió forintot. Négy, vagy annál több gyereket nevelők esetében a jövedelemhatár gyermekenként 500.000 forinttal nőtt, legfeljebb 8 millió forintig. Ettől az évtől viszont a családi pótlék összege jelentősen emelkedett, így a két juttatás együttes összege stagnálást mutat (36. ábra). Az intézkedés hátterét az a kormányzati szándék jelentette, miszerint minden gyermek jogosult a támogatásra, függetlenül a szülei jövedelmi helyzetétől, így adófizetési kötelezettségétől is.

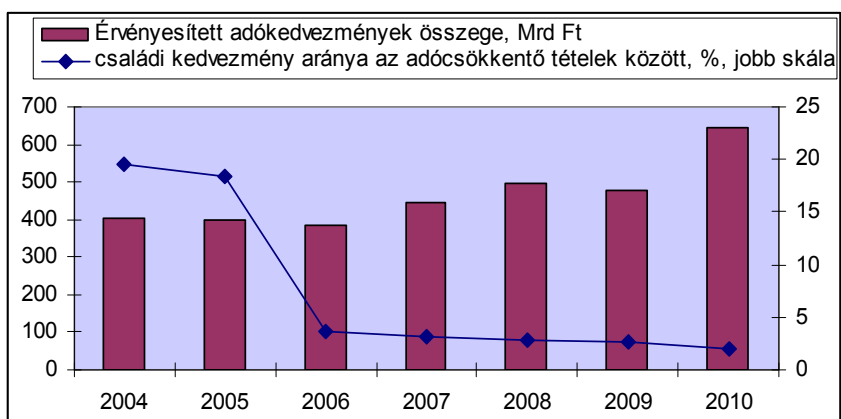
36. ábra: Az egy gyermek után igényelhető családi pótlék és adókedvezmény összegének és arányának változása az eltartottak számától függően¹⁴

Forrás: Saját szerkesztés az 1998. évi LXXXIV. törvény és az 1995. évi CXVII. törvény adott években hatályos változata alapján

Azok a családok, akik a korábbi években érvényesíteni tudták a maximális adókedvezményt eltartottaik után, nem kerültek rosszabb helyzetbe (nominálértéken), viszont a megemelt összegű családi pótlék kedvezőbb helyzetbe hozta azokat az alacsony jövedelmű családokat, akik addig az adókedvezményt nem, vagy csak részben tudták érvényesíteni. Ennek a megoldásnak egyértelmű vesztese az a családtípus, ahol az apa éves jövedelme magasabb 6 millió forintnál, az anya pedig GYES-en van a harmadik gyerekkel, hiszen ebben az esetben az apa a jövedelemkorlát miatt, az anya pedig az adóköteles jövedelem hiánya miatt nem tudta a kedvezményt igénybe venni. Számukra a 2.7.3. fejezetben ismertetett splitting rendszere előnyös megoldás lett volna (tovább bonyolítva az egyébként is komplikált személyi jövedelemadó rendszert).

A 37. ábra jól szemlélteti, hogy annak ellenére, hogy a számított adót csökkentő tételek nagyságrendje jelentősen nem módosult, 2006-tól a családi kedvezmény szűkítéséből fakadó összeg meghatározó részét a bérjövdelemmel rendelkezőknek csoportosították át az adójóváírás sávhatárának módosításával (majd 2010-ben a sávhatár szélesítésével az adójóváírás aránya tovább nőtt). A fenti változások következtében a családtámogatási ellátások és az adórendszeren keresztül nyújtott támogatás összege és aránya is jelentősen átalakult a vizsgált időszak alatt.

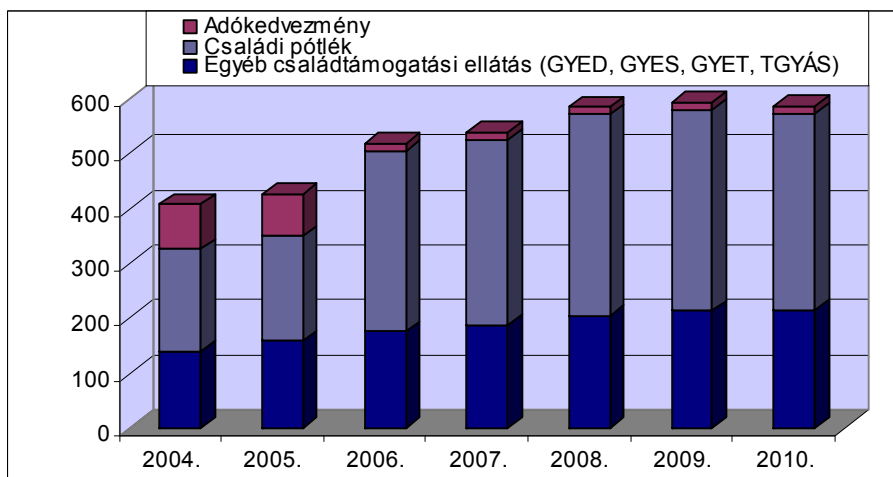
¹⁴ Az ábra készítésénél a kétszülős családban élő egészséges eltartottak után igényelhető családi pótlék összegét vettem figyelembe.

37. ábra: Az összevont adóalap utáni adókedvezmények (Mrd Ft) és a családi kedvezmény aránya az adócsökkentő tételek között (%)

Forrás: Saját szerkesztés a NAV (2011a) alapján

A családi kedvezmény mértékének csökkentését követően - és az alanyi jogon folyósított megnövelt családi pótlék mellet - is kimutatták, hogy az adókedvezménnyel növelt támogatást majdnem ugyanolyan mértékben veszik igénybe a gazdagabb családok, mint a legrászorultabbak (Handa, 2007). A szociális juttatások 2008-tól lényegében változatlanok (a családi pótlék összegének alakulását a 10. melléklet tartalmazza). Az egyre alacsonyabb születésszám következtében azonban az erre a célra fordított kormányzati kiadások nominális összege 2009-től csökkenést mutat (38. ábra).

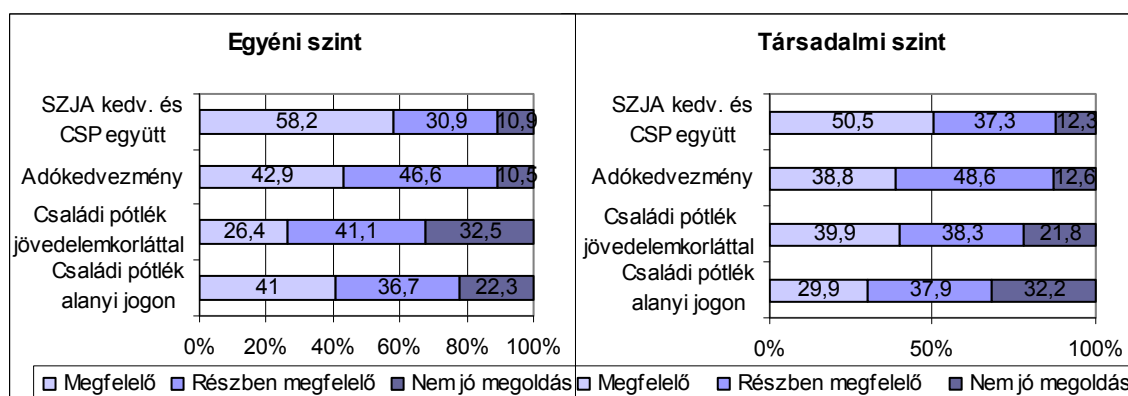
38. ábra: A családtámogatási ellátások és a családi adókedvezmény összegének alakulása (Mrd Ft)

Forrás: Saját szerkesztés a NAV (2011a) és KSH (2011a) adatai alapján

4.3.2. A magánszemélyek családtámogatással kapcsolatos elvárásai

H3: A magánszemélyek fontosnak tartják a családok támogatását adókedvezményeken és a családi pótlék rendszerén keresztül, a két módszer megítélése jellemzően azonos a jövedelemszinttől, az életkortól és eltartottaik számától függetlenül.

A kutatáshoz készült kérdőívben a magánszemélyek a gyermekneveléshez kapcsolódó támogatásokat is értékelték: az alanyi jogon, illetve jövedelem korláthoz kötött családi pótlék, a személyi jövedelemadó kedvezmény, valamint ez utóbbi és családi pótlék együttes alkalmazását. A négyféle módszer közül egyéni szinten a jövedelemkorlát mellett folyósított családi pótlékot tartják legkevesebben megfelelőnek, társadalmi szinten pedig az alanyi jogon járó juttatás helytelenítik legtöbben. Mindkét szempont szerint a kombinált verziót részesítik előnyben a legnagyobb arányban (11. melléklet).

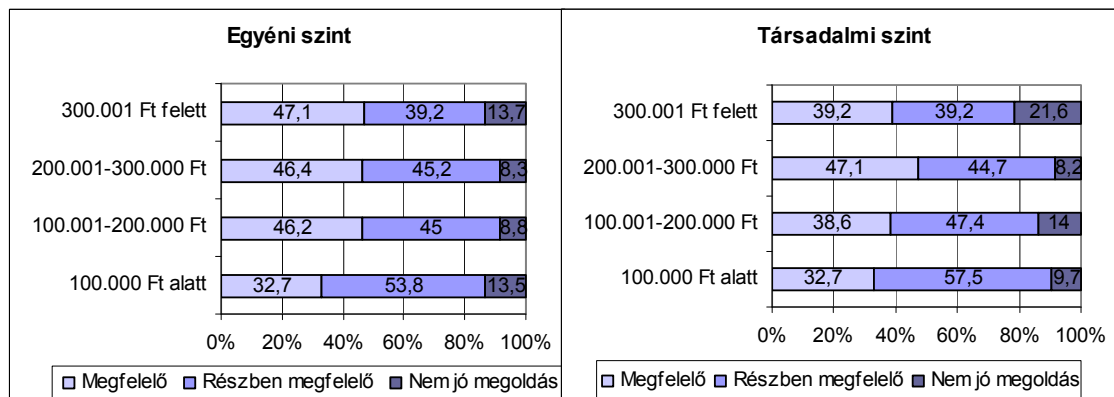
39. ábra: A gyermekneveléshez kapcsolódó támogatások megítélése

Forrás: Primer kutatás alapján

Az adókedvezmény szerepéről az 1 vagy 2 gyerekesek és a 3 vagy többgyerekesek véleménye között alig van különbség, a gyermektelenek között némiképp magasabb azok aránya, akik részben tartják csak megfelelőnek. Az egyéni és a társadalmi szintű megítélés között csak csekély eltérés mutatkozik.

A családi pótlék és az adókedvezmény együttes alkalmazását vizsgálva viszont a keresztábra elemzés segítségével már kimutatható a kapcsolat két változó között. A 3 vagy többgyerekesek közül mintegy 70 százalék véli helyesnek, míg az 1 vagy 2 gyerekeseknek a 60,8 százaléka nyilatkozott így. Társadalmi szinten a gyerekszám növekedésével a támogatottság szintén emelkedik, a csoportok véleménye közötti eltérés azonban kevésbé markáns.

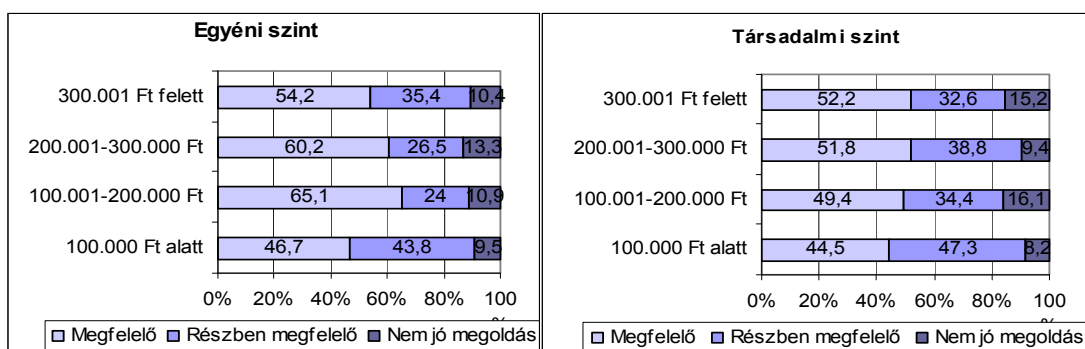
Az életkor szerinti mérés eredménye az adókedvezményre vonatkozóan tükrözi az élethelyzetből fakadó sajátosságokat. A 30 év alattiak véleménye szinte azonos a gyermektelenekével, a legnagyobb támogatottságot pedig a szülőképes korban lévők részéről élvez.

40. ábra. A személyi jövedelemadó kedvezmény megítélése

Forrás: Primer kutatás alapján

A családi pótlék és az adókedvezmény együttes alkalmazását mindegyik korcsoport lényegesen jobbnak tartja a csak adókedvezménnyel történő gyermeknevelési támogatáshoz képest. Társadalmi szempontból szintén ezt a változatot tartják leginkább megfelelőnek. A „részben megfelelő” válaszok aránya azonban itt magasabb, míg a „megfelelő” rovatot kevesebben jelölték meg. Az adókedvezmény szerepének megítélésekor a válaszadók véleménye havi jövedelmük alapján a 100 ezer forint felett keresők esetében szinte azonos. A 100 ezer forint alatti jövedelemmel rendelkezők viszont kevésbé tartják megfelelőnek, hiszen nem tudják érvényesíteni. A családi pótlék és az adókedvezmény együttes alkalmazását leginkább a 100-200 és a 200-300 ezer forint közötti havi jövedelmet realizálók preferálják és mindegyik jövedelmi csoport megfelelőbbnek tartja, mintha csak az adókedvezmény lehetőségére számíthatnának.

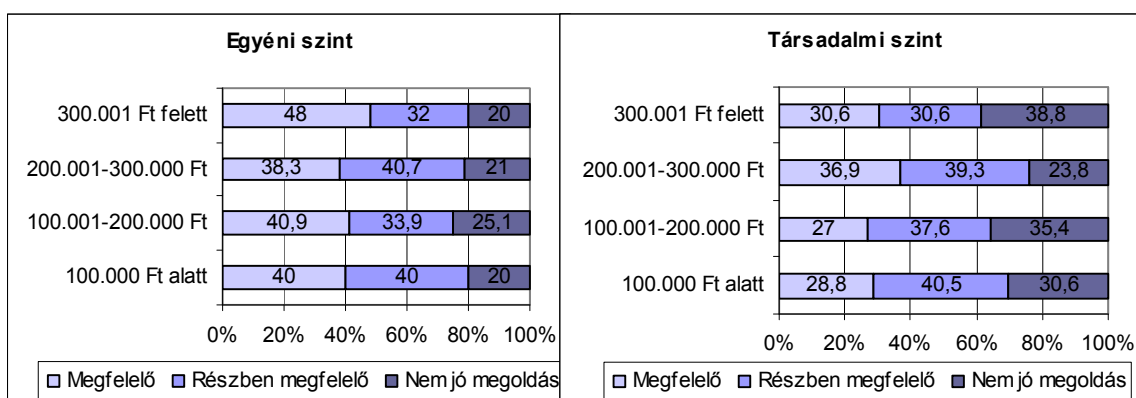

41. ábra: A személyi jövedelemadó kedvezmény és a családi pótlék együttes alkalmazásának megítélése

Forrás: Primer kutatás alapján

Társadalmi szempontból a magasabb jövedelműek kevésbé támogatják mindkét változatot, mint saját magukra nézve. A személyi jövedelemadó kedvezmény és a családi pótlék együttes alkalmazásáról hasonlóan vélekednek az alacsonyabb jövedelemmel rendelkezők is.

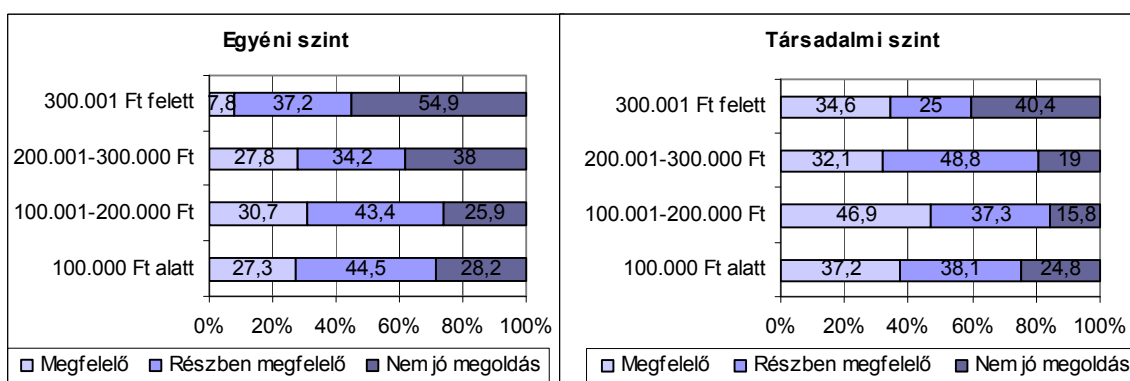
A családi pótlék alanyi jogon való juttatását közel azonos mértékben tartja megfelelőnek mindegyik jövedelmi csoport. A 300 ezer forint feletti havi jövedelemmel rendelkezők közül nagyobb arányban támogatják. A jövedelemkorlát mellett folyósított juttatásból a magasabb jövedelemmel rendelkezők nem részesülnének, így ebbe a jövedelemkategóriába tartozók több mint fele rossz megoldásnak tartja. A két változó között kimutatható a kapcsolat.

42. ábra: Az alanyi jogon folyósított családi pótlék megítélése

Forrás: Primer kutatás alapján

Társadalmi szinten a jövedelemkorlát mellett folyósított családi pótlékot jobb megoldásnak vélik az alanyi jogon járó juttatásnál, és lényegesen többen támogatják az egyéni szinthez képest.

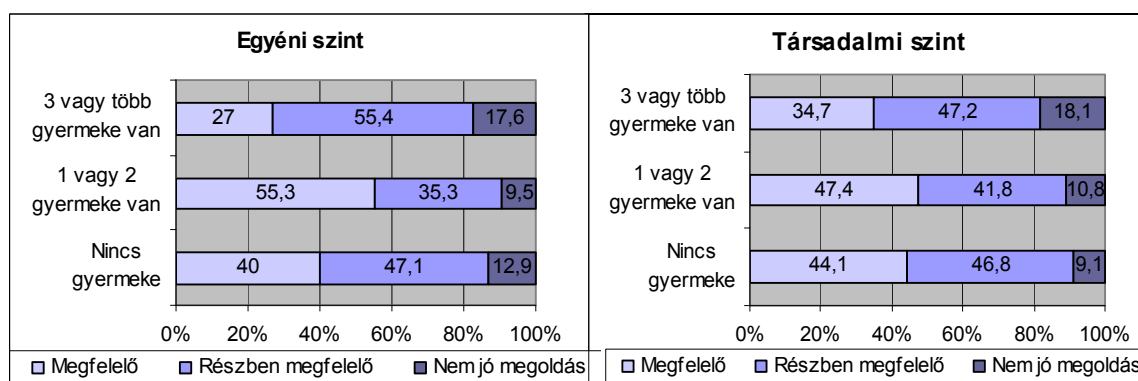

43. ábra: A jövedelemkorláthoz kötött családi pótlék megítélése

Forrás: Primer kutatás alapján

A kérdések között a válaszadók a gyermekszámmal arányos (lineáris), a növekvő (progresszív) és a csökkenő (degresszív) családi adókedvezményt is értékelhették. A gyermekszámmal arányos családi adókedvezményt leginkább az egy és kétgyerekesek tartják megfelelőnek. A 3 vagy többgyerekesek a gyermekszámmal növekvő adókedvezményt preferálják, hiszen így nettó jövedelmük magasabb lehet. A gyermektelenek is nagyobb arányban helyeslik a gyermekszámmal növekvő módszert (remélhetőleg a 30 év alattiak gyermekvállalási tervei húzódnak meg az adatok mögött).

Társadalmi szinten a gyermekszámmal arányos megoldást a válaszadók csaknem 90 százaléka teljesen, vagy részben megfelelőnek tartja. A csoportok véleménye kiegyenlítettebb, a 3 vagy többgyerekeseknek azonban társadalmi szinten is a gyermekszámmal növekvő összegű családi adókedvezményt preferálják.

44. ábra: A gyermekszámmal arányos családi adókedvezmény megítélése

Forrás: Primer kutatás alapján

A degresszív megoldást gyermekszámtól függetlenül egyéni és társadalmi szinten is döntően elutasítják, érdekesség azonban, hogy a legnagyobb arányban a gyermektelenek. Társadalmi szinten átlagosan azonban a válaszadók tizede megfelelőnek, valamint további kéttizede részben elfogadhatónak tartja.

A gyermekneveléshez kapcsolódó állami szerepvállalást a válaszadók összességében rendkívül fontosnak tartják, társadalmi szinten 82,2 százalékuk úgy véli, a gyermeknevelés nemcsak a szülők feladata.

4.3.3. Családi adókedvezmények Európában

A családtámogatási rendszer részének tekinthető a személyi jövedelemadó rendszeren keresztül biztosított adóelőny is. Erre vonatkozóan Európában többféle módszer létezik, amelyek közül - terjedelmi korlátok miatt – a Franciaországban, az Ausztriában és

a Szlovákiában alkalmazott változatokat mutatom be. A két szomszédos ország mellett a francia gyakorlat kiemelését az ország európai viszonylatban évek óta magasnak minősülő teljes termékenységi rátája indokolja (lásd 8. ábra, a 2.8.3. fejezetben).

- **Franciaország**

A családi adózásnak Franciaországban nagy hagyománya van. Már a II. világháborút követően létezett az adókötelezettség megállapításához az ún. családi kvóciens, amely a jövedelemmel rendelkezők és eltartottak számától függ. Gyermektelen házaspárnak is lehetősége van a közös adóbevallásra a splitting módszer alapján, ami a család bővülésével az eltartottakra is kiterjeszhető. A családi kvóciens megállapítása a családtagok „súlya” alapján történik: a szülők 1, az első és második gyermek 0,5, minden további eltartott újabb 1 egységet jelent (vagyis egy háromgyermekes házaspár családi faktora 4). Az adóalap meghatározásához a család összes jövedelmét el kell osztani a fenti módon megállapított családi kvócienssel, majd ennek adóját meg kell szorozni a családi kvócienssel (Stefán-Makay, 2010). A családi adókedvezmény tehát a harmadik és további gyermekek vállalásával jelentősen nő, nem titkoltan arra ösztönözve a párokat, hogy kettőnél több gyermekük szülessen, biztosítva a gyermektelenek társadalmi reprodukcióját. Franciaországban a három vagy többgyermekesek közel 70 százaléka nem fizet személyi jövedelemadót (Mikroszkóp, 2010). Az alkalmazott módszer a magasabb jövedelműek számára tartogat nagyobb adóelőnyt (Thévenon, 2009). Az alacsonyabb keresettel rendelkezők vagy eleve adómentesek, vagy a családi kvóciens által „kerülnek” az adómentes sávba. Ugyan a kvóciensnek van egy felső határa (jövedelemkorlát), a cél az, hogy semmilyen jövedelemszinten ne csökkenjen az életszínvonala a (további) gyermeket vállaló pároknak. Ez a mechanizmus biztosítja a horizontális arányosság elvét a gyermektelen és a gyerme(ke)ket nevelő háztartások számára. A leírtak kiegészülnek további adókedvezményekkel, levonható például a háztartásban nevelt gyermek beiskolázási költsége és a gyerekfelügyeletért kifizetett díj is (a gyerek hat éves koráig).

A francia családpolitikai célja tehát kettős, a rendszer ösztönzően hat a gyermekvállalásra, annak stabilitása pedig lehetőséget nyújt arra, hogy a jövedelemtranszferen keresztül ne változzon lényegesen a családok életszínvonala a gyerekszámának növekedésével. Az elmúlt 10 évben a gyermeket nevelők és a gyermektelen munkavállalók jövedelmének adóéke közti átlagos különbség mérséklődött, 2011-ben mintegy 7 százalék. Érdekesség, hogy az OECD (2012) országok között kétyerkes családfenntartóra vonatkozóan ez a terhelés Európában a legmagasabb.

A francia családi adózás talán kedvezően hat a termékenységre, a befolyásolás mértékét tekintve azonban ellentmondásosak a kutatási eredmények (Mikroszkóp, 2010).

- **Ausztria**

Ausztriában a gyermekes szülők több fajta kedvezményre lehetnek jogosultak az adórendszeren keresztül. A kedvezmény igénybe vételének feltétele - Magyarországhoz hasonlóan -, hogy az adóalany olyan eltartottról gondoskodjon, akire tekintettel családi pótlékot kaphat. Ezek a kedvezmények általában a számított adót csökkentik, van azonban adóalap-korrektíós tétel is. Utóbbiak közé tartozik a gyermekenként érvényesíthető évi 220 euro. Ugyanazon gyermek után mindkét szülő figyelembe veheti a csökkentő tételt, ebben az esetben az anya és az apa is 132 eurót vonhat le évente az adóalapjából.

A gyermekek után adókedvezmény is érvényesíthető, amelynek összege 58,40 euro havonta és gyermekenként. Ha a család 3 vagy több gyermeket nevel, a kedvezmény összege 20 euróval nő havonta a harmadik és minden további gyermek után. A több gyerek után járó pótlék abban az esetben illeti meg a családot, ha az éves együttes jövedelme az előző évben nem lépte túl az 55.000 eurót.

A családi adózás motívuma az egyedül keresők és gyermeküket egyedül nevelők adókedvezményénél is megjelenik. Ezt a kedvezményt akkor érvényesítheti az adóalany, ha van olyan gyermeke, akire tekintettel az adóévben legalább 7 hónapon keresztül folyósítottak családi pótlékot. A kedvezményre akkor válik jogosulttá, ha a házastárs jövedelme a 6.000 eurót nem haladja meg. Az összegbe az adómentes juttatások nem számítanak be. Az adókedvezményt a gyermeküket egyedül nevelők is az előzőek szerint vonhatják le adójukból(kivéve a jövedelemkorlátot), ha az adóévben 6 hónapnál hosszabb ideig nem élnek házasságban vagy élettársi kapcsolatban. (2010-ig gyermek nélküli adóalany is érvényesíthetett évi 364 euro adókedvezményt, ha a házastárs jövedelme nem haladta meg a 2.200 eurót.) Az adókedvezmény összege egy gyermek esetén 494 euró, két gyermek esetén 669 euró, a harmadik és minden további gyermek esetén az összeg 220 euróval nő.

Az adótörvény annak a szülőnek is tartogat adócsökkentési lehetőséget, aki tartásdíjat fizet olyan gyermek után, aki nem él vele közös háztartásban (és így ő a gyermek után családi pótlékban nem részesül). Összege havonta egy gyermeknél 29,20 euró, két gyermeknél 43,80 euró, harmadik és minden további gyermek esetében 58,40 euró. A kedvezményt csak azokban a hónapokban lehet igényelni, amelyekben ténylegesen gyermektartást fizetett. Nagykorú gyermek után, akire tekintettel az őt ténylegesen nevelő

szülő sem kap már családi pótlékot, ez az adókedvezmény sem érvényesíthető, függetlenül attól, hogy az adóalany a tartásdíjat ténylegesen fizeti-e. (IGR, 2011).

Az adómérséklési lehetőségeknek köszönhetően Ausztriában a kétgyermekes átlagos keresettel rendelkező munkavállaló jövedelmén az adóék 10-11 százalékkal volt alacsonyabb, mint gyermektelen kollégájánál (OECD, 2012).

- **Szlovákia**

Szlovákiában a családpolitikai rendszer kialakulásának időszakában az egykeresős családmódel volt a meghatározó, azaz a családfő jövedelme biztosította az egész család megélhetését. 2004-ben, az egykulcsos adórendszer bevezetésékor, módosították az adórendszer család-, illetve gyermektámogatási elemeit is. Szlovákiában a családi adózás speciális formája jelenik meg, ahol az eltartott házastárs után is érvényesíthető adókedvezmény. 2004 előtt az adóköteles jövedelemmel nem rendelkező házastárs esetén lehetett csak adócsökkentést alkalmazni, ezt követően viszont minden olyan jogosult igénybe vehette a kedvezményt, ahol a házastárs jövedelme nem érte el a az adómentes jövedelem sávhatarát (a két összeg különbségével csökkent az adóalap). Adómentes jövedelemnek minősült a naptári év elején meghatározott létminimum 19,2-szerese, amelyet 2009-től a létminimum 22,5 szörösére emeltek. A létminimum 2009. január 1-én 178,92 euro volt, így az eltartott házastárs után érvényesíthető adóalap csökkentő tétel 4.025,7 eurót jelentett (Szoboszlai, 2010). 2004-től vezették be az adóbónusz fogalmát is, amely az eltartott gyermekekre vonatkozó kedvezményt takarja. Az adóbónusz összege 2008-ban 555 SKK/hó volt gyermekenként (1 EUR= 32,4 SKK), ami a monetáris unióhoz való csatlakozástól évi 240 euróra módosult, azokra a háztartásban élő eltartottra vonatkozóan, akik nem töltötték be a 25. életévüket és közép- vagy felsőfokú tanulmányokat folytatnak. Az ideiglenes háztartáson kívüli tartózkodás (pl. kollégium) nem befolyásolja a jogosultságot. A magyar rendszerhez képest jelentős eltérés, hogy amennyiben a számított adó a „gyermek-bónusznál” alacsonyabb, a különbözetet a magánszemély részére kifizetik. Az adóbónusz érvényesítésének feltétele, hogy legalább az egyik szülő dolgozzon, és jövedelme meghaladja a minimálbér hatszorosát. Az adóbónusz fizetendő adóval módosított részét akkor kapja meg a szülő, ha a gyermeke óvoda-, illetve iskolalátogatását igazolni tudja (Szinek-Kénesy et al, 2007). A kétgyermekes családfenntartó béréhez kapcsolódó adóék nagyobb mértékben csökkent Szlovákiában, mint a gyermektelenek esetében, így a különbség 2011-ben már mintegy 14 százalék (OECD, 2012).

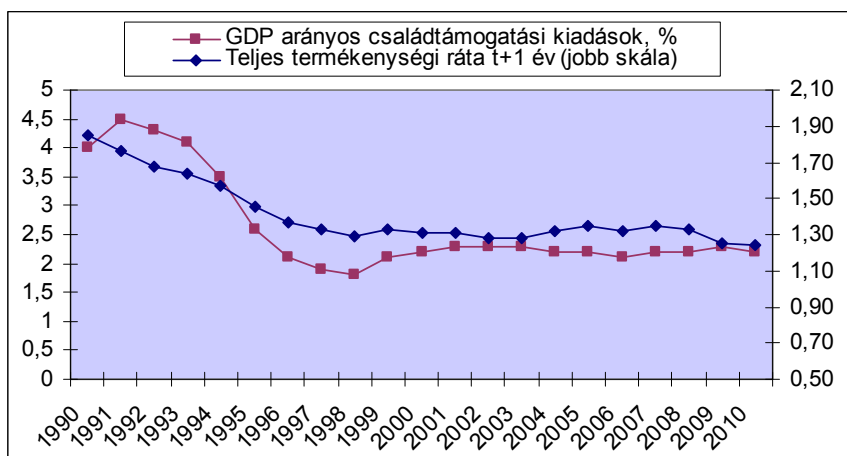
Az intézkedéshez kapcsolható kormányzati cél világos, azok élvezhetik az adóelőnyt, akik munkát vállalnak. Az adóbónusz bevezetése az alacsonyabb jövedelműek számára is kedvező változást jelentett. A jogszabály - ebből a szempontból - nem tesz különbséget a hazai, illetve a külföldről származó jövedelmek között, és igényelhetik azok a külföldi magánszemélyek is, akik éves jövedelmük legalább 90 százalékát Szlovákiában szerezték.

4.3.4. A családi kedvezmények demográfiai hatása

H4 (1): A családi adókedvezmény nem jelentett megfelelő ösztönző hatást a gyermekvállalásra.

A rendelkezésre álló szekunder adatok alapján a 1990-2010. évekre vonatkozóan nyílik lehetőség az elemzésre. Első lépésben arra kerestem a választ, hogy a GDP arányos családi adókedvezmény és a teljes termékenységi ráta között kimutatható-e kapcsolat. Metrikus változók esetében korrelációs, illetve regressziós kapcsolat lenne mérhető, de a 2 változó között az összefüggés-vizsgálat alapján nem mutatható ki kapcsolat.

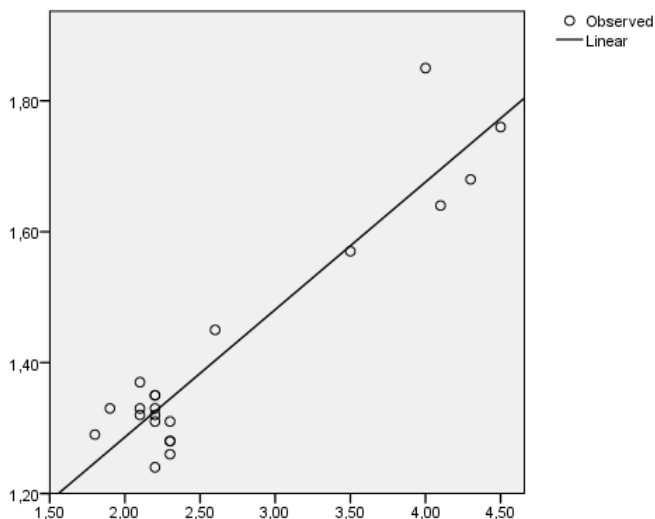
Az adókedvezmény összege az időszak alatt változatos módon alakult (pl. 1995-1998. között nulla, 2001-2002-ben 90 milliárd forint felett), ezért a GDP arányos összes családtámogatási kiadást választottam a következő számításhoz. A Bokros-csomag hatása ezen a változón is jól érzékelhető, de mivel a 2006-ban az adókedvezmény csökkenést a családi pótlék összegének emelésével kompenzálta a kormányzat, a mutató értékei kevésbé szélsőségesek.

45. ábra: A családtámogatási kiadások és a termékenységi ráta kapcsolata

Forrás: Saját számítások NAV (2011b), APEH (2010a; 2010b), KSH (2011a; 2012a) és Gábos (2008) alapján

A Pearson-féle korrelációs együttható pozitív nagyon erős kapcsolatra utal ($r = 0,939$) 1 százalékos szignifikancia-szint mellett. A determinációs együttható is magas ($r^2 = 0,881$), így a regressziós egyenes jól illeszkedik a pontthalmazra (46. ábra), vagyis a termékenységi rátát (függő változó, Y) nagymértékben befolyásolták a családtámogatási kiadások (független változó, x_1).

46. ábra: A regressziós egyenes illeszkedése Magyarországon (1990-2010)
 Forrás: Saját számítások NAV (2011b), APEH (2010a; 2010b), KSH (2011a; 2012a) és Gábos (2008) alapján

A standard hiba értéke alacsony, így a regressziós modell becslésre alkalmas. A regresszió- elemzés táblázatai a 12. mellékletben találhatóak. A regressziós egyenes képlete:

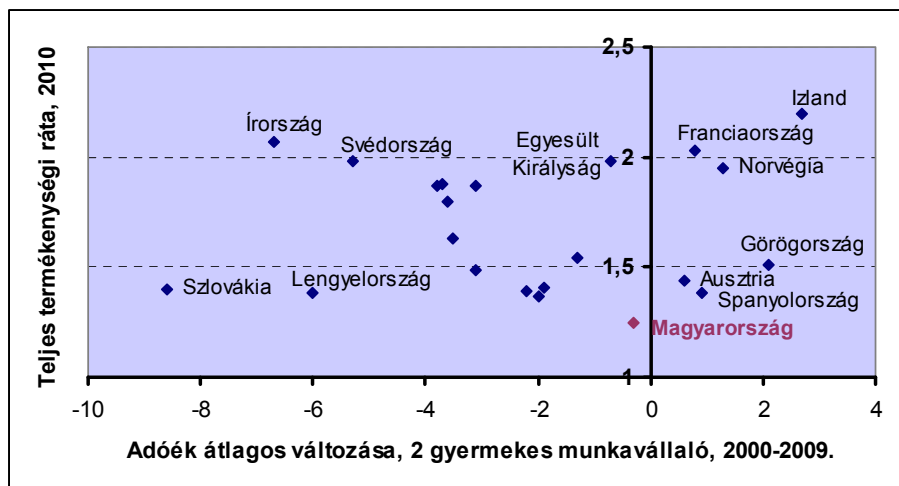
$$Y = \beta_0 + \beta_1 * x_1$$

ahol: $\beta_0 = 0,896$ és $\beta_1 = 0,195$

Az európai országokra vonatkozóan OECD és Eurostat adatbázis alapján kapcsolatot kerestem az adórendszer által nyújtott adóelőnyök és a termékenységi ráta között. Elsőként statikus adatokat hasonlítottam össze, de az átlagosnál kisebb adóelőnyt nyújtó országok között közel azonos számban találhatóak 2 körüli termékenységi rátával rendelkezők, és ennél lényegesen alacsonyabbak is. Az előbbi csoportba tartozik a skandináv államok mellett Hollandia és az Egyesült Királyság, az utóbbiba a mediterrán országok mellett Ausztria és Lengyelország. A nagyobb mértékű adóelőny biztosítása esetén pedig nem feltétlenül magasabb a születésszám.

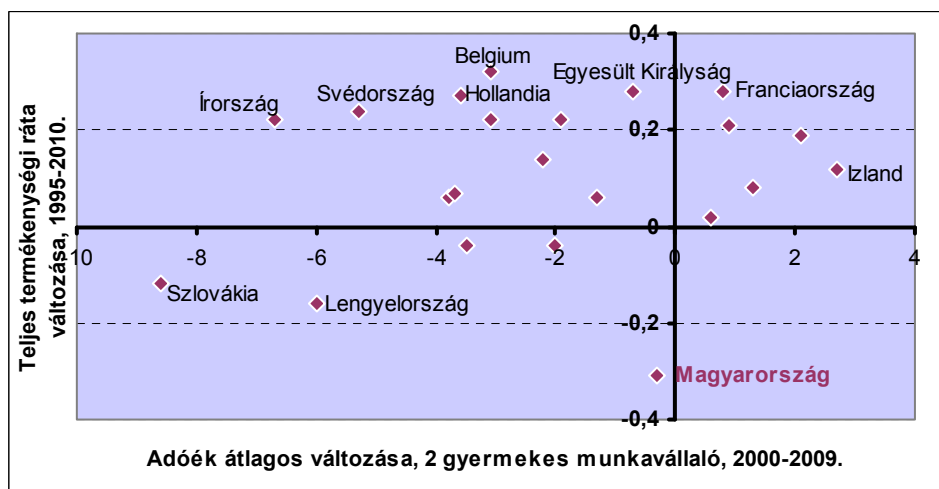
Következő lépésként azt próbáltam igazolni, hogy a 2000-2009. közötti adóék változása befolyásolhatta-e a születések számát. A 10 év alatt az általános adócsökkentéshez illeszkedően a gyermeket nevelők terhei is mérséklődtek. Írország és

Svédország példája alapján következtethetnénk arra, hogy a vizsgált tényezők között van kapcsolat, azonban a többi ország gyakorlata ezt nem támasztja alá (47. ábra). Norvégiában például a gyermektelenek adóterhelése csökkent a gyermeket nevelőkéhez képest.

47. ábra: A teljes termékenységi ráta (2010) és az adóék változása (%)
 Forrás: Saját szerkesztés OECD (2012) alapján

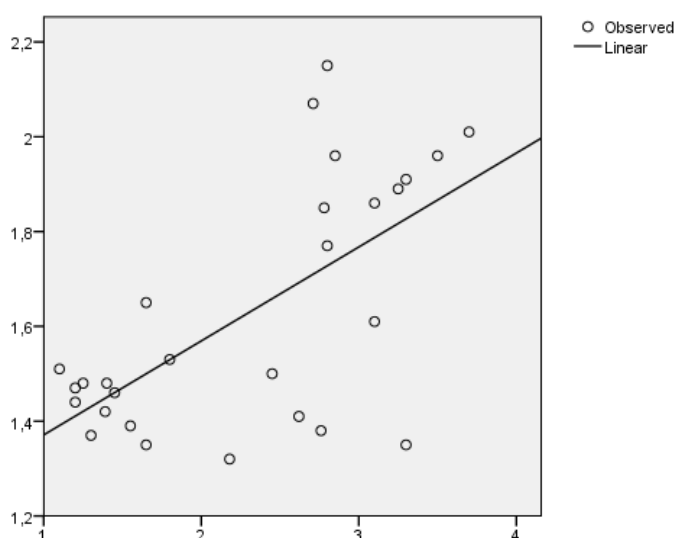
A kétgyermekes munkavállalók adóékének változása, valamint a teljes termékenységi ráta változása alapján az elemzett országok klasztereit a 48. ábra mutatja. Az adatbázisban szereplő országok felében csökkentették a 2 gyermekes munkavállalók terheit a vizsgált időszak alatt és a termékenységi ráta növekedett (de a két változó között nem mutatható ki kapcsolat). A minta másik fele két további csoportra osztható: hat országban növekedtek az adóterhek, ennek ellenére a termékenységi ráta is emelkedett, míg másik öt országban a csökkenő adóterhellekkel sem sikerült a születésszámot növelni.

48. ábra: A teljes termékenységi ráta és az adóék változása (%)
 Forrás: Saját szerkesztés OECD (2012) alapján

Az adóváltozásoknak a fentiek alapján lehet hatása a termékenység változására, ez utóbbira azonban nagyobb hatással van az adott ország gazdasági stabilitása, illetve, hogy a költségvetési kiadásokból mennyit fordítanak családtámogatásra. A közelmúlt évekre vonatkozóan az adatok hiányosak, ezért a válság előtti év (2007) kiadásaihoz képest (független változó, x_1) vizsgáltam a 2008. évi termékenységi rátát (függő változó, Y) 28 európai ország alapján. A Pearson-féle korrelációs együttható értéke közepes pozitív kapcsolatot jelez ($r = 0,645$) 1 százalékos szignifikancia-szint mellett. A determinációs együttható alapján a termékenységi rátát 41,6 százalékban befolyásolták a családtámogatási kiadások, így a tényleges értékek illeszkedése nem túl erős (49. ábra). A számítások (13. melléklet) alapján az alábbi regressziós modell alkalmas becslésre.

$$Y = 1,173 + 0,198 * x_1$$

49. ábra: A GDP arányos családtámogatás (2007) és a termékenységi ráta (2008) kapcsolata

Forrás: Saját számítások OECD (2011) alapján

4.3.5. Az adórendszer változásának hatása a gyermekvállalásra és a magánszemélyek néhány más hosszú távú döntésére

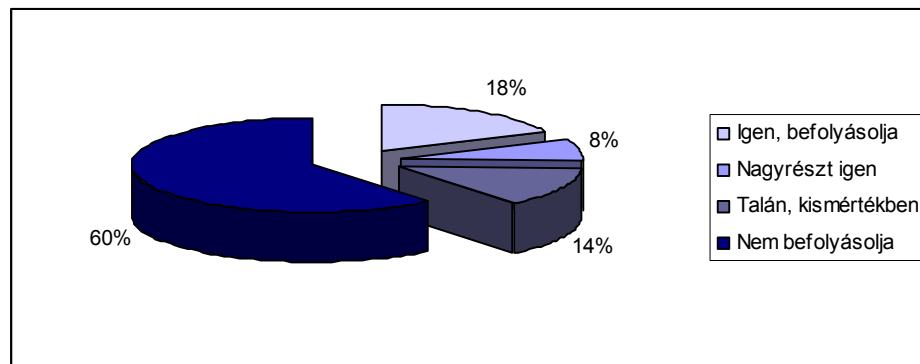
H4 (2): Az adórendszer változásai alapvetően nem befolyásolják a magánszemélyek hosszú távú elkötelezettséggel járó döntéseit a gyermekvállalásra, lakásvásárlásra, megtakarításra és továbbtanulásra vonatkozóan.

A H4 hipotézishez kapcsolódóan kérdőíves felmérés segítségével is vizsgálatokat végeztem, a gyermekvállalást befolyásoló hatás mérését azonban további szempontokkal egészítettem ki. A válaszadók különböző csoportjaira nézve is külön-külön keresztábla

elemezést készítettem: életkoruk, legmagasabb iskolai végzettségük, munkavégzésük jellege, havi jövedelmük nagysága és gyermekeik száma alapján (független változók).

- **Gyermekvállalásra vonatkozó döntések**

A válaszadók 60 százalékát egyáltalán nem befolyásolja a gyermekvállalás tervezése során az adórendszer változása (50. ábra).

50. ábra: A válaszok megoszlása a gyermekvállalással kapcsolatos döntésre vonatkozóan

Forrás: Primer kutatás alapján

Az életkor alapján közepesnél gyengébb kapcsolat mutatkozik a kereszttábla elemzést követően. A 30 év alattiak csaknem egynegyede nyilatkozott úgy, hogy befolyásolja döntését az adórendszer változása, míg 37,9 százalékuk válaszolt nemmel. Az életkor növekedésével egyre nő ez utóbbi csoport azok aránya.

Az iskolai végzettség szerint csak nagyon gyenge kapcsolat mutatható ki. A felsőfokú végzettséggel rendelkezők több mint kétharmada nyilatkozott úgy, hogy a gyermekvállaláshoz kapcsolódó döntését nem befolyásolja az adórendszer változása. A kérdőív összeállításakor egy – az általános statisztika kategóriákhöz képest - speciális csoportot is képeztem: a jelenleg felsőoktatásban tanulókat. Az ide tartozók mindössze 35,9 százaléka nyilatkozott nemlegesen, míg az érettségivel rendelkezők (de nem továbbtanulók) 55,9 százaléka. Megállapítható, hogy a 64 fő hallgató válasza csökkenti azok arányát, akik gyermekvállalási döntésére nincs hatással az adórendszer változása (az életkor alapján történt mérés is ezt valószínűsítette).

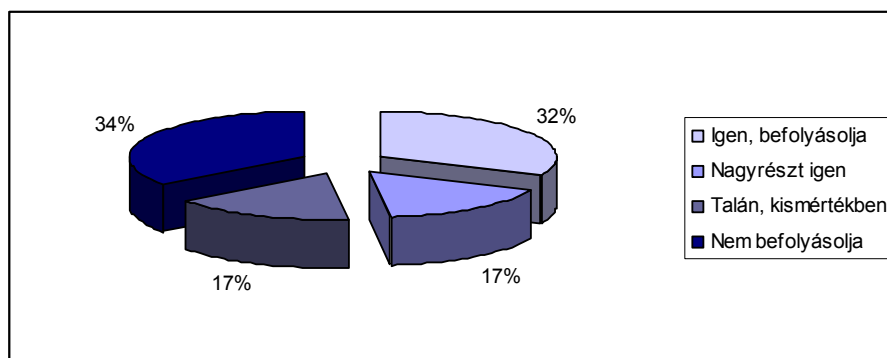
Az alkalmazottak kétharmadának döntése nem függ az adórendszer változásától a gyermekvállalásra vonatkozóan, míg a más csoportok esetében ez az arány csak mintegy 40 százalék (a gyakori törvénymódosítások ellenére ennek a csoportnak a jövedelmei relatíve kiszámíthatóbbnak tűnnek).

A havi jövedelem szerint képzett csoportok válaszai a vizsgált változóval gyenge kapcsolatot mutatnak. A 100 ezer forint alatti jövedelműek kevesebb, mint 40 százaléka, a 300 ezer forint felett keresőknek pedig több, mint háromnegyede nyilatkozott úgy, hogy nem befolyásolja döntését az adótörvények módosítása (a fiatalok havi jövedelme jellemzően alacsonyabb).

A válaszadók gyermekeinek száma szerint is gyenge kapcsolat érvényesül. A gyermekek számának növekedésével emelkedik azon válaszadók aránya, akik a család bővülésének tervezésénél nincsenek tekintettel az adóváltozásokra. A 3 és többgyermekesek háromnegyedét, a gyermektelenek 42,9 százalékát nem befolyásolják a módosítások, de ez utóbbi csoportban további 23,8 százalék azok aránya, akikre kismértékben lehet csak hatással.

- **Lakásvásárlásra, lakásépítésre vonatkozó döntések**

Lakástulajdon szerzés tervezésekor a mintában szereplő magányszemélyek között azonos arányban szerepelnek olyanok, akik tudják függetleníteni magukat az adórendszer változásaitól, mint akik nem (51. ábra).

51. ábra: A válaszok megoszlása a lakásvásárlási, lakásépítési döntésekre vonatkozóan

Forrás: Primer kutatás alapján

Az életkor alapján a lakásvásárlásra, lakásépítésre vonatkozóan is közepesnél gyengébb kapcsolat mutatható ki. A fiatalabbak döntéseire inkább hatással van az adórendszer változása, míg az idősebbekére kevésbé.

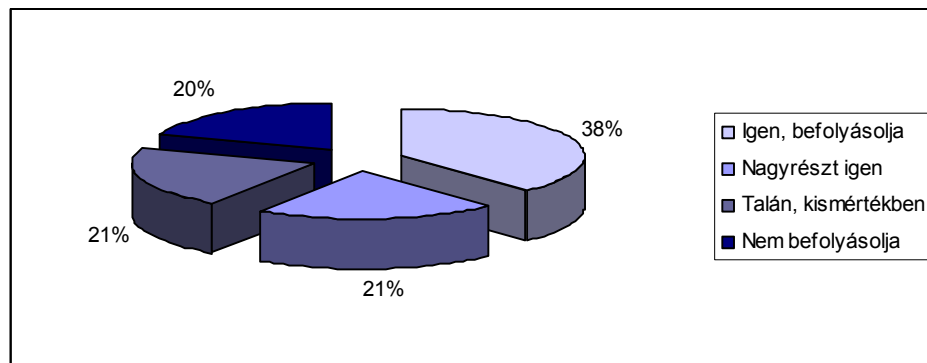
Leginkább az érettségizettek döntéseit, azon belül is a felsőoktatásban tanulókat befolyásolja az adórendszer változása a lakásvásárláshoz kapcsolódóan. Mintegy 30 százalék azok aránya, akik szerint meghatározza az ezzel kapcsolatos döntéseiket az adórendszer módosítása. Ettől jelentősen nagyobb arány figyelhető meg a GYES-en lévők és álláskeresők körében.

A havi jövedelem szerint képzett csoportokra irányuló vizsgálat alapján hasonló megállapítás tehető, mint a gyermekvállalásra vonatkozóan: a jövedelem növekedésével emelkedik azok aránya, akik döntésére nincs hatással az adórendszer változása.

A válaszadók gyermekeinek száma és a lakásvásárlási döntések elemzése során gyenge kapcsolat mutatható ki. Az adórendszer változása a gyermektelenek lakásvásárlási terveit sokkal inkább befolyásolja.

- **Megtakarításra vonatkozó döntések**

Az előző két kérdéshez képes lényegesen magasabb azoknak a válaszadóknak az aránya, akik döntését befolyásolja az adórendszer változása a megtakarításokra vonatkozóan.

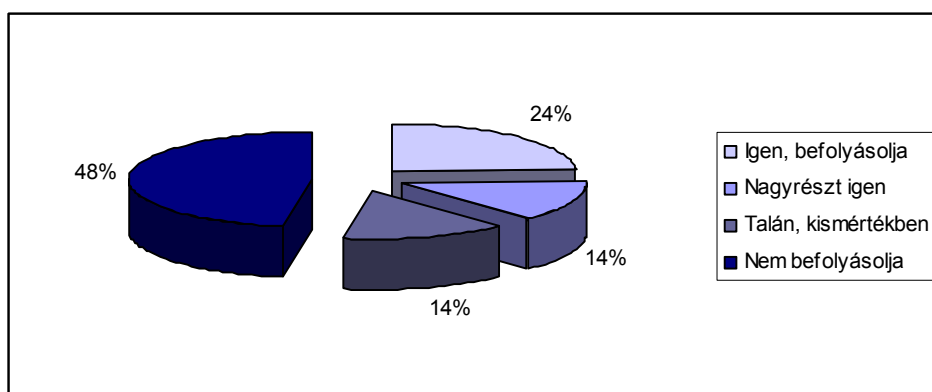

52. ábra: A válaszok megoszlása a megtakarítási döntésekre vonatkozóan
Forrás: Primer kutatás alapján

A megtakarításra vonatkozóan az életkor alapján gyenge kapcsolat mutatható ki. A 30 év alatti és a 31-45 éves korcsoport válaszainak aránya csak kismértékben tér el. A 46-60 év közöttiek 44,8 százalékának döntésére hatással van az adórendszer változása, míg 24 százalékának döntését nem befolyásolja. Az iskolai végzettség szerint nem mutatható ki kapcsolat a megtakarítási döntések kapcsán. A magánszervezetnél alkalmazottak döntését kevésbé befolyásolja az adótörvény módosítása, mint az állami szervezetnél dolgozóké. Megtakarításra vonatkozóan a 200-300 ezer forint között keresők érzékenyek leginkább az adórendszer változásaira (43,5 százalékuk válaszolt igennel, és további 20 százalék a „nagyrészt igen” választ jelölte meg a kérdésre). A válaszadók gyermekeik száma alapján képzett csoportok megoszlása csak csekély eltérést mutat.

- **Továbbtanulásra vonatkozó döntések**

A válaszadók csaknem felét nem befolyásolja továbbtanulási döntései során az adórendszer változása (53. ábra).

53. ábra: A válaszok megoszlása a továbbtanulási döntésekre vonatkozóan

Forrás: Primer kutatás alapján

Továbbtanulásra vonatkozóan szintén gyenge kapcsolat látszik az életkor alapján: a 30 év alattiak döntését befolyásolja leginkább, az idősebb korcsoportba tartozók döntését kevésbé. Míg a legfiatalabb korosztályba tartozók válaszai között nagyjából azonos azok aránya, akik döntését befolyásolja azokéval, akikét nem, a 46-60 évesek több mint fele nyilatkozott úgy, hogy nincs döntésére hatással az adórendszer változása (jellemzően nem kívánnak már tanulni).

Az érettségivel rendelkezők döntését befolyásolja leginkább az adórendszer változása, közülük is a jelenleg is felsőoktatásban részt vevőket, akik közül 37,9 százalék nyilatkozott határozott igennel, valamint további egynegyedük szerint nagyrészt hatással van döntésükre (közülük többen remélhetően még fontolgatják a további képzés(ek)ben való részvételt). A szakmunkások 60,5 százalékát, a felsőfokú végzettséggel rendelkezők 50,7 százalékát nem befolyásolja (a már elvégzett tanulmányok, illetve az élethelyzet alapján kevésbé tartják fontosnak a továbbtanulást).

A 100 ezer forint alatti havi jövedelemmel rendelkezők döntéseit befolyásolja leginkább az adótörvény változása, míg a 300 ezer forint felett keresők csaknem kétharmadának ettől függetlenek a továbbtanulási tervei.

A megtakarítási döntésekhez hasonlóan a továbbtanulásra vonatkozó válaszok sem különböztek jelentősen a megkérdezettek gyermekeinek számától függően.

4.3.6. Összegzés

A gyermekneveléshez kapcsolódó támogatásokat a magánszemélyek rendkívül fontosnak tartják. Ezek közül az adókedvezmény feltételrendszere a vizsgált időszak alatt folyamatosan változott. Instabilitása miatt így a gyermekvállalásra vonatkozóan ösztönző

hatást nem fejtett ki hazánkban. Az európai országok közül a francia gyakorlat mindenképpen kiemelendő. A magasnak számító átlagos adóék mellett a francia jövedelemadó rendszer a családok számára adókedvezményt biztosít, amely komoly szerepet játszik a gyermeknevelés költségeihez való hozzájárulásban.

A szekunder adatok elemzését követően megállapítható, hogy az adórendszeren keresztül nyújtott előnyöknek lehet ugyan befolyásoló szerepe a termékenységi rátára, a minta alapján függvényszerű kapcsolat azonban nem mutatható ki. A GDP arányos költségvetési kiadások determináló hatása viszont hazai és nemzetközi viszonylatban is érvényesült.

A kérdőíves felmérés válaszadóinak 60 százalékát egyáltalán nem befolyásolja a gyermekvállalási döntéseire vonatkozóan az adórendszer változása.

4.4. A személyi jövedelemadó rendszer átalakítása Magyarországon

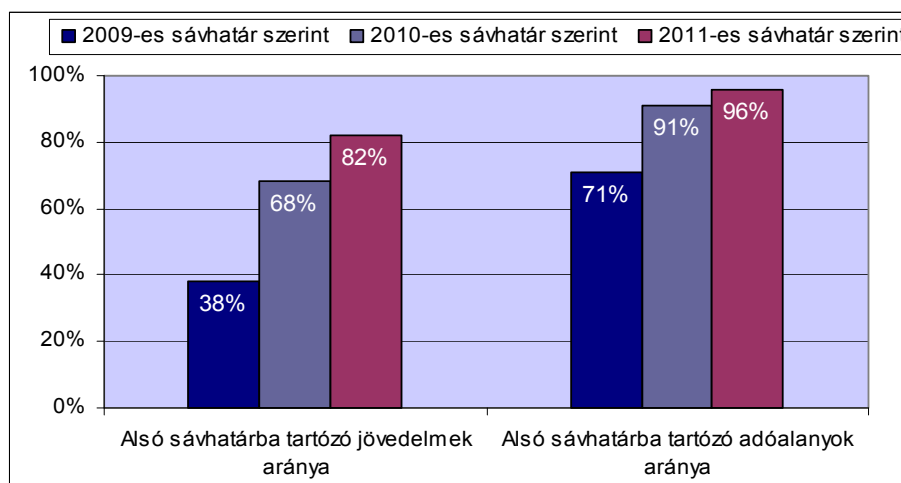
A kormányváltást követően Orbán Viktor miniszterelnök 29 pontos gazdasági akciótervének 2. pontjaként hirdette ki: „Egykulcsos 16 százalékos családi jövedelemadó 2 év alatt. Az adójóváírás eltörlése”. Célként fogalmazódott meg a nyilvántartásokhoz, bevételekhez kapcsolódó adminisztráció jelentős csökkentése is.

4.4.1. Az egykulcsos személyi jövedelemadó bevezetésének folyamata

Az egykulcsos személyi jövedelemadó ugyan 2011-ig váratott magára, a személyi jövedelemadó rendszer viszont a deklarált – sávosan progresszív – módszer ellenére tulajdonképpen erőteljesen az egykulcsos felé tolódott (Szieber, 2010). Az elmúlt év(ek) törvénymódosításait figyelembe véve ugyanis mind az adóalanyok, mind pedig a bevallott jövedelmek szempontjából tulajdonképpen ténylegesen csak egy, vagyis alsó sávhoz tartozó kulcsnak jutott szerep. A 2009-es törvényben a korábbi évektől eltérően szerepelt már a 2011.01.01-től alkalmazandó adótábla is az összevont adóalapba tartozó jövedelmekre vonatkozóan, amit - tekintettel a 2010. évi választásokra – csak egyfajta szándéknyilatkozatnak tekinthetünk. A 2009. és a 2010. adóév bevallási adatait elemezve, valamint a módosítások alapján a 2011. évre vetítve a tendencia jól látható (53. ábra). 2009-ben az adóalanyok 29 százalékának jelentett többlet adóterhet a magasabb kulcs. 2010-ben viszont az 5 millió forintra emelt sávhatár¹⁵ következtében az adóalanyok

¹⁵ 2010-től az adóalap-korrektúra következtében a sávhatár alatti és feletti megoszlásnál a csoportképzés alapját a sávhatárnál alacsonyabb jövedelem jelenti (4.000.000 Ft*1,27=5.080.000 Ft)

mintegy 90 százaléka adózott az alacsonyabb, 17 százalékos kulccsal, míg a 2011-es 15 millió forintos sávhatár az adóalanyok további kb. 5 százalékanak jelentette volna az „egykulcsos” adót.

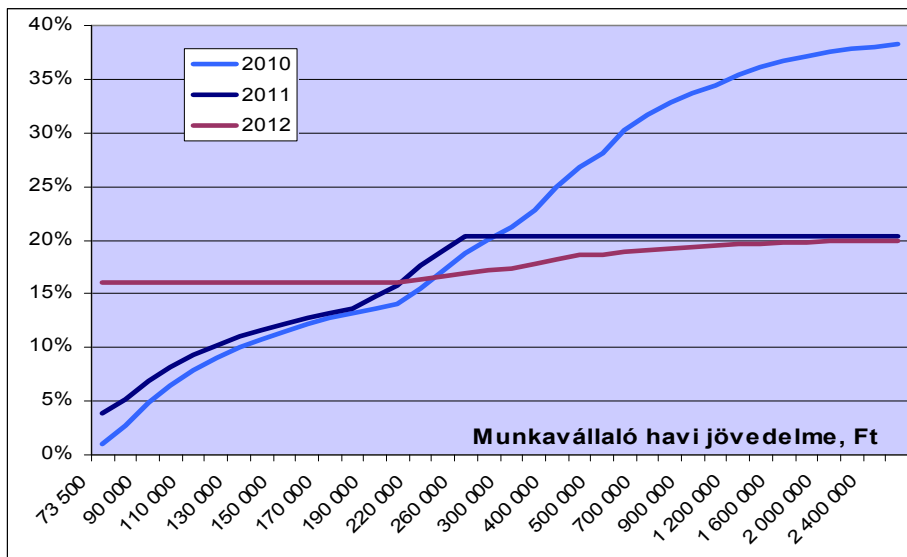
54. ábra: Az adóalanyok és az összevont adóalapba tartozó jövedelmek megoszlása¹⁶ a 2009. évi törvénymódosítások alapján

Forrás: Saját szerkesztés NAV (2011a) alapján

A bevallások alapján az összevont adóalapba tartozó jövedelmek 2009-es megoszlását vizsgálva kiderül, hogy kevesebb, mint 40 százalék tartozott az alsó sávba, de a többszörösére emelt sávhatárral 2011-ben már a jövedelmek négyötöde ebbe a tartományba esett volna. A 2009-ben elfogadott és tervek szerint 2011.01.01-től hatályos törvény paramétereire képest tehát az adóalanyok közül nagyjából minden huszadik adóterhelését csökkentette az egykulcsos adórendszer megvalósítása.

A törvénymódosítást követően a személyi jövedelemadó kiszámításánál 2011-től egy kulcsot, 16 százalékos adómértéket kellett alkalmazni. Az adóterhelés azonban az adójóváírás miatt sem lineáris, az előző évről megmaradó „szuperbruttó” adóalap-korrektúra (1,27) miatt pedig 16 százalékos sem lett. Ennek megfelelően az adóelvonás mértékének maximuma az adójóváírás lehetőségét meghaladó éves jövedelem felett (3.962.400 Ft) pedig 20,32 százalékos adóterhet jelentett. A 2012.01.01-től az adójóváírás kivezetésével a progresszió csökkent, a hatályos rendelkezések szerint az évi 2 millió 424 ezer forintot meghaladó összevont adóalapba tartozó jövedelmekre viszont az adóalapkiegészítést továbbra is alkalmazni kell.

¹⁶ Az ábra készítésénél feltételeztem, hogy a különböző jövedelemkategóriákba tartozó jövedelmek megoszlása 2011-ben nem változik 2010-hez képest (az APEH által képzett jövedelemkategóriák egyikében sem érte el a változás mértéke az 1 százalékot a 2008-2010. évek megoszlásait összevetve).

55. ábra: Az adóterhelés arányának alakulása

Forrás: Saját szerkesztés az 1995. évi CXVII. törvény módosításai alapján

Az egyszerűsítés irányába tartó lépések közül az egyetlen adókulcs fontos paraméter. Nagy szerepe van a különböző forrásból származó jövedelmek (közel) azonos módon való adóztatásában, hiszen 2011-től az elkülönülten adózó jövedelmek többsége is 16 százalékos adóterhet visel, így az adóelőleg-megállapításhoz és az adóbevalláshoz kapcsolódó szabályok is egyszerűbbé válhatnak.

A szuperbruttó adóalap 2013-tól tervezett kivezetésével megvalósulhat a lineáris személyi jövedelemadó. A családi kedvezmény miatt azonban a gyermeket nevelők adóterhelése jelentősen különbözhet az azonos jövedelmet szerző gyermektelen magánszemélyekhez képest.

4.4.2. Az új típusú családi adórendszer

A kormányváltást követően a személyi jövedelemadó rendszer átalakításának legfontosabb célja a munkajövedelmek adóterheinek a csökkentése, ezen belül pedig elsősorban a munka melletti gyermeknevelés támogatása. Utóbbi az elmúlt évekhez képest gyökeres változást jelent a kedvezményezetttek körére, a juttatás nagyságrendjére és a kedvezmény jellegére vonatkozóan is.

A törvénymódosítások következtében az adókedvezmények között (az adójóváírás mellett) az egyik legfontosabb tételt 2010-ben is a családi kedvezmény jelentette, hiszen több mint 100 ezer szülő átlagosan mintegy 120 ezer forint kedvezményt vehetett igénybe ezen a jogcímen. A kedvezmény jelentősége 2011-től tovább nőtt. Ismét a

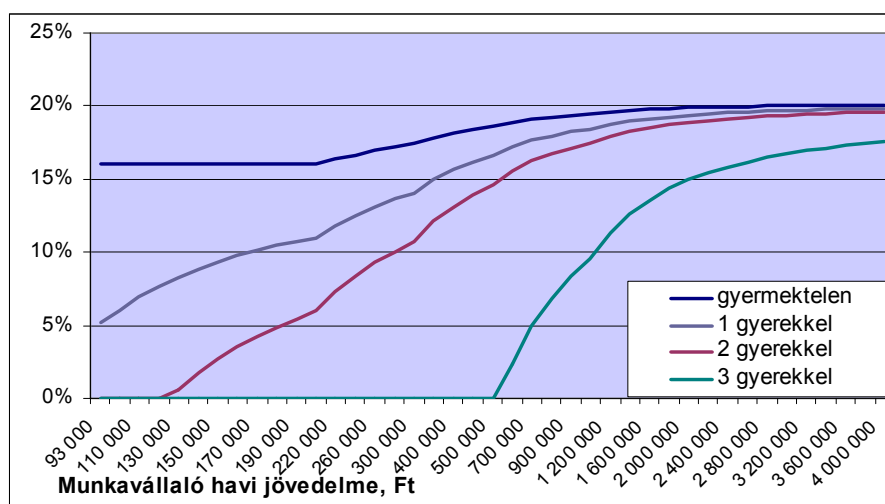
kedvezményezetttek közé kerültek azok a gyerekek is, akiknek egy testvére van, vagy egy sincs, így a kedvezményre jogosultak száma többszörösére növekedett. A kedvezmény - új elemként - adóalap-korrektíós tétel. A családi kedvezményt - ami már egy gyermek nevelése esetén is 62.500 Ft havi adóalap csökkentő tételre jogosít - a házastársak együtt, vagy közülük az összevonás alá eső jövedelemmel rendelkező veheti igénybe. Az adóalapcsökkentő-tételt, valamint az ennek következtében realizálható adóelőny összegét a 11. táblázat tartalmazza. Megszűnt az érvényesíthetőség felső jövedelmi korlátja is.

11. táblázat: Az adókedvezmény alakulása az eltartottak száma alapján, Ft/hó

Eltartottak száma	Adóalap kedvezmény	Adóelőny	
		összesen	egy eltartottra jutó
1	62 500	10 000	10 000
2	125 000	20 000	10 000
3	618 750	99 000	33 000

Forrás: Saját szerkesztés az 1995. évi CXVII. törvény alapján

A 2011-től bevezetett egykulcsos adórendszer a magasabb jövedelmi csoportba tartozók adóterhelését lényegesen csökkentette, amelynek következtében az átlagos adóterhelés is mérséklődött. Az 56. ábráról leolvasható, hogy 2012-ben több mint félmillió forintos havi jövedelemig nem kell adóval számolnia annak a szülőnek, aki 3 gyermeket nevel.

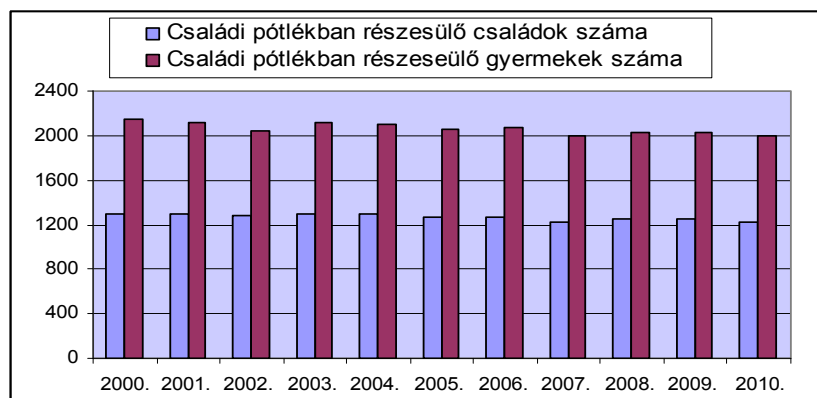
56. ábra: Az adóterhelés aránya az eltartottak figyelembe vételével (2012)

Forrás: Saját szerkesztés az 1995. évi CXVII. törvény alapján

Egy vagy két gyermekhez kapcsolódó adóalap korrekció gyermekenként havi 10.000 forintos adómérséklést eredményez. Mivel a családi pótlék összege 2008 óta változatlan (10. melléklet), így a 26.600 forint családi pótlékkal a két juttatás együttesen 46.600 forintot jelent a két kiskorút nevelő családoknak (ha a két szülőnek együttesen van

legalább 125.000 forint adóköteles jövedelme). A három kedvezményezett eltartotthoz kapcsolódó adóalap-kedvezményből a családok nagyobb hányada azonban csak részösszeget tud realizálni.

Fontos hangsúlyozni, hogy az adótörvény kiemelten kezeli a családban nevelkedő gyermekek támogatását. Míg ugyanis a családi pótlék összege magasabb egyedülálló szülőként, a maximális adóalap-korrekciót azok a párok tudják érvényesíteni, akik házasságban élnek. A kedvezmény ugyanis megosztható a jogosulttal közös háztartásban élő házastárssal, élettárssal (ha ezek a személyek a lakcímnnyilvántartás szerint és ténylegesen is az adott lakásban laknak) viszont csak a közös gyermek(eik)re vonatkozóan. Házastársként a más kapcsolatból származó egy háztartásban élő gyermekek is közösnek számítanak, élettársként viszont csak a saját gyerek után érvényesíthető kedvezmény. Legnagyobb összegtől tehát azok a párok esnek el, akik élettársi közösségben nevelik korábbi kapcsolataikból származó gyermekeiket. Ezzel egyrészt lemondanak az egyedülálló szülő magasabb családi pótlékáról, de nem szereznek jogosultságot a másik szülő gyermeke után az adóalap-kedvezményre (1+2 gyerek ebben az esetben nem jelent 3 eltartottat). A társadalom számára rendkívüli jelentőséggel bír a két vizsgált családtámogatási juttatás, amelyhez további költségvetési kiadások is kapcsolódnak. Az 57. ábra a családi pótlékban részesülő családok, illetve gyermekek számát mutatja.

57. ábra: A családi pótlékban részesülők száma (ezer)

Forrás: Saját szerkesztés KSH (2011b) adatai alapján

A 2011. évre vonatkozó adóbevallási adatok jelenleg még feldolgozás alatt vannak, de előzetes becslések alapján mintegy 900 ezer család tudott – legalább részben – családi adókedvezményt érvényesíteni (Költségvetési Tanács, 2010).

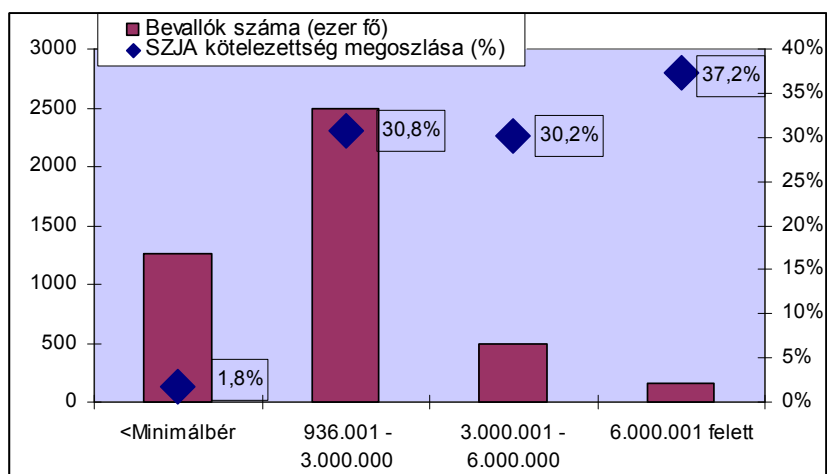
Az egykulcsos adórendszer bevezetése kedvezően befolyásolta az előző években „adóterhet nem viselő járandóságok” közé tartozó juttatások (GYES, GYET, anyasági

támogatás, nevelőszülői díj) adóterhét. Az ebben a csoportban lévő jövedelmek más jövedelemmel együtt magasabb adókulccsal adózó sávba tolhatták az adóalapot, ezzel növelve annak adóterhét. Egyetlen adókulcs mellett az adómentesség teljekörűvé vált.

A kormány téma iránti elkötelezettségét mutatja a Nemzetgazdasági Minisztériumban működő Családbarát Magyarorszáért munkacsoport tevékenysége. „Új baby boom, a középosztály gyermekvállalási forradalma” címmel készített vitaanyag (Szalai, 2012) tartalmazza a célokat, a már bevezetett módosításokat (családi kedvezmény, részmunkaidős foglalkoztatottság után járó járulékkezdmény, Start Plusz és Start Bónusz kedvezmény), valamint a további teendőket is.

4.4.3. A törvénymódosítások hatása

A módosítások következtében a korábbinál lényegesen nagyobb mértékű visszaesés prognosztizálható a személyi jövedelemadó bevételek tekintetében. 2010-ben az adóbevételek több mint kétharmada a 3 millió forintot meghaladó jövedelműek befizetéséből keletkezett, ezen jövedelmek adóterhe azonban 2011-ben és 2012-ben lényegesen alacsonyabb lett.

58. ábra: A bevallók száma és az általuk fizetett adó megoszlása (2010)

Forrás: Saját szerkesztés a NAV (2011b) alapján

Az 58. ábra alapján megállapítható, hogy a módosítás az adóalanyok kisebb csoportjának kedvez, miközben jelentős adóbevételről mond le. 2011-ben az adóelőlegek alapján 404 milliárd forinttal kevesebb személyi jövedelemadó bevétel folyt be, amelynek részeként 156 milliárd forint kiesést okozott a családi kedvezmény rendszerének átalakítása. Az éves bevallásokban pótlólag érvényesített kedvezménnyel minden

bizonytal eléri a tervezett nagyságrendet. A 2012-re hatályos törvény alapján viszont erre az évre már a költségvetési bevételek között 13,8 százalékos személyi jövedelemadó bevétel prognosztizálása látható (12. táblázat). A növekvő arány elsősorban az adójóváírás eltörléséből fakadhat.

12. táblázat: Személyi jövedelemadó bevételek és az adóterhelés alakulása

	2010. tény	2011. előirányzat	2012. előirányzat
<i>SZJA bevételek, Mrd Ft</i>	1767,9	1363,0	1550,7
<i>Családi kedvezmény, Mrd Ft</i>	12,6	171,3	149,5
<i>Összevont jövedelmek átlagos adóterhelése, %</i>	16,4	13,3	15,1
<i>SZJA aránya a költségvetés bevételei között, %</i>	21,0	16,5	13,8
<i>SZJA aránya a GDP-hez mérten, %</i>	6,6	4,8	5,3

Forrás: Saját szerkesztés a Költségvetési terv alapján (Matolcsy, 2011)

Az ebből származó többlet és a szuperbruttó részleges kivezetése miatti negatívum (-243,7 milliárd forint) különbözeteként várhatóan 109,3 milliárd forintos növekmény jelentkezik. Négy százalékos átlagos bér- és keresetnövekedést prognosztizálva az adóterhelés – a családi kedvezmény adóalap-korrektója miatt – várhatóan 15,1 százalékon teljesül. Az adójóváírás kivezetése miatt az alacsonyabb jövedelemkategóriákban csökkent a munkavállalók nettó jövedelme. A nettó bér szintjének megőrzését a minimálbér és a garantált bérminimum jelentős emelése, valamint az új – rendkívül bonyolult – kompenzációs rendszer alkalmazása biztosíthatná (NAV, 2012b). Annak ellenére, hogy a munkáltatók költségnövekedését részben járulékkedvezmény ellensúlyozná, egyes cégek egyáltalán nem képesek emelni a fizetéseket a kormány elvárt béremelésről szóló rendelete szerint.

A személyi jövedelemadó bevételek alacsonyabb szintjét a költségvetési előirányzat elsősorban a fogyasztást terhelő adók növekményével pótolná. A várt forgalomnövekedés mellett ennek érdekében 2012-től 27 százalékos kulcs került bevezetésre, ami Európában jelenleg a legmagasabb. Az alacsonyabb személyi jövedelemadó terhek azonban (eddig) nem eredményezték a fogyasztás növekedését. Az adóelvonás szerkezetének módosítása, valamint a kieső jövedelemadó bevételek pótlása érdekében a jövedéki adók többlépcsős, drasztikus emelése, valamint új adók is (pl. népegészségügyi termékadó) bevezetésre kerültek.

A személyi jövedelemadó törvény átalakítása a különböző jövedelemkategóriákba tartozó adóalanyok számára eltérő hatást eredményezett. A Költségvetési Tanács (2010) hatásvizsgálata szerint az alacsony jövedelműek átlagosan 2 ezer forint, a legalább évi 5

millió forint jövedelmet szerzők pedig átlagosan 354 ezer forint éves nettó jövedelemnövekményt realizálhatnak. A határadókulcs változása miatt azonban a tanulmány készítői szerint jelentős viselkedési hatás lép fel (közepes jövedelműeknél 0,1 százalékkal, magas jövedelműeknél pedig átlagos mintegy 2,5 százalékkal magasabb adóalapot prognosztizáltak). A 13. táblázat 4. sora ezzel a növekménnyel korrigált adóalap után számított nettó jövedelemváltozást mutatja.

13. táblázat: A személyi jövedelemadó törvény változásainak hatása

	Alacsony jövedelmű	Közepes jövedelmű	Magas jövedelmű	Összesen
<i>Adózók száma (ezer fő)</i>	2237	1960	285	4482
<i>Az átlagos adókulcs változása (%)</i>	-0,2	-1,5	-4,1	-1,9
<i>Nettó jövedelem növekedése (változatlan adóalap, ezer Ft)</i>	2	37	354	39
<i>Nettó jövedelem teljes növekedése (ezer Ft)</i>	2	39	495	50

Forrás: A Költségvetési Tanács (2010) számításai alapján

A 2011. évtől hatályos változások hatását Benczúr és szerzőtársai (2011) is modellezték. Elemzésükhöz a háztartásokat jövedelmi ötödök alapján csoportosították¹⁷. Számításaik szerint csaknem 4,5 millióan érzékelnek kedvezőtlen változást, jövedelmük átlagosan közel 5 százalékkal csökkent (14. táblázat).

14. táblázat: Az adórendszer változásainak hatása a háztartások jövedelme szerint¹⁸

		Jövedelme csökken	Jövedelme nem változik	Jövedelme növekszik
1. ötöd	<i>Érintettek száma (ezer fő)</i>	1464	561	542
	<i>Éves jövedelem változása (%)</i>	-3,9%		4,8%
2. ötöd	<i>Érintettek száma (ezer fő)</i>	1020	492	578
	<i>Éves jövedelem változása (%)</i>	-5,6%	-	5,2%
3. ötöd	<i>Érintettek száma (ezer fő)</i>	795	526	484
	<i>Éves jövedelem változása (%)</i>	-6,1%	-	6,0%
4. ötöd	<i>Érintettek száma (ezer fő)</i>	762	414	607
	<i>Éves jövedelem változása (%)</i>	-5,0%	-	7,5%
5. ötöd	<i>Érintettek száma (ezer fő)</i>	424	202	1021
	<i>Éves jövedelem változása (%)</i>	-3,5%	-	12,4%
Összesen	<i>Érintettek száma (ezer fő)</i>	4464	2195	3232
	<i>Éves jövedelem változása (%)</i>	-4,8%	-	8,0%

Forrás: Benczúr et al. (2011) alapján

¹⁷ A csoportképzés alapja az ún. ekvivalens jövedelem, azaz a háztartás egy fogyasztási egységre jutó jövedelme. A fogyasztási egységek számításánál az első felnőtt súlya 1, a másodiké 0,9, az első két eltartott gyereké 0,8, minden további eltartott gyermeké pedig 0,8.

¹⁸ A táblázat azt mutatja meg, hogy az egyes jövedelmi ötödökben hány olyan egyén él olyan háztartásban, ahol a 2011. évi SZJA törvény módosítása következtében jövedelme nőtt, csökkent, vagy nem változott.

Mintegy 30 százalékkal kevesebben vannak, akik számára pozitív hatást eredményezett a törvénymódosítás. Jól látszik az is, hogy minél magasabb jövedelmi ötdibe tartozó háztartásban él a magánszemély, annál nagyobb mértékben nő a jövedelme. Semleges hatással jellemzően a nyugdíjas háztartások számolhattak.

Az új redisztribúciós rendszer a gyermekes családok, ezen belül is elsősorban a több gyermeket nevelők jövedelmi pozícióját javította. A KSH (2012b) mikroszimulációs modell alapján végzett számításai szerint a gyermeket még vagy már nem nevelő munkavállalók reálkeresetei 1,3 százalékkal növekedtek, míg a 2 gyermekes családok esetében a nemzetgazdasági átlagot meghaladó növekedés mutatkozik. A családi kedvezmény legnagyobb nyertesei a három vagy több gyermeket nevelők – ha van anyai jövedelmük, hogy a kedvezményt érvényesítsék: reálkeresetük átlagosan 19 százalékkal növekedett (15. táblázat).

15. táblázat. A nettó és a reálkereset alakulása a családi kedvezmény figyelembe vételével (2011)

Eltartottak száma	Létszám megoszlása, %	Nettó kereset Ft/fő/hó	Változás 2010-hez képest, %	
			Nettó kereset	Reálkereset
<i>Nincs eltartott gyermek</i>	49,9	138.818	5,3	1,3
<i>1 gyermek</i>	24,6	144.520	10,5	6,4
<i>2 gyermek</i>	19,2	160.494	16,3	12,0
<i>3 vagy több gyermek</i>	6,3	161.213	23,6	19,0
<i>Nemzetgazdaság összesen</i>	100,0	145.802	9,9	5,8

Forrás: KSH (2012b) alapján

A KSH korábbi, első negyedévről készült kimutatását áttekintve Hanti (2011) úgy vélte, hogy nem felelnek meg a kétkeresős családok reálkeresetei alakulásának, mert a családi kedvezményt a gyermekek után csak az egyik szülő érvényesítheti. A másik szülő gyermektelennek minősül annak ellenére, hogy a családi kedvezmény megosztható, mivel ez a lehetőség nem befolyásolja a család jövedelmét. Hanti szerint a tényleges problémát azonban az jelenti, hogy nehezen becsülhető, hogy a keresők ténylegesen mekkora arányban érvényesítik a kedvezményt. Korábbi statisztikai adatokra hivatkozva a gyermeket nevelő keresők arányát 20-30 százaléknyra valószínűsítette és megállapította, hogy a munkavállalók 19,1 százaléka növelhette nettó jövedelmét a kedvezménnyel.

A KSH (2012a) adatai szerint (16. táblázat) azonban a gyermeket nevelő háztartásokban élő aktív keresők aránya mintegy 45 százalék. A gyermekes szülők arányát csökkenti a közös háztartásban élő egyéb keresők száma (nagy szülő, nagynéni stb.), ennek ellenére a Hanti által becsült arány minden valószínűség szerint magasabb.

16. táblázat: Háztartásban élő személyek száma

	Gyermektelen	Egy gyermekes	Két gyermekes	Három + gyermekes	Összes
	háztartások				
<i>Háztartások átlagos taglétszáma, fő</i>	1,9	3,4	4,2	5,7	2,6
<i>Háztartásban élők száma, ezer fő</i>	5061,1	2082,1	1742,0	966,8	9852,0
<i>Ebből: Aktív keresők száma</i>	2053,9	894,0	599,7	180,6	3728,2
<i>Gyermekek, tanulók száma</i>	0	687,8	849,2	581,4	2118,4

Forrás: Sajat szerkesztés KSH (2012a) adatok alapján

A családi kedvezményt érvényesítők száma a Költségvetési Tanács (2010) becslése alapján 894 ezer fő, akiknek több mint fele csak egy eltartott után érvényesít kedvezményt. A tanulmány készítői szerint az egy gyereket nevelők 71, a kétgyerekesek 45,6 százaléka tudja a kedvezmény teljes összegét érvényesíteni, míg a három- és többgyerekesek több mint 90 százaléka csak részben tudja a kedvezményt igénybe venni.

A törvénymódosítások hatására változó munkavállalókra vonatkozó nettó jövedelmi pozíció alakulását a munkaadók is befolyásolják. A 2011-től érvényes adótörvény előírásai miatt számos vállalkozás nem emelte a gyerekkedvezményt érvényesítő munkavállalók bérét (különösen a magasabb jövedelemkategóriába tartozók esetén). A közalkalmazottak számára a bérkompenzációhoz kapcsolódó korlátozás, hogy az adóalap megállapításánál sem az adott foglalkoztatott, sem pedig (nyilatkozat alapján) a házastársa sem veheti figyelembe a családi adókedvezményt.

4.4.4. A jelenlegi személyi jövedelemadó rendszer megítélése

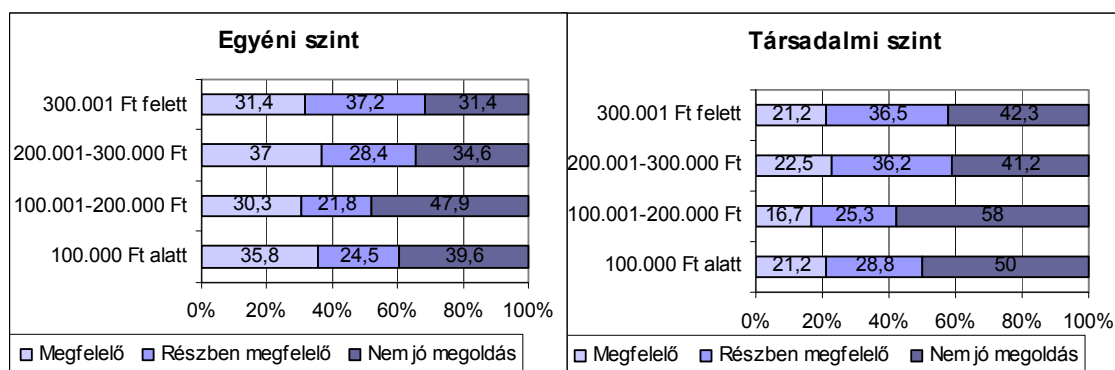
H5: A SZJA rendszer átalakítását a magánszemélyek megfelelőnek tartják, a lineáris SZJA alkalmazásának elfogadottsága azonban a jövedelmi helyzettől függően eltérő. Az új típusú családi adókedvezményt alapvetően egyéni és társadalmi szinten is jövedelemszinttől, életkortól és eltartottaik számától függetlenül helyeslik.

A válaszadók többségének határozott véleménye van a személyi jövedelemadó rendszer lineáris és progresszív változatáról, az ehhez a témához kötődő kérdésekre átlagosan 90 százalékuk válaszolt. A keresztábra elemzéseket (16. melléklet) követően az alábbiakat állapítottam meg:

- **Lineáris SZJA, többféle adókedvezménnyel**

A válaszadók véleménye alapvetően nem különbözik az egyes jövedelemszintek alapján. Egyéni szinten a válaszadók harmada véli megfelelőnek, társadalmi szinten azonban

kevesebb, mint egyötöde helyesli ennek a módszernek az alkalmazását. A társadalom szempontjából a 200 ezer forint alatti havi jövedelemmel rendelkezők több mint fele, az e feletti jövedelmet keresők 42 százaléka nem jó megoldásnak tartja.

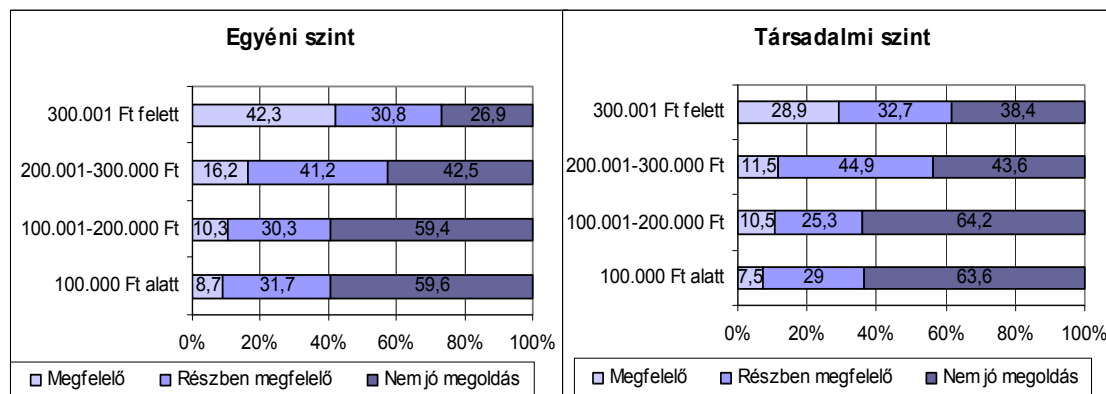

59. ábra: Megfelelőnek tartja-e a lineáris személyi jövedelemadót, többféle adókedvezménnyel?

Forrás: Primer kutatás alapján

- **Lineáris SZJA, néhány adókedvezménnyel**

A jövedelemkategóriák és a vizsgált változó között közepesen kissé gyengébb kapcsolat látszik. A havi jövedelem növekedésével egyéni szinten a módszer előnyeit többen nyilván tapasztalták. Azok közül azonban, akik önmagukra nézve megfelelőnek tartják, minden jövedelemszinten van néhány olyan válaszadó, aki a társadalom szempontjából már nem, vagy csak részben gondolják helyes módszernek.

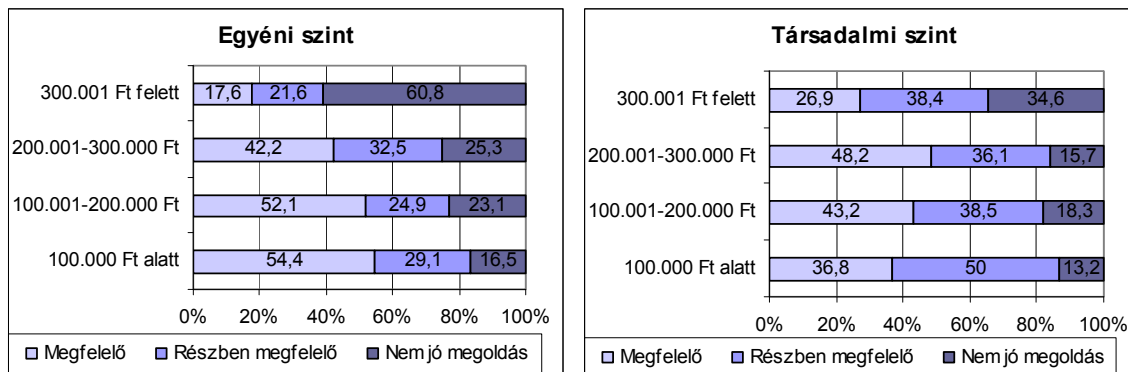
60. ábra: Megfelelőnek tartja-e a lineáris személyi jövedelemadót, néhány adókedvezménnyel?

Forrás: Primer kutatás alapján

- **Progresszív SZJA, többféle adókedvezménnyel**

Szintén közepesen gyengébb kapcsolatot mutat a havi jövedelem és a többféle adókedvezmény mellett alkalmazott progresszív SZJA keresztábra elemzése az egyéni szintre vonatkozóan. Társadalmi szinten ez a kapcsolat tovább gyengül. A válaszadók

nagyobb arányban tartják csak részben megfelelőnek mindegyik jövedelemszinten, míg saját magukra vonatkozóan markánsabb a különbség. A mintavételben külön csoportként mért havi 400 ezer forintnál is többet keresők 71 százaléka tartja kedvezőtlennek, de a társadalmi szolidaritást mérlegelve már inkább elfogadhatónak tartják ők is.

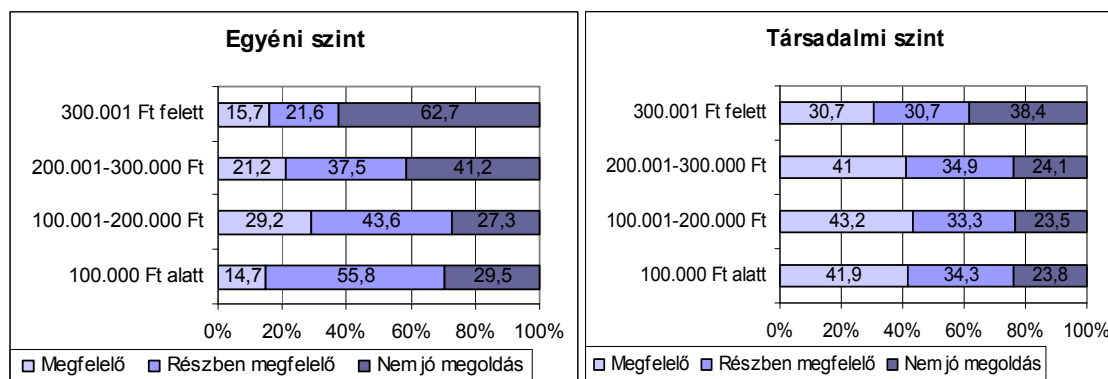

61. ábra: Megfelelőnek tartja-e a progresszív személyi jövedelemadót, többféle adókedvezménnyel?

Forrás: Primer kutatás alapján

- **Progresszív SZJA, néhány adókedvezménnyel**

Egyéni szinten a jövedelem növekedésével egyre kevésbé tartják jó megoldásnak, társadalmi szinten azonban a vélemények kevésbé különböznek a havi jövedelem alapján.

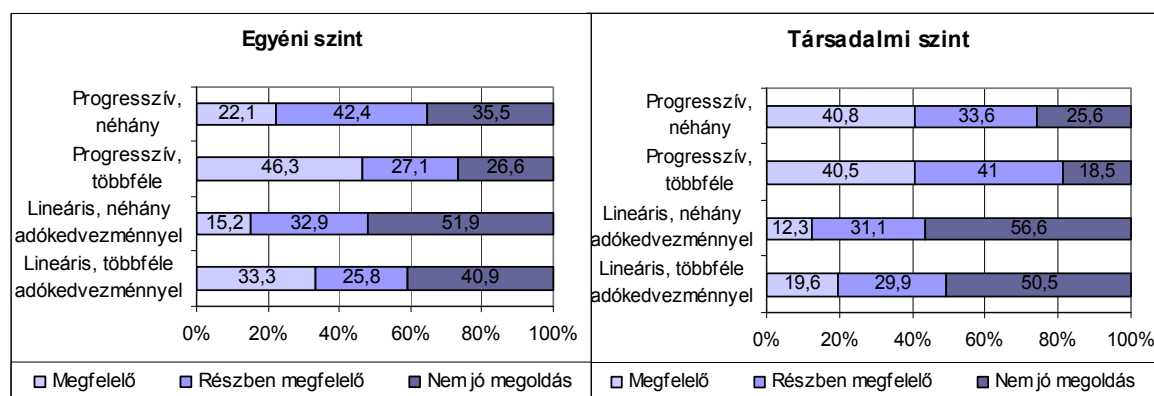

62. ábra: Megfelelőnek tartja-e a progresszív személyi jövedelemadót, néhány adókedvezménnyel?

Forrás: Primer kutatás alapján

A 300 ezer, ezen belül is a 400 ezer forint feletti havi jövedelemmel rendelkezők válasza alig térnek el az előző pontban tapasztaltaktól, vagyis megállapítható, hogy a progresszív adózásról alkotott véleményük független a rendszer mellett érvényesíthető adókedvezményektől. Társadalmi szinten a válaszadók háromnegyede legalább részben jó megoldásnak tartja a néhány adókedvezmény mellett alkalmazott progresszív személyi jövedelemadót.

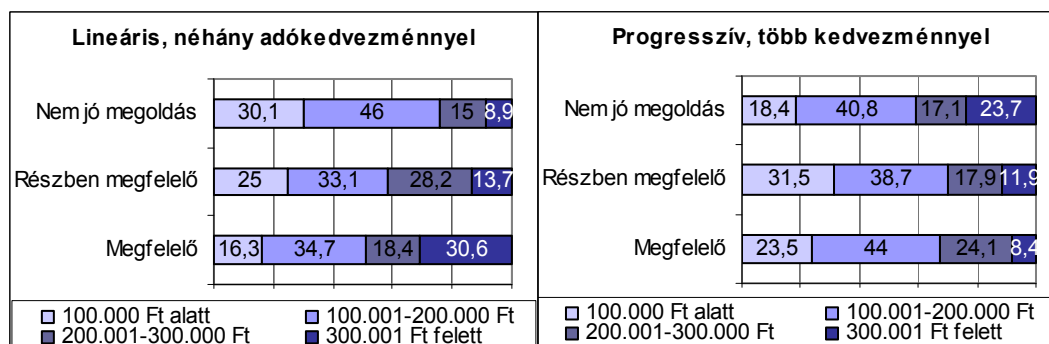
A kérdéseket és a rájuk adott válaszokat az adóztatás típusa szerint csoportosítva kitűnik, hogy a progresszív adóztatás támogatottsága erősebb a lineáris változatnál. A néhány kedvezmény mellett alkalmazott lineáris személyi jövedelemadót a válaszadók több mint fele nem helyesli, de társadalmi szinten a többféle kedvezmény érvényesítését kínáló verziót is hasonlóan ítélik meg. Egyéni szinten (értelemszerűen) a többféle kedvezmény melletti változatokat preferálják, társadalmi szinten azonban sokkal inkább a progresszivitás biztosítását tartják fontosabbnak.

63. ábra: Milyen típusú személyi jövedelemadóztatást tart megfelelőnek?

Forrás: Primer kutatás alapján

Társadalmi szempontokra vonatkozó válaszokat a keresztábra elemzés során az oszlopváltozó (minősítés) szerint is vizsgáltam. A 64. ábra tehát azt szemlélteti, hogy azok közül, akik az adott módszert megfelelőnek tartják, azok között milyen arányban szerepelnek az egyes jövedelmi csoportba tartozók.

64. ábra: A néhány adókedvezmény mellett alkalmazott lineáris személyi jövedelemadó támogatottsága jövedelemszintenként

Forrás: Primer kutatás alapján

A néhány adókedvezmény mellett alkalmazott lineáris személyi jövedelemadó az alacsonyabb jövedelműk közül kevesebben tartják megfelelőnek, a többféle

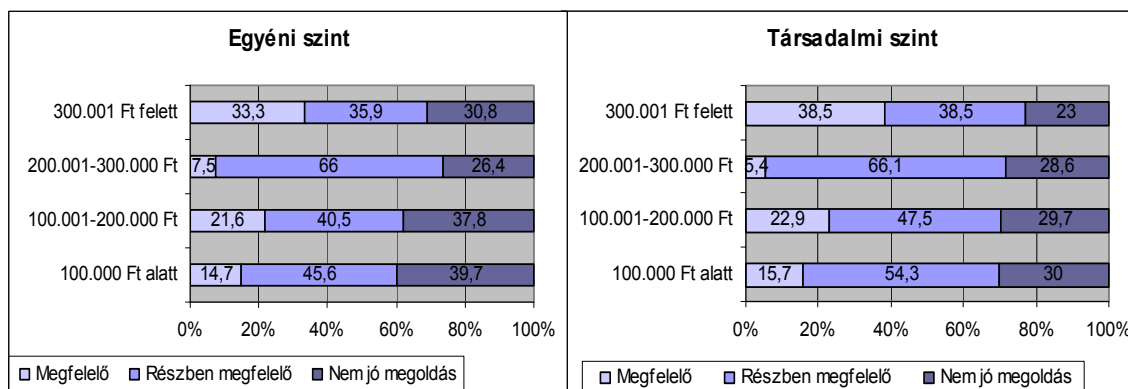
adókedvezmény mellett alkalmazott progresszív módszert pedig a 300 ezer forint feletti havi jövedelemmel rendelkezők támogatják legkevésbé.

- **A jelenleg érvényes családi kedvezmény megítélése**

A felmérésben részt vevők közül a 2012-ben érvényes családi kedvezmény minősítését már csak a válaszadók alig több mint 60 százaléka vállalta (mivel a válaszadók mintegy 40 százaléka nem, vagy nem igazán ismeri az aktuális szabályozást, ez az arány nem meglepő).

A válaszok megoszlása a különböző csoportképző ismérvek szerint eltérő képet fest. Az életkor alapján leginkább a 31-45 év közöttiek helyeslik (ők az eltartottakról való gondoskodásban leginkább érintettek).

A 200-300 ezer forint közötti havi jövedelemmel rendelkezők csoportjában a 3 vagy többgyermekesek már nem tudják a kedvezményt teljes mértékben kihasználni, így csak „részben megfelelő” választ adtak. A társadalomra vonatkozó véleményük alig különbözik az egyéni szinttől. A többi jövedelemkategóriában a társadalmi szintű támogatottság kissé magasabb, annak ellenére, hogy a kisebb jövedelemmel rendelkezők nem, vagy csak részben tudják érvényesíteni a családi adókedvezményeket.

65. ábra: A 2012-ben érvényes családi adókedvezmény megítélése

Forrás: Primer kutatás alapján

Az egyéni szinthez képest társadalmi szempontból növekvő támogatás figyelhető meg a gyermekek száma szerint végzett vizsgálat értékelésekor is, függetlenül a gyermekek számától. A családi kedvezmény megítélése a gyermektelenek számára speciális kérdés, hiszen ők (jelenleg) nem tudják érvényesíteni a kedvezményt. A gyermektelenek 71,5 százaléka viszont 30 év alatti, így amennyiben a kedvezmény hosszabb távon is megmaradna, számukra is fontos támogatás lenne a gyermeknevelés költségeihez.

4.4.5. Összegzés

2011-től hazánkban bevezetésre került az egykulcsos személyi jövedelemadó rendszer, amely - különösen az adójóváírás egy évvel később történő megszüntetésével - jelentősen átrendezte a különböző jövedelemkategóriákba tartozó magánszemélyek adóterhelését. Az új típusú családi kedvezmény a gyermeket nevelők számára minden korábbinál nagyobb adóelőnyt biztosít, főképp az átlagosnál magasabb jövedelemmel rendelkező, három vagy többgyermekes családok számára. Az adóalanyok nagyobb hányada azonban - megfelelő nagyságú jövedelem hiányában - a kedvezményt csak részben tudja igénybe venni.

A kérdőíves felmérés válaszadói önmagukra nézve természetesen a többféle adókedvezményt tartalmazó személyi jövedelemadó rendszert tartják jobbnak, és inkább a progresszív változatot preferálják. Társadalmi szempontból viszont a két ismerv közül fontosabb a rendszer progresszivitása, a lineáris adóztatást a válaszadók több mint fele utasítja el, függetlenül a kedvezmények számától. A jelenleg érvényes családi kedvezmény megítélésekor a válaszadók nagyobb csoportja a „részben megfelelő” választ adta, a határozott véleménnyel bírók között azonban magasabb azok aránya, akik nem tartják jó megoldásnak egyéni és társadalmi szinten sem.

4.5. Egy lehetséges személyi jövedelemadó rendszer bemutatása – saját modellen keresztül

A kutatásaim során a lineáris és progresszív rendszerek összevetése, valamint a gazdasági környezet alapján úgy vélem, hazánkban a lineáris változat bevezetése 2011-nél korábban talán kedvezőbb lett volna. Számításaim kiinduló pontjául 2004. évet - a szlovákiai egykulcsos adó bevezetésének évét - tekintettem kiinduló pontnak, így a Költségvetési előirányzatban szereplő 2011-2013. időszakra vonatkozó adatok figyelembe vételével összesen 10 évre készítettem becslést.

A szakirodalom áttekintését követően megállapítható, hogy a minimálbér, vagy akörüli jövedelemre vonatkozó lényegesen alacsonyabb adóterhelés, illetve határadókulcs „mesterségesen” ebben a kategóriában tartja a jövedelmek jelentős részét (ez persze nem jelent megoldást azokra az adóalanyokra, akik a mérsékelt nettó munkabért a munka nélkül elérhető támogatásokkal vetik össze). A családi kedvezmény tényleges érvényesülését is gátolja az adójóváírás, hiszen az alacsonyabb keresettel rendelkező családok jövedelmi

pozícióját a kedvezmény nem javítja. A fentiek alapján minimálbér általános adómentességét és az adójóváírás rendszerét sem támogatom.

4.5.1. A modell főbb jellemzői

Az adó mértéke 19 százalék - a 2. változatban 20 százalék - minden jövedelemtípusra, adójóváírás nélkül. A családi kedvezmény - a jelenlegi rendszerhez hasonlóan - adóalap-csökkentő tétel, összege pedig az adóévi minimálbérhez kötődik: egy és két kedvezményezett eltartott esetén az adóévi minimálbér összegének 67 százaléka kedvezményezett eltartottanként, 3 vagy több eltartott esetén pedig az adóévi minimálbér másfélszeresének 67 százaléka, kedvezményezett eltartottanként. (1 és 2 eltartott esetén a hatályos törvény szerint 2012-ben az adóalap-korrekció összege a minimálbér 67,2 százaléka, ezért a modellben én is ezt az arányt építettem be.) Az adócsökkentő tétel összege házastársak és a legalább 3 éve együtt élő élettársak között megosztható, amit mindkét esetben a lakcímnnyilvántartás (lakcímkártya) alapján lehetne ellenőrizni.

A modell előnyei:

- A horizontális méltányosság elve biztosított
- A vertikális méltányosság a gyerekkedvezménnyel érvényesül
- Adójóváírás nélkül biztosítja a 2 gyermeket nevelő kétkeresős család mindkét tagja számára a minimálbér kétharmadának adómentességét
- Nincs magas(abb határ)adókulcs, ami adóelkerülésre ösztönözne
- Egyszerűbb, átláthatóbb:
 - tervezhetőbb a költségvetés és az adóalanyok számára is
 - csökkenthető az adminisztráció, és az ellenőrzés költsége (vagy a nagyobb számú, gyorsabb ellenőrzés lehetősége mellett a lebukástól való félelem miatt az adóalap szélesedhet)
 - Nem kell évente módosítani (a minimálbér emelésével „önszabályzó”)
 - A családbarát adórendszer megvalósítása egykulcsos adó mellett egyszerűbb (a progresszív mellett alkalmazott német „splitting” vagy a francia eltartott-koefficiens bonyolultabb)
- Egyéb előnyök:
 - Jobban érvényesülne az az elv is, amely elsősorban azokat a családokat kívánja kedvezőbb helyzetbe hozni, ahol a szülőknek (munka)jövedelme

van, hiszen a kedvezmény a minimálbér növekedésével együtt emelkedik, ezzel a legális munkavállalás és jövedelembevallás felé orientálva

- munkáltatók talán szívesebben alkalmaznának gyerekeseket, akiknek a nettó bére magasabb azonos bérköltség mellett, hosszú távon pedig lojálisabbak.

A módszer a gyermektelenekre nézve ugyan hátrányos, így a „gyermektelenségi adó” kifejezés az önhibájukon kívül gyermektelenekre kis túlzással, de igaz. A társadalombiztosítási rendszerek fenntarthatóságához viszont a gyermeket nevelők többet tesznek hozzá. A kedvezmény ugyanakkor - ahogy a 2011-től érvényes is - a harmadik gyerekekhez „extra-juttatást” kapcsol, ami az átlagbérnél alacsonyabb jövedelmek esetén csak részben realizálható.

4.5.2. Az adóbevételek becslése

A bevallott jövedelmek alapján az alábbi összefüggések figyelembe vételével becslést készítettem az adóbevételekre vonatkozóan.

$$(1) \quad R = Y * r$$

ahol:

R = SZJA bevételek
Y = bevallott jövedelmek
r = adókulcs

$$(2) \quad R = (Y - k) * r$$

ahol:

k = gyerekkedvezmény miatti korrekció

$$(3) \quad R = [Y_0 + (Y_1 - k_1) + (Y_2 - k_2) + (Y_3 - k_3) + Y_s] * r$$

ahol:

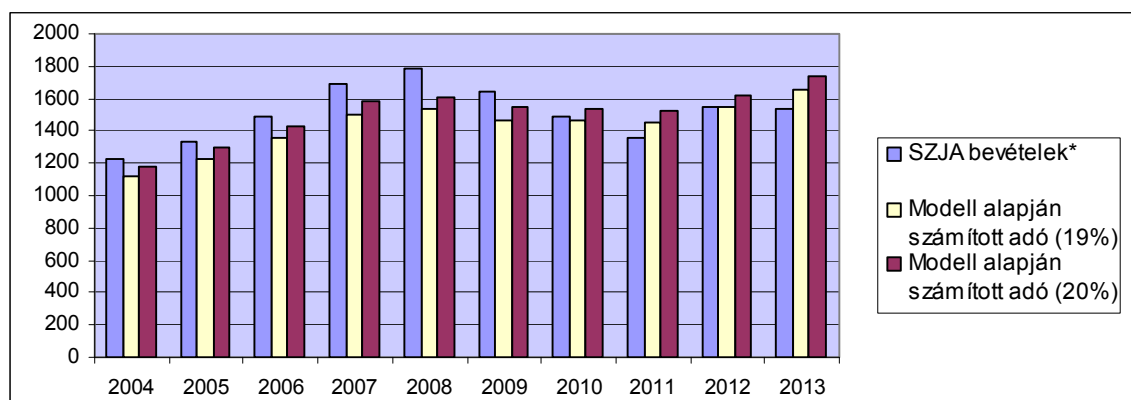
Y_0 = A gyermektelen adóalanyok jövedelme
 Y_1 = 1 gyermekes adóalanyok jövedelme
 Y_2 = 2 gyermekes adóalanyok jövedelme
 Y_3 = 3 vagy többgyermekes adóalanyok jövedelme
 Y_s = Elkülönülten adózó jövedelmek
 k_1 = 1 gyermekesek által érvényesített adóalap korrekció
 k_2 = 2 gyermekesek által érvényesített adóalap korrekció
 k_3 = 3 és többgyermekesek által érvényesített adóalap korrekció

Mózer (2004) tanulmányában szereplő táblázat (M7.) megoszlási adatai szerint 1146 ezer fő érvényesíthetett volna családi kedvezményt 2002-ben, legfeljebb 1936 ezer gyerek után. A jövedelmi eloszlásokat vizsgálva azonban kiderül, hogy közel 110 ezren biztosan nem tudták érvényesíteni. Az 57. ábra (4.4.2. fejezet) forrásául szolgáló KSH

adatok alapján ebben az évben 2046 ezer gyerek után folyósítottak családi pótlékot, vagyis a gyerekek 5,4 százaléka élt olyan családban, ahol egyik szülő sem nyújtott be adóbevallást. A helyzet 10 év alatt lényegesen kedvezőtlenebbé vált, hiszen a KSH 2011-es jelentésében arról számolt be, hogy a „magyar gyermekek több mint 16%-a él olyan háztartásban, ahol nincs kereső”. Ennek a ténynek, illetve az eltartottak számának csökkenéséből adódóan a Költségvetési Tanács (2010) 1034 ezer főt prognosztizál a jogosultak közé, akik közül 140 ezer fő az adójóváírás miatt esne el a kedvezmény érvényesítésétől.

A jövedelmi megoszlást áttekintve (Mózer, 2004) viszont nyilvánvaló, hogy az adójóváírás miatt az alacsony jövedelmi kategóriába tartozó családok többsége a 2. gyerek után sem tudta az adókedvezményt érvényesíteni. A gyermeket nevelők jövedelmi viszonyai alig térnek el egymástól az eltartottak száma szerint, mindössze 1-2 százalékponti különbség mutatkozik az egyes jövedelemkategóriák arányai között. A Költségvetési Tanács (2010) hatástanulmánya az új típusú családi kedvezményre vonatkozóan is azt állapította meg, hogy a gyermeket nevelők jelentős hányada (becslésük szerint 47 százaléka) a részlegesen igénybe vevők közé kerül.

A modell alapján fizetendő adó számításának összefoglalása a 17. mellékletben található, amit a 66. ábrán az adott időszak tényleges befizetéseivel, illetve 2011-2013-ra vonatkozóan a költségvetési előirányzatban szereplő összeggel hasonlítottam össze.

66. ábra: A személyi jövedelemadó bevételek alakulása (Mrd Ft)

*2004-2010. tényadatok, 2011-2013. tervadatok

Forrás: Saját számítások (M17.), NAV (2011a) és Magyarország Kormánya (2012) alapján

Az adóalap-csökkentő tétel meghatározásánál 2013-ra 106.000 forintos minimálbérrel kalkuláltam, de a 2002-től évente átlagosan 14 ezer fővel csökkenő jogosultak körét 2012-hez képest változatlanul hagytam. A határadó kulcsok csökkentése az átlagosnál magasabb jövedelműek esetén növelheti a munkakinálatot és a bevallott

jövedelmeket (Benedek – Kiss, 2011 és Költségvetési Tanács, 2010), így a lineáris személyi jövedelemadó bevezetése expanzív gazdasági környezetben várhatóan magasabb adóalapot és adóbevétel-többletet is eredményezett volna.

A bevallott, illetve tervezett jövedelmek alapján a modell feltételeivel végzett érzékenységi vizsgálat azt mutatja, hogy a 10 év átlagában 20 százalékos lineáris adó mellett teljesült volna a törvény által meghatározott feltételek melletti adóbevétel. 19 százalékos adókulccsal mintegy 5 százalékkal alacsonyabb kötelezettség keletkezett volna.

4.6. Új és újszerű eredmények, tézisek

A kutatómunka a hazai és nemzetközi szakirodalom átfogó tanulmányozásán alapul, amelyeket további saját szekunder adatfeldolgozás és elemzés, valamint ezeket kiegészítő primer kutatás tesz egységes egésszé.

A szakirodalomban fellelhető vélemények, álláspontok összegzéseként megállapítottam, hogy az európai országok személyi jövedelemadó rendszere rendkívül sokszínű, az elvonás mértékét, progresszióját és a kedvezményeket tekintve is. Az Unió tagállamai körében az adóharmonizáció ezen adónemre vonatkozóan nehézségekbe ütközik, amelynek egyik fontos oka az, hogy ez az adónem függetleníthető legkevésbé az adott ország gazdasági, társadalmi, szociális és kulturális környezetétől. Közös vonásként emelhető ki az adócsökkentés (amelynek üteme eltérő), valamint a családok számára - változatos módon és nagyságrendben - nyújtott adóelőny is.

A felállított hipotézisekhez illeszkedően a vizsgálatok alapján az alábbi téziseket fogalmaztam meg:

1. Változatlan bevallott összes jövedelem esetén 2004-2010. között adókedvezmények nélkül 19 százalékos adókulcs biztosította volna az időszak alatt realizált adóbevételt. Számításaimmal igazoltam, hogy a családi kedvezmény 2004-2010. között érvényes feltételrendszere mellett a 7 év átlagában szintén elegendő lett volna a 19 százalékos adómérték, az évenkénti bevételtöbbletet viszont csak 20 százalékos lineáris adóval lehetett volna elérni. 20 százalékos adókulcs a vizsgált időszak alatt az összesített tényadatoknál magasabb adófizetési kötelezettséget eredményezett volna a családi adókedvezmény 2004-ben érvényes feltételeinek változatlanul hagyása mellett is.

2. Az adóbevallásokból összeállított szekunder adatbázis, valamint a primer kutatás alapján megállapítottam, hogy az adójóváírás érvényesítése mellett az alacsonyabb jövedelemkategóriákban további adókedvezmény igénybe vételére kevésbé nyílt lehetőség, mint a - kisebb létszámú - magasabb keresetűek esetében. A jövedelem növekedésével többféle kedvezménnyel tudják a magánszemélyek csökkenteni a számított adót, és az összes adókedvezményből relatíve nagyobb részt vettek igénybe. A mintában szereplő válaszokat elemezve arra következtettem, hogy adójóváírással a 100-200 ezer forintot keresők, más adókedvezményekkel pedig a 200-300 ezer forint havi jövedelmet szerzők csökkentették legnagyobb mértékben a számított adót. Az adójóváírás mellett a családi kedvezmény és az életbiztosítások díja utáni adókedvezmény érvényesítésére került sor leginkább. Ez utóbbi lehetőséggel a gyermektelenek és a magasabb jövedelemmel rendelkező gyermeket nevelők nagyobb arányban éltek.
3. A primer kutatáshoz kapcsolódó elemzéssel alátámasztottam, hogy gyermekneveléshez kapcsolódó támogatások szerepét a magánszemélyek rendkívül fontosnak tartják, a válaszadók több mint négyötöde úgy véli, a gyermeknevelés nemcsak a szülők feladata. Az alanyi jogon járó családi pótlék megítélése független a megszerzett jövedelmek nagyságától.
A jövedelemkorlát mellett alkalmazott változat a magasabb jövedelemmel rendelkezők számára kevésbé felel meg, lényeges azonban, hogy társadalmi megítélése alig tér el az alanyi jogon folyósított változattól. A személyi jövedelemadó kedvezményt jövedelemnagyságtól függetlenül lényegesen többen támogatják, ha kiegészül a családi pótlékkal. Az adókedvezményt a szülőképes korban lévők preferálják leginkább. Az adókedvezmény eltartottak számához viszonyított mértékéről a gyermeke(ke)t nevelők és a gyermektelenek hasonlóan gondolkodnak, a gyermekszámmal növekvő összegű kedvezmény elsőbbséget élvez, társadalmi támogatottsága azonban kisebb, mint egyéni szinten.
4. A primer kutatással a H4 hipotézist csak részben tudtam alátámasztani. A gyermekvállalásra vonatkozóan a válaszadók 60 százaléka nyilatkozott úgy, hogy nem befolyásolja döntését az adórendszer változása (további 14 százalékát „talán, kismértékben”). A másik három hosszabb távot érintő döntéshez kapcsolódóan az előzőnél már erőteljesebb hatás érvényesülését számszerűsítettem: míg a továbbtanulásra vonatkozóan a legérintettebb korosztály esetében is csak közel

azonos azok aránya, akik döntésére nincs hatással, azokéval, akikére igen; lakásvásárlásra vonatkozóan a teljes minta megoszlása kiegyenlített; leginkább pedig a megtakarítási döntéseknél érvényesül az adótörvény-módosítások hatása.

A szakirodalmi szintézis, valamint szekunder adatok elemzését követően megállapítottam, hogy az adórendszeren keresztül nyújtott előnyöknek lehet ugyan befolyásoló szerepe a termékenységi rátára, a minta alapján függvényszerű kapcsolat azonban nem volt kimutatható. Különösen igaz ez hazánkban, ahol az elmúlt húsz évben az adókedvezmények összege, és a családi pótlékhoz viszonyított aránya is folyamatosan, irányát és nagyságrendjét tekintve is többször módosult. A GDP arányos költségvetési kiadások determináló hatása viszont hazai és nemzetközi viszonylatban is érvényesült.

5. A kérdőíves felmérés alapján megállapítottam, hogy a 2012-ben hatályos személyi jövedelemadó törvény (lineáris, néhány adókedvezménnyel) támogatottsága egyéni és társadalmi szinten is alacsonyabb a progresszív, illetve többféle kedvezményt tartalmazó adórendszerhez képest. A 200 ezer forint alatti havi jövedelmet szerzők több mint 60 százaléka, de az e feletti jövedelmet realizáló válaszadók mintegy 40 százaléka szerint sem jó megoldás. Társadalmi szempontból fontosabbnak ítélik az adórendszer progresszivitását, mint az adókedvezmények számát.

A jelenleg érvényes családi kedvezmény megítélésekor a válaszadók több mint fele a „részben megfelelő” választ adta, de magas azok aránya is, akik nem tartják jó megoldásnak (28,6 százalék). Leginkább a 300 ezer forint feletti jövedelemmel rendelkezők, a három és többgyerekesek, valamint a 31-45 év közöttiek helyeslik. A társadalmi megítélése kedvezőbb, és kisebb a csoportok közötti különbség is.

6. A hazai és több európai ország személyi jövedelemadó rendszerének áttekintését követően egy saját modellt is készítettem, amely alapján 19 és 20 százalékos lineáris adókulcs alkalmazásával érzékenységi vizsgálatot végeztem. Számításaimmal igazoltam, hogy a minimálbér (3 vagy több eltartott esetén a minimálbér másfélszeresének) kétharmadával azonos összegű gyermekkedvezmény mellett a vizsgált 10 év átlagában 20 százalékos lineáris adó mellett teljesülne a törvény által meghatározott feltételek melletti adóbevétel. 19 százalékos adókulccsal 2004-2013. között ennél mintegy 5 százalékkal alacsonyabb adókötelezettség keletkezne.

5. KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK

Az adóelvonás szerkezete az európai országokban átrendeződött az elmúlt húsz év alatt, a munkajövedelmekhez kapcsolódó adócsökkentés a kétezres évek végéig jellemző tendenciaként érvényesült. A szükségesnek tartott adóbevételek biztosításához a fogyasztáshoz kapcsolódó adónemek szerepe egyre erősebb. A nemzetközi gyakorlatban az általános forgalmi adóból, valamint a jövedéki adóból származó adóbevételek aránya erősödő és egyre több országban alkalmaznak a környezeti terheléshez kötődő adónemeket. A zöld adók bevezetésével, kiterjesztésével rövid távon az adóbevételek növelhetők, hosszú távon viszont optimális esetben - különösen magas adótétel mellett - a környezettudatos magatartást erősíthetik.

A közvetlen adók aránya csökkent ugyan az adóbevételek között, de ezen belül a személyi jövedelemadó szerepe az európai országok átlagában jelentősen nem módosult.

Az uniós tagállamok a személyi jövedelemadó tekintetében ragaszkodnak leginkább (adó)szuverenitásukhoz, így ezen adónem tekintetében ún. negatív harmonizációról beszélhetünk. Ennek megfelelően a tagállamok nemzeti adóztatása is sokszínű, amelyeket mélyebben elemezve néhány közös vonás kiemelhető. Az adómérséklés a progresszív adóztatás mellett általában a legmagasabb adókulcs csökkentésével, lineáris adó bevezetésekor pedig a korábbi átlagadókulcsnál alacsonyabb adómérték meghatározásával valósult meg. A progresszív adóztatást alkalmazó tagállamokban azonban az egyes jövedelemszintekhez kapcsolódó adóterhelést tekintve komoly eltérések tapasztalhatók.

Az adóalanyok családtípusa alapján is jelentős különbségek lehetnek, mivel a legtöbb európai ország az adórendszeren keresztül is támogatja a gyermeknevelést. Ennek mértéke és módja viszont változatos: az „egyszerűbb” adókedvezménytől a családi kvóciens alkalmazásáig számos megoldással találkozhatunk. A családtámogatás speciális módon valósul meg abban az esetben, ha a személyi jövedelemadó rendszer biztosítja az egyéni adózás mellett a családi adózás választásának lehetőségét. A családi adózásra többféle módszer létezik. Ezek közös vonása, hogy az adókötelezettség a családtagok által megszerzett jövedelem és az ebből élő családtagok száma alapján kerül meghatározásra, ezáltal a progresszivitás csökkenthető. Számos előnye mellett az egyik legfontosabb hátránya, hogy lényegesen bonyolultabb szabályozást és nyilvántartást igényel. Ez utóbbi a

legerősebb ellenérv, különösen az együttélési szokások változása, a konzervatív családtípus háttérbe szorulása következtében.

A személyi jövedelemadó terhek összevetésnek elsősorban az adóalanyok szintjén van jelentősége. A vállalkozások (foglalkoztatók) szempontjából azonban az adóék mértéke sokkal inkább meghatározó. Az élők munkaadó és járuléktérhelése hazánkban nemzetközi összehasonlításban is magasnak számít, az európai országok közül csak Németországban és Belgiumban volt magasabb. Az OECD átlagot mintegy 10 százalékkal meghaladó adóék további csökkentése ezért a foglalkoztatás-növelés és a versenyképesség szempontjából is fontos. A magas élők munkaadó terhek következtében az adóelkerülés aránya nagy, a potenciális adóalap egyre szűkül. Az adóoptimalizálás lehetőségét a bérjellegű és a tőkejövedelmek közötti terhelés különbségének mérséklésével, illetve megszüntetésével is célszerű korlátozni. A termelési tényezők szabad áramlása mellett ugyanakkor az egyes országok közötti határ átlépésével az adófizetési kötelezettség nagyságrendje szintén befolyásolható. Ez utóbbi egy-egy tagállam tervezett adóbevételeinek tényleges teljesülését is módosíthatja, így tovább erősítheti a kormányzati szándékot a vagyoni típusú adók, valamint a közvetett adók arányának növelésére.

Az adórendszer egyszerűsítésének igénye, valamint az adómérséklés a Közép-Kelet Európai országok körében a lineáris személyi jövedelemadó bevezetésével valósult meg. Ehhez a trendhez csatlakozott 2011-től Magyarország is. A külföldi tapasztalatok azonban korántsem egységesek. Az adóreform átfogó gazdaságpolitikai szerkezetváltás részeként, expanzív gazdasági folyamatok mellett hozott pozitív eredményt, különösen, ha ennek során a munkaerőköltségek jelentősen csökkentek. A válság következtében több országban is felmerült a többkulcsos személyi jövedelemadóhoz való visszatérés. A szakirodalomban publikált eredmények alapján a hazai bevezetés mellett és ellen is több érvet lehet felsorakoztatni, nem szabad azonban az adott gazdasági-társadalmi, valamint kulturális környezetet sem figyelmen kívül hagyni. Az átalakítás hosszú távú hatásait pedig még stabil fiskális környezetben is nehéz modellezni.

Hazánkban a bevallott jövedelmek átlagos adóterhelése a vizsgált időszak alatt csökkenő tendenciát mutatott, majd 2009-től a személyi jövedelemadó bevételek aránya is mérséklődött az összes adóbevételben. A 2011-es törvénymódosítások következtében ez az arány tovább csökkent, a költségvetési terv szerint 2012-ben várhatóan 14 százalék alatt marad. Az adóelvonás szerkezete tehát módosult, erőteljesebbé vált a forgalmi-fogyasztási adók súlya. Az általános forgalmi adó kulcsa 2012-től 27 százalékra nőtt, ami Európában jelenleg a legmagasabb. A jövedéki adóterhek nagymértékben emelkedtek,

valamint új adók (pl. népegészségügyi termékadó, ágazati különadók) is bevezetésre kerültek. A vagyontárgyakra kivetett adók köre és jelentősége lényegesen alacsonyabb az európai átlagnál, amit a tradíciók megléte, illetve hiánya is befolyásol. 2010-ben az előző évben bevezett vagyoadókat hatályon kívül helyezték.

A magyar személyi jövedelemadó rendszer a kétezres évekre - úgy vélem - elérte a Földes (2001) által karácsonyfához hasonlított állapotot, és egyre távolabb került a jó adórendszerrel szemben megfogalmazott elvárásoktól. Az egyszerűsítés szükségessége nyilvánvalóvá vált. A kedvezményekkel túlsúlyos személyi jövedelemadó rendszer bonyolult, ami az áttekinthetőséget és az ellenőrzés hatékonyságát is gyengíti. A kedvezmények körének szűkítése közgazdaságilag tehát indokolt lehet, néhány kiemelt adópolitikai preferencia megtartása mellett. Ilyen jelentős célkitűzés lehet a kedvezőtlen demográfiai tendenciák következtében a hosszú távú öngondoskodás ösztönzése, valamint a gyermeknevelés költségeihez való hozzájárulás. Az adórendszer módosítása előtt a más országok gyakorlatában megvalósított, vagy csak adóelméletekben létező módszerek bevezetésének tervezése során az aktuálisan (és reálisan) várható előnyöket és hátrányokat azonban mérlegelni kell.

Bármilyen eszközrendszer - így az adókedvezmények tényleges hatása is - csak kiszámítható gazdaságpolitikai környezetben érvényesülhet. A felelősségteljes gyermekvállalás hosszú távú „projekt”, így a családok számára a tervezhetőség kulcskérdés. A családi adókedvezmény befolyásoló szerepe utólagos, akár több évvel az intézkedés bevezetését követően jelenik meg. A gyermekes családoknak nyújtott adóelőny a családtámogatási rendszerek fontos pillére, ugyanakkor nem szabad elfelejteni, hogy pozitív hatásai csak komplex módon, a többi befolyásoló tényezővel együttesen érvényesülnek. A nemzetközi kutatások, valamint az OECD adatbázisa alapján készített vizsgálataim alapján megállapítottam, hogy elsősorban a GDP-arányos költségvetési támogatások hatása számszerűsíthető. A nemzetközi termékenységi ráták elemzése során az is nyilvánvaló vált, hogy míg a negatív változtatások hatására rendkívül gyorsan csökken a születések száma, a családpolitikai támogatások kiterjesztése csak lassan fejt ki kedvező hatást a gyermekvállalásra.

Az adóztatás alapelvei között a méltányosságot valamennyi iskola kiemeli, a horizontális és a vertikális méltányosság együttesét azonban szinte lehetetlen megvalósítani. Az adójóváírás kivezetésével 2012-től az alacsony - alapvető szükségleteket fedező jövedelem - is adókötelessé vált. A redistribúció a gyermekes családok irányába erősödött, a korábbi - alacsonyabb munkajövedelmeket tehermentesítő - rendszerhez

képeket. A családi adókedvezménnyel így a gyermeket nevelő családok ugyan nagyobb arányban tudnak élni, de a nettó jövedelmi pozíciójuk nem javult. Pozitív változást az új típusú személyi jövedelemadó rendszer a közepesnél magasabb jövedelemmel rendelkező többgyermekes munkavállalók számára jelent, azokban a családokban viszont, ahol nincs kereső szülő, a csökkenő reálértékű családi pótlékot nem kompenzálja. Súlyos kérdésként merül fel az is, hogy a gyermektelenek számára „gyermektelenségi adóként” funkcionál, annak ellenére, hogy a felosztó-kirovó típusú társadalombiztosító rendszerek működése során az ő esetükben a generációk közötti gondoskodás nem teljesül. A gyermekvállalás ösztönzése és a gyermeknevelés támogatása tehát közös érdek, a jól képzett, komoly erkölcsi tartással bíró fiatalok képezik a fenntartható társadalom alappilléreit.

További kutatási területként a fentiek alapján úgy vélem, kiemelt jelentőségű annak mélyebb elemzése néhány év múlva, hogy az adójóváírás kivezetése hogyan hat hazánkban a munkakínálatra és a bevallott jövedelmekre, különös tekintettel az adójóváírás sávhatára körüli jövedelmekre (határadókulcs csökkenése), valamint a legalacsonyabb jövedelmekre vonatkozóan (munkanélküli juttatások, illetve feketemunka alternatívájaként). Vizsgálat tárgyát képezhetné az is, hogy a lineáris adóztatás radikális egyszerűsítést jelent-e hazánkban a gyakorlati alkalmazás során, és ez növeli-e az adófizetési hajlandóságot, segíti-e a rejtett gazdaság kifehéritését, összevetve a nemzetközi tapasztalatokkal.

A családi adókedvezményt ténylegesen igénybe vevők körére kiterjedő empirikus vizsgálat a kedvezményt érvényesítőket jövedelmi decilisenként, illetve az eltartott gyermekek száma alapján csoportosítva, valamint a „kihasználatlan” kedvezmény nagyságrendjét meghatározva irányt mutathatna a jelenlegi rendszer esetleges korrekciójához. Érdekes primer kutatás kapcsolódhatna ahhoz is, hogy az egyes családtípusok gyermekvállalási döntéseit befolyásolja-e a hatályos adókedvezmény, amely többszörös adóelőnyvel kecsegtet a harmadik gyermekhez kapcsolódóan, miközben sajnálatos módon egyre kevesebb második (sőt első) születik. Az utóbbi néhány évben a három gyermeket vállaló családok száma nem csökkent, a gyermektelen és egy gyermeket nevelő párok száma és aránya viszont növekedett, különösen a középfokú végzettséggel rendelkező, átlagos és annál alacsonyabb jövedelemet szerzők körében. Azt azonban az eddigi elemzések is kimutatták, hogy az anyagi szempontok mellett a tradíciók, a szűkebb közösségben érvényesülő normák, valamint az egyéni belső értékek szerepe is meghatározó.

6. ÖSSZEFOGLALÁS

A három klasszikusnak számító gazdasági funkció – allokáció, redisztribúció, stabilizáció – szerepe történelmi koronként és kormányzatonként eltérő, a köztük lévő összhang kialakítása az aktuális célkitűzések figyelembe vételével történik. A költségvetési egyensúly érdekében azonban az adóbevételek biztosításának prioritása jellemzi az európai országok gyakorlatát. Az adóterhek megosztására vonatkozó elméletek megvalósítása számos problémát vet fel. A progresszív adóztatás helyett több ország is a lineáris változatot választotta, de a várt előnyök nem egységesen jelentkeztek.

Az uniós tagállamok körében a személyi jövedelemadóra vonatkozóan rendkívül erős az adószuverenitás, így pozitív harmonizáció nem valósult meg. A néhány közös jellemző között kiemelendő a személyi jövedelemadó kulcsok – eltérő intenzitású, de – általánosan megfigyelhető mérséklése a kétezres évek végéig az élők munkaterheinek csökkentése érdekében.

Hazánkban a bevallott jövedelmek átlagos adóterhelése 2003-ban 20 százalék alá csökkent, ami jövedelemszintenként jelentős szórást mutatott. *Számításaim szerint 20 százalékos lineáris adókulcs a vizsgált időszak alatt az összesített tényadatoknál magasabb adófizetési kötelezettséget eredményezett volna a családi adókedvezmény 2004-ben érvényes feltételeinek változatlanul hagyása mellett is.*

Az adókedvezmények 2001-2010. között elérték a számított adó egynegyedét, amivel az adóalanyok évente több mint 80 százaléka mérsékelhette adóját. Az adókedvezmények feltételrendszere gyakran változott, a kedvezmények köre szűkült, hosszú távú hatás nem érvényesült. Az adójóváírás bővülése a munkavállalók számára nagy jelentőséggel bírt, ugyanakkor további kedvezmények igénybe vételének lehetőségét korlátozta. *Adókedvezménnyel leginkább a 200-300 ezer forint havi jövedelmet szerzők, adójóváírással pedig a 100-200 ezer forintot keresők csökkentették legnagyobb mértékben a számított adót.*

Az adókedvezmények között kiemelkedő a családi kedvezmény szerepe. A primer kutatás alapján *a gyermekneveléshez kapcsolódó támogatások szerepét a magánszemélyek rendkívül fontosnak tartják, a válaszadók 82,2 százaléka úgy véli, a gyermeknevelés nemcsak a szülők feladata.* A kedvezőtlen demográfiai folyamatok következtében az európai országok többsége az adórendszeren keresztül is hozzájárul a gyermeknevelés

költségeihez, (további) gyermekvállalásra ösztönözve a párokat. A termékenységi rátára gyakorolt pozitív hatás azonban csak hosszabb távon is stabil családtámogatási rendszer, illetve gazdasági környezet mellett érvényesülhet. *A szakirodalmi szintézis, valamint szekunder adatok elemzését követően megállapítottam, hogy az adórendszeren keresztül nyújtott előnyöknek lehet ugyan befolyásoló szerepe a termékenységi rátára, a minta alapján függvényyszerű kapcsolat azonban nem mutatható ki. A GDP arányos költségvetési kiadások determináló hatása viszont hazai és nemzetközi viszonylatban is érvényesült.*

A hazai személyi jövedelemadó rendszer átalakításának egyik lényeges eleme az új típusú családi kedvezmény. Az egykulcsos adó bevezetésével és az adójóváírás megszüntetésével a redisztribúció a gyermeket nevelő, munkajövedelemből élő családok irányába erősödött. A konstrukció megítélése azonban sem a magánszemélyek, sem a szakemberek körében nem egységes. A primer kutatás során *a válaszadók több mint fele a „részben megfelelő” választ adta a jelenlegi családi adókedvezmény megítélésékor, mellettük azonban magas azok aránya is (28,6 százalék), akik nem tartják jó megoldásnak a jelenlegi szabályozást.*

A hazai és nemzetközi személyi jövedelemadó rendszerek átfogó tanulmányozását követően egy saját modellt is készítettem. *Számításaimmal igazoltam, hogy a minimálbér kétharmadával azonos összegű gyermekkedvezmény mellett a vizsgált 10 év átlagában 20 százalékos lineáris adó mellett teljesült volna a törvény által meghatározott feltételek melletti adóbevétel.*

Megfelelő adórendszer kialakítása nem könnyű feladat. A tervezhetőség biztosításához nehezen nélkülözhető a kiszámítható cél- és eszközrendszer, másrészt viszont a folyamatosan változó gazdasági környezethez való alkalmazkodás lehetőségét is szükséges biztosítani. A 2011-től hatályos törvénymódosításokkal kapcsolatban néhány éven belül az *egyik legfontosabb elemzési feladat az lesz, hogy a lineáris adóztatás radikális egyszerűsítést jelent-e a gyakorlati alkalmazás során, és ez növeli-e az adófizetési hajlandóságot, segíti-e a rejtett gazdaság legalább részbeni kifehérítését.*

7. SUMMARY

The role of the three classic economic functions – allocation, redistribution and stabilisation – differs according to historical periods and governments, they are harmonised by taking the current targets into consideration. However, countries in Europe are characterised by giving priority to ensuring tax revenues in order to maintain the balance of the budget. It raises several issues of how to implement theories with reference to the distribution of the tax burdens. Instead of the progressive taxation a lot of countries have opted for the linear version, but the expected results were not the same.

Among the EU member countries personal income tax is strongly independent, therefore there have been no positive harmonisation. From some of the common features until 2010 there was a general decrease with different intensity in the personal income tax rates for reducing the burden of living labour.

In 2003 the general tax burden on declared incomes in Hungary fell under 20%, which showed a significant spread. *According to my calculations the 20% linear tax rate in the examined period would have led to a higher tax liability than shown by the collected data even if the conditions of tax allowance for families in 2004 had remained unchanged.*

Between 2001 and 2010 tax allowances reached 25% of the calculated tax, as more than 80% of taxpayers could reduce their taxes. The conditions of the tax allowances have changed a lot, the circle of allowances has been narrowed, and the long-term benefits could not make their way. The widening of the tax credit system was of great importance for workers, although it also restricted the possibility of having further allowances. *Employees with 200,000-300,000 Ft income per month could mostly reduce their taxes with tax allowances, while workers with 100,000-200,000 income could do it with tax credit.*

Among the tax allowances the family tax allowance has a significant role. On the basis of primary research *individuals regard allowances for childrearing as utmost important, 82.2% of the respondents think that bringing up a child is not only the task of the parents.* As a result of the unfavourable demographic processes the majority of European countries contribute to the costs of childrearing in order to encourage couples to have more children. The positive impact on the fertility rate can only be maintained in the case of a stable family support system and economic environment. *After analysing the scientific literature and secondary data I have come to the conclusion that the advantages through the tax system may affect the fertility rate, although on the basis of the samples no*

linear relationship can be proved. The defining impact of the GDP related budgetary expenditure could be observed both at national and international level.

A key element of the transformation of the Hungarian personal income tax system is the new family tax allowance. By launching the flat-rate tax system and abolishing the tax credit, redistribution has strengthened in the direction of families with children who have their incomes from wages and salaries. The assessment of the system is different both among individuals and professionals. In the course of primary research *more than half of the respondents (51.6%) answered “partly satisfactory” when evaluating the current family allowance system, yet the proportion of those who do not consider the current regulation as a good solution is also quite high (28.6%).*

After studying the national and international personal income tax systems I have set up an own model. *I have verified with my calculations that the tax income according to the conditions laid down by law would have been realised at 20% linear tax rate during 10 years on average if the allowance for children had equalled two-thirds of the minimum wages.*

The formation of the suitable tax system is not an easy task. It is necessary to plan a predictable system of targets and means, as well as provide opportunity for adapting to the continuously changing economic environment. Regarding amendments in laws effective as of 2011 *one of the most important tasks will be to examine whether the linear taxation means simplification in practice, increases willingness to pay taxes and helps at least partly bleach the black economy.*

8. MELLÉKLETEK

M1. Irodalomjegyzék

1. AMBRUS, A.– PARÁDI-DOLGOS, A.(2011): The influence of tax allowances on tax liability, 3rd International Conference of Economic Sciences, 19-20 May 2011. Kaposvár University, Vol 3 Suppl 1, pp. 367-376.
2. AMBRUS, R. – KAUFMAN, I. (2011): Tax-saving, innovative incentives for small and medium-sized enterprises. Journal of International Relations, University of Economics in Bratislava, 1/2011. Vol IX. pp. 77-84.
3. APEH (2003): Bulletin: Tájékoztató az APEH 2003. évi tevékenységéről, online, letöltve: 2009.11.06. http://www.nav.gov.hu/data/cms1549/bulletin_2003.pdf
4. APEH (2010a): Társasági adó, SZJA és EVA bevallások, az 1+1%-os felajánlások tapasztalatai, APEH Sajtótájékoztató Hátteranyag, online, letöltve: 2010.09.19. http://www.afeh.hu/data/cms163643/20100914_sajtotaj.pdf
5. APEH (2010b): APEH Sajtótájékoztatók, Archívumba került Sajtótájékoztató Hátteranyagok, APEH, online, letöltve: 2010.09.19. http://www.afeh.hu/magyar_oldalak/nav/archiv/hirek_sajto/sajtotaj
6. ALT, J.–PRESTON, I.– SIBIETA, L. (2008): The Political Economy of Tax Policy. IFS., online, letöltve: 2012.06.24. http://www.ifs.org.uk/mirrleesreview/reports/political_economy.pdf.
7. AZMAT, G.– GONZÁLEZ, L. (2009): Targeting Fertility and Female Participation Trough the Income Tax. Labour Economics, Elsevier,10.1016/j.labeco.2009.09.006. online, letöltve: 2012.06.05. http://www.econ.upf.edu/~gonzalez/Research_archivos/LE_2009.pdf
8. BALOGH, L. – GÁL, V. - PARÁDI-DOLGOS, A. (2010): Fából vaskarika? Egykulcsos családi jövedelemadózás lehetősége Magyarországon nemzetközi tapasztalatok alapján. „Hitel, Világ, Stádium” Nemzetközi Tudományos Konferencia, Sopron, 2010. november 3. (CD-n megjelent)
9. BAKOS, P.- BENCZÚR, P. – BENEDEK, D. (2008): Az adóköteles jövedelem rugalmassága. Becslés és egy egykulcsos adórendszerre vonatkozó számítás a 2005. évi magyar adóváltozások alapján. MNB, Kutatási Füzetek, 2008/7., letöltve: 2012.06.24. http://www.mnb.hu/Kiadvanyok/mnbhu_mnbfuzetek/mnbhu_wp2008_7
10. BAUERNÉ, FÜLÖP K. (2010): Az egykulcsos adó születése. Számvitel – Adó – Könyvvizsgálat 2010/11. p. 506.
11. BÁNFI, A. (2011): Egyszerű adórendszer – méltányos adóztatás. In: BÁNFI – BALOGH (szerk): Adózó munkaadók és adózó munkavállalók a korrupciómentes gazdaságban, tanulmánykötet. Béta Book Kft. Budapest. pp. 83- 101.
12. BÁNFI, T. – KÜRTHY, G. (2011): Egy kulcs helyett egyszerűség és átláthatóság! Figyelő, 2011./39. szám szeptember 29., letöltve: 2012.06.24. http://www.figyelo.hu/hetilap/20110927/banfi_tamas_kurthy_gabor/
13. BENCZÚR, P. – KÁTAY, G. – KISS, Á.- REIZER, B. – SZOBOSZLAI, M.(2011): Az adó- és transzferrendszer változásainak elemzése viselkedési mikroszimulációs modell segítségével. MNB Szemle, 2011.október, pp.15-27.

14. BENEDEK, D. – KISS, Á. (2011): Mikroszimulációs elemzés a személyi jövedelemadó módosításának hatásvizsgálatában. *Közgazdasági Szemle*, LVIII. évfolyam, 2011. február, pp.97-110.
15. BENEDEK, D. – LELKES, O. (2006): A magyarországi jövedelem-újraelosztás és egy egykulcsos adóreform vizsgálata mikroszimulációs modellel. *Közgazdasági Szemle*, LIII. évfolyam, 2006. július–augusztus, pp. 604–623.
16. BESSENYEI, G. – BOKOR, P. (szerk.) (2005): EU- tagállamok adózása. SALDO Kiadó, Budapest pp. 7-13.
17. BORSI, B.- FARKAS, L. – UDVARDI, A. – VISZT, E. (2009): Versenyképességi Évkönyv 2009. GKI Gazdaságkutató Zrt., 2009. p.64.
18. BORSZÉKI, É. (2010): Pénzügy. Gödöllő, Szent István Egyetem, pp. 180-203. online, letöltve: 2012.06.15.
http://www.gtk.szie.hu/datadir/content/file/penzugy_intezet/penzugy_msc_i_evf.pdf
19. BOTOS, J.- BOTOS, K.(2012a): A nyugdíjreform alapkérdései (2): Humántőke és nyugdíj. *Pénzügyi Szemle*, online, 2012. április 3., online, letöltve: 2012.04.22.:
<http://www.penzugyiszemle.hu/vitaforum/a-nyugdijreform-alapkerdesei-2-humantoke-es-nyugdij>
20. BOTOS, J.- BOTOS, K.(2012b): A nyugdíjreform alapkérdései (3): Nyugdíjrendszer és gyermekvállalás. *Pénzügyi Szemle*, online, 2012. április 4., online, letöltve: 2012.04.22.:
<http://www.penzugyiszemle.hu/vitaforum/a-nyugdijreform-alapkerdesei-3-nyugdijrendszer-es-gyermekvallalas>
21. BOZSIK, S. – FELLEGI, M. (2010): Adózási ismeretek, Oktatási segédlet, Miskolci Egyetem, Gazdaságtudományi Kar, pp.50-51. online, letöltve: 2012.05.30.
http://193.6.12.228/uigtk/uipz/hallgatoi/Adozasi_ismeretek.pdf
22. BRAUN, G. – KOVÁCS, Z. L. (2009): A lisszaboni stratégia és az adópolitika kapcsolata a gazdasági válság tükrében, *Pénzügyi Szemle*, 2009. 4. szám. pp.568-580., letöltve: 2012.06.22.:
<http://www.asz.hu/penzugyi-szemle/2009/liv-evfolyam-2009-4-szam/pu-szemle-09-4.pdf>
23. BRYIS, B. (2011): Wage Income Tax Reforms and Changes in Tax Burdens: 2000-2009, OECD Taxation Working Papers, No. 10, OECD Publishing. online, letöltve: 2012.07.02. <http://dx.doi.org/10.1787/5kg3h0s9fm5c-en>
24. BURJÁN, Á. – SZEBELLÉDI, I. – SZTANÓ, I. – TÓTH, J. (2007): Adók és támogatások alapjai, Budapest, SALDO. pp 9-112. és 151-177.
25. CARONE, G.- SCHMIDT, J. H. – NICODÉME, G. (2007): Tax revenues in the European Union: Recent trends and challenges ahead. European Commission, European Economy No. 280. online, letöltve: 2012.05.26.
http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/publication415_en.pdf
26. DEÁK, D. (2005): Adóverseny a kibővített Európai Unióban. *Gazdaság és Jog*, 2005. január, 1. szám. p.17.
27. DECLARATION (2011): Declaration by the trio presidency (Spain, Belgian and Hungary) and Poland on the impacts of reconciliation of work and family life on demographic dynamics, Gödöllő. 1 April 2011. online, letöltve: 2012.04.12.:
http://www.eu2011.hu/files/bveu/documents/declaration_trioPL_impacts_of_reconciliation_of_work_and_family_life_on_demographic_dynamics.pdf
28. ELEK, P.–SCHARLE, Á. (2008): optimális adózáselméletek és az empirikus mérés lehetőségei. *Pénzügyi Szemle* 53(3), pp. 449–458.

29. ELEK, P. – SCHARLE, Á. – SZABÓ, B. – SZABÓ, P. A. (2009a): A bérekhez kapcsolódó adóeltitkolás Magyarországon, Közpénzügyi Füzetek, 2009. április. pp.1-40.
30. ELEK, P. – SCHARLE, Á. – SZABÓ, B. – SZABÓ, P. A. (2009b): A fekete foglalkoztatás mértéke Magyarországon In: Rejtett gazdaság, Be nem jelentett foglalkoztatás és jövedelemeltitkolás – kormányzati lépések és a gazdaság szereplőinek válaszai (Szerk.: Semjén A. és Tóth I.J.), KTI Könyvek 11. kötet, pp. 84-99.
31. ERDŐS, G. (2003): A közvetlen adók harmonizációja az Európai Unióban, in: ÖRY T. (szerk): Az Európai Unió adójoga. Osiris Kiadó, Budapest. p.378.
32. ERDŐS, T. (2006): Növekedési potenciál és gazdaságpolitika. Akadémiai Kiadó, Budapest. pp. 44-52.
33. ERDŐS, T. (2011): Előszó, in: SMITH A.: Vizsgálódás a nemzetek jólétének természetéről és okairól (az 1940-ben megjelent kötetek bővített újrakiadása), Napvilág Kiadó, Budapest. p. L. (római számmal jelölt oldal).
34. ESPING-ANDERSEN, G. (2002): A child centred social investment strategy, in Esping-Andersen et al. (Szerk.) Why we need a new welfare State. Oxford, Oxford University Press, pp. 26-67., online, letöltve: 2012.05.16.: <http://www.oxfordscholarship.com/view/10.1093/0199256438.001.0001/acprof-9780199256433-chapter-2>
35. EUROSTAT (2010): Government Statistics, online, letöltve: 2010.01.07. http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/government_finance_statistics/data/main_tables
36. EUROSTAT (2011): Taxation trends in the European Union. Data for the EU Member States, Iceland and Norway. Eurostat, European Commission Services. pp. 95-129, 296-299. online, letöltve: 2012.06.06. http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-DU-11-001/EN/KS-DU-11-001-EN.PDF
37. EUROSTAT (2012): Population Statistics, online, frissítve: 2012.09.05. http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/population/data/main_tables
38. FIGYELŐ (2009): Az egykulcsos adó ellen a Valutaalap, online, letöltve: 2010.01.07. http://www.figyelo.hu/makro/20091104/egykulcsos_ado_ellen/
39. FÖLDES, G. (2001): Adójog. Budapest, Osiris Kiadó, pp.18-65.
40. GÁBOS, A. (2005): A magyar családtámogatási rendszer termékenységi hatásai, Ph.D. értekezés, Budapesti Corvinus Egyetem, pp. 72-160. online, letöltve: 2012.05.30.: http://www.lib.uni-corvinus.hu/phd/gabos_andras.pdf
41. GÁBOS, A. (2008): Családtámogatási rendszer és a családok helyzete, KOLOSI T.-TÓTH I. Gy. (szerk.): Társadalmi riport 2008., TÁRKI, Budapest, pp.: 304-323. online, letöltve: 2012.05.08. http://www.tarsadalomkutatas.hu/kkk.php?TPUBL-A-819/publikaciok/tpubl_a_819.pdf
42. GALÁNTAINÉ MÁTÉ, ZS. (2005): Adóverseny az Európai Unióban, Hitelintézeti Szemle, IV. évfolyam 5-6.szám, pp.45-62., online, letöltve: 2012.01.07. <http://www.bankszovetseg.hu/anyag/feltoltott/55galan.pdf>
43. GALÁNTAINÉ MÁTÉ, ZS. (2006): Adó(rendszer)tan. Aula Kiadó, Budapest pp. 31-104.
44. GÁSPÁR A. (2011): A magyar adórendszer és annak mezőgazdasági egyéni vállalkozókra gyakorolt hatása az Észak-alföldi Régióban, Ph.D. értekezés, Gödöllő, Szent István Egyetem. pp.12-17.

45. GERGELY, I. (1998): Tízéves az adóreform. Közgazdasági Szemle, XLV. évf., 1998. április pp. 333-351.
46. GIDAY, A. (2011): Lakáscélú adókedvezményt a fiatalabbaknak. Pénzügyi Szemle, 2011/1. pp. 16-25.
47. HALL, R. - RABUSHKA A. E.(1995): The Flat Tax. Hoover Institution, Stanford. online, letöltve: 2011.11.30. <http://www.hoover.org/publications/books/8329>
48. HALMOSI, P. (2008): A személyijövedelemadó-rendszer helyzete és aktuális kérdései a fejlett országokban. Pénzügyi Szemle, 3. pp. 475-485.
49. HANDA, L. (2007): Az adók szerepe az állam szociális funkciójának megvalósításában, Menedzsment, vállalkozás és benchmarking, Budapest, pp. 369-381.
50. HANTI, E. (2011): A reálkeresetek alakulása a családi kedvezmény figyelembe vételével az eltérő gyermekszámú munkavállalóknál, Magyar Szakszervezetek Országos Szövetsége. online, letöltve:2012.05.09. <http://www.mszosz.hu/files/1/27/gyerekesreal2011.pdf>
51. HERICH, GY. (2003): Ausztria, USA, Nagy-Britannia adórendszere. Penta Unió, Pécs. 2003. pp.24-25.
52. HERICH, GY. (Szerk.) (2006): Nemzetközi adózás. Penta Unió, Pécs. 2006. pp.19-23.
53. HERICH, GY. (2009): Adótan. Penta Unió, Pécs. 2009. pp. 20-27.
54. HETÉNYI, I. (2000). Miért, hogyan, mennyit? Adókönyv. Budapest, online, letöltve: 2012.06.16. <http://www.nav.gov.hu/data/cms3473/ado2000.pdf>
55. HETÉNYI, I. (2001): A költségvetés gazdaságpolitika szerepe. In: Veress J. (szerk.) (2011): Gazdaságpolitika. Aula, Budapest. 2001. pp.131-139.
56. HOGYOR, V. (2011): A jövedelmi térszerkezet változása a rendszerváltás óta. Pannon.Elemző Iroda, Gyula. online, letöltve: 2012.06.09. http://fejlettség.hu/aas_szoveg/file/6_elemzo_iroda.pdf
57. HVG (2010): A melegétel-utalvány és az üdülési csekk a legnépszerűbb juttatás. Hvg.hu, online folyóirat, letöltve: 2010.06.08. http://hvg.hu/kkv/20100427_melegetel_udulesicsekk_egeszsegpenztar
58. IGR (2010): Családi juttatások Ausztriában, Zukunft Im Grenz Raum- Jövő a határtérségben, 2010., online, letöltve: 2012.04.11. <http://www.igr.at/1130,,8.html>
59. ILONKA, M. (2004): Az adózás története az őskortól napjainkig, Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, p.14.
60. JAUMOTTE, F. (2003): Labour Force Participation of Women: Empirical Evidence on the Role of Policy and Other Determinants in OECD Countries; OECD Economic Studies, No. 37. 2003/2. online, letöltve: 2012.07.22. <http://www.pisa.oecd.org/dataoecd/12/39/34562935.pdf>
61. KALWIJ, A. (2010): The Impact of Family Policy Expenditure on Fertility in Western Europe. Demography, 47(2). 2010. pp. 503–519. online, letöltve: 2012.06.06. <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3000017/>
62. KÁLLAI, L. - SZTANÓ I. (2000): Adók, illetékek, járulékok és vámok. Budapest, Saldo. pp. 38-58.
63. KEEN, M. – KIM, Y. – VARSANO, R.(2006): „The „Flat Tax(es)”: Principles and Evidence. IMF Working Paper 06/218., online, letöltve: 2011.01.09. <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2006/wp06218.pdf>

64. KERÉKGYÁRTÓ, GY. – MUNDRUCZÓ GY. – SUGÁR A. (2001): Statisztikai módszerek és alkalmazásuk a gazdasági, üzleti elemzésekben, Budapest, Aula Kiadó, 2001. pp. 30-38.
65. KISS S., CS. – SCHARLE Á. – SZABÓ B. – SZABÓ P. A. (2008): Adóreformok Európában. *Külgazdaság*, 2008, 52. évf. 9-10. szám, pp. 7-33.
66. KISS, Á. – MOSBERGER P. (2011): The elasticity of taxable income of high earners: Evidence from Hungary, MNB, Working Papers, 2011/11. online, letöltve: 2012.06.09. http://www.mnb.hu/Root/Dokumentumtar/MNB/Kiadvanyok/mnbhu_mnbfuzetek/WP_2011_11.pdf
67. KLICSU, L. (2008): Fenntartható társadalom – egykulcsos adó. *Pénzügyi Szemle*, 2008/4. pp. 707-723.
68. KOLM, A-S. - LAZEAR, E. (2008). Policies affecting work patterns and labor income for women. Stockholm. pp.10-13. online, letöltve: 2012.06.22. <http://people.su.se/~akolm/Female%20Policies%20okt%2010%20WP.pdf>
69. KORNAI, J. (1989): Indulatos röpirat a gazdasági átmenet ügyében. HVG Kiadó Rt. Budapest. pp. 22-64.
70. KOSTYÁL, R. - KOSZTOLÁNYI L. - PINTÉR J. (2000): Finanszírozás és adózás a mezőgazdaságban. Budapest, Jogi és Üzleti Kiadó Kft.p.13.
71. KOVÁCS, Á. – HALMOSI P. (2012): Azonosságok és különbségek az európai válságkezelésben. *Pénzügyi Szemle*, 2012/1. pp. 9-26.
72. KOVÁCS, Z. (2002): Néesség- és településföldrajz, ELTE Eötvös Kiadó, Bp. 2002, p. 91.
73. KPGM (2011): KPMG's Individual Income Tax and Social Security Rate Survey 2011., online, letöltve: 2011.01.09. http://www.meijburg.nl/nl/kennis/publicaties/overige-publicaties/Documents/Individual_Income_Tax_2011.pdf
74. KÖLTSÉGVETÉSI TANÁCS (2010): A Magyar Köztársaság Költségvetési Tanácsának becslése „Az adó- és járuléktörvények, a számviteli törvény és a könyvvizsgálói kamarai törvény, valamint az európai közösségi jogharmonizációs kötelezettségek teljesítését célzó adó- és vámjogi tárgyú törvények módosításáról” szóló T/1376. számú törvényjavaslat költségvetési hatásairól, Budapest, 2010. október 21. online, letöltve: 2012.06.10. http://www.adko.hu/01_files/adotanulmanyok/2010/Adocsomag_hatasvizsgalat.pdf
75. KREKÓ, J. – P. KISS G. (2007): Adóelkerülés és a magyar adórendszer. MT65.online, letöltve: 2010.04.14.http://www.mnb.hu/Engine.aspx?page=mnbhu_mnbtanulmanyok&ContentID=10153
76. KSH (2007): Foglalkoztatottság és kereseti arányok 1998-2005. Munkaügyi adattár. Központi Statisztikai Hivatal. online, letöltve: 2012.02.02. <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/foglkeres/foglkeres05.pdf>
77. KSH (2011a): Családtámogatási ellátások 2002-2010. Tájékoztatási adatbázis, Központi Statisztikai Hivatal. online, letöltve: 2012.04.06. <http://statinfo.ksh.hu/Stainfo/haViewer.jsp>
78. KSH (2011b): Családok/ gyermekek támogatása 2000-2010. Társadalmi haladás mutatószám-rendszere. Központi Statisztikai Hivatal. online, frissítve: 2012.08.01. http://www.ksh.hu/thm/2/indi2_9_2.html

79. KSH (2012a): STADAT, Hosszú idősorok és idősoros éves adatok. Központi Statisztikai Hivatal. online, frissítve: 2012.08.01. <http://www.ksh.hu/stadat>
80. KSH (2012b): MAGYARORSZÁG, 2011. Központi Statisztikai Hivatal Tájékoztatási Főosztálya, Budapest, online, letöltve: 2012.06.22. <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/mo/mo2011.pdf>
81. KUPA, M. (2007): Adóból nem lehet gyereket csinálni, online, letöltve: 2011.01.09. <http://www.origo.hu/uzletinegyed/hirek/20070608kupa.html>
82. KÜRTHY, G. (2011): Az egyszerű adórendszer. In: BÁNFI – BALOGH (szerk.): Adózó munkaadók és adózó munkavállalók a korrupciómentes gazdaságban, tanulmánykötet. Béta Book Kft. Budapest. pp.61- 81.
83. LACKÓ, M. (2009): Az adóráták és a korrupció hatása az adóbevételekre. Az OECD-országok összehasonlítása, 2000–2004. Közigazgatási Szemle. LVI. évf., 2009. június pp. 526–545.
84. LAFFER, A. (2004): The Laffer Curve: Past, Present, and Future. The Heritage Foundation. online, letöltve: 2011.12.13. <http://www.heritage.org/research/reports/2004/06/the-laffer-curve-past-present-and-future>
85. LAKATOS, M. (2007): A gazdaságpolitika hatása a magyar adórendszerre. Ph.D. értekezés, Budapest, Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem. pp 47-78.
86. LÁNG, J. (2010): Svájc adórendszere, in: GUNSZT K. (szerk.): Adózás Európában – Kelet-Közép-Európa, Penta Unió, Pécs. p.137.
87. LENTNER, CS. (2001): Adózási pénzügytan, Sopron, Nyugat-magyarországi Egyetem. p.16.
88. MAGYARORSZÁG KORMÁNYA (2012): T/7655. számú törvényjavaslat Magyarország 2013. évi központi költségvetéséről. online, letöltve: 2012.07.18. http://www.parlament.hu/irom39/07655/adatok/2013_tvjav_0615.pdf
89. MALHOTRA, N. K. (2002): Marketingkutatás. Budapest, Műszaki Kiadó. p.406.
90. MATOLCSY, GY. (2011): A Költségvetés közvetlen bevételei és kiadásai fejezet, 2012. évi költségvetés, Nemzetgazdasági Minisztérium, online, letöltve: 2012.01.09. <http://www.parlament.hu/irom39/04365/adatok/fejezetek/42.pdf>
91. MEITNER, T. (2003) A nemzetközi adózás jogi intézményrendszere. In: KEMÉNYFY et al.: Nemzetközi adótan a gyakorlatban. Magyar Könyvvizsgálói Kamara Oktatási Központ Kft., Budapest, 2003.pp.36-39.
92. MÉSZÁROS, J. (2008): A családi típusú jövedelemadóztatás, Valóság, 2008. december, LI. évfolyam 12. szám, p.657.
93. MIKROSKÓP (2010): A családi adózás nemzetközi tapasztalatai XIII. évfolyam 4. szám, 2010. április., online, letöltve: 2012.03.22. <http://www.ecostat.hu/archiv/kiadvanyok/mikroszkop/145.html>
94. MÓZER, P. (2004): Családi adókedvezmény. Szolid Projekt, online, letöltve: 2012.04.02. www.szmm.gov.hu/download.php?ctag=download&docID=1797
95. MÖSZ (2012): Megoldást kell keresni az ebadóra - MÖSZ - MEOE közlemény, 2012.01.04. online, letöltve: 2012.04.02. http://onkormanyzat.mti.hu/hir/17765/megoldast_kell_keresni_az_ebadora-mosz-meoe_kozlemeny
96. MTI (2012a): Adóztatással az elnéptelenedés ellen, MTI, Gazdasági Rádió, 2012. március 24. online, letöltve: 2012. 03.26. <http://gazdasagiradio.hu/cikk/75767/>

97. MTI (2012b): Adóemelés a szlovák egykulcsos adó vége MTI, 2012. május 24. online, letöltve: 2012.05.24. http://index.hu/gazdasag/vilag/2012/05/24/adoemeles_a_szlovak_egykulcsos_ado_vege/
98. MUSGRAVE, R. A. (1996): Taxation. In NEMEC, J.- WRIGHT, G.(1997): Theory and Practice in Central European Transition. Bratislava, NISPAcee, p.22.
99. NAPI GAZDASÁG (2011): Megszüntetik az offshore önkormányzatokat, Napi Gazdaság, 2011. október 17. online, letöltve: 2011.10.22. http://index.hu/gazdasag/magyar/2011/10/17/megszuntetik_az_offshor_onkormanyzatokat/
100. NAGY, I. Z. (2009): A kifejlesztés akadályai, Figyelő, 2009. augusztus, pp. 20-22.
101. NAV (2011a): Személyi jövedelemadók – adóstatisztikák, 2004-2010. online: http://nav.gov.hu/magyar_oldalak/nav/szolgáltatások/adostatisztika/szja_111017.html. (frissítve: 2012.06.22.).
102. NAV (2011b): Társasági adó, SZJA és EVA bevallások tapasztalatai, NAV Sajtótájékoztató Hátteranyag, online, letöltve: 2011.09.15. http://apeh.hu/data/cms199863/sajtotajekoztato_20110913_tao_szja_eva.pdf
103. NAV (2012a): Adókulcsok, járulékmértékek, Adó táblák, 1988-2012. online, letöltve: 2012.02.01:http://nav.gov.hu/magyar_oldalak/nav/szolgáltatások/adokulcsok_jarulekmertekek/adotablak/sav.html
104. NAV (2012b): Útmutató az elvárt béremeléshez, online, letöltve: 2012.01.12. http://nav.gov.hu/data/cms211509/utmutato_elvart_beremeleshez_0102.pdf
105. NÉMETH, GY. (2008): Közjóságok-e a társadalombiztosítási nyugdíjrendszerek? Közgazdasági Szemle, LII. évf., 2005. június, pp. 608–612.
106. OECD (2010): OECD Factbook 2010: Economic, Environmental and Social Statistics. online, letöltve: 2012.04.26: http://www.oecd-ilibrary.org/economics/oecd-factbook_18147364
107. OECD (2011): OECD Family Database, OECD, Paris, www.oecd.org/social/family/database, online, letöltve: 2012.04.18. <http://www.oecd.org/els/familiesandchildren/oecdfamilydatabase.htm>
108. OECD (2012): Tax Wages 2011 - Comparison of total tax wedge by family type in: Country submissions, OECD Economic Outlook Volume 2011 (No. 90). online, letöltve: 2012.07.02. <http://www.oecd.org/tax/taxpolicyanalysis/taxingwages-overview.htm>
109. PALÓCZ, É. (szerk.) (2011): A bérek konvergenciája az Európai Unióban. KOPINT-TÁRKI Konjunktúrakutatási Intézet Zrt. Budapest, pp.29-39. online, letöltve: 2012.06.06. <http://www.kopint-tarki.hu/tanulmanyaink/2011/berkonvergencia.pdf>
110. PÁL-ANTAL, I. (2010): Románia adórendszere, in: GUNSZT K. (szerk.): Adózás Európában – Kelet-Közép-Európa, Penta Unió, Pécs. pp.117-119.
111. PÉLI, É. (2011): Offshore helyett nemzeti adózás. In: BÁNFI – BALOGH (szerk.): Adózó munkaadók és adózó munkavállalók a korrupciómentes gazdaságban, tanulmánykötet. Béta Book Kft. Budapest. pp.103-117.
112. PITTI, Z. (2009): A közteherviselési rendszerek működésének elméleti és gyakorlati kérdései. Budapest, 2009. november 15. Oktatási segédanyag, online, letöltve:2012.05.13.http://www.adko.hu/01_files/adotanulmanyok/2010/adotanismeret_tananyag_210_pitti.pdf

113. POGÁTSZA, Z. (2009): Álomunió – Európai piac állam nélkül, Nyitott Könyvműhely, Budapest, pp.172-181.
114. POGÁTSZA, Z. (2010): Orbán csomagja és a magyar választások. online, letöltve: 2010.06.10.<http://www.portfolio.hu/tool/search.tdp?q=Orb%E1n+csomagja+%E9s+a+v%E1laszt%E1sok&x=12&y=10>
115. PORTFÓLIÓ (2009): Milyen a jó adórendszer? online, letöltve: 2009.07.20. <http://www.portfoliofinancial.hu/m/index.php?m=cikk&id=118246>
116. PORTFÓLIÓ (2012): Fájdalmasan magas az adóék Magyarországon, online, letöltve:2012.05.10.http://www.portfolio.hu/gazdasag/adozas/fajdalmasan_magas_az_a_doek_magyarorszagon.166609.html?utm_source=index_main&utm_medium=portfolio_box&utm_campaign=portfoliobox
117. RABUSHKA, A. E. (2006): Flat tax principles and issues. International Academic Forum on Flat Tax Rate, Centre of Excellence in Finance, Bled, Szlovénia, 2006. február 3-4. Online, letöltve: 2008.04.16. <http://www.cef-see.org/index.php?location=1094>.
118. RADICS, A. (2010): Ausztria adórendszere, in: GUNSZT K. (szerk.): Adózás Európában – Kelet-Közép-Európa, Penta Unió, Pécs. pp.9-13.
119. RØNSEN, M. – SKREDE, K.: Can public policies sustain fertility in the Nordic countries? Lessons from the past and questions for the future. Demographic Research, Vol.22. Article 13. 2010. március. 9. pp. 321–346. online, letöltve: 2012.06.06. <http://www.demographic-research.org/Volumes/Vol22/13/22-13.pdf>
120. RÓZSÁS, T. (2007): Hogyan mentheti meg a helyes adópolitika a deficitet költségvetést? Polgári Szemle, 2007.június, III. évfolyam, 6. szám. p.8.
121. SAAVEDRA, P. (2007): Flat Income Tax Reforms. Ch.8. in Fiscal Policy and Economic Growth, World Bank. online, letöltve: 2011.12.29. http://siteresources.worldbank.org/INTECA/Resources/257896-1182288383968/FiscalPolicy&EconomicGrowthinECA_Ch8.pdf.
122. SAJTOS, L. – MITEV A. (2008): SPSS Kutatási és adatelemzési kézikönyv, Budapest, Alinea Kiadó, pp.11-161, 203-327, 367-379.
123. SALLES, A. – ROSSIER, C. – BRACHET, S. (2010): Understanding the long term effects of family policies on fertility: The diffusion of different family models in France and Germany. Demographic Research, Vol. 22. 2010.06.22. pp.1057–1096. online, letöltve: 2012.06.06. <http://www.demographic-research.org/Volumes/Vol22/34/22-34.pdf>
124. SAMUELSON, P. A. - NORDHAUS, W. D., (1988): Közgazdaságtan III. Alkalmazott közgazdaságtan a mai világban, Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó pp.1035-1056.
125. SAPIR, A. (2006): Globalization and the Reform of European Social Models, Journal of Common Market Studies, Volume 44, No. 2, pp.369–390. online, letöltve: 2012.01.07. <http://ssrn.com/abstract=902989> or DOI:10.1111/j.1468-5965.2006.00627.x
126. SCHARLE, Á.–BENCZÚR, P.–KÁTAY, G.–VÁRADI, B. (2010): Hogyan növelhető az adórendszer hatékonysága? MNB-tanulmányok 88. online, letöltve: 2012.06.10.http://www.mnb.hu/Root/Dokumentumtar/MNB/Kiadvanyok/mnbhu_mnb_tanulmanyok/MT_88.pdf

127. SEMJÉN, A. – TÓTH, I. J. – FAZEKAS, M. – MAKÓ, Á. (2009): Alkalmi munkavállalói könyves foglalkoztatás munkaadói és munkavállalói interjúk és egy kérdőíves munkavállalói felmérés tükrében. In: SEMJÉN, A. – TÓTH, I.J. (szerk.): Rejtett gazdaság, Be nem jelentett foglalkoztatás és jövedelemeltitkolás – kormányzati lépések és a gazdaság szereplőinek válaszai, KTI Könyvek 11. kötet, pp.150-183.
128. SIPOS, A. (Szerk) (1984): A politikai gazdaságtan kisszótára, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1984. p.8.
129. SPIEGEL, U. – KOGAN, K. – TEMPLEMAN, J. (2008): Az aggregált Laffer-görbe – egy többmaximumos függvény. Pénzügyi Szemle, 2008/3. pp. 506-517.
130. STIGLITZ, J. E. (2000): A kormányzati szektor gazdaságtana. KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó, Budapest. pp. 395-422, 530.
131. STEFÁN-MAKAY, ZS. (2010): A francia családi adózás és annak demográfiai hatásai, Korfa, online, letöltve: 2012.04.12. http://demografia.hu/letoltes/kiadvanyok/Korfak/KorFa%20online_2010_1.pdf
132. SURÁNYI, É. – DANIS, I. (szerk.) (2009): Családpolitika más szemmel – Eltérő nézőpontok, változó gyakorlatok. MTA KTI, Budapest, pp.116-122. letöltve: 2012.06.18. <http://www.econ.core.hu/file/download/szeminar/csaladpolitika.pdf>.
133. SZAKÁCS, I. (1996): Adózás A-tól Z-ig, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1996. pp.161-165.
134. SZALAI, P. (2012): Új baby boom, a középosztály gyermekvállalási forradalma, Nemzetgazdasági Minisztérium, Családbarát Magyarorszáért Munkacsoport, Budapest, online, letöltve: 2012.04.06. <http://www.kormany.hu/download/b/dc/80000/%C3%9Aj%20baby%20boom20120509.pdf>
135. SZEGŐ, SZ. (2011): Gyermekfedezetű juttatást a nyugdíjakban– miért és hogyan? Pénzügyi Szemle, 2011/4. pp. 419-434.
136. SZIEBER, M. (2010): Ausztria, Magyarország és Szlovákia személyi jövedelemadó-rendszerének összehasonlítása, Diplomadolgozat, NYME-KTK, Sopron, pp.38-44.
137. SZINEK KÉNESY, M. – ORBÁN, E. – JUHÁSZ, A. (2007): Családtámogatás a szlovák közpolitikában. 2007. online, letöltve: 2012.04.02. http://www.foruminst.sk/publ/szemle/2007_1/szemle_2007_1_szinek-kenesy-marianna_orban-elvira_juhasz-attila.pdf
138. SZOBOSZLAI, M. (2010): Szlovákia adórendszere, in: GUNSZT K. (szerk.): Adózás Európában – Kelet-Közép-Európa, Penta Unió, Pécs. pp.169-172.
139. THÉVENON, O. (2009): Assessing the costs of children: a challenge for policy, in: The costs of raising children and the effectiveness of policies to support parenthood in European countries: a Literature Review, A report to the European Commission, pp.17-38. online, letöltve: 2012.04.30. http://ec.europa.eu/employment_social/emplweb/families/docs/EU_Report_Cost_of_children_Final_11-05-2009.pdf
140. TONIN, M. (2006): The Effects of the Minimum Wage in an Economy with Tax Evasion. Institute for International Economic Studies, Stockholm University. Skandinavian Working Papers in Economics, Seminar Paper No. 747. online, letöltve: 2011.12.29. <http://swopec.hhs.se/iessp/abs/iessp0747.htm>
141. TORRES, C. - MELLBYE, K. – BRYNS, B.(2012), “Trends in Personal Income Tax and Employee Social Security Contribution Schedules”, OECD Taxation Working Papers, No. 12, OECD Publishing. online, letöltve: 2012.08.02. <http://dx.doi.org/10.1787/5k95qw9633vf-en>

142. VÁGVÖLGYI, H. (2009): Az Európai Unió adópolitikai stratégiája, Adóvilág, XIII. évfolyam, 06. szám, pp. 39–41.
143. VÁMOSI- NAGY, SZ. (2004): Ajánlás, in: ILONKA, M.: Az adózás története az őskortól napjainkig, Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, p.7.
144. VÁMOSI- NAGY, SZ. (2004): Illúzió az egykulcsos szja-rendszer, online, letöltve: 2011.01.09.: <http://www.origo.hu/uzletinegyed/hirek/20040312illuzio.html>
145. VÖRÖS, GY. – KODENKO, J. – KOMÁROMI, K. (2010): Az egykulcsos személyi jövedelemadóról. Pénzügyi Szemle, 2. szám, pp. 347-363.
146. VÖRÖS GY. (2011): Az adók versenyképességre gyakorolt hatása az Európai unióban, Ph.D. értekezés, Gödöllő, Szent István Egyetem. p.41.
147. WIESEL, I. (szerk.)(1983): Gazdaságpolitikai kyszótár. Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1983. p.10.
148. ZÁKONYI, B. (2010): Álszent pénzügyi igazságosság, online, letöltve: 2010.02.09. http://index.hu/gazdasag/penzbeszel/2010/02/09/alszent_penzugyi_igazsagossag/
149. ZARA L. (2010): Adórendszer/Adó- és járulékreform-tézisek, Gazdasági Versenyképesség Kerekasztal, Budapest, 2010., online, letöltve: 2012.05.28. http://www.adko.hu/01_files/adotanulmanyok/2010/Zara_Laszlo-Adorendszer_tezisek.pdf
150. ZATYKÓ, P. (2011): Biztosítási szektor, in TATAY, T. – VÁGYI, F.- VARGA, J. (szerk.) (2011): A pénzügyi intézményrendszer Magyarországon. Soproni Felsőoktatásért Alapítvány, Sopron, 2011. pp.232-233.

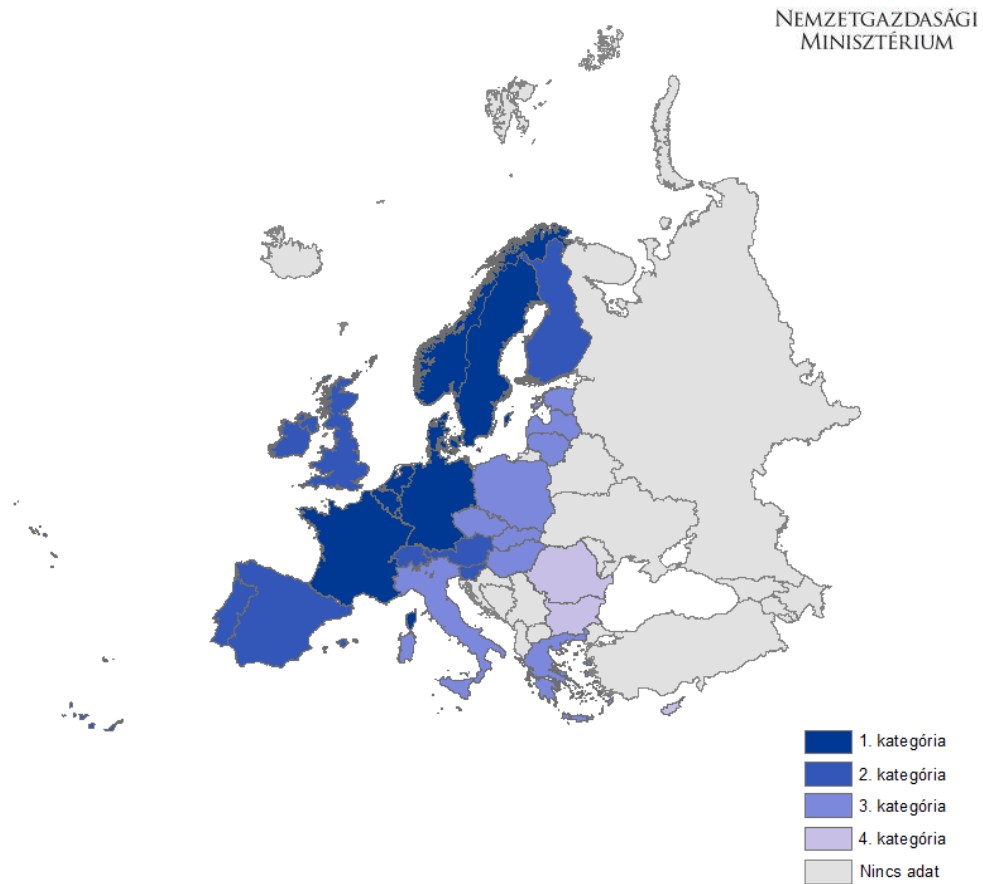
Törvények:

1848. évi VIII. törvénycikk a közös teherviselésről, Complex Kiadó, 2003. Jogtár, törvénytár, letöltve: <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3¶m=5276>
1995. évi CXVII. törvény a személyi jövedelemadóról
1997. évi LXXX. törvény a társadalombiztosítási ellátásra és magánnyugdíjra jogosultakról, valamint e szolgáltatások fedezetéről
1998. évi LXXXIV. törvény a családok támogatásáról
2002. évi KLIII. törvény az egyszerűsített vállalkozói adóról
2003. évi XCII. törvény az adózás rendjéről
2003. évi LXXXVI. törvény a szakképzési hozzájárulásról
2005. évi CXX. törvény az egyszerűsített közteherviselési hozzájárulásról
2006. évi LIX. törvény az államháztartás egyensúlyát javító különadókról és járulékokról

Egyéb felhasznált internetes oldalak (letöltve: 2010.04.26):

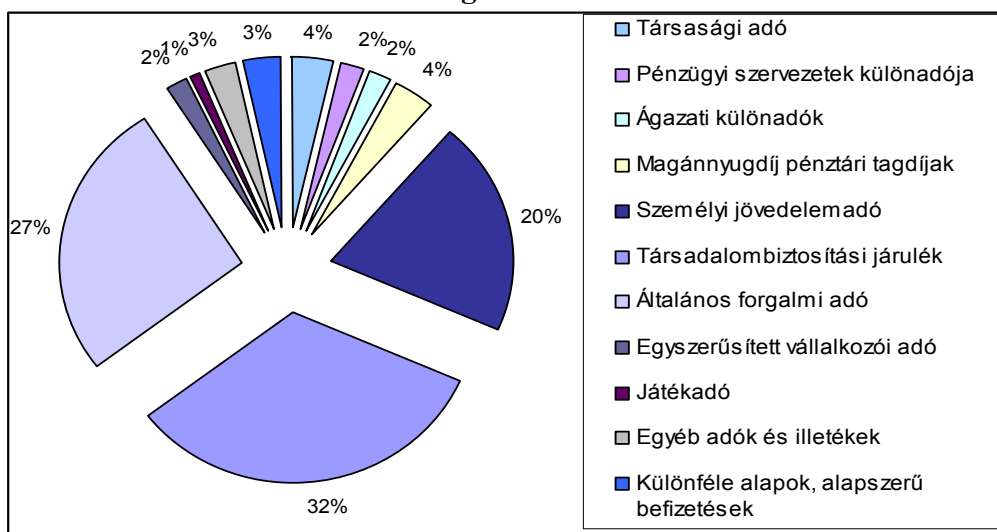
- http://adozona.hu/kalkulator_ber.aspx,
- <http://akbruttonetto.akwien.at/steuer-rechner-result.php>,
- <http://www.financnik.sk/financie.php?did=154>

M2. Családtámogatási hatékonyság

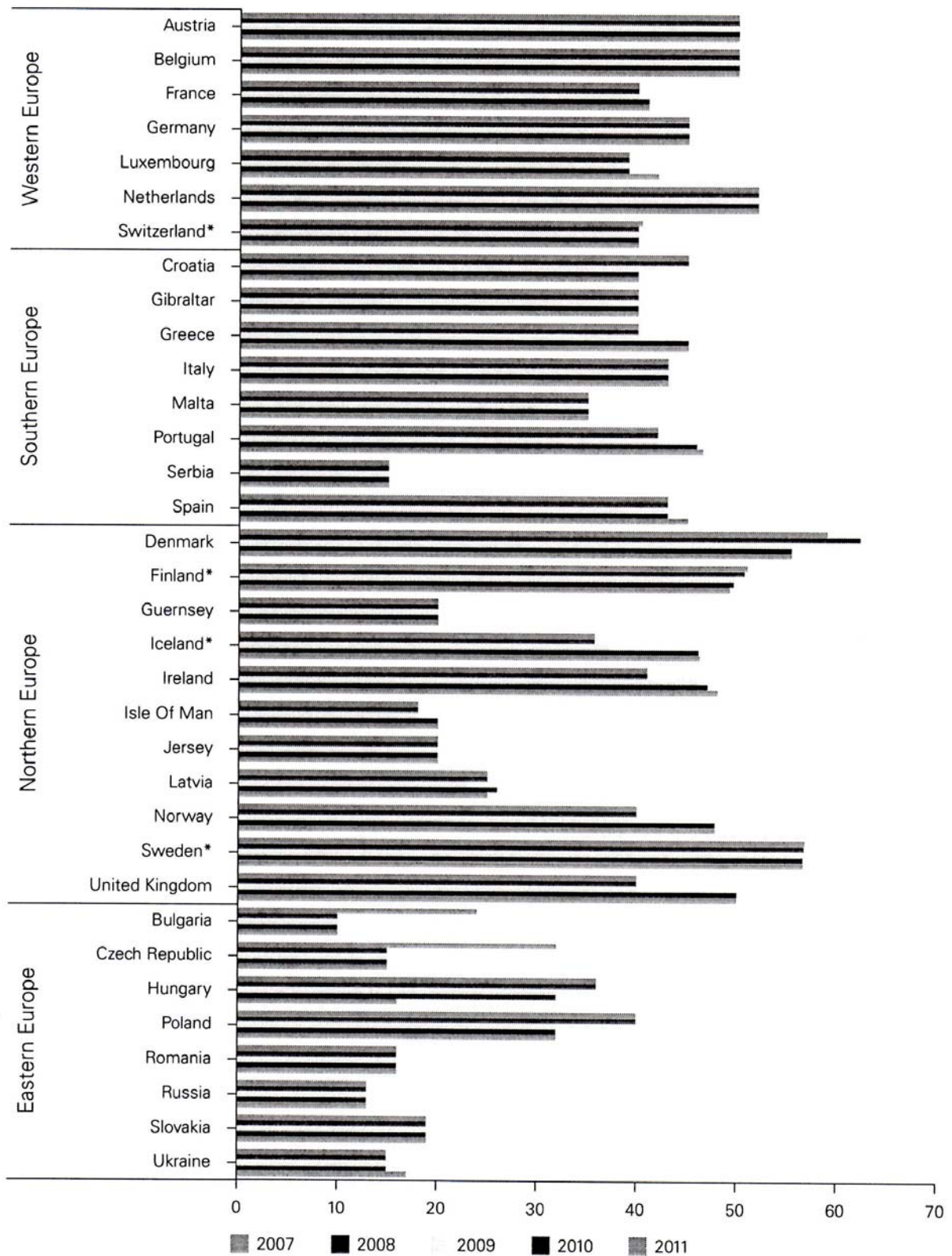
Forrás: Szalai (2012)

M3. Az APEH által kezelt bevételek megoszlása 2010-ben

Forrás: Saját szerkesztés NAV adatok alapján

M4. A legmagasabb személyi jövedelem adókulcsok Európában

Forrás: KPMG (2011).

M5. Kérdőív

EvaSys	A Személyi jövedelemadó és a szociálpolitika kapcsolata	Electric Paper
--------	---	----------------

Válasz megjelölése: Kérem, használjon tollat vagy vékony hegyű filcet. Az űrlap automatikus feldolgozásra kerül.

Javítás: Az optimális beolvasási eredmények érdekében kérem, kövesse a bemutatott példákat.

1. Személyes adatok

- 1.1. Kérem, adja meg az életkorát!
 30 év alatt 31-45 év között 46-60 év között
 61 felett
- 1.2. Kérem, adja meg a nemét! Férfi Nő
- 1.3. Kérem, adja meg a legmagasabb iskolai végzettségét!
 Általános iskola Szakmunkásképző Gimnázium / Szakközépiskola
 Jelenleg felsőoktatásban tanulok Egyetem / Főiskola
- 1.4. Kérem, jelölje az Önre jelenleg jellemző munkavégzés típusát!
 Munkavállaló állami szervezetnél Munkavállaló magánszervezetnél Vállalkozó
 Álláskereső Nyugdíjas Gyermeknevelés (GYES, GYED, egyéb)
 Egyéb

2. Jövedelmek, SZJA

- 2.1. Mennyi az Ön rendszeres havi bruttó jövedelme?
 Kevesebb, mint 100 000 forint 100 000 - 200 000 forint 200 000 - 300 000 forint
 300 000 - 400 000 forint Több, mint 400 000 forint
- 2.2. Kérem, adja meg gyermekei számát és életkorukat!
 Nincs gyermekem 1 -2 gyermekem van, 18 év alatti (ak) 2 gyermekem van, egyikük 18 év alatti
 1 -2 gyermekem van, 18 év feletti (ek) 3 vagy több gyermekem van, mindegyikük 18 év alattiak 3 vagy több gyermekem van, van köztük 18 év alatti
 3 vagy több gyermekem van, mindegyikük 18 év feletti

3. Melyik megoldást tartja megfelelőnek a gyermeknevelés támogatásához (önmagára nézve)?
(Kérem, a 3. kérdésre soronként egy választ jelöljön meg!)

	Megfelelő	Részben megfelelő	Nem jó megoldás	Nem tudom
3.1 Családi pótlék, alanyi jogon (jövedelemtől függetlenül)	☐	☐	☐	☐
3.2 Családi pótlék, jövedelem-korláttal	☐	☐	☐	☐
3.3 Adókedvezmény (SZJA)	☐	☐	☐	☐
3.4 Családi pótlék és adókedvezmény együtt	☐	☐	☐	☐
3.5 Egyik sem, a gyereknevelés a szülők feladata	☐	☐	☐	☐
3.6 Egyéb	☐	☐	☐	☐

4. A társadalom szempontjából melyik megoldást tartja megfelelőnek a gyermeknevelés támogatásához? (Kérem a 4-6. kérdésekre soronként egy választ jelöljön meg)

	Megfelelő	Részben megfelelő	Nem jó megoldás	Nem tudom
4.1 Családi pótlék, alanyi jogon (jövedelemtől függetlenül)	☐	☐	☐	☐
4.2 Családi pótlék, jövedelem-korláttal	☐	☐	☐	☐
4.3 Adókedvezmény (SZJA)	☐	☐	☐	☐
4.4 Családi pótlék és adókedvezmény együtt	☐	☐	☐	☐
4.5 Egyik sem, a gyereknevelés a szülők feladata	☐	☐	☐	☐
4.6 Egyéb	☐	☐	☐	☐

5. Milyen típusú személyi jövedelemadózást tart megfelelőnek (önmagára nézve)?

5.1 Lineáris (egykulcsos), többféle adókedvezménnyel	☐	☐	☐	☐
5.2 Lineáris (egykulcsos), néhány adókedvezménnyel	☐	☐	☐	☐
5.3 Progresszív (többkulcsos), többféle adókedvezménnyel	☐	☐	☐	☐
5.4 Progresszív (többkulcsos), néhány adókedvezménnyel	☐	☐	☐	☐
5.5 Egyéb	☐	☐	☐	☐

6. A társadalom szempontjából milyen típusú személyi jövedelemadózást tart megfelelőnek?

6.1 Lineáris (egykulcsos), többféle adókedvezménnyel	☐	☐	☐	☐
6.2 Lineáris (egykulcsos), néhány adókedvezménnyel	☐	☐	☐	☐
6.3 Progresszív (többkulcsos), többféle adókedvezménnyel	☐	☐	☐	☐
6.4 Progresszív (többkulcsos), néhány adókedvezménnyel	☐	☐	☐	☐
6.5 Egyéb	☐	☐	☐	☐

7.

7.1 Ismeri-e a 2012-ben érvényes személyi jövedelemadó kedvezményeket?	☐ Igen, teljes mértékben.	☐ Igen, az engem érintőket.	☐ Nem igazán.
	☐ Nem.	☐ Nem tudom.	

8. A családi kedvezmény melyik megoldását tartja megfelelőnek (önmagára nézve)? (Kérem, a 8-11. kérdésekre soronként egy választ jelöljön meg!)

	Megfelelő	Részben megfelelő	Nem jó megoldás	Nem tudom
8.1 Lineáris (gyerekszám arányos összegű)	☐	☐	☐	☐
8.2 Progresszív (gyerekszám növekvő összegű)	☐	☐	☐	☐
8.3 Degresszív (gyerekszám csökkenő összegű)	☐	☐	☐	☐
8.4 2012-ben érvényes kedvezmény	☐	☐	☐	☐
8.5 Egyéb	☐	☐	☐	☐

9. A társadalom szempontjából a családi kedvezmény melyik megoldását tartja megfelelőnek?

9.1 Lineáris (gyerekszám arányos összegű)	☐	☐	☐	☐
9.2 Progresszív (gyerekszám növekvő összegű)	☐	☐	☐	☐
9.3 Degresszív (gyerekszám csökkenő összegű)	☐	☐	☐	☐
9.4 2012-ben érvényes kedvezmény	☐	☐	☐	☐
9.5 Egyéb	☐	☐	☐	☐

10. Befolyásolja-e az Ön döntéseit az adórendszer változása?

	Igen	Nagyrészt igen	Talán, kismértékben	Nem	Nem tudom
10.1 Gyermekvállalásra vonatkozóan	☐	☐	☐	☐	☐
10.2 Lakás vásárlásra/építésre vonatkozóan	☐	☐	☐	☐	☐
10.3 Megtakarításra vonatkozóan	☐	☐	☐	☐	☐
10.4 Továbbtanulásra vonatkozóan	☐	☐	☐	☐	☐
10.5 Egyéb	☐	☐	☐	☐	☐

11. Befolyásolhatja-e Ön szerint mások döntéseit az adórendszer változása?

11.1 Gyermekvállalásra vonatkozóan	☐	☐	☐	☐	☐
11.2 Lakás vásárlásra/építésre vonatkozóan	☐	☐	☐	☐	☐
11.3 Megtakarításra vonatkozóan	☐	☐	☐	☐	☐
11.4 Továbbtanulásra vonatkozóan	☐	☐	☐	☐	☐
11.5 Egyéb	☐	☐	☐	☐	☐

12. Érvényesített-e adókedvezményt az elmúlt 10 évben – akár egyszer is - az alábbiak közül?
(Kérem a kérdésre soronként egy választ jelöljön meg!)

	☐ Egyszer	☐ Több évben is	☐ Igen, de csak részösszeg	☐ Nem, semennyit	☐ Nem tudom
12.1 Adójóváírást	☐	☐	☐	☐	☐
12.2 Családi (gyerek) kedvezményt	☐	☐	☐	☐	☐
12.3 Lakáshitel-törlesztéshez kapcsolódó adókedvezményt	☐	☐	☐	☐	☐
12.4 Tandíjkedvezményt	☐	☐	☐	☐	☐
12.5 Életbiztosításhoz kapcsolódó adókedvezményt	☐	☐	☐	☐	☐
12.6 Önkéntes kölcsönös egészségpénztári befizetéshez kapcsolódó kedvezményt	☐	☐	☐	☐	☐
12.7 Önkéntes kölcsönös nyugdíjpénztári vagy Nyugdíj-előtakarékossági számlára történő befizetéshez kapcsolódó kedvezményt	☐	☐	☐	☐	☐
12.8 Egyéb kedvezményt	☐	☐	☐	☐	☐

13.

13.1 Ha nem a teljes összeget érvényesítette, mi volt ennek az oka? (több válasz lehetséges)

☐ Nem volt akkora a jövedelemem (számított adóm), hogy érvényesíteni tudjam a kedvezmény(eke)t	☐ A jövedelemem meghaladta a kedvezményhez kapcsolódó jövedelemkorlátot	☐ A családi kedvezményt (részben) a házastársam érvényesítette
☐ Nem volt olyan korú és/vagy számú gyermekem, akire a kedvezmény vonatkozott	☐ Nem volt olyan lakáshitelem, amelyre a kedvezmény vonatkozott	☐ Nem fizettem tandíjat
☐ Nem volt olyan megtakarításom, amelyre a kedvezmény vonatkozott	☐ Nem tudtam a lehetőségről	☐ Egyéb

KÖSZÖNÖM!

M6. Adótáblák az összevont adóalapra vonatkozóan 2001-2012.

2001	
0 - 480.000 Ft	20%
480.000 -1.050.000 Ft	96.000 Ft és a 480.000 Ft-on felüli rész 30%-a
1.050.000 Ft-tól	267.000 Ft és az 1.050.000 Ft-on felüli rész 40%-a
2002	
0 - 600.000 Ft	20%
650.001-1.200.000 Ft	120.000 Ft és a 600.000 Ft-on felüli rész 30%-a
1.200.001 Ft-tól	300.000 Ft és az 1.200.000 Ft-on felüli rész 40%-a
2003	
0 - 650.000 Ft	20%
650.001-1.350.000 Ft	130.000 Ft és a 650.000 Ft-on felüli rész 30%-a
1.350.001 Ft-tól	340.000 Ft és az 1.350.000 Ft-on felüli rész 40%-a
2004	
0 - 800.000 Ft	18%
800.001-1.500.000 Ft	144.000 és a 800.000 Ft-on felüli rész 26%-a
1.500.001 Ft-tól	326.000 Ft és az 1.500.000 Ft-on felüli rész 38%-a
2005	
0 -1.500.000 Ft	18%
1.500.001 Ft-tól	270.000 és 1.500.000 Ft-on felüli rész 38%-a
2006	
0-1.550.000 Ft	18%
1.550.001 Ft-tól	279.000 és az 1.550.000 Ft-on felüli rész 36%-a
2007	
0 -1.700.000 Ft	18%
1.700.001.-Ft-tól	306.000 és a 1.700.000 Ft-on felüli rész 36%-a
2008	
0 -1.700.000 Ft	18%
1.700.001 Ft-tól	306.000 és a 1.700.000 Ft-on felüli rész 36%-a
2009	
0-1.900.000 Ft	18%
1.900.001 Ft-tól	342.000 és a 1.900.000 Ft-on felüli rész 36%-a
2010	
0-5.000.000 Ft	17%
5.000.001Ft-tól	850.000 és az 5.000.000 Ft-on felüli rész 32%-a
Az összevont adóalap a jövedelem adóalap- kiegészítéssel (27 százalékkal) megnövelt összege.	
2011	
-	16 %
Az összevont adóalap a jövedelem adóalap- kiegészítéssel (27 százalékkal) növelt összege.	
2012	
-	16 %
A 2.424.000 Ft feletti jövedelmek esetén az adóalap a jövedelem adóalap- kiegészítéssel (27 százalékkal) növelt összege.	

Forrás: NAV

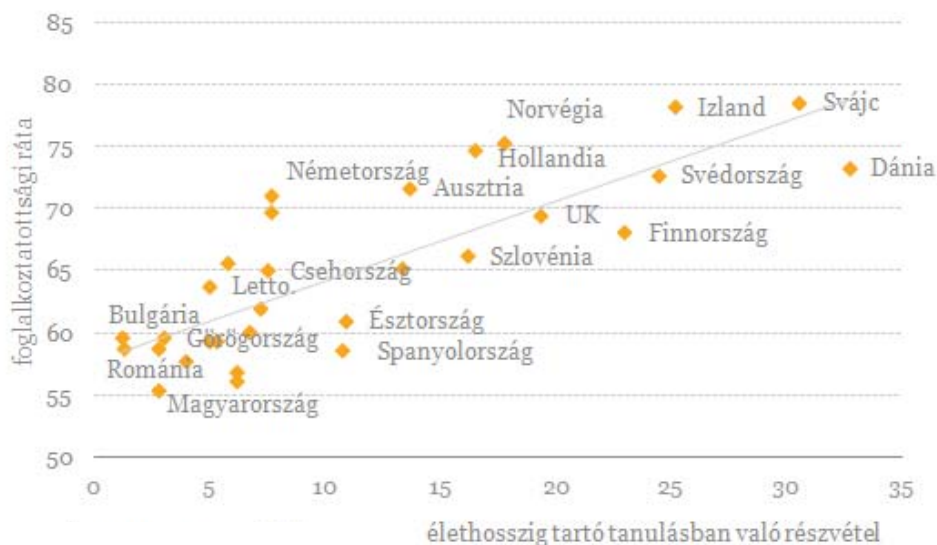
http://nav.gov.hu/magyar_oldal/nav/szolgáltatások/adokulcsok_jarulekmertekek/adotablak/sav.html

M7. A családi kedvezményben részesülő adózók jövedelem és gyermekeik száma szerinti megoszlása

Jövedelemsávok	1 gyerek	2 gyerek	3 gyerek	4+ gyerek	Összesen
1- 400.000	10%	8%	11%	12%	9%
400.001- 600.000	18%	18%	19%	16%	18%
600.001- 1.200.000	37%	35%	34%	35%	36%
1.200.001- 1.500.000	11%	11%	10%	10%	11%
1.500.001- 3.000.000	18%	21%	19%	19%	19%
3.000.001- 4.000.000	3%	3%	3%	3%	3%
4.000.001- 6.000.000	2%	3%	2%	2%	2%
6.000.001 - 8.000.000	1%	1%	1%	1%	1%
8.000.001- 10.000.000	0%	0%	0%	0%	0%
10.000.001 felett	0%	0%	1%	1%	0%
Összesen (%)	100%	100%	100%	100%	100%
Összesen (ezer, fő)	525	472	129	20	1.146

Forrás: Mózer (2004)

M8. Az élethosszig tartó tanulás és a foglalkoztatottság kapcsolata

Forrás: Eurostat adatok alapján Portfolio.hu

http://www.portfolio.hu/gazdasag/munkaugy/olyan_keveset_tanulunk_hogy_az_mar_balkan.164320.html?utm_source=index_main&utm_medium=portfolio_box&utm_campaign=portfoliobox

M9. Keresztábra elemzés a H2 hipotézishez

Jövedelem		Adójóváírást				Total
		Egyszer	Több évben is	Igen, de csak részösszeg	Nem, semennyit	
Kevesebb, mint 100 000 forint	Count	8	32	8	64	112
	% within Jövedelem	7,1%	28,6%	7,1%	57,1%	100,0%
	% within Adójóváírást	23,5%	13,9%	18,2%	54,2%	26,2%
	% of Total	1,9%	7,5%	1,9%	15,0%	26,2%
100 000 – 200 000 forint	Count	17	125	17	26	185
	% within Jövedelem	9,2%	67,6%	9,2%	14,1%	100,0%
	% within Adójóváírást	50,0%	54,1%	38,6%	22,0%	43,3%
	% of Total	4,0%	29,3%	4,0%	6,1%	43,3%
200 000 – 300 000 forint	Count	7	48	12	11	78
	% within Jövedelem	9,0%	61,5%	15,4%	14,1%	100,0%
	% within Adójóváírást	20,6%	20,8%	27,3%	9,3%	18,3%
	% of Total	1,6%	11,2%	2,8%	2,6%	18,3%
300 000 – 400 000 forint	Count	2	9	4	7	22
	% within Jövedelem	9,1%	40,9%	18,2%	31,8%	100,0%
	% within Adójóváírást	5,9%	3,9%	9,1%	5,9%	5,2%
	% of Total	,5%	2,1%,9%		1,6%	5,2%
Több, mint 400 000 forint	Count	0	17	3	10	30
	% within Jövedelem	,0%	56,7%	10,0%	33,3%	100,0%
	% within Adójóváírást	,0%	7,4%	6,8%	8,5%	7,0%
	% of Total	,0%	4,0%,7%		2,3%	7,0%
Total	Count	34	231	44	118	427
	% within Jövedelem	8,0%	54,1%	10,3%	27,6%	100,0%
	% within Adójóváírást	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	% of Total	8,0%	54,1%	10,3%	27,6%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	82,093a	12	,000
Likelihood Ratio	81,956	12	,000
Linear-by-Linear Association	6,602	1	,010
N of Valid Cases	427		

a. 4 cells (20,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,75.

Symmetric Measures

		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. Tb	Approx. Sig.
Interval by Interval	Pearson's R	-,124	,051	-2,586	,010c
Ordinal by Ordinal	Spearman Correlation	-,189	,053	-3,967	,000c
N of Valid Cases		427			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

c. Based on normal approximation.

		Családi (gyerek) kedvezményt					
Jövedelem		Egyszer	Több évben is	Igen, de csak részösszeg	Nem, semennyit	Total	
Kevesebb, mint 100 000 forint	Count	6	13	7	87	113	
	% within Jövedelem	5,3%	11,5%	6,2%	77,0%	100,0%	
	% within Családi kedv.	18,2%	9,6%	25,0%	36,2%	25,9%	
	% of Total	1,4%	3,0%	1,6%	19,9%	25,9%	
100 000 – 200 000 forint	Count	16	66	10	95	187	
	% within Jövedelem	8,6%	35,3%	5,3%	50,8%	100,0%	
	% within Családi kedv.	48,5%	48,5%	35,7%	39,6%	42,8%	
	% of Total	3,7%	15,1%	2,3%	21,7%	42,8%	
200 000 – 300 000 forint	Count	9	36	5	34	84	
	% within Jövedelem	10,7%	42,9%	6,0%	40,5%	100,0%	
	% within Családi kedvezm.	27,3%	26,5%	17,9%	14,2%	19,2%	
	% of Total	2,1%	8,2%	1,1%	7,8%	19,2%	
300 000 – 400 000 forint	Count	1	7	3	11	22	
	% within Jövedelem	4,5%	31,8%	13,6%	50,0%	100,0%	
	% within Családi kedv.	3,0%	5,1%	10,7%	4,6%	5,0%	
	% of Total	,2%	1,6%	,7%	2,5%	5,0%	
Több, mint 400 000 forint	Count	1	14	3	13	31	
	% within Jövedelem	3,2%	45,2%	9,7%	41,9%	100,0%	
	% within Családi kedv.	3,0%	10,3%	10,7%	5,4%	7,1%	
	% of Total	,2%	3,2%	,7%	3,0%	7,1%	
Total	Count	33	136	28	240	437	
	% within Jövedelem	7,6%	31,1%	6,4%	54,9%	100,0%	
	% within Családi kedv.	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
	% of Total	7,6%	31,1%	6,4%	54,9%	100,0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	41,364 ^a	12	,000
Likelihood Ratio	44,184	12	,000
Linear-by-Linear Association	14,939	1	,000
N of Valid Cases	437		

a. 4 cells (20,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,41.

Symmetric Measures

		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Interval by Interval	Pearson's R	-,185	,045	-3,928	,000 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearman Correlation	-,234	,045	-5,017	,000 ^c
N of Valid Cases		437			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

c. Based on normal approximation.

Jövedelem		Életbiztosításhoz kapcsolódó adókedvezményt				Total
		Egyszer	Több évben is	Igen, de csak részösszeg	Nem, semennyit	
Kevesebb, mint 100 000 forint	Count	3	5	5	99	112
	% within Jövedelem	2,7%	4,5%	4,5%	88,4%	100,0%
	% within Életbiztosítás	13,6%	4,0%	20,0%	38,4%	26,1%
	% of Total	,7%	1,2%	1,2%	23,1%	26,1%
100 000 - 200 000 forint	Count	11	59	10	102	182
	% within Jövedelem	6,0%	32,4%	5,5%	56,0%	100,0%
	% within Életbiztosítás	50,0%	47,6%	40,0%	39,5%	42,4%
	% of Total	2,6%	13,8%	2,3%	23,8%	42,4%
200 000 - 300 000 forint	Count	6	37	4	36	83
	% within Jövedelem	7,2%	44,6%	4,8%	43,4%	100,0%
	% within Életbiztosítás	27,3%	29,8%	16,0%	14,0%	19,3%
	% of Total	1,4%	8,6%	,9%	8,4%	19,3%
300 000 - 400 000 forint	Count	1	9	3	9	22
	% within Jövedelem	4,5%	40,9%	13,6%	40,9%	100,0%
	% within Életbiztosítás	4,5%	7,3%	12,0%	3,5%	5,1%
	% of Total	,2%	2,1%	,7%	2,1%	5,1%
Több, mint 400 000 forint	Count	1	14	3	12	30
	% within Jövedelem	3,3%	46,7%	10,0%	40,0%	100,0%
	% within Életbiztosítás	4,5%	11,3%	12,0%	4,7%	7,0%
	% of Total	,2%	3,3%	,7%	2,8%	7,0%
Total	Count	22	124	25	258	429
	% within Jövedelem	5,1%	28,9%	5,8%	60,1%	100,0%
	% within Életbiztosítás	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	% of Total	5,1%	28,9%	5,8%	60,1%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	64,238 ^a	12	,000
Likelihood Ratio	73,907	12	,000
Linear-by-Linear Association	34,778	1	,000
N of Valid Cases	429		

a. 6 cells (30,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,13.

Symmetric Measures

		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Interval by Interval	Pearson's R	-,285	,044	-6,145	,000 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearman Correlation	-,337	,042	-7,408	,000 ^c
N of Valid Cases		429			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

c. Based on normal approximation.

M10. A családi adókedvezmény és a családi pótlék összegének változása

M10/1. A családi adókedvezmény változása

2001 – 2005.	- egy gyermek esetében 3.000 Ft/hó - két gyermek esetében 4.000 Ft/hó - három és több gyermek esetében 10.000 Ft/hó kedvezményezett eltartottanként
2006 – 2010.	három és több gyermek esetében 4.000 Ft/hó kedvezményezett eltartottanként
2011 - től	Adóalap csökkentő tétel: - egy és kettő eltartott esetén 62.500 Ft/hó - három és minden további eltartott esetén 206.250 Ft/hó kedvezményezett eltartottanként

Forrás: 1995.évi CXVII. törvény a személyi jövedelemadóról

M10/2. A családi pótlék összegének alakulása

	Családi pótlék összege gyermekenként*		
	1 gyermek	2 gyermek	3 gyermek
2001	3.800	4.700	5.990
2002	4.600	5.600	7.100
2003	4.600	5.600	7.100
2004	4.900	5.900	7.500
2005	5.100	6.200	7.800
2006	11.000	12.000	14.000
2007	11.700	12.700	14.900
2008	12.200	13.300	16.000
2009	12.200	13.300	16.000
2010	12.200	13.300	16.000
2011	12.200	13.300	16.000
2012	12.200	13.300	16.000

* A táblázat a kétszülős családban nevelkedő egészséges gyermekek utáni családi pótlék összegét tartalmazza. A gyermeket egyedül nevelő szülő számára, illetve a tartósan beteg, súlyosan fogyatékos gyermekek után magasabb a juttatás összege.

Forrás: 1998. évi LXXXIV. törvény a családok támogatásáról

M11. Keresztábra elemzés a H3 hipotézishez

Jövedelem		Adókedvezmény (SZJA)			Total
		Megfelelő	Részen megfelelő	Nem jó megoldás	
Kevesebb, mint 100 000 forint	Count	34	56	14	104
	% within Jövedelem	32,7%	53,8%	13,5%	100,0%
	% within Adókedvezmény (SZJA)	19,3%	29,3%	32,6%	25,4%
	% of Total	8,3%	13,7%	3,4%	25,4%
100 000 – 200 000 forint	Count	79	77	15	171
	% within Jövedelem	46,2%	45,0%	8,8%	100,0%
	% within Adókedvezmény (SZJA)	44,9%	40,3%	34,9%	41,7%
	% of Total	19,3%	18,8%	3,7%	41,7%
200 000 – 300 000 forint	Count	39	38	7	84
	% within Jövedelem	46,4%	45,2%	8,3%	100,0%
	% within Adókedvezmény (SZJA)	22,2%	19,9%	16,3%	20,5%
	% of Total	9,5%	9,3%	1,7%	20,5%
300 000 – 400 000 forint	Count	11	6	3	20
	% within Jövedelem	55,0%	30,0%	15,0%	100,0%
	% within Adókedvezmény (SZJA)	6,2%	3,1%	7,0%	4,9%
	% of Total	2,7%	1,5%	,7%	4,9%
Több, mint 400 000 forint	Count	13	14	4	31
	% within Jövedelem	41,9%	45,2%	12,9%	100,0%
	% within Adókedvezmény (SZJA)	7,4%	7,3%	9,3%	7,6%
	% of Total	3,2%	3,4%	1,0%	7,6%
Total	Count	176	191	43	410
	% within Jövedelem	42,9%	46,6%	10,5%	100,0%
	% within Adókedvezmény (SZJA)	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	% of Total	42,9%	46,6%	10,5%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	8,673 ^a	8	,371
Likelihood Ratio	8,873	8	,353
Linear-by-Linear Association	1,517	1	,218
N of Valid Cases	410		

a. 2 cells (13,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 2,10.

Symmetric Measures

		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Nominal by Nominal	Phi	,145			,371
	Cramer's V	,103			,371
Interval by Interval	Pearson's R	-,061	,051	-1,232	,218 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearman Correlation	-,090	,050	-1,830	,068 ^c
N of Valid Cases		410			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

c. Based on normal approximation.

Jövedelem		Családi pótlék és adókedvezmény együtt			Total
		Megfelelő	Részben megfelelő	Nem jó megoldás	
Kevesebb, mint 100 000 forint	Count	49	46	10	105
	% within Jövedelem	46,7%	43,8%	9,5%	100,0%
	% within Csp +adókedv	20,5%	36,2%	22,2%	25,5%
	% of Total	11,9%	11,2%	2,4%	25,5%
100 000 – 200 000 forint	Count	114	42	19	175
	% within Jövedelem	65,1%	24,0%	10,9%	100,0%
	% within Csp+adókedv	47,7%	33,1%	42,2%	42,6%
	% of Total	27,7%	10,2%	4,6%	42,6%
200 000 – 300 000 forint	Count	50	22	11	83
	% within Jövedelem	60,2%	26,5%	13,3%	100,0%
	% within Csp+adókedv	20,9%	17,3%	24,4%	20,2%
	% of Total	12,2%	5,4%	2,7%	20,2%
300 000 – 400 000 forint	Count	9	8	1	18
	% within Jövedelem	50,0%	44,4%	5,6%	100,0%
	% within Csp+ adókedv	3,8%	6,3%	2,2%	4,4%
	% of Total	2,2%	1,9%	,2%	4,4%
Több, mint 400 000 forint	Count	17	9	4	30
	% within Jövedelem	56,7%	30,0%	13,3%	100,0%
	% within Csp+ adókedv	7,1%	7,1%	8,9%	7,3%
	% of Total	4,1%	2,2%	1,0%	7,3%
Total	Count	239	127	45	411
	% within Jövedelem	58,2%	30,9%	10,9%	100,0%
	% within Csp+ adókedv	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	% of Total	58,2%	30,9%	10,9%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	15,319 ^a	8	,053
Likelihood Ratio	14,995	8	,059
Linear-by-Linear Association	,148	1	,701
N of Valid Cases	411		

a. 2 cells (13,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,97.

Symmetric Measures

		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Nominal by Nominal	Phi	,193			,053
	Cramer's V	,137			,053
Interval by Interval	Pearson's R	-,019	,049	-,384	,701 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearman Correlation	-,052	,050	-1,044	,297 ^c
N of Valid Cases		411			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

c. Based on normal approximation.

Jövedelem		Családi pótlék, alanyi jogon			Total
		Megfelelő	Részben megfelelő	Nem jó megoldás	
Kevesebb, mint 100 000 forint	Count	32	45	34	111
	% within Jövedelem	28,8%	40,5%	30,6%	100,0%
	% w Csp, alanyi jogon	25,4%	28,1%	25,0%	26,3%
	% of Total	7,6%	10,7%	8,1%	26,3%
100 000 – 200 000 forint	Count	48	67	63	178
	% within Jövedelem	27,0%	37,6%	35,4%	100,0%
	% w Csp, alanyi jogon	38,1%	41,9%	46,3%	42,2%
	% of Total	11,4%	15,9%	14,9%	42,2%
200 000 – 300 000 forint	Count	31	33	20	84
	% within Jövedelem	36,9%	39,3%	23,8%	100,0%
	% within Családi pótlék, alanyi jogon	24,6%	20,6%	14,7%	19,9%
	% of Total	7,3%	7,8%	4,7%	19,9%
300 000 – 400 000 forint	Count	11	3	5	19
	% within Jövedelem	57,9%	15,8%	26,3%	100,0%
	% w Csp, alanyi jogon	8,7%	1,9%	3,7%	4,5%
	% of Total	2,6%	0,7%	1,2%	4,5%
Több, mint 400 000 forint	Count	4	12	14	30
	% within Jövedelem	13,3%	40,0%	46,7%	100,0%
	% w Csp, alanyi jogon	3,2%	7,5%	10,3%	7,1%
	% of Total	0,9%	2,8%	3,3%	7,1%
Total	Count	126	160	136	422
	% within Jövedelem	29,9%	37,9%	32,2%	100,0%
	% w Csp, alanyi jogon	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	% of Total	29,9%	37,9%	32,2%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	17,050 ^a	8	,030
Likelihood Ratio	17,241	8	,028
Linear-by-Linear Association	,021	1	,884
N of Valid Cases	422		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 5,67.

Symmetric Measures

		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Nominal by Nominal	Phi	,201			,030
	Cramer's V	,142			,030
Interval by Interval	Pearson's R	,007	,049	,145	,885 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearman Correlation	-,022	,049	-,454	,650 ^c
N of Valid Cases		422			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

c. Based on normal approximation.

Jövedelem		Családi pótlék, jövedelem-korláttal			Total
		Megfelelő	Részben megfelelő	Nem jó megoldás	
Kevesebb, mint 100 000 forint	Count	42	43	28	113
	% within Jövedelem	37,2%	38,1%	24,8%	100,0%
	% w Csp, jöv-korláttal	24,7%	26,4%	30,1%	26,5%
	% of Total	9,9%	10,1%	6,6%	26,5%
100 000 – 200 000 forint	Count	83	66	28	177
	% within Jövedelem	46,9%	37,3%	15,8%	100,0%
	% w Csp, jöv-korláttal	48,8%	40,5%	30,1%	41,5%
	% of Total	19,5%	15,5%	6,6%	41,5%
200 000 – 300 000 forint	Count	27	41	16	84
	% within Jövedelem	32,1%	48,8%	19,0%	100,0%
	% w Csp, jöv-korláttal	15,9%	25,2%	17,2%	19,7%
	% of Total	6,3%	9,6%	3,8%	19,7%
300 000 – 400 000 forint	Count	5	7	9	21
	% within Jövedelem	23,8%	33,3%	42,9%	100,0%
	% w Csp, jöv-korláttal	2,9%	4,3%	9,7%	4,9%
	% of Total	1,2%	1,6%	2,1%	4,9%
Több, mint 400 000 forint	Count	13	6	12	31
	% within Jövedelem	41,9%	19,4%	38,7%	100,0%
	% w Csp, jöv-korláttal	7,6%	3,7%	12,9%	7,3%
	% of Total	3,1%	1,4%	2,8%	7,3%
Total	Count	170	163	93	426
	% within Jövedelem	39,9%	38,3%	21,8%	100,0%
	% w Csp, jöv-korláttal	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	% of Total	39,9%	38,3%	21,8%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	22,535 ^a	8	,004
Likelihood Ratio	21,806	8	,005
Linear-by-Linear Association	2,359	1	,125
N of Valid Cases	426		

a. 1 cells (6,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 4,58.

Symmetric Measures

		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Nominal by Nominal	Phi	,230			,004
	Cramer's V	,163			,004
Interval by Interval	Pearson's R	,074	,053	1,538	,125 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearman Correlation	,051	,051	1,050	,294 ^c
N of Valid Cases		426			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

c. Based on normal approximation.

Gyermekek száma		Adókedvezmény (SZJA)			Total
		Megfelelő	Részből megfelelő	Nem jó megoldás	
Nincs gyermeke	Count	51	71	12	134
	% within Gyermekek száma	38,1%	53,0%	9,0%	100,0%
	% within Adókedvezmény	29,0%	37,2%	27,9%	32,7%
	% of Total	12,4%	17,3%	2,9%	32,7%
1 vagy 2 gyermeke van	Count	92	86	23	201
	% within Gyermekek száma	45,8%	42,8%	11,4%	100,0%
	% within Adókedvezmény	52,3%	45,0%	53,5%	49,0%
	% of Total	22,4%	21,0%	5,6%	49,0%
3 vagy több gyermeke van	Count	33	34	8	75
	% within Gyermekek száma	44,0%	45,3%	10,7%	100,0%
	% within Adókedvezmény	18,8%	17,8%	18,6%	18,3%
	% of Total	8,0%	8,3%	2,0%	18,3%
Total	Count	176	191	43	410
	% within Gyermekek száma	42,9%	46,6%	10,5%	100,0%
	% within Adókedvezmény	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	% of Total	42,9%	46,6%	10,5%	100,0%

Életkor		Adókedvezmény (SZJA)			Total
		Megfelelő	Részből megfelelő	Nem jó megoldás	
30 év alatt	Count	42	59	8	109
	% within Életkor	38,5%	54,1%	7,3%	100,0%
	% within Adókedvezmény	23,9%	30,9%	18,6%	26,6%
	% of Total	10,2%	14,4%	2,0%	26,6%
31-45 év között	Count	82	72	15	169
	% within Életkor	48,5%	42,6%	8,9%	100,0%
	% within Adókedvezmény	46,6%	37,7%	34,9%	41,2%
	% of Total	20,0%	17,6%	3,7%	41,2%
46-60 év között	Count	50	51	13	114
	% within Életkor	43,9%	44,7%	11,4%	100,0%
	% within Adókedvezmény	28,4%	26,7%	30,2%	27,8%
	% of Total	12,2%	12,4%	3,2%	27,8%
61 felett	Count	2	9	7	18
	% within Életkor	11,1%	50,0%	38,9%	100,0%
	% within Adókedvezmény	1,1%	4,7%	16,3%	4,4%
	% of Total	,5%	2,2%	1,7%	4,4%
Total	Count	176	191	43	410
	% within Életkor	42,9%	46,6%	10,5%	100,0%
	% within Adókedvezmény	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	% of Total	42,9%	46,6%	10,5%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	23,409 ^a	6	,001
Likelihood Ratio	19,551	6	,003
Linear-by-Linear Association	3,295	1	,070
N of Valid Cases	410		

a. 1 cells (8,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,89.

Gyermekek száma		Lineáris (gyerekszám arányos összegű)			Total
		Megfelelő	Részből megfelelő	Nem jó megoldás	
Nincs gyermeke	Count	56	66	18	140
	% within Gyermekek száma	40,0%	47,1%	12,9%	100,0%
	% within Lineáris	30,9%	37,9%	36,7%	34,7%
	% of Total	13,9%	16,3%	4,5%	34,7%
1 vagy 2 gyermeke van	Count	105	67	18	190
	% within Gyermekek száma	55,3%	35,3%	9,5%	100,0%
	% within Lineáris	58,0%	38,5%	36,7%	47,0%
	% of Total	26,0%	16,6%	4,5%	47,0%
3 vagy több gyermeke van	Count	20	41	13	74
	% within Gyermekek száma	27,0%	55,4%	17,6%	100,0%
	% within Lineáris	11,0%	23,6%	26,5%	18,3%
	% of Total	5,0%	10,1%	3,2%	18,3%
Total	Count	181	174	49	404
	% within Gyermekek száma	44,8%	43,1%	12,1%	100,0%
	% within Lineáris	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	% of Total	44,8%	43,1%	12,1%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	19,393 ^a	4	,001
Likelihood Ratio	19,779	4	,001
Linear-by-Linear Association	,945	1	,331
N of Valid Cases	404		

a. 0 cells (0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 8,98.

Symmetric Measures

		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Nominal by Nominal	Phi	,219			,001
	Cramer's V	,155			,001
Interval by Interval	Pearson's R	,048	,050	,972	,332 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearman Correlation	,033	,050	,661	,509 ^c
N of Valid Cases		404			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

c. Based on normal approximation.

Gyermekek száma		Progresszív (gyerekszámmal növekvő összegű)			Total
		Megfelelő	Részben megfelelő	Nem jó megoldás	
Nincs gyermeke	Count	71	53	15	139
	% within Gyermekek száma	51,1%	38,1%	10,8%	100,0%
	% within Progresszív	36,2%	36,6%	23,4%	34,3%
	% of Total	17,5%	13,1%	3,7%	34,3%
1 vagy 2 gyermeke van	Count	81	71	39	191
	% within Gyermekek száma	42,4%	37,2%	20,4%	100,0%
	% within Progresszív	41,3%	49,0%	60,9%	47,2%
	% of Total	20,0%	17,5%	9,6%	47,2%
3 vagy több gyermeke van	Count	44	21	10	75
	% within Gyermekek száma	58,7%	28,0%	13,3%	100,0%
	% within Progresszív	22,4%	14,5%	15,6%	18,5%
	% of Total	10,9%	5,2%	2,5%	18,5%
Total	Count	196	145	64	405
	% within Gyermekek száma	48,4%	35,8%	15,8%	100,0%
	% within Progresszív	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	% of Total	48,4%	35,8%	15,8%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	9,916 ^a	4	,042
Likelihood Ratio	10,045	4	,040
Linear-by-Linear Association	,012	1	,913
N of Valid Cases	405		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 11,85.

Symmetric Measures

		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Nominal by Nominal	Phi	,156			,042
	Cramer's V	,111			,042
Interval by Interval	Pearson's R	,005	,048	,109	,913 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearman Correlation	,005	,049	,106	,916 ^c
N of Valid Cases		405			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

c. Based on normal approximation.

		Lineáris (gyerekszám arányos összegű)			
Gyermekek száma		Megfelelő	Részben megfelelő	Nem jó megoldás	Total
Nincs gyermeke	Count	63	67	13	143
	% within Gyermekek száma	44,1%	46,9%	9,1%	100,0%
	% within Lineáris	35,0%	36,8%	27,7%	35,0%
	% of Total	15,4%	16,4%	3,2%	35,0%
1 vagy 2 gyermeke van	Count	92	81	21	194
	% within Gyermekek száma	47,4%	41,8%	10,8%	100,0%
	% within Lineáris	51,1%	44,5%	44,7%	47,4%
	% of Total	22,5%	19,8%	5,1%	47,4%
3 vagy több gyermeke van	Count	25	34	13	72
	% within Gyermekek száma	34,7%	47,2%	18,1%	100,0%
	% within Lineáris	13,9%	18,7%	27,7%	17,6%
	% of Total	6,1%	8,3%	3,2%	17,6%
Total	Count	180	182	47	409
	% within Gyermekek száma	44,0%	44,5%	11,5%	100,0%
	% within Lineáris	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	% of Total	44,0%	44,5%	11,5%	100,0%

		Progresszív (gyerekszám arányos összegű)			
Gyermekek száma		Megfelelő	Részben megfelelő	Nem jó megoldás	Total
Nincs gyermeke	Count	62	55	28	145
	% within Gyermekek száma	42,8%	37,9%	19,3%	100,0%
	% within Progresszív	35,4%	37,2%	31,5%	35,2%
	% of Total	15,0%	13,3%	6,8%	35,2%
1 vagy 2 gyermeke van	Count	79	72	45	196
	% within Gyermekek száma	40,3%	36,7%	23,0%	100,0%
	% within Progresszív	45,1%	48,6%	50,6%	47,6%
	% of Total	19,2%	17,5%	10,9%	47,6%
3 vagy több gyermeke van	Count	34	21	16	71
	% within Gyermekek száma	47,9%	29,6%	22,5%	100,0%
	% within Progresszív	19,4%	14,2%	18,0%	17,2%
	% of Total	8,3%	5,1%	3,9%	17,2%
Total	Count	175	148	89	412
	% within Gyermekek száma	42,5%	35,9%	21,6%	100,0%
	% within Progresszív	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	% of Total	42,5%	35,9%	21,6%	100,0%

M12. A családi kedvezmények demográfiai hatása Magyarországon

Correlations

		Teljes termékenységi arány, t+1 év	GDP arányos SZJA kedvezmény %
Teljes termékenységi arány, t+1 év	Pearson Correlation	1	-,204
	Sig. (2-tailed)		,374
	N	21	21
GDP arányos SZJA kedvezmény %	Pearson Correlation	-,204	1
	Sig. (2-tailed)	,374	
	N	21	21

Correlations

		GDP arányos családtámogatási kiadások	Teljes termékenységi arány, t+1 év
GDP arányos családtámogatási kiadások	Pearson Correlation	1	,939**
	Sig. (2-tailed)		,000
	N	21	21
Teljes termékenységi arány, t+1 év	Pearson Correlation	,939**	1
	Sig. (2-tailed)	,000	
	N	21	21

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Regression

Model Summary^b

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,939 ^a	,881	,875	,06285

a. Predictors: (Constant), GDP arányos családtámogatási kiadások

b. Dependent Variable: Teljes termékenységi arány, t+1 év

ANOVA^b

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	,558	1	,558	141,242	,000 ^a
	Residual	,075	19	,004		
	Total	,633	20			

a. Predictors: (Constant), GDP arányos családtámogatási kiadások

b. Dependent Variable: Teljes termékenységi arány, t+1 év

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	,896	,045		19,753	,000
	GDP arányos családtámogatási kiadások	,195	,016	,939	11,885	,000

a. Dependent Variable: Teljes termékenységi arány, t+1 év

Residuals Statistics^a

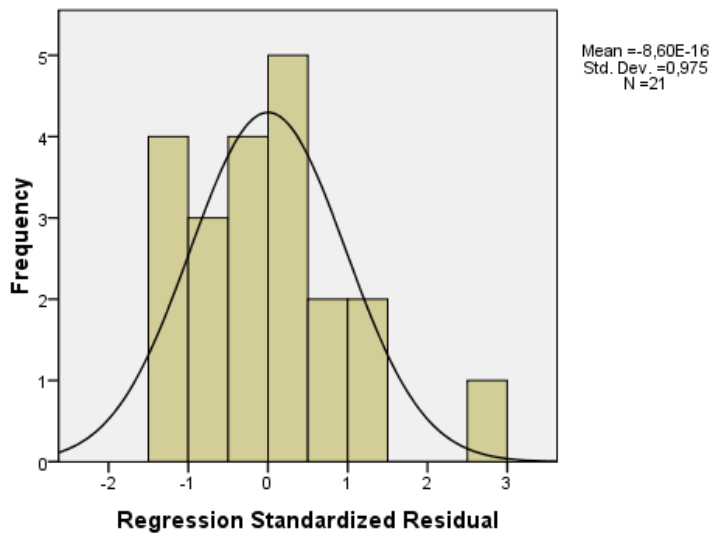
	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation	N
Predicted Value	1,2472	1,7733	1,4105	,16701	21
Residual	-,08510	,17412	,00000	,06125	21
Std. Predicted Value	-,978	2,173	,000	1,000	21
Std. Residual	-1,354	2,771	,000	,975	21

a. Dependent Variable: Teljes termékenységi arány, t+1 év

Charts, Curve Fit

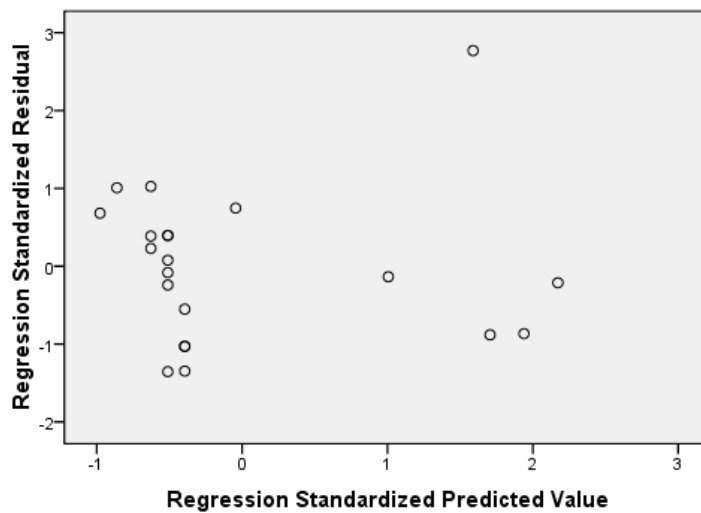
Histogram

Dependent Variable: Teljes termékenységi arány, t+1 év

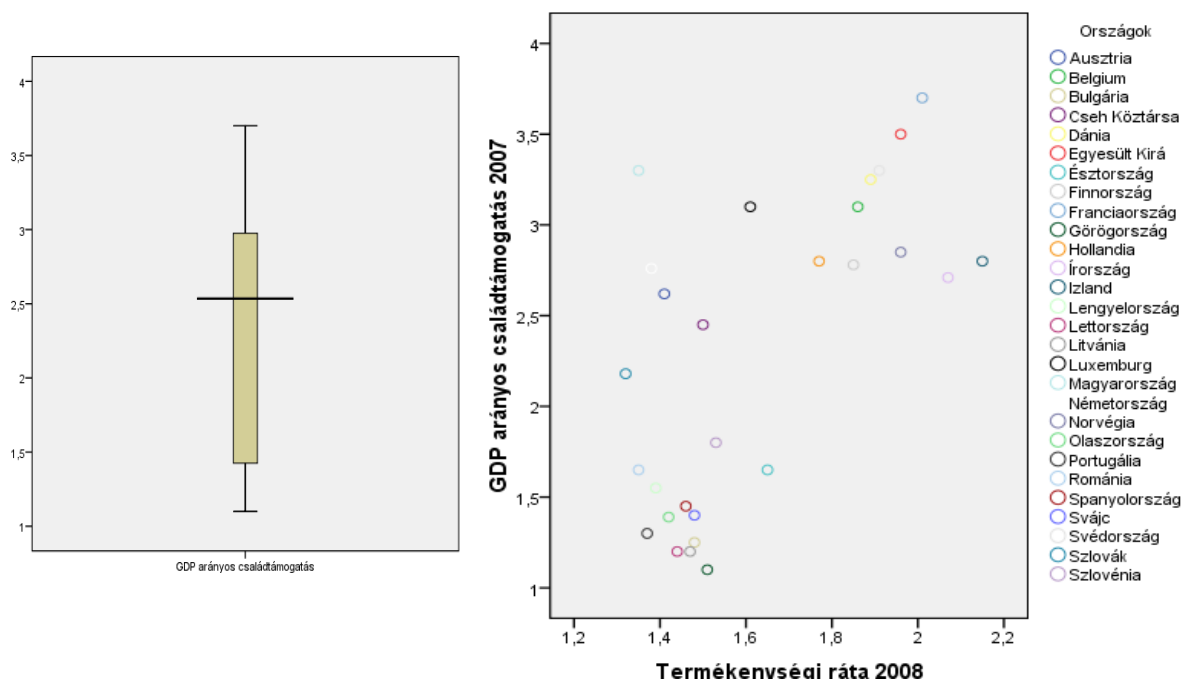

Scatterplot

Dependent Variable: Teljes termékenységi arány, t+1 év

M13. A családi kedvezmények demográfiai hatása Európában

Descriptive Statistics

	Mean	Std. Deviation	N
GDP arányos családtámogatás 2007	2,29	,841	28
Termékenységi ráta 2008	1,63	,258	28

Correlations

		GDP arányos családtámogatás 2007	Termékenységi ráta 2008
GDP arányos családtámogatás 2007	Pearson Correlation	1	,645**
	Sig. (2-tailed)		,000
	Sum of Squares and Cross-products	19,113	3,788
	Covariance	,708	,140
	N	28	28
Termékenységi ráta 2008	Pearson Correlation	,645**	1
	Sig. (2-tailed)	,000	
	Sum of Squares and Cross-products	3,788	1,804
	Covariance	,140	,067
	N	28	28

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Regression

Model Summary^b

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,645 ^a	,416	,394	,201

a. Predictors: (Constant), GDP arányos családtámogatás 2007

b. Dependent Variable: Termékenységi ráta 2008

ANOVA^b

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	,751	1	,751	18,541	,000 ^a
	Residual	1,053	26	,040		
	Total	1,804	27			

a. Predictors: (Constant), GDP arányos családtámogatás 2007

b. Dependent Variable: Termékenységi ráta 2008

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	1,173	,112		10,463	,000
	GDP arányos családtámogatás 2007	,198	,046	,645	4,306	,000

a. Dependent Variable: Termékenységi ráta 2008

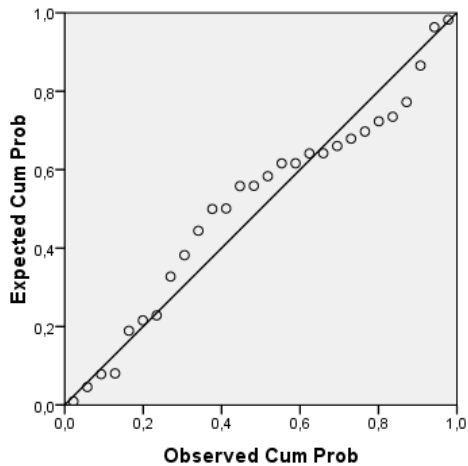
Residuals Statistics^a

	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation	N
Predicted Value	1,39	1,91	1,63	,167	28
Residual	-,477	,422	,000	,197	28
Std. Predicted Value	-1,415	1,675	,000	1,000	28
Std. Residual	-2,370	2,098	,000	,981	28

a. Dependent Variable: Termékenységi ráta 2008

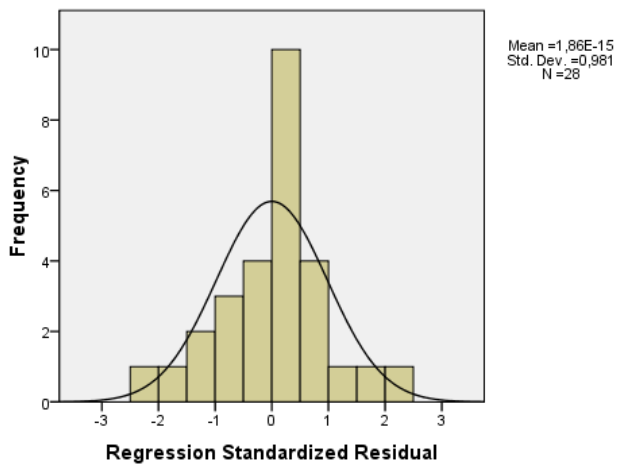
Normal P-P Plot of Regression Standardized Residual

Dependent Variable: Termékenységi ráta 2008

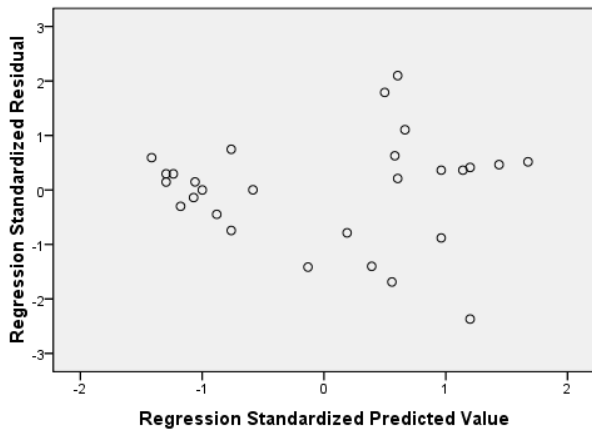
Histogram

Dependent Variable: Termékenységi ráta 2008

Scatterplot

Dependent Variable: Termékenységi ráta 2008

M14. Keresztábra elemzések a H4 hipotézishez

		Gyermekvállalásra vonatkozóan				
Életkor		Igen	Nagyrészt igen	Talán, kismértékben	Nem	Total
30 év alatt	Count	27	13	32	44	116
	% within Életkor	23,3%	11,2%	27,6%	37,9%	100,0%
	% within Gyermekvállalás	35,1%	39,4%	54,2%	16,7%	26,9%
	% of Total	6,2%	3,0%	7,4%	10,2%	26,9%
31-45 év között	Count	31	16	19	107	173
	% within Életkor	17,9%	9,2%	11,0%	61,8%	100,0%
	% within Gyermekvállalás	40,3%	48,5%	32,2%	40,7%	40,0%
	% of Total	7,2%	3,7%	4,4%	24,8%	40,0%
46-60 év között	Count	17	3	7	95	122
	% within Életkor	13,9%	2,5%	5,7%	77,9%	100,0%
	% within Gyermekvállalás	22,1%	9,1%	11,9%	36,1%	28,2%
	% of Total	3,9%	,7%	1,6%	22,0%	28,2%
61 felett	Count	2	1	1	17	21
	% within Életkor	9,5%	4,8%	4,8%	81,0%	100,0%
	% within Gyermekvállalás	2,6%	3,0%	1,7%	6,5%	4,9%
	% of Total	,5%	,2%	,2%	3,9%	4,9%
Total	Count	77	33	59	263	432
	% within Életkor	17,8%	7,6%	13,7%	60,9%	100,0%
	% within Gyermekvállalás	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	% of Total	17,8%	7,6%	13,7%	60,9%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	52,255 ^a	9	,000
Likelihood Ratio	52,865	9	,000
Linear-by-Linear Association	21,484	1	,000
N of Valid Cases	432		

a. 3 cells (18,8%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,60.

Symmetric Measures

		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Nominal by Nominal	Phi	,348			,000
	Cramer's V	,201			,000
Interval by Interval	Pearson's R	,223	,045	4,750	,000 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearman Correlation	,277	,045	5,972	,000 ^c
N of Valid Cases		432			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

c. Based on normal approximation.

		Lakás vásárlásra/építésre vonatkozóan				
Életkor		Igen	Nagyrészt igen	Talán, kismértékben	Nem	Total
30 év alatt	Count	44	31	20	21	116
	% within Életkor	37,9%	26,7%	17,2%	18,1%	100,0%
	% within Lakás	32,4%	43,7%	27,8%	13,9%	27,0%
	% of Total	10,2%	7,2%	4,7%	4,9%	27,0%
31-45 év között	Count	49	33	34	57	173
	% within Életkor	28,3%	19,1%	19,7%	32,9%	100,0%
	% within Lakás	36,0%	46,5%	47,2%	37,7%	40,2%
	% of Total	11,4%	7,7%	7,9%	13,3%	40,2%
46-60 év között	Count	40	5	16	59	120
	% within Életkor	33,3%	4,2%	13,3%	49,2%	100,0%
	% within Lakás	29,4%	7,0%	22,2%	39,1%	27,9%
	% of Total	9,3%	1,2%	3,7%	13,7%	27,9%
61 felett	Count	3	2	2	14	21
	% within Életkor	14,3%	9,5%	9,5%	66,7%	100,0%
	% within Lakás	2,2%	2,8%	2,8%	9,3%	4,9%
	% of Total	,7%	,5%	,5%	3,3%	4,9%
Total	Count	136	71	72	151	430
	% within Életkor	31,6%	16,5%	16,7%	35,1%	100,0%
	% within Lakás	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	% of Total	31,6%	16,5%	16,7%	35,1%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	48,744 ^a	9	,000
Likelihood Ratio	53,105	9	,000
Linear-by-Linear Association	21,873	1	,000
N of Valid Cases	430		

a. 2 cells (12,5%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 3,47.

Symmetric Measures

		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Nominal by Nominal	Phi	,337			,000
	Cramer's V	,194			,000
Interval by Interval	Pearson's R	,226	,046	4,795	,000 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearman Correlation	,221	,047	4,689	,000 ^c
N of Valid Cases		430			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

c. Based on normal approximation.

Életkor		Megtakarításra vonatkozóan				Total
		Igen	Nagyrészt igen	Talán, kismértékben	Nem	
30 év alatt	Count	43	29	25	21	118
	% within Életkor	36,4%	24,6%	21,2%	17,8%	100,0%
	% within Megtakarítás	25,7%	31,2%	27,2%	24,4%	26,9%
	% of Total	9,8%	6,6%	5,7%	4,8%	26,9%
31-45 év között	Count	62	40	47	25	174
	% within Életkor	35,6%	23,0%	27,0%	14,4%	100,0%
	% within Megtakarítás	37,1%	43,0%	51,1%	29,1%	39,7%
	% of Total	14,2%	9,1%	10,7%	5,7%	39,7%
46-60 év között	Count	56	22	17	30	125
	% within Életkor	44,8%	17,6%	13,6%	24,0%	100,0%
	% within Megtakarítás	33,5%	23,7%	18,5%	34,9%	28,5%
	% of Total	12,8%	5,0%	3,9%	6,8%	28,5%
61 felett	Count	6	2	3	10	21
	% within Életkor	28,6%	9,5%	14,3%	47,6%	100,0%
	% within Megtakarítás	3,6%	2,2%	3,3%	11,6%	4,8%
	% of Total	1,4%	,5%	,7%	2,3%	4,8%
Total	Count	167	93	92	86	438
	% within Életkor	38,1%	21,2%	21,0%	19,6%	100,0%
	% within Megtakarítás	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	% of Total	38,1%	21,2%	21,0%	19,6%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	24,297 ^a	9	,004
Likelihood Ratio	22,689	9	,007
Linear-by-Linear Association	,949	1	,330
N of Valid Cases	438		

a. 3 cells (18,8%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 4,12.

Symmetric Measures

		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Nominal by Nominal	Phi	,236			,004
	Cramer's V	,136			,004
Interval by Interval	Pearson's R	,047	,051	,974	,331 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearman Correlation	,022	,050	,464	,643 ^c
N of Valid Cases		438			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

c. Based on normal approximation.

		Továbbtanulásra vonatkozóan				Total
Életkor		Igen	Nagyrészt igen	Talán, kismértékben	Nem	
30 év alatt	Count	36	27	15	39	117
	% within Életkor	30,8%	23,1%	12,8%	33,3%	100,0%
	% within Továbbtanulás	35,0%	47,4%	24,6%	19,6%	27,9%
	% of Total	8,6%	6,4%	3,6%	9,3%	27,9%
31-45 év között	Count	37	20	33	77	167
	% within Életkor	22,2%	12,0%	19,8%	46,1%	100,0%
	% within Továbbtanulás	35,9%	35,1%	54,1%	38,7%	39,8%
	% of Total	8,8%	4,8%	7,9%	18,3%	39,8%
46-60 év között	Count	29	10	12	66	117
	% within Életkor	24,8%	8,5%	10,3%	56,4%	100,0%
	% within Továbbtanulás	28,2%	17,5%	19,7%	33,2%	27,9%
	% of Total	6,9%	2,4%	2,9%	15,7%	27,9%
61 felett	Count	1	0	1	17	19
	% within Életkor	5,3%	0%	5,3%	89,5%	100,0%
	% within Továbbtanulás	1,0%	0%	1,6%	8,5%	4,5%
	% of Total	,2%	0%	,2%	4,0%	4,5%
Total	Count	103	57	61	199	420
	% within Életkor	24,5%	13,6%	14,5%	47,4%	100,0%
	% within Továbbtanulás	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	% of Total	24,5%	13,6%	14,5%	47,4%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	38,002 ^a	9	,000
Likelihood Ratio	39,991	9	,000
Linear-by-Linear Association	18,265	1	,000
N of Valid Cases	420		

a. 3 cells (18,8%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 2,58.

Symmetric Measures

		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Nominal by Nominal	Phi	,301			,000
	Cramer's V	,174			,000
Interval by Interval	Pearson's R	,209	,046	4,365	,000 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearman Correlation	,208	,048	4,354	,000 ^c
N of Valid Cases		420			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

c. Based on normal approximation.

M15. Költségvetési előirányzat a személyi jövedelemadó bevételek és az adóterhelés alakulására

Megnevezés	2010. évi teljesítés	2011. évi előirányzat	2012. évi előirányzat
A főbb makrogazdasági adatok és a személyi jövedelemadó alakulása (milliárd forintban)			
1. Bruttó hazai termék (GDP)	26 747,7	28 440,0	29 111,0
2. Összevontan adózó jövedelmek	8 374,0	7 912,7	8 470,8
3. Összevont adóalap	10 441,1	10 049,2	8 470,8
4. Családi kedvezmény	--	1 070,9	934,1
5. Családi kedvezménnyel csökkentett összevont adóalap (3.-4.)	10 441,1	8 978,3	7 536,7
6. Számított adó	2 005,4	1 436,7	1 295,1
7. Ténylegesen igénybe vett adócsökkentések	619,3	378,3	4,6
8. Összevont adóalap utáni adó (6.-7.)	1 386,1	1 058,4	1 290,5
9. Visszafizetendő adócsökkentések *	1,2	1,2	1,2
10. Elkülönülten adózó jövedelmek adója	134,7	87,9	97,5
11. Bevallott összes személyi jövedelemadó (8.+9.+10.)	1 522,1	1 147,5	1 389,2
12. Önkéntes kölcsönös biztosítópénztárba, nyugdíjelőtakarékosági számlára utalt összeg	12,2	8,3	8,8
13. Kifizetők, társasházak által bevallott személyi jövedelemadó	236,9	134,9	146,4
14. Osztalék utáni adót kiváltó adó (az esedékesség időpontja szerint)	0,6	0,6	0,6
15. Összes személyi jövedelemadó (11.-12.+13.+14.)	1 747,4	1 274,8	1 527,4
Az ESA szerinti személyi jövedelemadó-bevétel levezetése (millió forintban)			
16. Pénzforgalmi személyi jövedelemadó-bevétel	1 767 865,0	1 362 977,0	1 550 700,0
17. Pénzforgalmi áthúzóadás az előző évről	202 393,9	202 314,3	141 433,6
18. Pénzforgalmi áthúzóadás a következő évre	166 021,6	173 214,3	159 233,6
19. ESA szerinti személyi jövedelemadó-bevétel (16.-17.+18.)	1 731 492,7	1 333 877,0	1 568 500,0
A személyi jövedelemadót jellemző főbb mutatók			
20. Összevontan adózó jövedelmek átlagos adóterhelése ((8.+9.-12.)/2.)	16,4%	13,3%	15,1%
21. Összevont adóalap átlagos adóterhelése ((8.+9.-12.)/3.)	13,2%	10,5%	15,1%
22. Összes személyi jövedelemadó a GDP arányában (15./1.)	6,5%	4,5%	5,2%
23. Pénzforgalmi személyi jövedelemadó-bevétel a GDP arányában (16./1.)	6,6%	4,8%	5,3%
24. ESA szerinti személyi jövedelemadó-bevétel a GDP arányában (19./1.)	6,5%	4,7%	5,4%

*/ Itt jelenik meg a tárgyévben ténylegesen visszafizetett befektetési adóhitel

Forrás: 2012. évi Költségvetési terv (letöltve: 2012.01.09)
<http://www.parlament.hu/irom39/04365/adatok/fejezetek/42.pdf>

M16. Keresztábra elemzések a H5 hipotézishez

Jövedelem		Lineáris (egykulcsos), többféle adókedvezménnyel			Total
		Megfelelő	Részből megfelelő	Nem jó megoldás	
Kevesebb, mint 100 000 forint	Count	38	26	42	106
	% within Jövedelem	35,8%	24,5%	39,6%	100,0%
	% within Lineáris, többféle adókedvezménnyel	28,4%	25,0%	25,5%	26,3%
	% of Total	9,4%	6,5%	10,4%	26,3%
100 000 - 200 000 forint	Count	50	36	79	165
	% within Jövedelem	30,3%	21,8%	47,9%	100,0%
	% within Lineáris, többféle adókedvezménnyel	37,3%	34,6%	47,9%	40,9%
	% of Total	12,4%	8,9%	19,6%	40,9%
200 000 - 300 000 forint	Count	30	23	28	81
	% within Jövedelem	37,0%	28,4%	34,6%	100,0%
	% within Lineáris, többféle adókedvezménnyel	22,4%	22,1%	17,0%	20,1%
	% of Total	7,4%	5,7%	6,9%	20,1%
300 000 - 400 000 forint	Count	7	5	8	20
	% within Jövedelem	35,0%	25,0%	40,0%	100,0%
	% within Lineáris, többféle adókedvezménnyel	5,2%	4,8%	4,8%	5,0%
	% of Total	1,7%	1,2%	2,0%	5,0%
Több, mint 400 000 forint	Count	9	14	8	31
	% within Jövedelem	29,0%	45,2%	25,8%	100,0%
	% within Lineáris, többféle adókedvezménnyel	6,7%	13,5%	4,8%	7,7%
	% of Total	2,2%	3,5%	2,0%	7,7%
Total	Count	134	104	165	403
	% within Jövedelem	33,3%	25,8%	40,9%	100,0%
	% within Lineáris, többféle adókedvezménnyel	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	% of Total	33,3%	25,8%	40,9%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	11,506 ^a	8	,175
Likelihood Ratio	10,939	8	,205
Linear-by-Linear Association	,614	1	,433
N of Valid Cases	403		

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 5,16.

		Lineáris (egykulcsos), néhány adókedvezménnyel			
Jövedelem		Megfelelő	Részben megfelelő	Nem jó megoldás	Total
Kevesebb, mint 100 000 forint	Count	9	33	62	104
	% within Jövedelem	8,7%	31,7%	59,6%	100,0%
	% within Lineáris néhány adókedvezménnyel	14,8%	25,0%	29,8%	25,9%
	% of Total	2,2%	8,2%	15,5%	25,9%
100 000 – 200 000 forint	Count	17	50	98	165
	% within Jövedelem	10,3%	30,3%	59,4%	100,0%
	% within Lineáris néhány adókedvezménnyel	27,9%	37,9%	47,1%	41,1%
	% of Total	4,2%	12,5%	24,4%	41,1%
200 000 – 300 000 forint	Count	13	33	34	80
	% within Jövedelem	16,2%	41,2%	42,5%	100,0%
	% within Lineáris néhány adókedvezménnyel	21,3%	25,0%	16,3%	20,0%
	% of Total	3,2%	8,2%	8,5%	20,0%
300 000 – 400 000 forint	Count	7	5	9	21
	% within Jövedelem	33,3%	23,8%	42,9%	100,0%
	% within Lineáris néhány adókedvezménnyel	11,5%	3,8%	4,3%	5,2%
	% of Total	1,7%	1,2%	2,2%	5,2%
Több, mint 400 000 forint	Count	15	11	5	31
	% within Jövedelem	48,4%	35,5%	16,1%	100,0%
	% within Lineáris néhány adókedvezménnyel	24,6%	8,3%	2,4%	7,7%
	% of Total	3,7%	2,7%	1,2%	7,7%
Total	Count	61	132	208	401
	% within Jövedelem	15,2%	32,9%	51,9%	100,0%
	% within Lineáris néhány adókedvezménnyel	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	% of Total	15,2%	32,9%	51,9%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	47,559 ^a	8	,000
Likelihood Ratio	41,755	8	,000
Linear-by-Linear Association	35,081	1	,000
N of Valid Cases	401		

a. 2 cells (13,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 3,19.

Symmetric Measures

		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Nominal by Nominal	Phi	,344			,000
	Cramer's V	,244			,000
Interval by Interval	Pearson's R	-,296	,051	-6,193	,000 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearman Correlation	-,244	,049	-5,027	,000 ^c

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

c. Based on normal approximation.

Jövedelem		Progresszív (többkulcsos), többféle adókedvezménnyel			Total
		Megfelelő	Részben megfelelő	Nem jó megoldás	
Kevesebb, mint 100 000 forint	Count	56	30	17	103
	% within Jövedelem	54,4%	29,1%	16,5%	100,0%
	% within Progresszív többféle adókedvezménnyel	29,8%	27,3%	15,7%	25,4%
	% of Total	13,8%	7,4%	4,2%	25,4%
100 000 – 200 000 forint	Count	88	42	39	169
	% within Jövedelem	52,1%	24,9%	23,1%	100,0%
	% within Progresszív többféle adókedvezménnyel	46,8%	38,2%	36,1%	41,6%
	% of Total	21,7%	10,3%	9,6%	41,6%
200 000 – 300 000 forint	Count	35	27	21	83
	% within Jövedelem	42,2%	32,5%	25,3%	100,0%
	% within Progresszív többféle adókedvezménnyel	18,6%	24,5%	19,4%	20,4%
	% of Total	8,6%	6,7%	5,2%	20,4%
300 000 – 400 000 forint	Count	5	6	9	20
	% within Jövedelem	25,0%	30,0%	45,0%	100,0%
	% within Progresszív többféle adókedvezménnyel	2,7%	5,5%	8,3%	4,9%
	% of Total	1,2%	1,5%	2,2%	4,9%
Több, mint 400 000 forint	Count	4	5	22	31
	% within Jövedelem	12,9%	16,1%	71,0%	100,0%
	% within Progresszív többféle adókedvezménnyel	2,1%	4,5%	20,4%	7,6%
	% of Total	1,0%	1,2%	5,4%	7,6%
Total	Count	188	110	108	406
	% within Jövedelem	46,3%	27,1%	26,6%	100,0%
	% within Progresszív többféle adókedvezménnyel	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	% of Total	46,3%	27,1%	26,6%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	45,483 ^a	8	,000
Likelihood Ratio	41,916	8	,000
Linear-by-Linear Association	33,598	1	,000
N of Valid Cases	406		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 5,32.

Symmetric Measures

		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Nominal by Nominal	Phi	,335			,000
	Cramer's V	,237			,000
Interval by Interval	Pearson's R	,288	,047	6,045	,000 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearman Correlation	,239	,048	4,938	,000 ^c

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

c. Based on normal approximation.

		Progresszív, néhány adókedvezménnyel			Total
Jövedelem		Megfelelő	Részen megfelelő	Nem jó megoldás	
Kevesebb, mint 100 000 forint	Count	14	53	28	95
	% within Jövedelem	14,7%	55,8%	29,5%	100,0%
	% within Progresszív néhány adókedvezménnyel	16,7%	32,9%	20,7%	25,0%
	% of Total	3,7%	13,9%	7,4%	25,0%
100 000 – 200 000 forint	Count	45	67	42	154
	% within Jövedelem	29,2%	43,5%	27,3%	100,0%
	% within Progresszív néhány adókedvezménnyel	53,6%	41,6%	31,1%	40,5%
	% of Total	11,8%	17,6%	11,1%	40,5%
200 000 – 300 000 forint	Count	17	30	33	80
	% within Jövedelem	21,2%	37,5%	41,2%	100,0%
	% within Progresszív néhány adókedvezménnyel	20,2%	18,6%	24,4%	21,1%
	% of Total	4,5%	7,9%	8,7%	21,1%
300 000 – 400 000 forint	Count	6	4	10	20
	% within Jövedelem	30,0%	20,0%	50,0%	100,0%
	% within Progresszív néhány adókedvezménnyel	7,1%	2,5%	7,4%	5,3%
	% of Total	1,6%	1,1%	2,6%	5,3%
Több, mint 400 000 forint	Count	2	7	22	31
	% within Jövedelem	6,5%	22,6%	71,0%	100,0%
	% within Progresszív néhány adókedvezménnyel	2,4%	4,3%	16,3%	8,2%
	% of Total	,5%	1,8%	5,8%	8,2%
Total	Count	84	161	135	380
	% within Jövedelem	22,1%	42,4%	35,5%	100,0%
	% within Progresszív néhány adókedvezménnyel	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	% of Total	22,1%	42,4%	35,5%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	36,458 ^a	8	,000
Likelihood Ratio	36,213	8	,000
Linear-by-Linear Association	10,537	1	,001
N of Valid Cases	380		

a. 1 cells (6,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 4,42.

Symmetric Measures

		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Nominal by Nominal	Phi	,310			,000
	Cramer's V	,219			,000
Interval by Interval	Pearson's R	,167	,049	3,288	,001 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearman Correlation	,137	,051	2,683	,008 ^c

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

c. Based on normal approximation.

		Lineáris, többféle adókedvezménnyel			
Jövedelem		Megfelelő	Részben megfelelő	Nem jó megoldás	Total
Kevesebb, mint 100 000 forint	Count	22	30	52	104
	% within Jövedelem	21,2%	28,8%	50,0%	100,0%
	% within Lineáris többféle adókedvezménnyel	28,2%	25,2%	25,9%	26,1%
	% of Total	5,5%	7,5%	13,1%	26,1%
100 000 – 200 000 forint	Count	27	41	94	162
	% within Jövedelem	16,7%	25,3%	58,0%	100,0%
	% within Lineáris többféle adókedvezménnyel	34,6%	34,5%	46,8%	40,7%
	% of Total	6,8%	10,3%	23,6%	40,7%
200 000 – 300 000 forint	Count	18	29	33	80
	% within Jövedelem	22,5%	36,2%	41,2%	100,0%
	% within Lineáris többféle adókedvezménnyel	23,1%	24,4%	16,4%	20,1%
	% of Total	4,5%	7,3%	8,3%	20,1%
300 000 – 400 000 forint	Count	4	5	12	21
	% within Jövedelem	19,0%	23,8%	57,1%	100,0%
	% within Lineáris többféle adókedvezménnyel	5,1%	4,2%	6,0%	5,3%
	% of Total	1,0%	1,3%	3,0%	5,3%
Több, mint 400 000 forint	Count	7	14	10	31
	% within Jövedelem	22,6%	45,2%	32,3%	100,0%
	% within Lineáris többféle adókedvezménnyel	9,0%	11,8%	5,0%	7,8%
	% of Total	1,8%	3,5%	2,5%	7,8%
Total	Count	78	119	201	398
	% within Jövedelem	19,6%	29,9%	50,5%	100,0%
	% within Lineáris többféle adókedvezménnyel	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	% of Total	19,6%	29,9%	50,5%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	11,664 ^a	8	,167
Likelihood Ratio	11,664	8	,167
Linear-by-Linear Association	1,886	1	,170
N of Valid Cases	398		

a. 1 cells (6,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 4,12.

Symmetric Measures

		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Nominal by Nominal	Phi	,171			,167
	Cramer's V	,121			,167
Interval by Interval	Pearson's R	-,069	,050	-1,375	,170 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearman Correlation	-,065	,050	-1,287	,199 ^c

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

c. Based on normal approximation.

		Lineáris (egykulcsos), néhány adókedvezménnyel			
Jövedelem		Megfelelő	Részen megfelelő	Nem jó megoldás	Total
Kevesebb, mint 100 000 forint	Count	8	31	68	107
	% within Jövedelem	7,5%	29,0%	63,6%	100,0%
	% within Lineáris néhány adókedvezménnyel	16,3%	25,0%	30,1%	26,8%
	% of Total	2,0%	7,8%	17,0%	26,8%
100 000 – 200 000 forint	Count	17	41	104	162
	% within Jövedelem	10,5%	25,3%	64,2%	100,0%
	% within Lineáris néhány adókedvezménnyel	34,7%	33,1%	46,0%	40,6%
	% of Total	4,3%	10,3%	26,1%	40,6%
200 000 – 300 000 forint	Count	9	35	34	78
	% within Jövedelem	11,5%	44,9%	43,6%	100,0%
	% within Lineáris néhány adókedvezménnyel	18,4%	28,2%	15,0%	19,5%
	% of Total	2,3%	8,8%	8,5%	19,5%
300 000 – 400 000 forint	Count	4	5	12	21
	% within Jövedelem	19,0%	23,8%	57,1%	100,0%
	% within Lineáris néhány adókedvezménnyel	8,2%	4,0%	5,3%	5,3%
	% of Total	1,0%	1,3%	3,0%	5,3%
Több, mint 400 000 forint	Count	11	12	8	31
	% within Jövedelem	35,5%	38,7%	25,8%	100,0%
	% within Lineáris néhány adókedvezménnyel	22,4%	9,7%	3,5%	7,8%
	% of Total	2,8%	3,0%	2,0%	7,8%
Total	Count	49	124	226	399
	% within Jövedelem	12,3%	31,1%	56,6%	100,0%
	% within Lineáris néhány adókedvezménnyel	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	% of Total	12,3%	31,1%	56,6%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	34,527 ^a	8	,000
Likelihood Ratio	31,100	8	,000
Linear-by-Linear Association	21,932	1	,000
N of Valid Cases	399		

a. 2 cells (13,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 2,58.

Symmetric Measures

		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Nominal by Nominal	Phi	,294			,000
	Cramer's V	,208			,000
Interval by Interval	Pearson's R	-,235	,052	-4,812	,000 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearman Correlation	-,203	,050	-4,136	,000 ^c

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

c. Based on normal approximation.

Jövedelem		Progresszív, többféle adókedvezménnyel			Total
		Megfelelő	Részben megfelelő	Nem jó megoldás	
Kevesebb, mint 100 000 forint	Count	39	53	14	106
	% within Jövedelem	36,8%	50,0%	13,2%	100,0%
	% within Progresszív többféle adókedvezménnyel	23,5%	31,5%	18,4%	25,9%
	% of Total	9,5%	12,9%	3,4%	25,9%
100 000 – 200 000 forint	Count	73	65	31	169
	% within Jövedelem	43,2%	38,5%	18,3%	100,0%
	% within Progresszív többféle adókedvezménnyel	44,0%	38,7%	40,8%	41,2%
	% of Total	17,8%	15,9%	7,6%	41,2%
200 000 – 300 000 forint	Count	40	30	13	83
	% within Jövedelem	48,2%	36,1%	15,7%	100,0%
	% within Progresszív többféle adókedvezménnyel	24,1%	17,9%	17,1%	20,2%
	% of Total	9,8%	7,3%	3,2%	20,2%
300 000 – 400 000 forint	Count	8	10	3	21
	% within Jövedelem	38,1%	47,6%	14,3%	100,0%
	% within Progresszív többféle adókedvezménnyel	4,8%	6,0%	3,9%	5,1%
	% of Total	2,0%	2,4%	,7%	5,1%
Több, mint 400 000 forint	Count	6	10	15	31
	% within Jövedelem	19,4%	32,3%	48,4%	100,0%
	% within Progresszív többféle adókedvezménnyel	3,6%	6,0%	19,7%	7,6%
	% of Total	1,5%	2,4%	3,7%	7,6%
Total	Count	166	168	76	410
	% within Jövedelem	40,5%	41,0%	18,5%	100,0%
	% within Progresszív többféle adókedvezménnyel	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	% of Total	40,5%	41,0%	18,5%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	26,075 ^a	8	,001
Likelihood Ratio	22,353	8	,004
Linear-by-Linear Association	5,531	1	,019
N of Valid Cases	410		

a. 1 cells (6,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 3,89.

Symmetric Measures

		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Nominal by Nominal	Phi	,252			,001
	Cramer's V	,178			,001
Interval by Interval	Pearson's R	,116	,051	2,365	,019 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearman Correlation	,056	,050	1,130	,259 ^c

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

c. Based on normal approximation.

		Progresszív, néhány adókedvezménnyel			Total
Jövedelem		Megfelelő	Részben megfelelő	Nem jó megoldás	
Kevesebb, mint 100 000 forint	Count	44	36	25	105
	% within Jövedelem	41,9%	34,3%	23,8%	100,0%
	% within Progresszív néhány adókedvezménnyel	26,8%	26,7%	24,3%	26,1%
	% of Total	10,9%	9,0%	6,2%	26,1%
100 000 – 200 000 forint	Count	70	54	38	162
	% within Jövedelem	43,2%	33,3%	23,5%	100,0%
	% within Progresszív néhány adókedvezménnyel	42,7%	40,0%	36,9%	40,3%
	% of Total	17,4%	13,4%	9,5%	40,3%
200 000 – 300 000 forint	Count	34	29	20	83
	% within Jövedelem	41,0%	34,9%	24,1%	100,0%
	% within Progresszív néhány adókedvezménnyel	20,7%	21,5%	19,4%	20,6%
	% of Total	8,5%	7,2%	5,0%	20,6%
300 000 – 400 000 forint	Count	10	5	6	21
	% within Jövedelem	47,6%	23,8%	28,6%	100,0%
	% within Progresszív néhány adókedvezménnyel	6,1%	3,7%	5,8%	5,2%
	% of Total	2,5%	1,2%	1,5%	5,2%
Több, mint 400 000 forint	Count	6	11	14	31
	% within Jövedelem	19,4%	35,5%	45,2%	100,0%
	% within Progresszív néhány adókedvezménnyel	3,7%	8,1%	13,6%	7,7%
	% of Total	1,5%	2,7%	3,5%	7,7%
Total	Count	164	135	103	402
	% within Jövedelem	40,8%	33,6%	25,6%	100,0%
	% within Progresszív néhány adókedvezménnyel	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	% of Total	40,8%	33,6%	25,6%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	9,888 ^a	8	,273
Likelihood Ratio	9,938	8	,269
Linear-by-Linear Association	4,360	1	,037
N of Valid Cases	402		

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 5,38.

Symmetric Measures

		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Nominal by Nominal	Phi	,157			,273
	Cramer's V	,111			,273
Interval by Interval	Pearson's R	,104	,050	2,097	,037 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearman Correlation	,073	,050	1,460	,145 ^c

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

c. Based on normal approximation.

Életkor		2012-ben érvényes kedvezmény			Total
		Megfelelő	Részben megfelelő	Nem jó megoldás	
30 év alatt	Count	6	38	25	69
	% within Életkor	8,7%	55,1%	36,2%	100,0%
	% within 2012-ben érvényes kedvezmény	11,8%	30,4%	26,3%	25,5%
	% of Total	2,2%	14,0%	9,2%	25,5%
	Adjusted Residual	-2,5	1,7	,2	
31-45 év között	Count	34	52	38	124
	% within Életkor	27,4%	41,9%	30,6%	100,0%
	% within 2012-ben érvényes kedvezmény	66,7%	41,6%	40,0%	45,8%
	% of Total	12,5%	19,2%	14,0%	45,8%
	Adjusted Residual	3,3	-1,3	-1,4	
46-60 év között	Count	9	32	29	70
	% within Életkor	12,9%	45,7%	41,4%	100,0%
	% within 2012-ben érvényes kedvezmény	17,6%	25,6%	30,5%	25,8%
	% of Total	3,3%	11,8%	10,7%	25,8%
	Adjusted Residual	-1,5	,0	1,3	
61 felett	Count	2	3	3	8
	% within Életkor	25,0%	37,5%	37,5%	100,0%
	% within 2012-ben érvényes kedvezmény	3,9%	2,4%	3,2%	3,0%
	% of Total	,7%	1,1%	1,1%	3,0%
	Adjusted Residual	,5	-,5	,1	
Total	Count	51	125	95	271
	% within Életkor	18,8%	46,1%	35,1%	100,0%
	% within 2012-ben érvényes kedvezmény	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	% of Total	18,8%	46,1%	35,1%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	13,457 ^a	6	,036
Likelihood Ratio	13,886	6	,031
Linear-by-Linear Association	,001	1	,980
N of Valid Cases	271		

a. 3 cells (25,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,51.

Symmetric Measures

		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Nominal by Nominal	Phi	,223			,036
	Cramer's V	,158			,036
Interval by Interval	Pearson's R	,002	,058	,026	,980 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearman Correlation	,009	,058	,141	,888 ^c
N of Valid Cases		271			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

c. Based on normal approximation.

		2012-ben érvényes kedvezmény			
Életkor		Megfelelő	Részben megfelelő	Nem jó megoldás	Total
30 év alatt	Count	8	41	19	68
	% within Életkor	11,8%	60,3%	27,9%	100,0%
	% within 2012-ben érvényes kedvezmény	14,3%	28,1%	23,5%	24,0%
	% of Total	2,8%	14,5%	6,7%	24,0%
31-45 év között	Count	33	63	31	127
	% within Életkor	26,0%	49,6%	24,4%	100,0%
	% within 2012-ben érvényes kedvezmény	58,9%	43,2%	38,3%	44,9%
	% of Total	11,7%	22,3%	11,0%	44,9%
46-60 év között	Count	10	39	27	76
	% within Életkor	13,2%	51,3%	35,5%	100,0%
	% within 2012-ben érvényes kedvezmény	17,9%	26,7%	33,3%	26,9%
	% of Total	3,5%	13,8%	9,5%	26,9%
61 felett	Count	5	3	4	12
	% within Életkor	41,7%	25,0%	33,3%	100,0%
	% within 2012-ben érvényes kedvezmény	8,9%	2,1%	4,9%	4,2%
	% of Total	1,8%	1,1%	1,4%	4,2%
Total	Count	56	146	81	283
	% within Életkor	19,8%	51,6%	28,6%	100,0%
	% within 2012-ben érvényes kedvezmény	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	% of Total	19,8%	51,6%	28,6%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	14,166 ^a	6	,028
Likelihood Ratio	14,129	6	,028
Linear-by-Linear Association	,015	1	,902
N of Valid Cases	283		

a. 2 cells (16,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 2,37.

Symmetric Measures

		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Nominal by Nominal	Phi	,224			,028
	Cramer's V	,158			,028
Interval by Interval	Pearson's R	,007	,060	,123	,902 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearman Correlation	,021	,059	,356	,722 ^c
N of Valid Cases		283			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

c. Based on normal approximation.

Jövedelem		2012-ben érvényes kedvezmény			Total
		Megfelelő	Részben megfelelő	Nem jó megoldás	
Kevesebb, mint 100 000 forint	Count	10	31	27	68
	% within Jövedelem	14,7%	45,6%	39,7%	100,0%
	% within 2012-ben érvényes kedvezmény	19,6%	24,8%	28,4%	25,1%
	% of Total	3,7%	11,4%	10,0%	25,1%
100 000 – 200 000 forint	Count	24	45	42	111
	% within Jövedelem	21,6%	40,5%	37,8%	100,0%
	% within 2012-ben érvényes kedvezmény	47,1%	36,0%	44,2%	41,0%
	% of Total	8,9%	16,6%	15,5%	41,0%
200 000 – 300 000 forint	Count	4	35	14	53
	% within Jövedelem	7,5%	66,0%	26,4%	100,0%
	% within 2012-ben érvényes kedvezmény	7,8%	28,0%	14,7%	19,6%
	% of Total	1,5%	12,9%	5,2%	19,6%
300 000 – 400 000 forint	Count	4	7	3	14
	% within Jövedelem	28,6%	50,0%	21,4%	100,0%
	% within 2012-ben érvényes kedvezmény	7,8%	5,6%	3,2%	5,2%
	% of Total	1,5%	2,6%	1,1%	5,2%
Több, mint 400 000 forint	Count	9	7	9	25
	% within Jövedelem	36,0%	28,0%	36,0%	100,0%
	% within 2012-ben érvényes kedvezmény	17,6%	5,6%	9,5%	9,2%
	% of Total	3,3%	2,6%	3,3%	9,2%
Total	Count	51	125	95	271
	% within Jövedelem	18,8%	46,1%	35,1%	100,0%
	% within 2012-ben érvényes kedvezmény	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	% of Total	18,8%	46,1%	35,1%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	18,960 ^a	8	,015
Likelihood Ratio	19,101	8	,014
Linear-by-Linear Association	2,824	1	,093
N of Valid Cases	271		

a. 3 cells (20,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 2,63.

Symmetric Measures

		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Nominal by Nominal	Phi	,265			,015
	Cramer's V	,187			,015
Interval by Interval	Pearson's R	-,102	,065	-1,686	,093 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearman Correlation	-,094	,061	-1,548	,123 ^c
a. Not assuming the null hypothesis.					
b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.					
c. Based on normal approximation.					

		2012-ben érvényes kedvezmény			
Jövedelem		Megfelelő	Részben megfelelő	Nem jó megoldás	Total
Kevesebb, mint 100 000 forint	Count	11	38	21	70
	% within Jövedelem	15,7%	54,3%	30,0%	100,0%
	% within 2012-ben érvényes kedvezmény	19,6%	26,0%	25,9%	24,7%
	% of Total	3,9%	13,4%	7,4%	24,7%
100 000 – 200 000 forint	Count	27	56	35	118
	% within Jövedelem	22,9%	47,5%	29,7%	100,0%
	% within 2012-ben érvényes kedvezmény	48,2%	38,4%	43,2%	41,7%
	% of Total	9,5%	19,8%	12,4%	41,7%
200 000 – 300 000 forint	Count	3	37	16	56
	% within Jövedelem	5,4%	66,1%	28,6%	100,0%
	% within 2012-ben érvényes kedvezmény	5,4%	25,3%	19,8%	19,8%
	% of Total	1,1%	13,1%	5,7%	19,8%
300 000 – 400 000 forint	Count	4	7	3	14
	% within Jövedelem	28,6%	50,0%	21,4%	100,0%
	% within 2012-ben érvényes kedvezmény	7,1%	4,8%	3,7%	4,9%
	% of Total	1,4%	2,5%	1,1%	4,9%
Több, mint 400 000 forint	Count	11	8	6	25
	% within Jövedelem	44,0%	32,0%	24,0%	100,0%
	% within 2012-ben érvényes kedvezmény	19,6%	5,5%	7,4%	8,8%
	% of Total	3,9%	2,8%	2,1%	8,8%
Total	Count	56	146	81	283
	% within Jövedelem	19,8%	51,6%	28,6%	100,0%
	% within 2012-ben érvényes kedvezmény	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	% of Total	19,8%	51,6%	28,6%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	20,166 ^a	8	,010
Likelihood Ratio	20,764	8	,008
Linear-by-Linear Association	2,638	1	,104
N of Valid Cases	283		

a. 3 cells (20,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 2,77.

Symmetric Measures

		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Nominal by Nominal	Phi	,267			,010
	Cramer's V	,189			,010
Interval by Interval	Pearson's R	-,097	,064	-1,629	,104 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearman Correlation	-,062	,060	-1,034	,302 ^c
N of Valid Cases		283			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

c. Based on normal approximation.

Gyermekek száma		2012-ben érvényes kedvezmény			Total
		Megfelelő	Részben megfelelő	Nem jó megoldás	
Nincs gyermeke	Count	4	43	35	82
	% within Gyermekek száma	4,9%	52,4%	42,7%	100,0%
	% within 2012-ben érvényes kedvezmény	7,8%	34,4%	36,8%	30,3%
	% of Total	1,5%	15,9%	12,9%	30,3%
1 vagy 2 gyermeke van	Count	30	63	40	133
	% within Gyermekek száma	22,6%	47,4%	30,1%	100,0%
	% within 2012-ben érvényes kedvezmény	58,8%	50,4%	42,1%	49,1%
	% of Total	11,1%	23,2%	14,8%	49,1%
3 vagy több gyermeke van	Count	17	19	20	56
	% within Gyermekek száma	30,4%	33,9%	35,7%	100,0%
	% within 2012-ben érvényes kedvezmény	33,3%	15,2%	21,1%	20,7%
	% of Total	6,3%	7,0%	7,4%	20,7%
Total	Count	51	125	95	271
	% within Gyermekek száma	18,8%	46,1%	35,1%	100,0%
	% within 2012-ben érvényes kedvezmény	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	% of Total	18,8%	46,1%	35,1%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	18,285 ^a	4	,001
Likelihood Ratio	21,305	4	,000
Linear-by-Linear Association	8,114	1	,004
N of Valid Cases	271		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 10,54.

Symmetric Measures

		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Nominal by Nominal	Phi	,260			,001
	Cramer's V	,184			,001
Interval by Interval	Pearson's R	-,173	,059	-2,887	,004 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearman Correlation	-,165	,060	-2,741	,007 ^c
N of Valid Cases		271			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

c. Based on normal approximation.

Gyermekek száma		2012-ben érvényes kedvezmény			Total
		Megfelelő	Részből megfelelő	Nem jó megoldás	
Nincs gyermeke	Count	7	46	31	84
	% within Gyermekek száma	8,3%	54,8%	36,9%	100,0%
	% within 2012-ben érvényes kedvezmény	12,5%	31,5%	38,3%	29,7%
	% of Total	2,5%	16,3%	11,0%	29,7%
1 vagy 2 gyermeke van	Count	33	77	33	143
	% within Gyermekek száma	23,1%	53,8%	23,1%	100,0%
	% within 2012-ben érvényes kedvezmény	58,9%	52,7%	40,7%	50,5%
	% of Total	11,7%	27,2%	11,7%	50,5%
3 vagy több gyermeke van	Count	16	23	17	56
	% within Gyermekek száma	28,6%	41,1%	30,4%	100,0%
	% within 2012-ben érvényes kedvezmény	28,6%	15,8%	21,0%	19,8%
	% of Total	5,7%	8,1%	6,0%	19,8%
Total	Count	56	146	81	283
	% within Gyermekek száma	19,8%	51,6%	28,6%	100,0%
	% within 2012-ben érvényes kedvezmény	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	% of Total	19,8%	51,6%	28,6%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	13,649 ^a	4	,009
Likelihood Ratio	14,934	4	,005
Linear-by-Linear Association	6,423	1	,011
N of Valid Cases	283		

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 11,08.

Symmetric Measures

		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Nominal by Nominal	Phi	,220			,009
	Cramer's V	,155			,009
Interval by Interval	Pearson's R	-,151	,059	-2,559	,011 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearman Correlation	-,151	,060	-2,565	,011 ^c
N of Valid Cases		283			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

c. Based on normal approximation.

M17. Saját modell alapján végzett számítások összegzése

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011*	2012*	2013*	Összes %
Családi adókedvezményben részesülő adózók száma, ezer fő	1118	1104	1090	1076	1062	1048	1034	1020	1006	1006	
Ebből: 1 gyermeket nevel	525	530	523	527	531	524	524	520	513	513	
2 gyermeket nevel	447	431	425	409	393	377	360	352	342	342	
3 vagy több gyermeket nevel	145	144	142	140	138	147	150	148	151	151	
Összevont jövedelem, Mrd Ft (nyugdíj nélkül)	5853	6391	7001	7559	8106	7795	7957				
Y ₀	4293	4709	5232	6224	6774	6439	6632				
Y ₁	733	807	849	894	948	931	932				
Y ₂	624	656	690	693	702	670	640				
Y ₃	203	219	230	237	247	261	267				
Y _s	582	644	753	945	580	574	402				
Y	6435	7034	7753	8505	8686	8369	8359	8315	8921	9625	
Éves minimálbér, ezer Ft	636	684	750	786	828	858	882	936	1116	1272	
k ₁	154	168	180	191	204	211	217	228	269	306	
k ₂	264	273	294	297	301	304	298	309	358	408	
k ₃	95	101	109	113	117	133	140	146	178	203	
Adóalap	5922	6492	7170	7904	8064	7721	7705	7632	8117	8708	
SZJA bevétel, ha r= 19%	1125	1234	1362	1502	1532	1467	1464	1450	1542	1655	94,8
SZJA bevétel, ha r= 20%	1184	1298	1434	1581	1613	1544	1541	1526	1623	1742	99,8
SZJA bevételek*, Mrd Ft	1232	1334	1488	1689	1790	1643	1487	1363	1551	1540	100,0
különbség 19% mellett	-107	-100	-126	-188	-258	-176	-23	87	-9	115	-5,2
különbség 20% mellett	-48	-35	-54	-108	-177	-99	54	163	72	202	-0,2

*2004-2010. tényadatok, 2011-2013. tervadatok

Y₀ = A gyermektelen adóbevallók jövedelme

Y₁ = 1 gyermekes adóbevallók jövedelme

Y₂ = 2 gyermekes adóbevallók összes jövedelme

Y₃ = 3 vagy többgyermekesek összes jövedelme

Y_s = Elkülönülten adózó jövedelmek

k₁ = 1 gyermekesek által érvényesített adóalap korrekció

k₂ = 2 gyermekesek által érvényesített adóalap korrekció

k₃ = 3 és többgyermekesek által érvényesített adóalap korrekció

Forrás: Saját számítások Mózer (2004), Költségvetési Tanács (2010), NAV (2011a) és Magyarország Kormánya (2012) alapján

JOGI NYILATKOZAT
NYILATKOZAT

Alulírott **AMBRUS RITA ANNA** jelen nyilatkozat aláírásával kijelentem, hogy az **A SZEMÉLYI JÖVEDELEMADÓ RENDSZER ÁTTEKINTÉSE, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL AZ ADÓKEDVEZMÉNYEK HATÁSÁRA** című
PhD értekezésem

önálló munkám, az értekezés készítése során betartottam *a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. tv.* szabályait, valamint a Széchenyi István Gazdálkodás- és Szervezéstudományok Doktori Iskola által előírt, a doktori értekezés készítésére vonatkozó szabályokat, különösen a hivatkozások és idézések tekintetében.¹⁹

Kijelentem továbbá, hogy az értekezés készítése során az önálló kutatómunka kitétel tekintetében a programvezetőt illetve a témavezetőt nem tévesztettem meg.

Jelen nyilatkozat aláírásával tudomásul veszem, hogy amennyiben bizonyítható, hogy az értekezést nem magam készítettem, vagy az értekezéssel kapcsolatban szerzői jogsértés ténye merül fel, a Nyugat-magyarországi Egyetem megtagadja az értekezés befogadását.

Az értekezés befogadásának megtagadása nem érinti a szerzői jogsértés miatti egyéb (polgári jogi, szabálysértési jogi, büntetőjogi) jogkövetkezményeket.

Sopron, 2012.november 22.

.....
doktorjelölt

¹⁹ **1999. ÉVI LXXVI. TV. 34. § (1) A MŰ RÉSZLETÉT – AZ ÁTVEVŐ MŰ JELLEGE ÉS CÉLJA ÁLTAL INDOKOLT TERJEDELEMBEN ÉS AZ EREDETIHEZ HÍVEN – A FORRÁS, VALAMINT AZ OTT MEGJELÖLT SZERZŐ MEGNEVEZÉSÉVEL BÁRKI IDÉZHETI. 36. § (1) nyilvánosan tartott előadások és más hasonló művek részletei, valamint politikai beszédek tájékoztatás céljára – a cél által indokolt terjedelemben – szabadon felhasználhatók. Ilyen felhasználás esetén a forrást – a szerző nevével együtt – fel kell tüntetni, hacsak ez lehetetlennek nem bizonyul.**